

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

POVÍDKY A BÁCHORKY¹

PROSLOV

Andersenovy báchorky a povídky nejsou jenom lučina, pestrým kvítím a zelením malebně se skvějící, jenžto z rána při východu slunce rosou se perlíc, a u večer nachovými červánky ozářena, utěšeně dojíká člověka a vracuje poklid duši, tisíc rozvlněné vášně; ony v sobě chovají celý svět, jehožto obor myšlenkový, bohatou obrazotvorností na roveň postaven se skutečností, přístupným se stává každému rozumu, a baví dospělého i mládež. Tajemná rouška nad vchodem do tajuplné dílny přírody odkrývá se nimi, ony předvádí činitele a podrobence její vůle a každá věc i ta sebe nepatrnější oživena pronáší dle své podstaty a pojmu ukryté myšlénky a svůj úsudek; křehký a nedokonalý tvor země, unesen v říši ideálů, zapomíná na svoji jsoucnost, a mní se rovnáti nejdokonalejšímu; dostupiv však vrchole štěstí, zhrotí se v propast bezednou, a již již klesaje smrti v náruč – probudí se – vše byl sen! A tu kde ve snu čarovné zjevy a okouzlující obrazy myslí zahrávají, nabývají mžiknutím stálosti a stanou se živoucí skutečností! – Srdce lidské odhaluje zde nejtajnější záhyby vnitra svého, a jako v zrcadle viděti jeho žal a bol, dobro aneb zlo, jeho želání a toužení, a každý obdivem ustrne nad zázračným ústrojím tím, jehož každý tvor nosí v prsou svých. –

Slavný dánský spisovatel Andersen došel uznání u všech národů; nepochybuji, že i v českém rouše dojdou jeho vypravování obliby; necht' každý je čte s tím samým potěšením, s jakovýmž jsem po dlouhou dobu je překládal.

V Praze, v červenci 1862.

Překladatel

¹ ANDERSEN H. CH., *Povídky a báchorky*, přel. J. M. Boleslavský, Praha 1863 (redakčně upraveno).

USPÁVAČ

Nikdo na světě neumí tolik povídek, jako pan uspávač; ten zná jak se patří vypravovat!

Když přijde večer, a dítky pěkně sedí při stole na stolicích, pak se ukáže pan uspávač. On přijde po schodech nahoru, a to hezky zticha, neboť chodí v punčochách; zvolna otevře dvěře do světnice, a crk! nastříká dítkám sladkého mléka do očí, a sice tak řídce, tak říd'ounce, a přece dosti, že nemohou zdržeti očka, aby se nezavírala; a to dělá proto, aby jej neviděla. Zticha se přiblíží do zadu, zlehka fouká jim do týla, a od toho jest pak těžká hlava. Ano, ale to nebolí, neboť uspávač myslí právě dobře s dítkami; on chce jenom, aby byly tišší, a to bývají tenkrát, když se dostanou na lůžko; mají být totiž pokojné, aby jim mohl pohádky vypravovat.

Když dítky již spí, sedne si uspávač u jejich lůžka. Pěkně bývá ošacen; kabát má z hedbávi, ale nemůže se na jisto říci, jaké barvy, neboť se leskne zeleně, červeně a modře, na kterou stranu se totiž obrátí. V každé ruce má deštník; ten pod pravou rukou, na němžto plno krásných obrazů namalováno, rozprostře nad hodnými dítkami, a pak zdá se jim po celou noc o těch nejkrásnějších pohádkách; ale onen deštník pod levou rukou, na kterémž ničehož viděti není, ten postaví nad nezvedené dítky, a pak spějí tak hloupě, že ráno, když se probudí, nevědí ani toho nejmenšího, žeby se jim bylo něco zdálo.

Nu, však uslyšíme, co pan uspávač každého večera po celý týden vypravoval malému chlapci, který se Jaroš jmenoval; je to sedm pohádek, neboť týden má sedm dní.

V pondělí

Poslyš nyní a dávej pozor!“ pravil uspávač večer, když Jaroš již na lůžku ležel; „nyní počnu všecko natahovat!“

A v tom okamžení stávaly se všecky květiny v hliněných hrncích velikými stromy, které své dlouhé větve pod stropem a po stěnách roztahovaly, takže celá světnice jako překrásný letohrádek vyhlížela; všecky větve byly plny květin, každá květina byla ještě krásnější nežli růže, a také tak líbezně voněla; i mohla se též jísti, a tu chutnala lépe nežli zadělávané! Ovoce lesklo se jak zlato, a zde byly buchy plny rozinek, div že nepraskly! To byla veliká krása! Ale zároveň ozval se náramný nářek v truhlíku ve stole, kde Jarošovy školní knížky ležely.

„Co pak je to?“ pravil uspávač, a šel ke stolku a truhlík vytáhl; byla to tabulka početní, a v ní to škrábalo a rýpalo, neboť zabloudila falešná cifra do napsaného zde počtu, tak že

tabulka by se byla hnedle rozpadla; tužka skákala a trhala sebou na své niti, jakoby byla malý psík, který chtěl počtu pomoci, ale nemohl.

Pak hořekovalo to i v psací knížce Jarošově, oh! to byla hrůza k poslechnutí! Na každém listě stály podlé šířky veliké písmeny, a každá měla po své straně ještě několik malých písmenek: to byla předložka, a podle předložky stálo opět několik písmen, které myslely, že vyhlížejí také tak, a tyto napsal Jaroš; oni však vyhlížely tak, jakoby přes linie, které podle linealu byly taženy, byly upadly, místo coby státi měly zůstatí.

„Hled'te, tak máte se postavit!“ pravila předložka; „tak pěkně nahnuté v pravo se smělým tahem do výšky!“

„Ach, my bychom rády tak stály,“ pravily písmena Jarošova, „ale nemůžeme, jsme příliš slabé!“

„Pak musíte brát medicínu!“ pravil uspávač.

„O nikoliv, musíme se ještě cvičit!“ zvolaly, a postavily se tak pěkně, že byla radost na ně se podívat.

„Nu, teď nemohu žádnou pohádku vypravovat!“ řekl uspávač; „musím ty písmenka cvičit. Jedna, dvě – jedna, dvě!“ a tak cvičil písmenky, až se zatačely v pravo, a nestály ani zrovna ani v levo, ale jak se patří, jak totiž předložka tomu chtěla.

A když uspávač odešel a Jaroš ráno se probudil a pohlídl na svá písmenka, byly opět tak slabé a nakřivené, jakoby přes linie byly upadly.

V úterý

Když Jaroš již na lůžku odpočíval, dotekl se uspávač svou stříbrnou čarodějnou hůlkou všeho nábytku ve světnici, a všechen nábytek počal ihned mluvíti, ale každý mluvil jenom o sobě, jediné plvátko mlčelo, neboť to se zlobilo, že všechny jsou tak samolíbé, jenom o sobě mluvíti, jen na sebe mysliti, a žádného ohledu nebrát na toho, který tak ostýchavě v koutku stál a plvati po sobě nechal.

Nad pohovkou visel veliký obraz v pozlaceném rámcí, představující krajinu; a zde bylo viděti veliké, staré již stromy, kvítka ve trávě a širokou řeku, která tekla kolem velikého lesa, kdežto na břehu stálo mnoho zámků, a kolem těchto odtékala daleko do širého moře.

Uspávač dotknul se svou čarovnou hůlkou obrazu, a hned počaly ptáci na něm zpívati, stromy se hýbatí lahodným větérkem, a oblaka plouly v dálnou prostoru; ba mohl se i skutečný stín spatřiti, jaký vrhaly na celou krajinu.

Nyní pozvedl uspávač malého Jaroše až k rámcí, a postavil jej v krásnou tuto krajinu, zrovna do vysoké trávy, a zde zůstal stát; slunce svítilo na něho skrze husté stromoví. Běžel k řece a sednul do malého člunu, který zde byl přivázán; člun byl červeně a bíle omalován, plachty leskly se na něm jako stříbro, a šestero labutí, se zlatými obroučky na krku a třpytící se modrou hvězdou nad hlavami, táhlo člun kolem zelenajícího se lesa, kde stromy vyprávěly o loupežnících a čarodějkách, květiny o malých potutelných šotkách, ano i o tom, co jim těžkavý motýl tajně byl svěřil.

Nejkrásnější ryby, s šupinami jako stříbro a zlato, plouly za člunem; ano, někdy i radostí poskočily ve vodě, takže voda veliká kola na svém povrchu dělala; červení a modří ptáci, malí i velcí letěli ve dvou velikých řadách za Jarošem; mušky tančily nad vodou a chrousti bzučeli: „bzum, bzum, bizum!“ Každý chtěl něco Jarošovi povědět, neboť každý mnoho toho věděl.

A to byla nějaká plavba! Brzy byly lesy husté a temné, a opět představovaly tu nejskvostnější zahradu, plnou květin a ozářenou leskem slunečním; a zde stálo mnoho velikých hradů ze skla a z mramoru; na cimbuří stály princezny, a každá z nich byla malá dívka, kterou Jaroš dobře znal, vždyť dříve s nimi hrával na juk a na honěnou. Každá vztahovala po něm ruku, držíc v ní srdéčko z cukru tak krásné, jaké jenom málokterá cukrářka prodávala; a Jaroš uchopil polovic srdéčka, an kolem na člunu ploul; princezna však pevně držela, a tak každý dostal polovičku – ona tu menší, Jaroš vždy onu větší. U každého hradu stálo několik malých princů na stráži; ti šermovali pospolu se svými zlatými meči, až z nich rozinky a cínové vojáky lítaly: bylo hned vidět, že jsou to opravdiví princové!

A brzy ploul Jaroš skrze lesy, brzy skrz veliké komnaty, a opět uprostřed nějakého města; ploul i uprostřed jemu známé ulice, kde přebývala bývalá jeho chůva, která jej na ruku nosila, když ještě docela malým chlapečkem byl, a ta byla k němu vždy velmi dobrá; ta na něho nyní kývala a zpívala starou svou ukolíbavku:

„Hajej, hajej, hajinkej,
Jaroušku malinkej...“

A všechny ptáčkové pěly s ní, květinčky tančily v oknech a Jaroš vztahoval po chůvě své ruce, a – v tom se probudil! Bylo již časně ráno.

Ve středu

Ne, jak dnes lijí se déšť s oblaků. Jaroš mohl jej ve snu slyšeti, a když uspávač okno otevřel, stála voda zrovna až nahoru k okenici; toť bylo před domem celé jezero, ale tam stála překrásná loď docela na blízku.

„Chceš plouti s sebou, Jaroši?“ tázal se uspávač. „Pojedem této noci do cizích zemí a zrána budeme již opět nazpět.“

A již stál najednou Jaroš ve svém svátečním obleku uprostřed krásné lodi; hned bylo povětrí jasné, a oni plouli ulicemi, zahnuhli se kolem kostela, a zde bylo širé, divoké moře. Plouli tak dlouho, až nebylo žádnou zemi více ani spatřiti; viděli však veliký tah čápů, ti přicházeli z otčiny a táhli do teplých krajin; jeden čáp letěl vždy za druhým, a již letěli daleko, náramně daleko! Jeden z nich byl tak unaven, že křídla již sotva jej nésti mohla; byl ten nejposlednější v řadě, a brzy zůstal hodný kus nazpět; konečně klesal s rozpiatými křídly vždy hlouběji a hlouběji; učinil ještě několik pohybů svými perutěmi, ale to nic nezpomohlo; již zavadil o stěžeň korábu a sjel po plachtě dolu, a hop! tu stál na palubě.

Nyní vzal jej lodní učedník do náruče, a postavil jej do veliké posady mezi slepice, kachny a krocany; ubohý čáp zde stál celý zaražen mezi touto drůbeží.

„Podívejme se na toho chlapa!“ pravily slepice.

A kohout se tak nafouknul, jak jenom mohl, a tázal se, kdo by byl; a kachny chodily pozpátku a kvákaly mezi sebou: „Kač, kač!“

A čáp vypravoval o horké Africe, o pyramidách, a o pštrosovi, jak divokému koni podoben širou pustinu probíhá, avšak kachny nerozuměly tomu, co vypravoval, ale jedna obracela se ke druhé a pravila: „Tys zajisté téhož mínění jako já, že je to příliš hloupý panák!“

„Dojista, ten jest veliký ťulpa!“ pravil kohout, a otřepal sobě ostruhy.

Čáp nyní umlknul, a zamyslíl se na svou Afriku.

„Ten má překrásné tenké nohy!“ mluvil kohout dále; „mnoho-li stojí asi loket takových?“

„Kakakakvak!“ zašvandřlikovaly kachny; ale čáp dělal, jakoby ničehož nebyl slyšel.

„Pročpak se nesměješ?“ pravil mluvka kohout dále; „což to nebylo dosti vtípné? Anebo to bylo pro tebe příliš vysoko řečeno! Ah, ah, on chce být raději pro sebe, ten krocán! Budme také jen pro nás veselí, kykyriky-y!“ dodal ještě na konec své řeči, a kachny zakvákaly: „Kač, kač, kač!“ a slepice zazpívaly: „Kokoko-kvák!“ Jedna totiž chtěla vejce snést a nemohla.

A skutečně to byla hrůza poslouchat, jak byli všichni veselí!

Ale Jaroš přišel ke kurníku, otevřel dvěře, zavolal na čápa, a ten vyskočil ven na palubu. Nyní sobě již byl odpočinul, a kýval hlavou, jakoby Jarošovi děkoval; nato rozprostřel své perutě a již se vznášel ve výšce a letěl za svou družinou do dalekých končin – do teplých krajin; a slepice v kurníku kdákaly, kachny kvákaly, a kohout sčervenal na hlavě jako Turek.

„Zítřa dáme vás do nudlí!“ pravil Jaroš a slepice se zarazily, ale v tom se Jaroš probudil – a ležel na své malé postýlce. Byla to předce podivná plavba, jakou uspávač jemu byl této noci připravil.

Ve čtvrtek

„Víš-li pak, kam dnes půjdeme?“ pravil uspávač; „jenom se nestrachuj. Zde vidíš malou myšku!“ A přitom rozevřel dlaň, kde to maličké zvířátko sedělo. „Přišla k tobě, aby tě na svatbu pozvala. Dnešní noci chtí se dvě malé myšky zasnoubiti. Bydlí ve špižírně pod podlahou: a to má být velmi krásné obydlí.“

„Ale jak pak se myší dírkou tam dostanem?“ tázal se Jaroš.

„O to já se postarám!“ pravil uspávač; „jak já tě již učiním malým.“ A přitom dotknul se ho čarovnou svou hůlkou, a Jaroš stával se hned menším a menším; konečně byl sotva asi na prst velký.

„Nyní můžeš sobě vypůjčiti šaty od svého olověného vojáčka; myslím, že ti budou dosti pohodlné, a pak je to slušná věc, aby člověk ve společnosti vystrojen se ukázal!“

„Ovšem!“ doložil Jaroš, a hned byl vystrojen jako ten olověný vojáček.

„Nebyl byste tak laskav, a sednul do náprstku své matinky,“ pravila malá myška; „já pak bych měla čest, vás tam dovézti.“

„Ach, slečinko, vy se chcete sama tak namáhati!“ zvolal Jaroš rozveselen; a tak jeli na myší svatbu.

Nejprve přišli pod podlahou do dlouhé chodby, která nebyla nic větší, nežli že mohli náprstkem zrovna projeti; a celá tato chodba byla shnilým dřevem osvětlena.

„Nevoní to zde výborně?“ tázala se myška, která jej táhla. „Celá chodba jest škvarkami vymazána! Nic není krásnějšího na světě!“

Nato přišli do velikého sálu; zde stály na pravo všechny malé myší dámy; a ty pištily a vrtěly sebou, jakoby jedna měla druhou k lepšímu. Na levo stála opět řada myších pánů a paniců, a ti hladili sobě pazourkem své kníry; uprostřed sálu bylo však viděti svatebníky, a ti stáli uprostřed vyklubaného kusu sýra a líbali se ustavičně přede všemi, byli to však také zasnoubenci, a měli mít hned nyní svatbu.

Přicházelo vždy více a více cizích hostů; jedna myš byla již brzy tak blízko u druhé, že mohla svou sousedku zakousnout, a zasnoubenci postavili se pak mezi dveře, takže nemohl nikdo ven ani tam. Sál byl tak jako chodba škvarkami a slaninou vymazán, a to byla celá hostina; k tomu dával cvrček koncert na křídla, a na konec bylo viděti hrách, do něhož jedna myš z krevního přátelstva vykousla jméno obou svatebčanů, totiž začáteční písmena. A to bylo to nejkrásnější!

Všecky myši pravily, že to byla svatba bohatá a obveselení převýborné.

Na to jel Jaroš opět domů; byl skutečně ve vzácné společnosti, ale on musel se také udělat maličkým a vojenský oděv na sebe vzít – jak pak jinak.

V pátek

„Ty bys ani nevěřil, jak mnoho starých lidí jest na světě, kteří sobě přejí, abych k nim se dostavil!“ pravil uspávač. „Zvláště takoví lidé, kteří něco zlého spáchali.“ –

„Dobrý, milý uspávači,“ říkávají ke mně; „my nemůžeme oči zavřít, a tak válíme se po celou noc na lůžku a vidíme před námi všechny své zlé skutky, které jako zlí duchové kolem našeho lůžka sedí a nás horkou vodou polévají; ó přijď, a kéž bys je zahnal, abychom mohli usnout!“ A pak zhluboka vzdychají: „My tobě zaplatíme; dobrou noc – peníze leží na okně!“ – „Ale já to neučiním za plat,“ pravil uspávač.

„A což dnes počneme?“ tázal se Jaroš.

„Nevím, budeš-li i této noci mít chuť, opět jít na veselku; je to svatba jiného způsobu, nežli včerejší. Tvoji sestry veliká loutka, která jako mužský vyhlíží a paňáca se nazývá, chce se s druhou pannou sestřinou, s princeznou, zasnoubiti; mimo to jest den jejího narození, a tu doufá že hodně mnoho darů dostane.“

„Aha, tu já již znám,“ řekl Jaroš; „vždycky, když panny dostanou nové šaty, tu je sestra nechává slaviti narozeniny aneb jmenoviny, anebo drží svatbu; to se stalo již asi stokrát.“

„Dobře, ale dnes to bude po sto a jednou, kdežto drží veselku, a když dosáhly sto a jednu, pak jest již konec! Proto bude vše náramně skvostné. Pohledni jenom!“

A Jaroš díval se na stolek; tam stál papírový domek s osvětlenými okny, a před ním venku stály všichni olovění vojáci ve zbrani. Oba svatebníci seděli zamyšleně podle sebe, a k tomu měli také příčinu; seděli na zemi a podpírali se o trnož u stolu. A uspávač, maje na sobě černý kabát babiččin, je oddával. Když bylo po oddavkách, zpívalo všechno náradí v pokoji krásnou píseň, jižto paní tužka byla napsala, a ta se zpívala podle taktu, který tambor olověných vojáků paličkou dával:

„Už jsou svoji, už jsou svoji,
nic je více nerozdvojí atd.“

A nyní dostávali dary, ale co bylo k jídlu, ničehož nepřijmuli; oni měli totiž na své lásce dosti.

„Půjdeme nyní do našeho letního bytu, anebo na cesty se vydáme?“ tázal se ženich. A tu byly vlašťovička, která mnoho byla cestovala a stará slepice, která pětkrát již kuřátka vylíhla, pozvány na radu.

Vlašťovička vypravovala o teplých krajinách, kde vinné hrozně jsou veliké a těžké, že keř se musí opírat o silnou hůl; kde povětří tak lahodné, a na vrchách tak krásné barvy, jaké na zdejších ani viděti není.

„Ale zelné hlávky tam nerostou!“ pravila slepice. „Byla jsem přes leto s celou svou rodinou na venku; tam byla jáma, kde jsme se mohly procházet a po libosti rozhrabovat! a pak jsme měly také volný vchod do zahrady plné zelných hlávek. Oh, tam bylo překrásně! Nic nemůže být příjemnějšího na světě!“

„Ale jedna hlávka vypadá zrovna tak jako druhá,“ připomenula vlašťovička; „a pak bývá zde často nepříjemné počasí.“

„Máte paničko pravdu – ale tomu jsme již zvyklí!“ odpověděla slepice.

„Ale zde bývá zima a mráz!“

„To je dobře na zelí!“ vmlouvala slepice. „Ostatně můžeme sobě zatopit. Neměli jsme před čtyřmi lety teplo, po celých pět neděl, že jsme sotva mohly dýchat? A potom nemáme zde těch jedovatých zvířátek, jakých tam plno – a v lesích žádných loupežníků! A proto je ten dareba, kdo myslí, že naše vlast není ta nejkrásnější! Takový v skutku nezasluhuje aby zde přebýval!“ A nato dala se slepice do pláče a pravila ještě dále: „Já také cestovala! Byla jsem nesena v krusně celých dvanácte míl – žádných radostí nezakusí nikdo na cestách!“

„Ano, slepice jest rozumná osoba!“ pravila nevěsta; „já také nenalézám na tom rozkoše, vrchy přelízat; neboť brzy musí se jít nahoru a opět zase dolu. Zůstaneme raději zde!“

A přitom také zůstalo; neboť ráno, když Jaroš se probudil a pohlédl na obě loutky, seděly ještě na podlaze a podpíraly se o trnož u stolu.

V sobotu

„Dnes byste mohl nějakou pohádku vypravovat,“ pravil malý Jaroš, když jej byl uspávac do spaní ukolébal.

„Dnešního večera není k tomu čas,“ pravil uspávač a rozestřel svůj nejkrásnější deštník nad ním. „Pozoruj tyto Číňany!“

A celý deštník podobal se velikému čínskému talíři s modrými stromy a špičatými mosty s malými na nich panáčky, kteří zde stáli a hlavami kývali.

„Celý svět se musí na zítřek připravit a uchystat,“ pravil uspávač; „neboť zítra jest den sváteční, jest neděle; musím na kostelní věže se podívat, zdali zvony se leští, aby měly čistý hlas! Půjdu na pole, zdali vítr shání prach s trávy a květin; a což největší práce, chci sejmouti s nebe všechny hvězdy, abych je očistil. Vezmu je do své zástěry; ale každá musí dostat číslo, a dírky, ve kterých tam na nebi vězí, musí mít také svá čísla, abych je opět na patřičná místa dal, sice by pevně nevisely, a jedna po druhé dolu spadávaly.“

„Slyšte, pane uspávači!“ pravila stará podobizna, která visela na stěně, u nížto Jaroš na lůžku odpočíval; „já jsem Jarošův pradědeček, a já vám děkuju, že tomuto chlapci pohádky vypravujete; ale musíte jemu povídat, čemu může rozumět. Hvězdy se nemohou s nebe sejmout, abyste je čistil! Hvězdy jsou světy jako naše země, a to je právě na nich to znamenité!“

„Děkuji, starý pradědečku,“ odpověděl uspávač; „děkuji! Tys hlava své rodiny, tys její prahlava: ale já jsem ještě starší, nežli ty! Jsem starý pohan; Římané a Řekové nazývali mne bohem spánku! Přicházel jsem do těch nejvzácnějších rodin a jdu tam posud! Umím tak dobře se sprostými rozmlouvat, jako se vzácnými! Nyní můžeš sám povídat!“

A uspávač šel a vzal svůj deštník s sebou.

„Nu, nu, snad ani svoje mínění nesmí člověk více projevit!“ bručel starý pradědek.

A Jaroš se probudil.

V neděli

„Šťastný, dobrý večer!“ pravil uspávač, vcházeje do dvéří, a Jaroš vyskočil a obrátil podobiznu praděda ke zdi, aby nemohl do řeči mluvit jako včera.

„Nyní musíš vypravovat pohádky: o pěti v jednom lusku, o kohoutí nožce, o jehle s malým ouškem, o kaloušovi, o palečkovi, o...“

„Ah, ah, příliš mnoho dobrého najednou,“ pravil uspávač. „Víš dobře, že ti raději něco ukazují. Dnes ti ukážu svoji sestru; jmenuje se též uspávač, ale ta nepřichází ku každému vícekrát, nežli jenom jednou, a ku komu přijde, toho vezme na svého koně a vypravuje jemu pohádky. Ona zná jenom dvě; jedna jest tak překrásná, jak nikdo na světě ani pomyslit sobě může, druhá však tak strašlivá a hrozná, že se ani popsati nedá!“

A tu pozvedl uspávač malého Jaroše na okno a pravil: „Zde spatříš moji sestru, druhého uspávače – nazývá se také *smrtí!* Hleď, ona není tak hrůzná, jak na obrazích viděti bývá, samá kost a jenom kost! Nikoliv, to jest stříbrné vyšívání, co má na sobě, plášť z černého atlasu visí jí s beder a vláje větrem. Hoj, jak tryskem ujíždí!“

A Jaroš viděl, jak tento uspávač ujížděl a jak staré tak mladé lidi bral k sobě na komoně; jedny posadil napřed, druhé do zadu, ale vždy se vyptával:

„Nu, jak to stojí s knihou života?“

„Dobře!“ pravili všichni.

„Nu, nechte se mně podívat,“ pravila smrt; a pak museli jí knihu ukázat. Avšak ty, kteří měli napsáno: „výborně“, posadila napřed, a ti, kteří tam měli zaznamenáno: „nepřiliš dobře“ anebo „tak, tak!“ museli se posadit do zadu, a poslouchat tu hroznou pohádku, takže plakali, chtěli skočit s koně, ale nemohli, neboť byli jako přivázáni k němu.

„Ale smrt jest přece krásný uspávač,“ pravil Jaroš; „té se nebojíme.“

„Nemáš se také báti!“ doložil uspávač. „Přičiň se jenom, aby tvá kniha života byla vždy dobrá – ba výborná!“

„Nu, to je dobré naučení!“ bručela podobizna starého praděda. „Přec to spomáhá, když člověk své mínění může projevit.“

A nyní byla spokojena. –

A to je pohádka o uspávači; nyní ať jiné ještě vypravuje!

BOROVICE

Ejhle roztomilou, nízkou borovici, kterážto stála na vršku mezi lesy a měla velmi pěkné místo; slunce na ní svítilo, povětrí měla nazbyt, a okolo ní rostlo mnoho větších soudruhů, jak borovic tak i jedlí. Malá borovice přála sobě toužebně, aby byla větší. Nevšímala si teplého slunečka a čerstvého vzduchu, nestarala se o dítky vesničanů, které kolem přecházely a žvatlaly, když přišly do lesa na jahody; někdy přišly s naplněným hrnkem, nebo měly jahody na stéblo navlíknuté; pak usedly sobě vedle nízké borovice a říkávaly: „Hleďte, jak je pěkná maličká!“ To nemohla borovice ani slyšeti.

Druhého roku byla o jeden, a sice zralejší vrub větší, a rok na to ještě o jeden; neboť na borovicích může se vždy podle vrubů poznati, kolik let již rostou.

„O kých jsem velikým stromem, jako jsou ti ostatní!“ vzdychala často borovice; „pak bych mohla své větve rozšířiti a s korunou do dalekého světa hleděti! Ptáci by svá hnízda stavěli v mých ratolestích, a kdyžby vítr vál, po pansku bych se klonila, jako ti ostatní!“

A tak neměla žádnou radost z paprsků slunečních, ani z ptáčků a z červánků na obloze, které z rána a u večer nad ní stávaly.

Když nastoupila zima a sníh ležel vřkol a třpytil se a leskl, tu přicházival začasť některý zajíc a přeskočil malou borovici – a to bylo teprva k zlosti! – Ale dvě zimy přešly, a třetí zimu byla borovice již tak velká, že musel zajíc okolo běžeti. „Oh, růsti a vyrůsti, velikým býti a dospělým – to jest to nejkrásnější na tomto světě,“ myslila borovice.

V podzimku přicházeli vždy dřevošřepové a poráželi několik největších stromů; to se stávalo každého roku, a malé borovici, která docela pěkně roslá byla, bývalo vždy teskno; neboť ty veliké, nádherné stromy padaly s praskotem velikým k zemi, větve se jim usekaly, a vyhlížely pak nahé a úzké, takže jich nebylo více ani poznati. Ale pak byly na vůz naloženy a koně je táhli z lesa ven.

Kam je asi vezli? Co se s nimi stalo?

Na jaře, když přišli čápi a vlašřovičky, tázala se jich borovice: „Nevíte, kam je vezli? Nepotkali jste je na své cestě?“

Vlašřovičky ničehož nevěděli, ale čáp se zamyslił, pokývnul hlavou a řekl: „Ano, myslím, že jsem je viděl! Potkal jsem několik nových lodí, když jsem z Egypta táhnul; na lodích bylo několik hrdých stěžnů; mně se zdá, že to byly ony, voněly borovinou. Mohu tě od nich pozdravovat; ano! ty se pyšni! ty se pyšni!“

„Oh, kdybych byla dosti velká, abych také já přes moře mohla plouti! Ale co jest vlastně to moře, a jak vyhlíží?“

„Ah to se nedá ani vysvětliti,“ pravil čáp a odletěl.

„Těš se ze své mladosti!“ pravily paprsky sluneční; „těš se z jarého růstu, z mladého života, který jest v tobě.“ A větřík políbil borovici a rosa plakala slzy, ale borovice jim nerozuměla.

Když bylo k vřnocům, byly docela malé stromky sporáženy, stromky, které ani jednou tak velké aneb stejného stáři s touto borovici neměly, která ani pokoje ani stání neměla, ale vždy odtud chtěla. Tyto malé stromky, a byly to vždy ty nejkrásnější, podržely vždy své větve; byly na vůz kladeny a koňmi veženy z lesa.

„Kam ty asi přijdou?“ tázala se borovice. Vždyť nejsou ani tak velké jako já, ba jeden z nich byl mnohem menší! Proč podržejí své větve? Kam jedou?“

„To víme my, čimčarara!“ cvrlikali vrabci. „My se v městě dívali do oken! My víme kam jedou! O tam dojdou největší slávy a nádhery, jaká se jen pomyslí dá! Hleděli jsme do oken, a tam spatřili jsme, jak byly uprostřed světnice postaveny a okrášleny nejkrásnějšími věcmi, pozlacenými jablkami, perníkem, cukrovím, hračkami a tisíci svíčiček – čimčarara – čim, čim!“

„A pak –?“ tázala se borovice a třásla se po všech větvích; „a pak? co se stane potom?“

„Nu, více jsme neviděli! Takového něco se nedá s ničím – čim, čim – ani porovnat!“

„Ach, jsem-li i já k tomu ustanovena, bych tuto skvělou cestu nastoupila?“ jásala borovice. „Totě mnohem lepší, nežli přes moře plouti! Já touhou zahynu! Kýž jsou již vánoce! Nyní jsem velká a vyrostlá, jako ostatní, co byly předešlého roku odtud vezeny! Oh, kýž bych byla již na voze! Kýž v tom teplém pokoji v plné kráse a nádheře! A pak? Ano, pak přijde něco mnohem lepšího a krásnějšího, proč by nás tak zdobily, nadarmo se to zajisté neděje! Musí přijít něco skvostnějšího, velikého! Ale co? Oh, jak se trápím, jak soužím! sama nevím, jak mi jest!“

„Těš se z nás!“ pravilo povětří a světlo sluneční. „Těš se ze své jaré mladosti!“

Ale borovice se pranic netěšila a rostla dál a dále; v zimě v letě byla zelená, tmavozelená. Lidé, kteří ji spatřili, pravili: „To je pěkný strom!“ A o vánocích byla ze všech první poražena. Sekera hluboko zajela do tuku, a borovice s povzdechem padla k zemi, cítila bolest a omdlela; i nemohla ani pomyslí na nastávající štěstí, neboť jí bylo těžko rozloučiti se s otčinou, s místečkem, na němž byla vyrostla; vždyť věděla, že více nespátí své milé staré známé křoviny a květiny vůkol, ani snad své ptáčky. Loučení bylo dosti bolestné!

Zpamatovala se teprva, když byla ještě s jinými stromky složena ve dvoře, a když uslyšela jednoho muže, an dí: „Tato jest pěkná, tu můžem potřebovat!“

A nyní přišli dva sluhové v přemovaných šatech a vnesli borovici do velikého, pěkného sálu. Kolem na stěnách visely obrazy, a vedle velikých kachlových kamen stály pěkné, čínské nádoby se lvy na poklopích; zde byly sesle, hedvábné pohovky, veliké stoly plné knih s obrázky, a hraček za kolik tisíc – aspoň tak řekly dívky, které si s těmi věcmi hrály. A borovice byla postavena do veliké pískem naplněné nádoby; ale nebylo ani vidět, že to byla hlíněná nádoba, neboť dokola byla zakrytá zeleným papírem a stála na širokém, strakatém koberci.

Ach, jak se borovice chvěla! „Co se bude dít se mnou dále?“ Sluhové i slečny zdobili ji; na větve zavěšeny byly sítě, vystříhané z malovaného papíru; každá síť naplněna byla cukrovinkami; pozlacená jablka a ořechy visely dolů, jakoby byly na větvích vyrostly, a více než sto červených, modrých a bílých svíčiček bylo mezi to nastrkáno. Panáčky a panenky

vyčpané, které zrovna jako lidé vyhlížely – borovice takových ještě nikdy neviděla – vznášely se na větvích, a vysoko na špici leskla se hvězda z pozlátka! to byla krása – náramná krása!

„Dnes večer,“ pravili všickni, „dnes večer – bude ten stromek zářit!“

„Oh,“ myslila borovice, „kýž je zde večer! Budou již brzy světla rozsvícena? A co se stane potom? Přijdou-li pak všechny stromy z lesa, aby mne viděly? Přiletí-li pak vrabci k oknům aby mne obdivovali? Zdali se ujmu zde, a v zimě v letě budu vždy ozdobena?“

Inu borovice smýšlela dost hezky; ale samou touhou měla opravdu bolení ve vrubech, a takové bolení ve vrubech jest borovici tak bolestné, jako nám bolení hlavy.

Nyní byly svíčky rozžaty. Jaký to lesk! Jaká krása! Borovice třásla se na všech větvích, tak že jedna svíčka spadla a zapálila papírovou síť; všecko by bylo hnedle v plamenu shořelo.

„Chraň nás nebe!“ zkríkly slečny a plamen honem uhasily. Nyní se nesměla borovice ani pohybnout! Oh to byla hrůza! Nyní se bála, aby něco ze svých ozdob neztratila; všecka zmámená stála tu ve své kráse! A nyní se dvěře do sálu otevřely – a množství dítek vešlo do vnitř, jako by chtěly celý strom poraziti; starší lidé kráčeli vážněji za nimi. Dítka stály zaražené – ale jen na okamžik, pak výskaly opět, že se to vůkol rozléhalo; tančily okolo borovice, a jeden dárek za druhým byl utrhnut.

„Co to činí?“ myslila borovice. „Co se bude dít?“ A svíčky hořely až k větvím, a když dohořovaly, byly shasínány, a pak bylo dětem dovoleno, aby borovici otrhaly. Ach, jak se vrhnuly na ni, že praskaly všechny větve; kdyby nebyla bývala za vršek se zlatou hvězdou ke stropu připevněna, byla by se jistě skácela.

Dítka poskakovaly kolem se svými hračkami; nikdo nepohlídl více na borovici, jediná snad stará chůva, která přišla a prohlížela větve, aby zvěděla, zdali nějaký fík nebo jablko nebylo zapomenuto.

„Nějakou pohádku – pohádku!“ volaly dítka a přivedly malého tlustého stařečka v černém kabátě s bílým šátkem na krku ke stromu; a ten sednul pod stromek.

„Zde jsme pod zeleným krovem,“ pravil, „a borovice může poslouchat s vámi! Ale povím vám jen jednu pohádku. Chcete slyšeti o Kaloušovi anebo o Palečku, který spadnul se schodů a přece přišel ke slávě a dostal princeznu?“

„O Kaloušovi!“ křičeli jedni; „O Palečku!“ volali druzí; a tu bylo křiku a volání! jenom borovice tiše mlčela a myslila: „Což já nebudu míti v tom podílu? ničehož nebudu přítom dělati?“ Bláhová, vždyť byla při tom, a již byla učinila vše, co byla povinnost její.

A stařeček s bílým šátkem okolo krku vypravoval o Palečku, jak spadnul se schodů a jak přece přišel ke slávě a dostal princeznu. A dítka tleskaly rukama, volajíce: „Povídej, povídej dále!“ Chtěly totiž slyšeti ještě pohádku o Kaloušovi, ale stařeček více nevypravoval.

Borovice stála všechna zamyšlená a němá: něco takového ani ptáci v lese nikdy nepovídali. „Paleček padnul se schodů a přece dostal princeznu! Ano, ano, tak se to děje ve světě!“ myslila borovice a věřila, že je všechno pravda, poněvadž to starý muž vypravoval, který měl bílý šátek na krku. „Ovšem, kdož to může vědět! Snad také spadnu se schodů a dostanu nějakého prince!“ A těšila se již napřed, že druhého dne opět svíčkami, zlatem a ovocem bude ozdobena.

„Zítřka se budu třásti!“ přemýšlela dále; „pak se budu ze své slávy radovati. Zítřka uslyším opět pohádku o Palečkovi a snad i o Kaloušovi.“ A po celou noc stála borovice zticha; mělat' plnou hlavu myšlenek.

Druhého dne zrána přišel služebník a služka do síně. „Aha, teď mne počnou znova krášlit!“ – Ale ti vyvlékli ji ze sálu, po schodech nahoru na půdu, a tam ji postavili do tmavého koutku, kam nikdy ani slunečko nezasvitlo.

„Co to asi znamená?“ divila se borovice. „Co mi zde činiti? Čeho se zde dočkám?“ A podepřela se o zeď, myslila a přemýšlela dále. A měla dosti času k tomu, neboť minulo kolik dní a nocí, a nikdo nepřicházel nahoru; a když konečně někdo přišel, tedy přišel jenom proto, aby několik velikých skříní do kouta postavil. Nyní stála teprv celá zakryta; takže se mohlo směle mysliti, že jest zcela zapomenuta.

„Teď jest venku zima!“ mudrovala borovice; „země jest tvrdá a sněhem pokryta, lidé mne nemohou ještě zasadit; proto budu zde jistě až do jara, jako v opatrování. Jak vše dobře vymyšleno! Ti lidé jsou přece dobří! – Jen kdyby zde nebylo tak temno a až hrůza se mně zde stýská! Aspoň jediného dost malého zajíčka kdyby zde bylo! Tam venku v lese bylo tak milo, když sníh ležel vůkol, a když zajáci okolo poskakovali; ano i když mne některý přeskočil. Ale tenkrát jsem ho nemohla vystát. Zde nahoře až hrůza se mně stýská!“

„Pišť, pišť!“ ozvala se tu malá myška a vyklouzla z díry; a za ní vyšla druhá. Ty očmuchávaly borovici a pak vklouzly do její větvi.

„Totě ukrutná zima,“ pravily malé myšky; „a jinak by zde bylo hezky, je-li pravda, ty stará borovice?“

„Já nejsem stará!“ dí borovice; „jsou ještě starší, mnohem starší, nežli jsem já.“

„Jaks sem přišla?“ tázaly se myšky opět; „povídej nám, víš-li něco?“ Byly totiž velmi zvědavý. „Povídej nám o nejkrásnějším místě ve světě! Byla jsi již tam? Byla jsi již ve špižírně, kde sýr na prknách leží a uzenina se stropů visí; kde se po omastku tančí, kam hubené vcházíme a tučné vycházíme!“

„To místo neznám,“ odpověděla borovice. „Ale znám les, kde slunce svítí a ptáci zpívají!“ A pak vypravovala všechno o své mladosti a ty malé myšky ještě nikdy cosi

podobného nebyly slyšely; i poslouchaly, že ani oči neodvrátily a na konec řekly: „Tys mnoho již viděla a zkusila. Jaks byla šťastna!“

„Já?“ pravila borovice a přemýšlela o tom, co sama vypravovala. „Ano, v skutku byli to krásní dnové!“ A potom vypravovala o štědrém večeru, kde byla perníkem a svíčkami ozdobena.

„Oh!“ pravily malé myšky, „jak jsi byla šťastna, ty stará borovice!“

„Já nejsem ještě tak stará!“ tvrdila borovice, „teprva tuto zimu přišla jsem z lesa! Jenom v zrůstu jsem se opozdila!“

„Jak ty pěkně umíš vypravovati!“ pravily myšky a druhé noci přišly ještě se čtyřmi jinými, aby tyto také slyšely borovici povídající, a čím více tato vypravovala, tím více také zpomínala sama na minulost a myslila: „Byli to krásní dnové! A však oni snad se ještě vrátí; Paleček padnul se schodů a přece dostal princeznu!“ A pak zpomínala na malý nízký doubek, který venku tam v lese rostl, ten byl pro borovici jako opravdový, krásný princ.

„Kdo je ten Paleček?“ tázaly se myšky. A tu vypravovala borovice celou pohádku o Palečkovi; dobře sobě pamatovala každé slovo, a malým myškám se pohádka tak zalíbila, že by radostí až na vršek borovice byly vyskočily. Příští noci přišlo mnohem více myší, a v neděli i dvě veliké krysy; ale těm se pohádka nelíbila, a to zarmoutilo malé myšky, neboť těm se nezdála také býti více pěkná.

„Znáš jenom tu jednu pohádku?“ tázaly se krysy.

„Jenom tu,“ pravila borovice, „kterou jsem slyšela v nejšťastnější večer svého života; tenkrát jsem tomu ani nerozuměla, jak jsem šťastná.“

„To je bídná pohádka! Neumíte žádnou o omastku aneb o uzenině? Žádnou o špižírně?“

„Neumím,“ odpověděla borovice.

„Pak vám děkujem!“ pravily krysy a vrátily se ke svým.

Malé myšky nepřišly již také více, a nyní teprv vzdychala borovice: „Bylo to přece pěkné, když tu kolem seděly ty mrštné myšky a poslouchaly, když jsem vypravovala! Nyní i tomu konec! Ale budu si to pamatovat, a radovat se, až se opět zotavím!“

Avšak kdy se to stalo? Ano, jednou z rána přišli lidé, a počali zle na půdě hospodařit. Skříně byly odstaveny a borovice z kouta vytáhnuta; mrštili jí zcela nešetrně na zem, a jeden sluha vynesl ji hned po schodech dolů, kde svítil bílý den.

„Nyní počne nový opět život!“ myslila borovice; ucítila čerstvý vzduch, první paprsky sluneční po tak dlouhém čase spatřila opět – a ležela na dvoře. To vše se dělo tak rychle, že neměla ani dosti času se poohlídnout.

Vůkol bylo vše zjinačeno. Dvůr ležel u zahrady, v nížto bylo všecko ve květu; růže stály zde a rozšiřovaly libou vůni až na dvůr a vykukovaly přes zahradní zeď, lípy květy a vlašťovičky poletovaly kolem a volaly: „Číryrýt! budem se zas dobře mít!“ Ale borovice si ani nevšimnuly.

„Ovšem,“ myslila ona, „budeme se dobře mít!“ a radostí rozložila své větve do široka, ale ach! ty byly uschlé a sežloutlé, a ona ležela zde v koutě mezi smetím a kopřivami. Hvězda z pozlátka seděla jí ještě na špičce a třpytila se ve svitu slunečním.

Na dvoře samém hrálo několik veselých chlapců, kteří o štědrém dnu kolem borovice poskakovali a tolik radosti z ní měli. Jeden z nejmenších přiběhl a strhnul tu hvězdu.

„Hleďte, co ještě na tom starém ošklivém stromu jest!“ pravil a postavil se na větve, že pod jeho nohama počaly se lámati.

A borovice pohlížela na všecku tu krásu květin v zahradě, pozorovala sebe a přála si, kdyby byla raději v tmavém koutku na půdě ukryta; zpomínala na svou jarou mladost v lese, na radostný den o vánocích a na malé myšky, které tak pozorně poslouchaly pohádku o Palečkovi.

„Konec, konec všemu!“ pravil starý strom. „Kýž jsem se radovala, dokud jsem mohla a směla! Konec, konec všemu!“

A přišel podomek a ten rozsekal borovici na malé kousky; byla z ní hezká otýpka. Tu vložili pod kotel a podpálili a rychle vzňala se plamenem; a tu hluboce vzdýchala, a každý povzdech byl jako rána z pušky; proto přiběhly dítky, sedly kolem, hleděly do ohně, a když uslyšely nějaké povzdechnutí, volaly: „Pif, paf, puf!“

Ale při každé ráně, která byla hlubokým vzdychnutím, zpomínala borovice na jeden letní den v lese, nebo na zimní čas, když hvězdy jasně na obloze se třpytily; zpomínala na štědrý den a na Palečka, jedinou to pohádku, kterou slyšela a vypravovati uměla, napotom ale shořela a byla z ní hrstka popele.

Dítky hrály si v zahradě, a nejmenší z nich mělo hvězdu na prsou, kterou borovice v nejšťastnější době měla na vrcholi; nyní však bylo všemu již konec, konec bylo s borovici a s pohádkou také; konec, konec – a tak to bývá s každou pohádkou! –

FALEŠNÝ PENÍZ

Ubožák! Lesklý vyšel z mincovny, vyskočil a zacinkal, „hopsa, teď se půjde do světa!“ A přišel skutečně do světa.

Dítě drželo jej pevně v teplých rukou, a lakomec v studené, křečovitě hrsti; starší obracel a bůhví kolikráte otočil, nežli jej vydal, kdežto mládež vždy hned dále ho pustila. Peníz, byl ze stříbra, měl také málo mědi v sobě, a již byl celý jeden rok ve světě, totiž v zemi, kdežto byl ražen. Jednoho dne musel však na cestu do ciziny; byl poslední peníz tuzemský v sáčku, jehož cestující jeho pán měl v kapse, a pán sám nevěděl, že ho ještě má, až se mu dostal mezi prsty.

„Hlehle, zde mám ještě peníz z domova!“ zvolal pán, „nu počkej, musíš se mnou cestu konati!“ a peníz radostí zacinkal a poskočil, když jej pán strčil opět do sáčku. Zde ležel u cizích, přicházejících a odcházejících kamarádů, jeden dělal druhému místo, ale peníz z domova zůstával vždy ve váčku, a to bylo vyznamenání.

Minulo již mnoho týdnů, a peníz byl již daleko ve světě, aniž by právě věděl, kde se nachází; dozvěděl se ovšem od ostatních peněz, že jsou francouzské a vlašské, jedni řekli, že jsou v tomto, druzí v onom městě, avšak náš peníz nemohl sobě jaksi dobře představit, co se děje; neví se nic o světě, když se vězí ustavičně ve váčku, a to byl jeho osud.

Jednoho dne však, když tak zde ležel, pozoroval, že váček nebyl zavřen, a tu přišoupl se až k otvoru, aby se trochu ven podíval: a to neměl ovšem učiniti; byl však všetečný, a to se samo pomstí; – vyklouznul z váčku do kapsy, a když u večer váček byl z kapsy vytáhnut, zůstal peníz ležeti tam, kam byl spadnul, a tak přišel se šaty do předsíně; tam ihned vypadl na podlahu, což nikdo neslyšel, nikdo neviděl.

Druhého dne byly šaty opět do pokoje vneseny, pán je obléknul, cestoval dále, a milý peníz zůstal nazpět; brzy byl však nalezen a měl opět konati služby, a proto byl vyslán ještě s jinými třemi penízi.

„Jak příjemno, ve světě se ohlednouti,“ myslil sobě peníz, „poznati lidé a jiné způsoby!“

„Co je to za peníz?“ ozvalo se to v tomtéž okamžiku. „Ten není zdejší! Je falešný! Nic neplatí!“

Ano, nyní počíná povídka peníze, jak ji sám později vypravoval.

„Falešný! Nic neplatí!“ Mne projelo leknutí skrz na skrz, vypravoval peníz; věděl jsem dobře, že jsem z dobrého stříbra, dobrého znění, a mám patřičný ráz. Tyto lidé však zajistě se

mýlili, mne se to dojistá netýkalo, a přece byla řeč o mně; já byl ten, kterého nazývali falešným, že nic neplatí.

„Ten peníz musím udati, až bude tma!“ pravil muž, který mne obdržel, a já byl udán za tmy a ve dne opět vypeskován, „falešný! nic neplatí! musíme se ho zbýti!“

A peníz, třásl se v ruce každého, když jej úskočně udával za tuzemský peníz.

„Já bídný peníz! co platno mé stříbro, má cena, můj ráz, když vše nemá nijaké hodnoty. V očích světa jsme jenom to, co svět o nás soudí! Musí býti strašné, míti zlé svědomí, plížiti se po zlých cestách, když mne, který jsem přece docela nevinný, obchází strach, že jsem podezřelý! Vždycky když mne vytahují, hrozím se již očí, ježto na mne utkví, neboť vím, že mne odhodí na stůl, jakobych byl pln falše a šejdů.

Přišel jsem do ruky staré, chudé ženy, obdržela mne co mzdu za těžkou práci, avšak nemohla mne nikterak zbýti. Nikdo nechtěl mne přijmouti, byl jsem ubohé ženy právě nešťestí.

„Jsem skutečně přinucena, někoho s tím penízem ošiditi,“ pravila; „při nejlepší vůli nemohu tento falešný peníz uschovati: bohatý pekař má jej dostati, ten může lehčeji škodu snést, – ale hříchem zůstane přece, co chci učiniti!“

„Ještě svědomí této ženy musím hříchem obtížiti!“ vzdychalo to v penízi. „Což jsem se v stáří skutečně tak změnil?“

A stařena šla k bohatému pekaři; avšak tento znal velmi dobře běžné peníze, než aby mne u sebe byl podržel; hodil mne vdově takřka do obličeje, chleba za mne nedostala žádného, a já cítil dobře v srdci žal, že jsem ražen k nešťestí jiných, já, který v mládí veselý a ujištěn byl své hodnoty a pravého rázu! Byl jsem smuten, jak jenom ubohý peníz může býti, když jej nikdo nechce.

Stařenka vzala mne opět domu, pozorovala mne srdečným, přívětivým zrakem, a pravila: „Nikoliv, nechci žádného tebou ošiditi! prorazím do tebe díрку, aby každý viděl, žeš falešný – a přec – co mně teď napadá – snad jsi docela peníz k štěstí, – ta myšlenka sama od sebe ve mne vznikla, že musím tomu věřiti! Udělám do něho díрку, provlíknu pentličku, a pověším ho na krk děťátku naší mladé sousedky, oč že mu štěstí přinese!“

A špičatým nástrojem prorazila do mně díрку; příjemné to ovšem není, když do jednoho se udělá díra, a však stane-li se to z dobrého ohledu, ještě se to snese! Dírkou byla provlíknuta pentlička, a ze mně se stal památní peníz; pověsili mne na krček malého děťátka, a ono se na mne usmívalo, líbalo a se mnou sobě hrálo, a já odpočíval po celou noc na nevinných prsou útlého stvořeníčka.

Když se rozednilo, vzala mne mladá matka do ruky, pohlížela na mne a měla tak své vlastní myšlenky, to jsem brzy spozoroval. Vyhledala nůžky a rozstříhla pentličku.

„Přineseš nám štěstí!“ mluvila při tom; „ano, to brzy zkusíme!“ A položila mne do octa, že jsem celý sezelenal; potom díрку zacpala, trochu mne očistila, a když se stmívalo, šla k prodavači losů, aby sobě jeden koupila, který by ji přinesl štěstí.

Jak mně bylo opět úzko! Ve mně to trhalo, jakoby se měl rozdvajiti; věděl jsem, že mne nazývají falešným a mnou pohodí, a to zrovna před množstvím jiných penízů, kteří zde ležely s nápisem a hlavou, na které mohly býti hrdými; avšak ušel jsem té hanbě, u prodavače bylo mnoho lidí, měl mnoho co dělati, a já cinknutím spadnul do skříně mezi ostatní peníze; zdali los vyhrál, to nevím, avšak to vím, že již druhého dne byl jsem uznán za neberný peníz, položen stranou a opět vyslán, abych šidil a opět jenom šidil. Jak bolestno, kdo zná svoji cenu, a nedojde nikdež uznání.

Rok a den minul takto, kdežto jsem přecházel z ruky do ruky, od domu k domu, všude vypeskován, všude nenáviděn; nikdo mně nevěřil, já konečně ztrácel důvěru sám v sebe, nedůvěřoval celému světu, a to byly zlé časy! Přišel však cizinec do města, a jak se přirozeně děje, tomu jsem byl hned podstrčen, a on byl dosti dobrosrdečný, že mne přijal za berný peníz, avšak chtěl mne opět vydati, a já zaslechl opět hrůzná slova: „Je falešný! Nic neplatí!“

„Dostal jsem ho za berný peníz,“ řekl muž, a upřeně se na mne podval; pojednou však se usměje, a takový úsměv posud nikdo neudělal, kdo na mne pohlédnul. „I toť náš vlastní peníz, dobrý poctivý dvacetník z mojí otčiny, do kterého někdo udělal díрку a nazývají ho falešným. I toť podivné! Tebe schovám a vezmu sebou domu!“

Radost se mne zmocnila nevýslovná, nazval mne dobrým, poctivým penízem, a měl jsem se navrátiti do vlasti, kde všickni a každý mne zná a ví, že jsem z dobrého stříbra a mám patřičný ráz. Radostí byl bych jiskry sršel, avšak to není v mé povaze jiskřiti, to může ocel, nikoliv však stříbro.

Zavinul mne do pěkného bílého papíru, abych se nesmíchal s jinými penězi a se neztratil, a při slavnostech, když se sešli krajané, byl jsem ukazován a dobře se o mně mluvilo; říkalo se, že jsem vzácný, a tím může se státi, kdo ani třeba slovíčko nepromluví.

A konečně přišel jsem do vlasti! Všechna má bída byla skončena, radost se ke mně vrátila, byl jsem předce z dobrého stříbra, měl jsem dobrý ráz!

Žádné protivenství nesnášel jsem více, třeba byla ve mne dířka na znamení, že mne držely za falešného, ale to nic neškodí, jen když tomu není tak. Musíme vyčkati času, všecko dojde konečně ku svému právu! „A to je má víra!“ dokončil peníz své vypravování.

ČTVERO PANOVNÍKŮ

S hroznou vichřicí valila se po ulicích chumelice sněhu, a v oknech byla skla hustě sněhem pokryta, ano i se střech v hustých kotoučích spadával sníh k zemi, takže dláždění nebylo ani vidět; bylo to ku konci ledna. Do všech lidí vjel náramný spěch; utíkali, letěli a vrhali se druh druhu do náručí, drželi se chvíli pevně, a tak mohli jenom na chvíli ještě na nohou státi. Vozkové a koně byli zrovna jako cukrem posypáni; sluhové stáli zády k vozům a tak jeli proti větru; pěší drželi se ustavičně na blízku vozů, které jenom zvolna sněhem dále jely, a když konečně vichřice se utišila, a podél domů úzká cestička se vyházela, zůstávali přece lidé státi, když se potkali; žádný z nich neměl chuť učinit první krok a do hlubokého sněhu šlápnouti, aby druhý mohl proklouznouti. Stáli zticha a mlčky, až konečně, jakoby se byli srozuměli, každý jednou nohou vykročil a do sněhu ji zaryl.

K večeru bylo ticho, a obloha vyhlížela jako vysmejčena, a jakoby výše postoupila a průhlednější se stala; hvězdy byly jako z brusu nové, a některé byly tak jasné a čisté – a mrzlo až to chrupělo, – a tu mohla ovšem hořejší část sněhu tak silná býti, že mohla druhého dne z rána vrabce unést; proto také jich mnoho poskakovalo zde i tam, kde právě sníh se prohazoval, ale mnoho potravy nenalezali a zima jimi takořka lomcovala.

„Čim!“ pravil jeden k druhému, „to má být nový rok? vždyť je horší nežli ten starý! To jsme mohli raději ten starý si podržeti; proto jsem nespokojený a mám také příčinu, proč!“

„Ovšem, čimčara! A lidé ještě vesele běhají a střelbou pozdravují nový rok!“ odpověděl malý, vychrtlý vrabčik; „házeli hrncemi do dveří, a radostí byli celí bez sebe, že starý rok minul! Já se též radoval, čimčara! neboť jsem očekával, že přijdou teplé dni, ale nebylo z toho nic; mrzne ještě více nežli předtím; lidé se jistě v počtu zmýlili – čim, čim, čim!“

„Jistě se přepočtli – čmrdli, čmrdli, čmrdli!“ dokazoval třetí, který byl již starý a na hlavě bílý. „A co mají z toho? Řídí se podle kalendáře, ježž samy sobě udělají, aby se vše podle něho řídilo. Ale to nejde. Když přijde jaro, pak začíná nový rok, a tak tomu chce příroda, a podle toho se řídím já – čmrdli, čmrdli – čim čim!“

„Ale kdy přichází jaro?“ tázali se mladí, letošní to floutkové.

„Jaro přijde tenkrát, když čáповé se navrátí ze svých cest; ale to je nejisto, a zde v městě není nikdo, kdoby o tom něco zvěděl; na venku – ah, čimčarara! to jinak. Mohli bychom raději na venek letět a tam čekat – co? tam budeme jaru mnohem blíže.“

„Což o to, vám je hej, můžete mít pravdu,“ pravil jeden, který pořade jenom poskakoval a ocáskem vrtěl, aniž by posud byl něco promluvil. „Já jsem našel v městě mnohé pohodlí, které bych na venku zajisté neměl. Zde na blízku bydlí ve dvoře lidská rodina, která měla ten

moudrý nápad, tři anebo čtyry květináče ke zdi připevnit, takže veliké otvory proti ní a dva s malými dírkami zevně obráceny jsou, takže mohu do vnitř a opět ven lítati; tam máme já a můj muž své hnízdo, a všechny naše mladé tam odtud vylítly. Tato jistá rodina to vše vlastně zřídila, aby měla potěšení, nás viděti, sice by to dojistá nebyla učinila. Ku svému potěšení vyhazují nám také drobtý, a tak máme svou potravu, oni se tak jako o nás starají. Proto myslím, abychom já a můj muž zde zůstali; jsme ovšem nespokojeni – ale my zůstanem, čím, čím, čím!“

„A my poletíme na venek, abychom viděli, kdy přijde jaro“, a „čimčarara...“ frňk letěli všickni do výše, protože právě okolojdoucí uličník hodil mezi ně čepici. –

A na venku panovala krutá zima, krutější nežli v městě; ostrý vítr fučel přes role sněhem pokryté, a sedlák, zaopatřen velikými rukavicemi, seděl na saních, a házel rukama přes kříž, aby zimu odehnal; bič ležel mu ve klíně, a hubené koně klusali, až se z nich pařilo; sníh chrupal a vrabci poskakovali v kolejích a mrzli.

„Čim! kdy přijde jaro? zima trvá dlouho!“

„Dlouho!“ zaznělo to vůkol s nejbližšího vršku, který byl celý sněhem pokryt; mohla to být také ozvěna, kterou bylo slyšeti, ale též i řeč podivné ženy, která vysoko na vrchu ve sněhu seděla; byla celá bílá, jako selka v šerkovém kabátě, s dlouhými bílými vlasy, bledá v obličejí, ale s velikými, jasnými zraky.

„Kdo je ta žena?“ tázali se vrabci.

„To já vím,“ pravila stará vrána, která sedíc na plotě, tak dalece se snížila, že uznala, že jsme my všichni před obličejem našeho Pána malými ptáčky, a proto se dala do řeči s vrabci, aby jim ono zjevení na vršku vysvětlila. „Já vím kdo ta žena. Je to zima, ještě od předešlého roku, a není mrtva, jak kalendář oznamuje, nýbrž posud vládne nad naší krajinou, až přijde jiný panovník – jaro. Hu, vámi ta krutá zima třese – krák! není-liž pravda, vy mrňousově?“

„Aha, přece pravda, co jsem povídal,“ vyjádřil se nejmenší vrabec. „Kalendář jest lidský vynález, a není dle přírody zařízen. My bychom jej měli dělat, my, kteří jsme k tomu způsobylejší – čmrdli, čmrdli!“

A minul týden, minuly dva; les celý sčernal, jezero zamrzlo a vypadalo jako slité olovo; oblaka, ano, oblaka to ani nebyla – byla to vlhká, studená mlha, která nad krajinou se rozkládala; černé vrány letěly v houfech, ale bez křiku a krákoru, jakoby vše ve snu pohříženo bylo. Tu zasvitnul paprslek sluneční nad jezerem, že se lesklo jako rozpuštěný cín; sněhová pokrývka na polích a na vršku nejkřihla se již tak jako dříve, ale bílá postava seděla posad na vršku, obracejíc svůj zrak ustavičně na jih; nepozorovala ani, jak sněhový koberec takřka do

země se ztrácí, že tu i onde malý, zelenavý kousek země prokukuje, a tam se hemžilo hned plno vrabců.

„Jaro přichází! jaro nastává!“ znělo to přes pole a luka, a hučelo v tmavých lesích, kde počínal se zelenati čerstvý mech na mokřích stromech; a z jihu přicházeli první dva čáповé v rychlém letu, nesouce na svých křídlech milounké dítko; a to pozdravujíc zemi blahým polibkem na uvítanou, sestoupilo dolů, a kam vkročilo, všude vyrůstaly ze země bílé květiny, a kráčelo na vršek k stařeně, a vrhlo se jí na prsa, polibivši její stuhlé dítko – ale v tom okamžení byly všichni tři a celá krajina vůkol neviditelná; hustá, vlhká mlha zahalila vše do svého závoje – brzy počal teplý větrík váti, vždy více a více, a zaplašil konečně mlhu, slunce se objevilo v celé své velebnosti na obzoru a zahřívalo zkřehlé údy tvorstva na zemi; stařena zmizela s vršku, a milokrásné dítky jara zasedly na trůn nového roku.

Kam se obě dítky obrátily, objevily se zelené pupence na keřích a stromoví, tam stávala se tráva větší, zaseté role se živěji zelenala. A kolem sebe rozsévalo dítko vonné květiny, a čím více jich rozdávalo, tím více se hemžilo jich v jeho šatu, mělo jich tam plno a plno – a ve své horlivosti obsypalo jabloně a višně bohatstvím květového sněhu, takže v plné kráse zde stály, dříve nežli zelené listí na svých ratolestech mohlo vyrůst.

A dívka a hošík tleskaly rukama, a přilétaly ptáčekové, aniž se vědělo odkud, a všichni zpívali a cvrlikali: „Jaro přišlo, jaro nastalo!“

To bylo nějaké podívání! Mnohá stará matička přišla před dvěře zahřátí se na sluněčku, blaženě pohlížela na žluté květiny, které vůkol na polích a lukách se objevily; usmívala se tak, jako za svých mladých let činívala; ano, celý svět, zdálo se, že omládnul. „Dnes jest krásný, požehnaný den!“ pravila pak, a kývala hlavou.

Les byl posud temnězelený, pupenec řadil se k pupenci; i bez počínal se objevovati plný vůně, fialek všude plno, v každé travičce plno šťávy a síly: toť byl ovšem převábný koberec rozprostřen k sezení, a tam zasedl také mladý párek jarní a držel se za ruce, zpíval a usmíval se, a rostl vždy více a více.

Jemný deštiček spadával na něho s nebe, a oni to ani nespozorovali; vždyť krůpěje deště a jich slze radostí vmísily se v jedna krůpěj. Nevěsta a ženich se objímali a líbali, a v té chvíli rozvinulo se zelení na všech stromech. Když slunce vyšlo, bylo vůkol všecko zeleno.

A ruku v ruce vkročili zasnoubenci pod zelený krov, kde jenom paprsky slunečního světla a stín stromů kouzelnou měnivost zelené barvy tvořily. Panenská čistota a občerstvující vzduch houpaly se mezi příjemným zelením; živě a dovádivě hrčel potůček mezi rákosím a přes strakaté kamení. A kukačka volala „kuk, kuk!“ a skřivánek prospěvoval ve výši, takže jej

daleko slyšeti bylo; ale jenom vrby schovávaly svůj květ do vlněných rukavic; jsou velmi opatrné a mají dlouhou chvíli, a to je mrzuté!

A minuly dni, a přecházel týden za týdnem, horko se takořka valilo; parné vlny větra kolíbaly obilím, takže bylo vždy žlutější. Na jezeru rozložila květina severu své široké listí nad hladinou vodní, a ryby utíkaly se v ochranný její stín, a na druhé straně lesa, kde slunce své paprsky o zeď bílého dvorce opíraly, kde růžový keř svůj květ bohatě rozvíjel a višňové stromy, přeplněné šťavnatým, černým a skoro ohnivým ovocem svým, až k zemi se shýbaly – tam seděla převábná žena panujícího léta, táž, jižto jsme jako dívku, jako nevěstu již viděli. A ta pohlížela k vystupujícím tmavým oblakům, které jako vlny, ba jako vrchy, temněmodré a těžké, vždy výše a výše vystupovaly ze tří stran, vždy více se rozkládající, jako zkamenělé, obrácené moře, nížily se k lesu, kde všecko jako kouzlem oněmělo; každý větérek, i ten nejmenší se utíšil, každý mlčel, byl to okamžik hrozného očekávání v celé přírodě; ale po silnicích a cestičkách spěchali jedoucí, jezdcí a pěší, aby pod střechu se dostali. Najednou zasvitlo, jakoby slunce bylo mraky proniklo: plamen zašvihnul, zrak oslepil, vše zachvátil – a opět tma a ohlušující rachot hromu. Voda se lila v proudech dolu; bylo tma a opět jasno, panovalo děsné ticho a hned opět hlasité burácení. Mladé rákosí vlnovitě prohýbalo se v bahništi u jezera, vodní mlha ukrývala větve lesních stromů, nastala tma, zasvitlo poznovu, ticho a rachot střídaly se ustavičně. – Tráva a obilí ležely jako sporážené, jako zaplavené, jakoby se více ani zvednouti nemohly. – Dešť proměnil se najednou v jednotlivé kapky, slunce rozplašilo mraky, a na klasech a listech třpytily se vodní kapky jako perličky, ptáci šveholili, ryby vyskakovaly nad vodu jezera, mušky poletovaly, a tam uprostřed bičované vody jezera seděl na kameně silný muž pevných údů, s mokřými vlasy – sedělo tam *léto* samo.

Omládnuto občerstvující lázní sedělo tam na zahřívajícím výsluní – a celá příroda zdálo se, že omládlá, vše povstalo bujně, zdravé a krásné, a panovalo léto, teplé, příjemné léto.

Lahodně a libě vanul zápach z jeteliště, včely bzučely nad tímto medovým požehláním, a uprostřed vypínalo se zbořeniště starého hradu, po němžto vinul se břečťan, jehožto listí deštěm občerstvené lesklo se v záři sluneční; a tam zalétla královna včel s celým rojem, a připravovaly vosk a med. Byl to oltář přírody a jenom léto a jeho krásná žena pozorovaly jej, pro ně rozložila příroda na svém stole svoje dary.

Večerní obloha zářila jako zlato, žádná bář na chrámu nádherněji se netřpytí, a měsíc svítil mezi večerními a ranními červánky: panovalo léto!

A opět minuly týdny a střídaly se kolikráte den s nocí. Vyleštěné kosy ženců blyštěly se na žitných polích, větve jabloně prohýbaly se tíží červeného a žlutého ovoce; chmel zaváněl

tak příjemně a visel u velikých chomáčích, a pod olšemi ve stínu odpočívaly žena a muž – léto se svou ženou, vážně před se hledíce.

„Jaké bohatství!“ pravila žena, „vůkol rozloženo jest požehnání, všude dobře a tak domácně, a přece, sama nevím jak, toužím po – tichu, odpočinku – ani slova nemám pro tento cit! Již opět orají na poli. Vždy více a více chtějí lidé vytěžit. – Pohledni, čáповé přichází v houfech, a kráčejí zpozdálečí ca pluhem – a tamto pták z Egypta, který nás povětrím unášel. Pamatuješ, jak jsme ještě co děti do severních krajin přišli? Květiny přinesli jsme s sebou, živnou zář sluneční a zelené lesy a háje; vítr zle s nimi nakládal, stávají se opět temné a černavé, jako stromy na jihu, nepřinášejí však žádného zlatého ovoce.“

„Chceš je spatřiti?“ tázalo se léto; „tedy se potěš!“ A pozdvihlo své rámě, a lesní listí zbarvilo se červeně a zlatě, a nádhera barev rozložila se po celém lese; větve bezu ověšeny byly plny těžkých, černých bezinek, divoké kaštiny padaly zralé ze svých černých lupenů, a v trávě květy fialky po druhé.

Avšak královna roku byla vždy tišší a zármutkem bledla její tvář.

„Vítr studeně věje,“ pravila, „noc přináší vlhké mlhy – toužím po krajinách mladosti naší.“

A viděla čápy již odtud se ubírat, jednoho, dva i ostatní, a toužebně vztahovala po nich ruce. Hnízda byla prázdná, v jednom rostl koukol, v jiném zrno žluté řípy – rostly tam, jakoby hnízdo pro ně bylo vystavěno a ohraženo – a vrabci se tam uhnízdily.

„Čim, čim, kde je panstvo? Nemůže zajisté snést, když chladno nastává, a proto je opustilo. Šťastnou cestu.“

Listí na stromech žloutlo vždy více a více, a padalo s nich; bouře podzimní nastávaly, blížil se podzimek; panovnice ležela na spadlém, žlutém lupení, a pohlížela mdlým zrakem na zářící hvězdy; její muž stál vedle ní. Prudký vítr se zdvihl a zatočil lupení v kotouč; lupení spadlo opět k zemi – avšak královna zmizela, a poslední motýl vzlétl a vznášel se ve vzduchu studeném.

Vlhké mlhy nastaly, vítr ledový počal váti a tmavé, nejdelší noci v roce nastaly. Panovník roku měl sněhobílé vlasy; avšak on to sám nevěděl, domníval se, že to sníh, který s oblak padal; lehká bílá pokrývka rozložila se nad zelenými dřívě rolemi.

A zvony na věžích vyzváněly vánoce.

„Zvony slaví narození,“ pravil panovník sestárlý; „brzy zrodí se nový vladař, a já půjdu na odpočinek – na odpočinek tam, kde hvězdy u všemíru se kolotají!“

A v čerstvě zelenajícím se háji borovém stál anjel, a světil mladé stromky, kteří slavnost měly zvelebiti.

„Všude radost v příbytcích i pod zelenými stromy,“ pravil starý panovník léta, an v několika týdnech sestárnul, jak sněhobílý kmet. „Dnové moji vypršely, nový panovník obdrží žezlo i korunu!“

„Moc tvá však bude věčně trvati!“ zvolal anjel světící; „nech sních zahřívati mladé osení! Uč se snášeti, když jinému svět se koří, neboť tys přece jenom vladařem. Budeš zapomenut, avšak přece žít! Hodina tvé svobody přijde, až jaro nastane!“

A poslední dvě labutí se zvedlo do výše, a odnášely léto na svých perutích; a tam na vršku seděla opět zima studená, shrbená a stará, avšak silná jako zimní bouře, nezlomná jako kry ledu, seděla vysoko na sněhu, pohlížejíc k jihu, kde dříve trůn opanovala a krutě vládla. – Led pevněji svíral vodu ve své rámě, sních chrupal pod nohami rychle se saněmi uhánějících koňů, a vrány a kavky vyhlížely ještě černěji na bílé, sněhem pokryté půdě. A stařena, vládkyně počasí zimního, zatínala pěstě u sychravém větru, a led na sáhy dosahoval ke dnu řeky a jezera.

Nyní přicházeli opět vrabci z města a tázali se: „Kdo jest ta stařena, čím, čím, čímčarara!“ A vrána seděla opět tam na plotě, aneb to bylo její mládě, což vše jedno, a odpovídala jim: „To je zima, zima od předešlého roku. Není mrtvá, jak kalendář pravil, nýbrž poručnice jara, které opět přijde.“

„A kdy přijde jaro?“ tázali se vrabci; „kdy nastane ten krásný čas, že budeme mít všeho hojnost a lepší pořádek? Ten starý nestál za nic!“

A v tichých myšlenkách kývala zima k černému, bezlistému lesu, kde každý strom svůj útlý zrůst a ohebné větve na odiv stavěl; a v zimní sen pohříženy nížily se ledové mlhy s oblohy k zemi; – stařeně zdálo se o dnech mladosti, a každého nového dne třeptil se strom i keř jinovatkou. To byl sen zimy o letní noci, až vyšlo slunce a setřelo klamný lesk s větví zkřehlých.

„Jaro přichází!“ zazněla ozvěna s hor, kde sních ještě klidně, takořka mrtvě ležel. Slunce tepleji počalo hřátí, sních roztájel, a ptáci jásali: „Jaro nastává!“

A vysoko v povětří objevil se první čáp, za ním druhý; na každém sedělo roztomilé dítě, a ti sestoupily dolů, políbily zemi, políbily i stařenu, a ta jako Mojžiš na hoře Sinaj zahalila se v oblak a zmizela.

Čtvero panovníků vykonalo každý svou úlohu a znova nastoupilo a nastupuje svou vládu, a jenom tvorstvo země bázlivě očekává konec jejich panování.

MOTÝL

Není dobře na světě býti samotným, a proto i motýl hledal sobě družku a chtěl mezi květinami vyvoliti sobě nejkrásnější. Pohlížel pátravým okem na celou řadu pestrých květinek, z nichžto každá pěkně tiše a počestně seděla na svém stonku, zrovna tak, jak každé panence přísluší, která není ještě zasnoubena; avšak bylo jich příliš mnoho, a proto byla volba obtížná. Takové namáhání nelíbilo se motýlovi a proto vyletěl na návštěvu k sedmikrásce, kterážto umí hádati, když lidé vytrhávají lístek po lístku, přitom říkajíce: „Má mne rád? Nemá mne rád“ a tak dále. Každý mluví jak rozumí.

Motýl přišel tedy k sedmikrásce, aby se jí zeptal; nevytrhal jí však lístek po lístku, nýbrž každému lístku vtisknul políbení, domnívaje se, že v dobrotě spíše něco pořídí.

„Nejkrásnější sedmikrásko!“ pravil k ní, „jste nejmoudřejší paní mezi květinami, umíte bádati, – prosím, prosím – povězte, dostanu tu aneb onu? která bude mojí družkou? Když to uslyším, poletím zrovna k ní a budu o ní žádati.“

Avšak sedmikráska jemu neodpověděla, zlobila se, že ji nazval „paní“, kdežto ona posud byla panenkou, – a to je rozdíl! Tázal se po druhé, po třetí, a když zůstávala němou, aniž by slovíčka jemu odpovídala, nechtěl také konečně déle ještě se tázati, odletěl a sice zrovna za nevěstou.

Bylo to v prvních dnech jarních, vůkol kvetly sněhovky a pochodenky. „Ty jsou roztomilé,“ myslil motýlek, „ale jaksi blbě se chovají.“ Smýšlel tak jako jiní mladíci, a ohlížel se po starších.

Navštívil pohoněny; ty však zdály se mu býti hořké, fialky trochu blouznivé, lípová kvítka příliš malá a měla veliké přátelstvo; kvítka jablková – ano, vyhlížela jako růže, avšak dnes květla, aby zýtra odpadala, podle toho, jak vítr by vál: takové manželství by příliš na krátko trvalo, domníval se. Hráškový květ byl jediný, který se mu nejlépe zalíbil, červený a bílý, též jemný a útlý, a patřil mezi dcery domácí, majíce hezké tvářičky a hodí se výborné i do kuchyně; chtěl právě vyznati svou náklonnost – tu spatřil těsně vedle květinčky podlouhý lusk, na jehož špičce visela uvadlá květinka.

„Kdo je to?“ tázal se.

„Má sestra,“ odpověděla hrášková květinka.

„Ah, tak! a vy budete později také tak vypadat?“ tázal se, a odletěl, neboť se nad tím zhrozil.

Přes plot visely zimolezky v plném květu, množství takovýchto slečinek na vybrání, dlouhé obličejce, žluté tváře, ne, to se mu nelíbilo. A tak sobě pořáde vybíral; jaro již minulo, léto bylo u konce, nastal podzimek, avšak motýl posud se nerozhodnul.

A květiny objevily se v nejkrásnějším svém šatě, – ale marně! – scházela jim čerstvá, vonná mladost. Srdce však žádá vůni, třeba samo nebylo již mladé, a této právě nejmíň mají jirínky a pivoňky. Obrátil se tedy motýl k mátě kadeřavé v přízemí; tato nemá docela žádný květ, nýbrž ona sama jest jím, voní zdola až na horu, a má vůně dosyta v každém listu. „Tu sobě vezmu!“ pravil motýl, a slušně se jí poklonil.

Avšak mátě kadeřavá stála ztuha a tiše a poslouchala ho, konečně řekla:

„Přátelství, ano! ale nic více! Jsem stará a vy jste stár! můžeme ovšem velmi dobře pro sebe žítí, ale zasnoubiti se – nikoliv! Nebud' me blázni v našem stáří!“

A tak se stalo, že motýl docela žádnou družku nedostal. Dlouho vybíral a to je nezpůsob; motýl, zůstal na ocet, jak se říká.

Nastávala již zima, deště a sichravé počasí. Studený vítr vál přes vrby, takže to v nich praskalo. Nebyl k tomu čas, v letním oděvu poletovati, motýl také nemohl již z místa; náhodou dostal se pod střechu a do světnice, kde byl oheň v kamnech a tak hezky teplounko; zde mohl býti živ; „ale jenom žítí, není ještě dosti!“ pravil; „slunce, svobodu a malou květinu musíme míti!“

A letěl proti oknu, tam byl uviděn, obdivován, napíchnut s schován ve skleněnou skříňku; více se nemohlo pro něho učiniti.

„Teď sedím na stonku jako květina!“ pravil motýl, „příjemné to ovšem není; inu, stal jsem se za to usedlejším!“ – a tím se poněkud těšil.

„Toť neveliká útěcha!“ myslily sobě květinčky na okně. „Došel svého cíle!“

NESTÁLA ZA NIC!

Vyložen z otevřeného okna pozoroval pan měšťanosta na blízkém stromě ptačí hnízdo a měl tak své myšlénky; na sobě tenkou košili s krajkami, zlatou jehlicí v náprsníku, a velmi hladce oholen: vlastnoruční to byla práce, a přece do tváře se říznul, avšak přilípnul na tuto nepatrnou ránu kousek novin.

„Slyšíš, ty chlapče!“ zvolal z okna.

A ten chlapec nebyl nikdo jiný, nežli syn chudé pradleny; šel právě okolo domu pana měšťanosty, a vida tohoto v okně, sejmul uctivě čapku s hlavy; stínítko bylo u ní zlomeno, byla totiž k tomu zřízena, aby se mohla stočit a do kapsy schovat. V chudobném, avšak čistém

a velmi dobře záplaty ozdobeném šatu, těžké dřevěnky na nohou, stál tu hošík, ponížene jako před králem.

„Tys hodný chlapec,“ pravil pan měšťanosta „a k tomu zdvořilý. Tvá matka máchá prádlo tam dole u řeky a tu jí musíš přinést, co máš zde v kapse. Je to zlá věc s tvou matkou! Mnoho-li máš tam?“

„Půl čtvrtky,“ odpověděl hošík uleknutě s polovičným hlasem.

„A dnes ráno dostala také tolik,“ mluvil pán v okně.

„Nikoli, to bylo včera,“ pravil hoch.

„Dvě čtvrtky jsou půlka, a dvě půle celý žejdlík! Ona nestojí za nic! Smutná to věc s takovými lidmi! – Řekni tvé matce, žeby se měla styděti; jenom ať z tebe není opilec: ale z tebe již bude ochlasta! Ubohé dítě, jenom už jdi!“

A chlapec šel dále; čepici držel v ruce a vítr pohrával s jeho rusými vlasy, takže v kotoučích stály do výšky. Zahnul se okolo rohu do úzké uličky, která vedla k řece, kde stála matka ve vodě, a těžkým cepem prádlo mlátila. Voda silně proudila, neboť stavidla u mlýna byla vytažena a vlny bylyby zajisté ženu na kameně stojící porazily, kdyby se nebyla opřela.

„Hnedle byla bych již utonula,“ pravila; „dobře že přicházíš, neboť mám zapotřebí, silám svým k pomoci přispěti! Jak studeno ve vodě, a již šest hodin zde stojím. Máš něco pro mne?“

A chlapec vytáhl láhev a matka ji nasadila k ústům a učinila doušek.

„Ach, jak dobře to činí, jak to zahřívá! Zrovna tak, jako teplé jídlo, a není tak drahé! Napij se, synáčku! Tys nějak bledý, je ti zima v tom lehkém šatě? Inu ovšem, vždyť je podzimek. Hu! jak ta voda studená! Jen abych se nerozstónala! Snad mě Bůh zachrání. Ještě jeden doušek, a pak se napij také, ale jenom kapku, nesmíš se tomu navykhnout, ubohé, dobré dítě mé!“

A vyšla kolem lávky, na které chlapec stál a postavila se na zem; voda tekla z rohožky, kterou měla kolem sebe uvázanou a tekla i ze sukně.

„Pracuji a mořím se, že mi krev z nehtů stříká; ale ráda to činím, jen když tebe poctivě uživím, dítě milované!“

V tom okamžení přistoupila k ní stařena, chudobná to postava, chromá na jednu nohu, s velikou, cizou kudrlinkou nad slepým okem vysící; oko mělo býti touto zakryto, ale tím bylo ještě více patrnější. Byla to přítelkyně pradleny, „chromá Marta s kudrlinkou“ říkali jí sousedé.

„Ubohá, jak pracuješ a ve vodě zimou křehneš! ty máš toho jistě potřebí, abys trochu se zahřála, a přec hubují zlí lidé pro těch několik kapek, které vypiješ!“ A netrvalo to ani několik

minut, a celá řeč měšťanosty byla sdělena pradleně, neboť Marta všecko slyšela, a to jí mrzelo, že on na takový způsob k dítěti o jeho vlastní matce a o těch několika kapkách mluvil, které ona vypije, a zvláště dnes, kde měšťanosta dával kvas s vínem v plných láhvích! „A dobrá vína, silná vína! trochu přes žízeň hostů všech. Ale to není žádné pití – ti stojí za něco, ale ty nestojíš za nic!“

„Tak on mluvil s tebou dítě?“ řekla pradlena a její rty se třásly. „Ty máš matku, která za nic nestojí! Snad má pravdu; ale mému dítěti nemá to říkat! Ach, z toho domu mnoho na mne přišlo!“

„Vy jste tam sloužila, ještě když rodiče měšťanosty byly na živu a dům ten obývali. Tomu je už hezkých let! Od toho času mnoho solí již se snědlo a z toho jest žízeň!“ A Marta se usmívala. „Měšťanosta dává dnes velikou hostinu, a hostům mělo se to již odřící, avšak bylo již pozdě, a jídlo bylo již také hotovo. Povídal mi to podomek. Před chvílí přišlo psaní, že mladší bratr v Kodani umřel.“

„Umřel!“ zkríkla pradlena a zbledla co mrtvola.

„Aj!“ pravila Marta. „Proč si to beřete tak k srdci? Nu, vy jej znáte ještě z té doby, když jste v domě sloužila.“

„On mrtev? byl to hodný, srdečný člověk! Pán nenajde jemu rovného!“ A slze kanuly jí po bledé tváři. – „O můj Bože, jak se všecko se mnou točí – snad že jsem láhev vyprázdnila – to nemohu snést – cítím, že mi zle!“ Podepřela se o zábradlí.

„Bože! vy jste nemocna,“ pravila druhá žena. „Hleďte, aby vám to přešlo! – Ne, vy jste skutečně nemocna! Nejlépe bude, když vás domů dovedu.“

„Ale mé prádlo...“

„Toho se již ujmu – pojděte, podejte mi ruku; chlapec může zde zůstat a dá zatím pozor; já hned se vrátím a ostatek vyperu – vždyť je to maličkost!“

A nohy klesaly pod pradlenou.

„Dlouho jsem stála v studené vodě; od rána jsem ještě ani v ústech neměla! Zimnici mám v celém těle. O Ježíši, přispěj mi, abych se domu dostala! Mé ubohé dítě!“ Plakala. I chlapec dal se do pláče, a brzy seděl samotný u řeky u mokrého prádla.

Obě ženy kráčely zatím zvolna dále do uličky kolem rohu, okolo domu měšťanostova, a zrovna u tohoto klesla ubohá pradlena na dláždění. I obstoupilo jí mnoho lidí; chromá Marta vběhla do domu, volajíc o pomoc. Měšťanosta a jeho hosté přistoupili k oknům.

„To je pradlena!“ pravil; „trochu přes žízeň se napila; ona nestojí za nic. Škoda toho chlapce hezkého, jakého má. Toho mám opravdu rád, matka ale nestojí za nic.“

A pradlena se opět trochu zotavila a byla vedena do svého bídného příbytku, kdežto ji na lůžko položili. Dobrá Marta uvařila žejdlík teplého piva s máslem a cukrem; tento lék, myslila, jest nejlepší, pak odešla k řece, prala velmi bídně, ale dobře to minila; vytáhla vlastně jenom mokré prádlo z vody a položila do nůše.

Večer seděla Marta v chudobné jizbě u pradleny. Několik kousků smažených zemčat a pěkný kousek uzeniny darovala jí kuchařka pana měšťanosty pro nemocnou; Marta a hošík učinily sobě dobrý den, kdežto nemocná spokojila se vůní, ta prý jest lahodnější, pravila.

A chlapec byl položen do lůžka, do toho samého, kde matka ležela; ale jeho místo bylo na přič u nohou, a přikrýval se starou pokrývkou, která z modrých a červených soukených ostřížků sešita byla.

Nemocné pradleně bylo trochu lépe; teplé pivo ji posílilo a vůně vzácného jídla jí udělala dobře.

„Díky tobě, drahá duše!“ pravila k Martě. „Budu ti všechno vypravovat, až chlapec usne; mně se zdá, že již spí. Jak krásně a sladce vyhlíží, když se zavřenými očmi zde leží! On neví jak s matkou jeho to stojí; dej Bože! aby se to nikdy také nedověděl!“

A po malé přestávce, když Marta přišoupla stolicí svou blíže k posteli, mluvila dále:

„Sloužila jsem u tajného rady, u rodičů nynějšího měšťanosty; bylo to tehdáž, když mladší syn, student ještě, přišel domů; tenkrát byla jsem mladé ohnivě děvče, avšak poctivé, to mohu před Bohem říci! Študent byl veselý a dobré mysli, milování hodný a šlechetný – každá krůpěj jeho krve byla rozšafná a dobrota sama; lepšího člověka nebylo na světě. On byl domácím synem, já jenom služkou, ale my se měli rádi, avšak počestně! Políbení není žádný hřích, když se dva opravdu milují. A on to řekl své matce, ta byla jeho Bohem na světě! A ona byla tak moudrá, tak milostná! – On odjel, a svůj zlatý prsten dal mně na prst; a když byl z domu, zavolala mne paní k sobě. Vážně a přece laskavě přišla mi naproti, a mluvila, jakoby Bůh sám byl se mnou mluvil; představila mi mezeru, jaká jest mezi ním a mnou v každém ohledu. – „On vidí jen, žes hezká, ale krása brzy zmizí! Ty nejsi tak vychována jako on; vy nejste sobě rovni duchem a v tom záleží neštěstí. Já ctím chudou dívku“ – pravila – „u Boha snad přednější místo zaujímá nežli mnohá bohatá; avšak zde na zemi musíme se chránit, do jiného koleje přijít, kdo chce ku předu se dostat, sice vůz se převrhne a vás oba zničí! Vím dobře, že hodný muž, poctivý řemeslník, o tebe se ucházel, myslím tím Filipa, rukavičkáře; on je vdovec, nemá žádných dětí, a stojí si dobře: rozmysli si to sobě!“ – každé slovo, které mluvila, jako ostrý nůž mne bodalo, ale paní ta měla pravdu, a to tížilo mé srdce! Políbila jsem jí ruku a plakala hořce, a ještě více hořkých slzí jsem prolévala, když jsem byla ve své komůrce a vrhla sebou na lůžko. Byla to smutná noc, která následovala, a Bůh jenom ví, co

jsem přetrpěla, a jak jsem se srdcem svým zápasila. V neděli nato šla jsem ke stolu Páně, aby mi rozum osvítil. Byl to můj osud: když jsem vyšla z kostela, přicházel mi Filip naproti. Nyní nezbylo mi více žádné pochybnosti v mysli; my se k sobě hodili, jak ve stavu tak i v okolnostech, on byl i zámožným mužem; já tedy přistoupila k němu a chopila jej za ruku, řkouc: „Myslíš jistě na mne?“ – „Ano, vždy a na věky!“ řekl on. – „Chceš vzít si sobě dívku, která tebe ctí a sobě váží, avšak nemiluje – to však může ještě přijít!“ – „Ono to přijde!“ pravil na to on a podali jsme si na to ruce. Šla jsem domů k paní; zlatý prsten, jež mi syn její dal, nosila jsem na srdci, nikdy ve dne jenom v noci měla jsem jej na prstě, když jsem šla spát. Políbila jsem prsten, že mi rty krvácely, a pak jsem jej odevzdala své paní a řekla jsem jí, že mé a Filipovy ohlášky budou příští neděle. Ona mě obejmula a políbila – ona neřekla, že za nic nestojím! Tenkrát snad jsem byla také hodnější, ačkoliv bída tohoto světa mne nebyla ještě navštívila. A tak byla svatba z provoda; a v prvním roce šlo nám dobře, měly jsme tovaryše a jednoho učeníka a tys, Marto, sloužila u nás.“

„Oh, vy jste byla hodná a dobrá hospodyně!“ pravila Marta; „nikdy nezapomenu, jak jste byla dobrotivá i váš muž.“

„Ano to byla krásná léta tenkrát, když jsi byla u nás! Dítěk jsme neměli žádných ještě. – Študenta jsem nikdy neviděla, – a přece já jej viděla, ale on mne nespatriil; bylo to při pohřbu jeho matky. Viděla jsem jej u hrobu státi, byl bledý a velmi zarmoucený, avšak to bylo pro matku; později, když otec zemřel, byl v cizích zemích a nikdy se více nevrátil. On nikdy se neoženil, to dobře vím; byl z něho advokát, není-li pravda? – na mě zapoměl, a kdyby mne byl také viděl, zajisté by mne nebyl poznal, jak ošklivá jsem byla. A to jest také dobře!“

A vypravovala dále o smutných dobách, když neštěstí se zrovna na ně valilo se všech stran. Měli pět set tolarů, a poněvadž byl zrovna v ulici dům za dvě stě na prodej, a byloby se to vyplatilo, tento sbourati a nový vystavěti, tedy jej koupili. Zedník a tesař učinili oučet, a nová stavba bylaby na tisíc a dvacet tolarů přišla. Úvěrek měl Filip, peníze se vypůjčil v hlavním městě, avšak – plavec, který měl peníze přinést, zmizel a peníze s ním.

„V ten čas porodila jsem chlapce, který tuto spí. Můj muž upadl do těžké, zdlouhavé nemoce, tři čtvrti léta musila jsem jej hlídati. Šlo s námi všecko nazpět, my se dlužili a dlužili; o všecko, co jsme měli, jsme přišli a otec nám umřel. Já pracovala, nuzovala se, vše jsem vynakládala, a to pro moje dítě! Schody jsem myla, prádlo čistila, tenké i hrubé, ale neměla jsem se lépe mít – jest to vůle boží! Avšak on mne již k sobě vezme, a neopustí dítě mé!“

A usnula.

K ránu cítila se dosti posilněnou, jak myslila, aby mohla po své práci opět jíti. Šla a vstoupila opět do studené vody; tu se jí zmocnilo třesení, mdloba; křečovitě máchala rukama

do povětří, učinila krok a klesla k zemi. Hlava ležela na suché zemi, ale nohy měla ve vodě; dřevěnky, v každém trochu slámy, které měla na nohou, plavaly po vodě. Tak našla ji Marta, když jí trochu kávy přinesla.

Měšťanosta poslal zatím k ní posla, „aby hned k němu přišla, že jí má něco říci.“ Bylo však již pozdě! Lazebník byl přivolán, aby jí pustil žilou; pradena byla mrtva.

„Ona se do smrti upila!“ pravil měšťanosta.

V dopisu, který zprávu o úmrtí bratra přinesl, byl obsah poslední jeho vůle obsažen, a dle této bylo odkázáno šest set tolarů vdově po rukavičkáři, která někdy u jeho rodičů sloužila. Dle nejlepšího náhledu měly ty peníze „ve větších aneb menších částkách jí aneb dítěti vyplaceny býti.“

„To jest taková hloupost mezi mým bratrem a tou ženou,“ pravil pan měšťanosta. „Dobře, že jí více není. Ten hoch dostane teď všechno, a já jej u hodných lidí zaopatřím; může z něho dobrý řemeslník býti!“ – A v tato slova vložil Bůh své požehnání.

A měšťanosta dal si zavolat hochu, slíbil mu, že se ho ujme, a k tomu doložil, jak dobře se stalo, že matka umřela, že nestála za nic!

Na hřbitov byla odnešena, na hřbitov chudých. Marta posypala hrob pískem a zasadila na něm růžový keř; chlapec stál u ní.

„Má dobrá matička!“ pravil, a slze tekly z očí jeho. „Je to pravda, že nestála za nic?“

„Ano, ona stála za mnoho!“ pravila stará služka a pohlídla k nebesům. „Vím to již mnoho let, a poslední noci se to potvrdilo. Pravím ti, ona stála za mnoho, a Bůh v nebesích to také praví, třeba svět by řekl: nestála za nic!“

DIVOKÉ LABUTĚ

Daleko odtud, kam vlašťovičky odlétají, když my zde zimu máme, bydlel král, který jedenácte synů a dceru Elišku svými dětmi nazýval. Všickni ti bratři byli princové a chodili do školy s hvězdou na prsou a šavlí po boku. Démantovými péry psali na zlatých listech a uměli vše nazpaměť, co kdy byli četli; bylo hned viděti, že jsou princové. Sestra Eliška sedala na malé stoličce z křišťálu, a měla knížku s obrázky, která stála půl království.

Oh, jak se tyto dítky měly dobře; ale nemělo tak navždy zůstatí.

Otec, jenžto byl králem nad celou země, oženil se se zlou královnou, která k ubohým dítkám byla velmi zlá; hned prvního dne mohly to pozorovati.

V celém zámku byla veliká nádhera, a dívky si hrály na „navštívenou“; ale místo coby jako jindy dostaly všechny koláče a pečená jablka, kde jakých bylo, dala jim královna macecha písek na míse a řekla jim, aby si myslely, že je to něco chutného.

Týden na to dovedla malou Elišku k jednomu sedláku, a netrvalo to dlouho, namluvila králi tolik zlého o princích, že se konečně ani o ně více nestaral.

„Leťte do světa a živte se sami!“ pravila k nim zlá macecha; „leťte jako velicí ptáci bez hlasu a zpěvu!“ Avšak nemohla jim předce tak zle ublížiti, jak chtěla; udělalo se z nich jedenáct krásných divokých labutí; s podivným výkřikem vylítly z oken hradních ven a přes zahradu a lesy daleko odtud.

Ještě se ani nerozednívalo, když letěli kolem chalupy, kde jejich sestra Eliška ještě ležela a spala. Vznášely se nad střechou, točily dlouhými krky a tloukly pak křídly; ale nikdo je neslyšel aniž uviděl. Musely opět dále, vysoko do oblak, daleko do širého světa; letěly tam do velikého tmavého lesa, který se až ke břehům moře rozkládal.

Ubohá, malá Eliška stála v selské jizbě a hrála si s lístkem zeleným, jiných hraček neměla. A udělala díрку do listu, koukala skrze ní do výše ke slunci, a tu jí bylo, jako by viděla jasné zraky svých bratří: a pokaždé, když teplé paprsky sluneční zahřívaly její tváře, zpomínala si na všechny jich polibky.

A jeden den minul jako druhý. Když větřík vanul kolem keřů růžových tam v zahradě, šeptal růžím: „Kdo jest vás krásnější?“ A růže hned vrtěly hlavinkami a pravily: „Eliška!“ A když stará babička v neděli seděla na prahu a četla v modlicí knize, tu obracel větřík listy a pravil ku knize: „Kdo jest tebe pobožnější?“ „Eliška!“ pravila kniha. A bylo tomu tak; neboť čistou pravdu mluvily růže i modlicí kniha.

Když bylo Elišce patnácte let, měla jít opět domů; a královna spatříc, jak krásnou a sličnou se stala, naplnila srdce své hněvem a nenávistí. Ráda byla by jí též v divokou labuť proměnila, jako její bratry, ale nemohla se k tomu hned odhodlat, proto že král chtěl svou dceru viděti.

Časně zrána šla královna do lázně, které byly z mramoru vystavěny, a měkké pohovky a nejkrásnější koberce ve všech síních se nalezaly; a vzala tři žáby, políbila je, a pravila k jedné: „Posaď se Elišce na hlavu, až vstoupí do koupele, aby byla hloupou jako ty!“ A zvala druhou řkouc: „Posaď se jí na čelo, aby byla ošklivá jako ty, aby ji ani otec nepoznal!“ A třetí zašeptala: „Ty se posaď na její srdce, aby měla zlé svědomí a bolest a trýzeň aby ji soužily!“ Pak pustila žáby do čisté vody, která hned sezelenala, zavolala Elišku, vysvlékla ji ze šatu a kázala jí do vody vstoupiti.

A když se Eliška ponořila do vody, sedla jí jedna žába do vlasů, druhá na čelo a třetí na bílá ňadra. Ale Eliška ničehož nepozorovala; když se ale opět pozdvihla, tu plaval nad vodou trojí makový květ. Kdyby nebyly žáby jedovaté a od čarodějky nebyly políbeny, staly by se z nich tři růže; ale kvítka se z nich předce stala, protože Elišce na hlavě a na srdci spočívaly. Eliška byla příliš pobožná a nevinná, a protož čáry nemohly jí uškodit.

Když to královna spatřila, natřela Elišku ořechovou mastí, takže celá sčernala, potřela jí spanilý obličej nelibě páchnoucí tekutinou a krásné vlasy ji rozcuchala. Nebylo ani možná, poznati dívku dříve tak překrásnou.

Když ji otec spatřil, zarazil se a upíral, žeby to jeho dcera byla. Nikdo kromě domácího psa a vlašt'ovek nad svým hnízdem poletujících nechtěl ji znáti; avšak to byla ubohá zvířátka, která neuměla mluvit.

Eliška se dala do pláče a zpomínala na jedenácte bratrů, kteří byli zmizeli. Smutná vyloudila se z hradu, běžela celý den po polích a bahnišť'atech až do velikého lesa. Nevěděla ani kam by měla se obrátiti, avšak cítila se velmi zarmoucenou a toužila po svých bratřích; domýšlela se, že též byli do širého světa vyhnáni, i umínila si je hledati a – nalézt.

Krátkou dobu byla v lese, když přikvapila noc; Eliška ztratila cestu a nevěděla kudy kam. Položila se na měkký mech, pomodlila se večerní modlitbu a podepřela hlavu o strom. Zde bylo tak ticho, vzduch tak příjemný, a vůkol v trávě a mechu svítilo na sto svatojanských mušek; a když jenom málo větvičkou zahýbala, padaly mušky jako hvězdičky k ní dolů.

Po celou noc zdálo se jí o bratřích; hráli si opět jako děti, psali d'émantovými pery na zlatých listech a hleděli do překrásné obrázkové hnihy, která stála půl království. Avšak nepsali na listy více jenom čárky a kolečka, zapisovali udatné činy, jaké byli provedli, zapisovali všechno, co zkusili a viděli; a v obrázkové knížce bylo všechno živo; ptáčekové začali zpívat a lidé vykročili z knihy a rozmlouvali s Eliškou a jejími bratřími; avšak když obrátila list vskočili opět do vnitř, aby se nestal žádný nepořádek.

Když se Eliška probudila, stálo slunce již vysoko na obloze; ona to nemohla ovšem viděti, vysoké stromy rozprostíraly své větve těsně a hustě jí nad hlavou. Ale paprsky pronikaly listím jako vanoucím závojem, vůně z mechu a listí občerstvující naplňovala celý vzduch, a pestří opeřenci sedaly jí téměř na ramena. Slyšela šplechot vody: byly to potoky, ježto na blízku do velikého jezera splývaly, v němžto nejkrásnější žlutý písek se nalezal. Ovšem rostlo zde vůkol husté křoví, ale na jednom místě udělala lesní zvěř velký průchod a tudý se dostala Eliška k jezeru. Voda byla zde tak čistá, žeby, kdyby nebyl větřík stromovím a křovím hýbal, mohlo se mysliti, že jsou na dně namalovány: tak zřetelně bylo viděti každý list, i ten, na který slunce svítilo, i onen, jenž v stínu se černal.

Eliška spatříc svůj vlastní obličej, náramně se ulekla, tak černá a ošklivá byla; ale jak mile svou malou ručku namočila a oči a čelo jí přetřela, zaleskla se opět bílá barva krásné její postavy. I svlékla se a vstoupila do čerstvé vody: krásnějšího královského dítěte, jako ona byla, nebylo možno na celém světě nalézt!

Když se opět oblekla a dlouhé vlasy zatočila, šla k studánce, napila se z ruky a kráčela opět hlouběji do lesa, nevědouc kam. Zpomínala si na bratry, pomněla na Boha, který ji zajisté neopustí. Bůh dal jahody a ořeší růsti, aby mohl zbloudilec hlad utišiti: i ona našla takový strom, jehož větve klonily se pod tíží ovoce. Zde držela svou polední hostinu, a za dík podepřela větve suchým dřevem, a vešla pak do nejtmařejšího dílu lesa. Zde panovalo hluboké ticho, že své vlastní kroky slyšela, ano i každý malý list, jenžto se pod její nohou ohýbal. Zde nebylo ani ptáčka viděti, ani slunéčko nemohlo proniknouti skrz husté větve lesních velikánů, ježto tak blízko sebe stály, že se podobaly mříži, nahoře sem tam věnci propletené. O, zde panovala samota, jakou dříve nikdy neznala!

Nastala tmavá noc; ani jedna svatojanská muška nezasvitla v mechu. Skormoucena ulehla si, aby usnula; a tu se jí zdálo, jakoby větve stromu se rozhrnuly a Pánbůh přívětivým okem na ni pohlížel; a malí andělíčkové vykukovali mu pod rukou a z rukávů.

Když se ráno probudila, nevěděla, zdali se jí vše jenom zdálo anebo skutečně tomu tak bylo. I zvedla se a kráčela několik kroků ku předu, a zde potkala starou babičku s jahodami v košíku; stařena jí několik dala. Eliška se ptala, zdali neviděla jedenáct princů jíti lesem.

„Nikoli!“ odpověděla stařena; „ale včera viděla jsem jedenácte labutí se zlatými korunami, na hlavách řekou dolů plynouti.“

A stařena vedla Elišku kousek dále na velikou stráň, kdežto dole točila se malá řeka mezi stromovím, ježto na břehu stojíc rozkládalo své dlouhé, listnaté větve až na druhý břeh, a kde stromy dle přirozeného zrůstu nemohly k sobě dosáhnouti, tam vyčnívaly kořeny ze země, a ty spletly se tak s větvemi, že nad řekou klenulo se překrásné loubí.

Eliška dala stařeně s Bohem, a kráčela podle řeky dále až k širokému ústí do moře. A zde rozkládaly se daleké, nepřehledné vlny mořské a šířily se víc a více, avšak nikde nebylo k spatření ani lodičky, ani jaké plachty.

Jak se dále tedy dostane? Pozorovala nesčíslné množství kamenů na břehu; voda je byla všecky do kulatá omyla. Sklo, železo, kamení, všecko co tu leželo, dostalo nynější svou podobu vodou, která byla o mnoho měkčí, nežli její jemná ruka.

„Bez přestání, bez unavení vše jde ku předu, a co křivého, nepravého, narovná se a tvrdé měkne; a já chci též býti neunavná. Díky vám za vaše naučení, vy čisté, proudící se vlny; v brzku, a to praví mně mé srdce, ponese mne k mým milým bratrům!“

Na mokré mořské trávě leželo jedenácté bílých labutích per; Eliška je sesbírala a v jedno spojila. Byly na nich vodní krůpěje: bylali to rosa aneb slze, nemohl nikdo rozeznat. Pusto a smutno bylo na břehu, avšak ona to nepozorovala; neboť moře poskytuje věčnou proměnu, ano více v několika hodinách nežli sladké vody jezerní za celý rok. Vystoupil-li na obloze černý mrak, zaškaredilo se i moře jakoby říci chtělo: „I já se umím mračiti!“ a hned zavanul vítr a vlny živěji se počaly hýbati, jakoby bílé zuby svých prohlubin ukazovaly. Zářily-li však na obloze červánky a vítr dřímá, tu se podobalo moře listu růžovému; brzy bylo červené, a hned zase zelené, a opět bílé. Avšak ačkoliv zdálo se býti tiché, předce na břehu bylo lehké pohybování pozorovati; voda se slabě zdvihala jako prsa spícího dítěte.

Když slunce již již zapadati chtělo, spatřila Eliška jedenácte divokých labutí s korunami zlatými na hlavách ku břehu se blížit; vznášela se jedna za druhou jako dlouhý, bílý závoj. Eliška se skryla za křoví: labutě usadily se na blízku a třepaly velikými bílými perutěmi.

Jakmile slunce za vodu se skrylo, najednou spadlo labutí peří a jedenácte krásných princů, bratrů Eliščiných stálo na břehu. Tato překvapením hlasitě zkríkla; ačkoliv velmi se byli změnili, předce věděla, že jsou to oni, cítila, že jsou, musejí to býti bratří její. I vrhla se jim do náručí a jmenovala jednoho po druhém a princům bylo velmi blaze, když viděli svou malou sestřičku a ji poznali, ačkoliv byla nyní vyrostlá a spanilá. Smáli se i plakali, a brzy dorozuměli se o tom, jak zle s nimi macecha nakládala.

„My bratři,“ pravil nejstarší, „letíme co divoké labutě tak dlouho dokud slunce na obloze stojí; jakmile zapadne, obdržíme opět svou lidskou podobu. Proto musíme dáti pozor, abychom vždy při západu slunce pevnou půdu našli; neboť kdybychom v tomto čase k oblakům letěli, co lidé spadli bychom do hlubiny. Zde nebydlíme; na druhém břehu tohoto moře jest též tak krásná země, jako tato, avšak cesta jest daleká; musíme přes celé moře a žádný ostrov nenachází se na té daleké cestě, kdebychom mohli přenocovati; jenom osamělá, malá skalina vyčnívá uprostřed, kdežto sotva těsně jeden vedle druhého můžeme si odpočinout; je-li moře zbourěno, tu voda stříká až vysoko nad nás, a předce děkujeme Bohu za toto místo, kdež ve své lidské podobě přenocujeme; neboť bez této nemohli bychom nikdy vlast' svou navštívit, dvou nejdelších dnů potřebujeme k svému letu. Jenom jednou v roce jest nám popřáno otčinu opět spatřiti; jedenácte dnů smíme zde zůstat a přes veliký les letěti tam, kde stojí hrad, kdežto jsme se zrodili a kde náš otec bydlí, spatřiti vysoké bání kostela, kdežto naše drahá, dobrá máti odpočívá. Tu se nám zdává, jakoby stromy a křoví byly s námi spřízněny; zde běhají divocí koně přes hráze jako jsme to v dětinství vše vídali; zde zpívá uhlíř staré písně, podle nichžto jsme co děti poskakovali; zde jest naše drahá vlast', kamž nás neodolatelná touha vábí, a zde jsme našli tebe, svou drahou milovanou sestřičku! Dva dny

můžeme zde ještě zůstat, pak musíme opět odtud daleko přes moře, do krásné ovšem země, která však není naší vlastí! Jak tebe odtud dostaneme? Nemáme ani lodi ani vesel!“

„Ach jak bych vás mohla vysvobodit!“ tázala se sestra.

A tak mluvili po celou noc; jenom několik hodin odpočívali.

Eliška procitla šustěním labutích perutí, které se nad ní vznášely: bratři byli opět proměněni, a letěli u velikém kole nad ní a pak v nesmírné výšce zmizeli. Jeden z nich, a sice nejmladší, zůstal nazpět! a labuť položila hlavu svou jí do klína a Eliška hladila jí bělostný krk; po celý den byli pospolu.

Večer se opět druzí vrátili, a když slunce zapadlo, stáli opět bratři před ní v přirozené své postavě.

„Zejtra opět odtud poletíme a nevrátíme se dříve až za rok. Tebe však nemůžeme zde nechat! Máš dosti smělosti nás následovati? Mé rámě jest dosti silné, tebe přes les unést: neměli bychom všickni dohromady dosti síly ve svých perutěch, s tebou přes moře se dostat?“

„Oh, vezměte mne s sebou!“ prosila Eliška.

Po celou noc snažili se bratři, aby z ohebného proutí vrbového a tuhého rákosí splekli koš, který by byl dosti veliký a silný. Do něho položila se Eliška, a když slunce vystoupilo a bratři opět v divoké labuť se proměnili, uchopili koš dlouhými svými zobáky a vylétli s milovanou sestrou, která ještě spala, vzhůru k oblakům. Paprsky sluneční zářily jí zrovna do obličeje, proto letěla jedna labuť nad její hlavou, aby široké peruti ji zastínily.

Byli daleko již od země, když se Eliška probudila; domnívala se, že sní, ještě tak jí bylo vše podivné vysoko v povětří, přes moře nesenu býti. V klíně jí ležela ratolest se zralými jahodami a svazek chutných kořínků; těchto byl nejmladší bratr nasbíral a k ní položil; vděčně hleděla k němu, neboť ho dobře poznala: on to byl, který svými perutěmi ji chránil před palčivým vedrem slunečním.

Byli tak vysoko, že největší loď, jižto pod sebou spatřili, nezdála se jim býti větší, než jako malý pták, který na vodě ležel. Za nimi vypínal se veliký oblak jako vysoká hora, a na tomto spatřila Eliška svůj a svých bratří stín: avšak u velikém rozměru, a obraz ten byl tak velikolepý a krásný, jaký ještě nikdy neviděla. Jakmile slunce výše a výše vystupovalo, zůstával i oblak pozadu a stinný obraz zponenáhla zmizel.

Celý den letěli takto dále a dále, jako šumící šíp povětřím; avšak šlo to zdlouhavěji, nežli kdy jindy, neboť nyní museli sestru nésti. Černá mračna počala se stahovati, a večer se blížil; úzkostlivě pohlížela Eliška na slunce, kterak zapadá, a ještě nebylo viděti osamělou skalinu na moři. Pozorovala, že labuť silněji namáhají své peruti – ach! ona byla tím vinna,

že nemohly čerstvěji povětrím veslovat. Kdyby slunce nyní zapadlo, stanou se z nich lidé, a padnou dolů do moře a utopí se. I vysílala vroucí vzdechy k nebi a vroucně počala prositi Boha – avšak ještě nebylo skalinu viděti. Černá mračna se blížila hrozivě jako veliká, jediná zkázyplná vlna, ježto jako olovo za ním se hnala; blesk za bleskem se křížoval.

Slunce bylo zrovna nad krajem moře, Eliščino srdce hrůzou se třásl; v tom zaměřily labutě dolů tak rychle, že nemyslila jinak nežli že padají do hlubiny. Avšak opět se vznášely; slunce bylo napolo pod vodou: nyní spatřila teprv malou skalinu pod sebou. Nebyla větší než jakoby mořský pes hlavu vystrkoval z vody. Slunce kvapně zapadalo: nyní nebylo větší než jako hvězda: tu cítila pod sebou pevnou půdu; slunce shaslo jako poslední jiskra hořícího papíru: ruku v ruce stáli bratři kolem sestry na skalině, kdežto nebylo také více místa, nežli právě pro ně. Mořské vlny tloukly do skaliny a jako jemný déšť rozprašovaly se vody nad jich hlavami; obloha zářila bleskem a hrom vysílal ránu za ranou: ale sestra a bratři objímali se a zpívali žalmy, v nichžto nabývali útěchy a nové zmužilosti.

Když se začalo rozednívat, bylo povětří opět tiché a obloha čistá, a jakmile slunce vystoupilo, opustily labutě s Eliškou malou skalinu. Moře bylo posud rozbouřeno; bílá pěna vln mořských vypadala s výše jako miliony labutí, ježto po černozeleném moři plovaly.

Když slunce výše vystoupilo, spatřila Eliška před sebou napolo v povětrí se vznášející hornatou krajinu s lesknoucím sněhem na skalínách, a u prostřed skalin vypínal se nesmírně rozsáhlý veliký hrad, odvážnými chodbami sloupovými, jedna nad druhou, utvořený, dole pohybovaly se palmové lesy a divokrásné květiny, velké jako mlýnská kola. I ptala se, zdali jest to ona krajina kam se ubírají; labutě však vrtěly hlavami; neboť to, co viděla, byl překrásný, věčně se měnící oblakový přízrak, větrný to hrad, do něhožto žádný člověk neměl přístupu. Eliška udivena nemohla ani zraku odvrátiti; v tom padaly vrchy, lesy a hrad se bořil, a dvacet nádherných chrámů, všechny stejné, s vysokými věžmi a špičatými okny stály před nimi; Eliška se domnívala slyšeti i varhany, a však bylo to moře, ježto ze zdálí hučelo. Nyní byli již blízko chrámu, v tom se chrámy změnilly a utvořily se z nich lodi, ježto povětrím pod nimi plynuly; a když dolů na ně pohlédla, byla to mlha, která nad mořem se vznášela. A tak ustavičnou změnu měla před očima, až spatřila skutečnou zemi, kterážto byla cílem jich cesty. Zde vypínaly se krásné modré vrchy s cedrovými lesy, lidnatá města a skvostné hrady. Dlouho seděla, nežli slunce zašlo, na kameně před velikou jeskyní, zarostlou pěknými zelenými rostlinami, ježto se vzhůru po skalině táhly a jako květnatý koberec vyhlížely.

„Uvidíme, co se ti dnes bude zdát!“ pravil nejmladší bratr, a ukázal jí její ložnici.

„Dej Bůh, aby se mi zdálo, jak bych vás osvoboditi mohla!“ řekla Eliška, a tato myšlénka ji živě dojímala; žádalať vroucně nebe o pomoc, ano i ve snu zdála se ještě modliti.

A tu jí bylo, jakoby vysoko do vzduchu se povznesla, a již vkročila do hradu oblakového;, naproti ní přicházela panovnice této větrné říše u veliké slávě a lesku, a předce podobala se oné stařeně, která jí dala v lese jahody a vypravovala o jedenácti labutích se zlatými korunami na hlavách.

„Bratří tvoji mohou býti osvobozeni,“ pravila panovnice; „máš-li pak ale také dosti smělosti a vytrvalosti? Voda jest ovšem jemnější, nežli tvé malé ruce, a předce i kameny přetvoří, necítí však bolestí, jakých tvé ruce cítit budou; nemá srdce, netrápí ji úzkost a žal, jakých ty musíš protřpěti. Pohledni na křovinu, kterou v ruce držím! Takových roste plno kolem jeskyně, v nížto se nacházíš; jenom tyto a ony, ježto rostou na hrobech, jsou k potřebě: pamatuj si má slova. Takových musíš natrhati, ačkoliv budou tvé ruce hrozně pálení. Trhej kopřivy, obdržíš z nich len; z tohoto musíš uplésti jedenácte pancířů s rukávy; hodíš-li je na jedenácte labutí, hned čáry zmizí. Avšak dobře si pamatuj, že od toho okamžení, kdy počneš svou práci, až do oné doby, kdy ji dokončíš, a kdyby léta to trvalo, nesmíš promluvit; první slovo, které promluvíš, projede co ostrá dýka srdce tvých bratrů! V tvých ústech spočívá život jejich. Pamatuj na má slova!“

A zároveň dotkla se kopřivou její ruky; Eliška cítila, jakoby sáhla v plápolající oheň – a tím procitla. Byl jasný den a vedle sebe spatřila kopřivu ležeti, jakou ve snu byla viděla. I klesla na kolena a děkovala Bohu za papršlek naděje, jaký jí ve snu prokmitnul, pak vyšla z jeskyně, aby počala svou práci.

Outlé ruce její sáhly do škaredých kopřiv; jako oheň pálily, a veliké puchýře vyskočily jí na ruku i ramenu; avšak vše by byla ráda podstoupila, jen aby vysvobodila své bratry. Utrhla každou kopřivu jednotlivě a počala je splítati.

Když slunce zapadlo, přišli bratří; a jak se zalekli, když zpozorovali změnu, jaká se byla stala se sestrou. Byla němá, a již se domnívali, že to nová zloba jich macechy. Když ale pohledli na její ruce, znamenali hned, že to pro ně činí, a nejmladší z bratrů se dal do usedavého pláče, a kam jeho upřímné slze padaly, na tom místě necítla žádných bolestí, tam zmizely palčivé puchýře.

Po celou noc pracovala, nemělat' žádného pokoje, dokud' by své bratry nevysvobodila. – Následujícího dne, když labuť se vzdálily, seděla ve své samotě; avšak ještě nikdy neuplynul jí čas tak rychle; jeden pancíř byl hotov a počala plésti druhý.

V tom zazněl lovecký roh mezi horami; Eliška bázlivě naslouchala. Zvuk přicházel vždy blíže, slyšela psí štěkot; strachem se chvějíc běžela do jeskyně, svázala kopřivy, jež byla nasbírala, a vlákna sčesala a sedla na ně.

Brzy přiběhl veliký pes k houštině, a hned na to jiný, a ještě jeden; dali se do hrozného vytržení, odběhli a opět se vrátili. Trvalo to sotva několik minut, a již všichni lovci stáli před jeskyní, a nejkrásnější mezi nimi byl král této země. Přiblížil se k Elišce; ještě nikdy tak spanilou dívku byl neuzřel.

„Jak jsi sem zabloudila, krásná dívko?“ tázal se přívětivým hlasem.

Eliška vrtěla hlavou: nesměla mluvit, šlo tu o vysvobození i život svých bratří; i schovala ruce pod zástěru, aby král neviděl, jaké bolesti snáší.

„Půjdeš se mnou!“ mluvil král dále; „zde nesmíš déle zůstat. Je-li duch tvůj tak krásný a spanilý jako tvůj obličej, přiodím tě hedbávím a drahými látkami, posadím korunu na hlavu tvou, a v nejnádhernejším mém hradě budeš sídlet a panovat!“

Král posadil Elišku na svého oře; tato plakala a lomila rukama. Král však ji těšil: „Nehořekuj, krásná dívko! Učiním tě šťastnou a budeš mi zajisté děkovat!“ A pak uháněl přes hory, Elišku drže před sebou na koni, an zatím ostatní družina v rychlém trysku jej následovala.

Když slunce zapadlo, leželo veliké město královské s vysokými chrámy a báněmi před jich zrakem. A král uvedl Elišku do hradu, kde veliké vodometry ve vysokých síních z mramoru své proudy vysílaly do výše, kde po stěnách drahocenné obrazy dávaly svědectví o hrdinství slavných skutků krále a pána země této. Eliška však ničehož neviděla, plakala a naříkala.

Bez odporu nechala se od služebných paní do královských šatů oblékati, do vlasů si vplétati drahé perle a své spálené ruce do sněhobílých rukaviček vtěsnati. A když v celé své slávě stála, tu spanilostí svou všecky takořka oslepila, takže celý dvůr ještě pokorněji před ní se klaněl. A král ji prohlásil za svou nevěstu, ačkoliv nejvyšší dvořanín hlavou vrtěl a šeptal, že krásná lesní panna zajisté čarodějnicí jest: že oslepila zrak a srdce královo očarovala.

Avšak král ho neposlouchal: hudba zahrála, nejdražší jídla nosila se na stůl a kolem nevěsty tančily nejspanilejší dívky; avšak uprostřed veškeré slávy stála nevěsta bledá a zarmoucená: dojmavý obraz žalu a vnitřního bolu! Král otevřel pak malou komnatu, kde měla spát; ta byla okrášlena drahými koberci zelenými a velmi se podobala oné jeskyni, kdežto ji král našel. Na podlaze ležela otýpka vláken, jichžto byla z kopřiv dobytá, a na stěně visel pancíř, který byl cele dohotoven. Všecko toto byl jeden z lovců přinesl z jeskyně jakožto podivnost.

„Zde se můžeš na svou dřívější otčinu upamatovat!“ pravil král. „Zde jest práce, která tě dříve bavila, nyní uprostřed radostí a blažeností bude ti milo, na onen čas si zpomínati.“

Když Eliška spatřila všecko, co jí na srdci leželo, rozestřel se úsměv kolem jejích rtů a krev vstoupila jí do tváře. Živě a mocně dojalo ji vysvobození bratrů, políbila ruku královu. Svátba se měla slaviti, a nejvyšší dvořanín musel sám korunu Elišce na hlavu posaditi, a on to učinil se zlobou, neboť pevně vtlačil jí úzkou zlatou čelenku na hlavu, tak že jí velikou bolest způsobil; avšak těsnější kruh svíral její srdce: žalost o bratry. Necítila tělesné své bolesti, její ústa byla němá; jediné slovo byloby stálo život bratří; avšak z jejích zraků zářila upřímná láska k dobrému králi, který všemožně se snažil, aby se rozveselila. S celým srdcem milovala jej den ke dni více; oh, kdyby se mu mohla svěřiti a své bolesti mu sdělit! Avšak němou musila zůstat, beze všech slov měla svou práci dokonati. Proto každé noci vstala z lože královského, odešla do malé komnaty, která se podobala jeskyni, a pletla pancíř za pancířem; když ale sedmý začala, neměla žádných vláken více.

Na hřbitově, to věděla dobře, rostly kopřivy, jakých mohla potřebovati; sama je musela natrhati. Jak se z hradu dostati?

„Ach, což jest bolest rukou proti trýzni mého srdce!“ vzdychla si Eliška. „Musím se odhodlat; Bůh zajisté své ochranné ruky neodvrátí ode mne!“

S tlukoucím srdcem, jakoby chtěla zločin spáchat, vykradla se za jasné noci dolů do zahrady, kráčela dlouhým stromořadím a opuštěnými ulicemi ven na hřbitov. Tam na největším náhrobku seděly v půlkruhu ošklivé obludy, škaredé čarodějnice s oslovskými kopyty, a ty právě svlékaly své hadry, jakoby se chtěly koupati, a pak svými dlouhými kostnatými prsty počaly hrabati nové hroby, vytáhly mrtvoly a trhaly s nich shnilé maso. Eliška však musela okolo nich, a ony ztřeštěnými zraky svými div jí nepohltily. Eliška však tiše se modlila, nasbírala palčivých kopřiv a vrátila se do hradu.

Jenom jediný člověk jí uviděl: totiž nejvyšší dvořanín, jenom on bděl, když jiní spali. Nyní věděl jistotu, a jeho domněnka byla pravdivá, že není vše u královny v pořádku, jak by mělo býti; že jest čarodějnice, která králi a nešťastnému lidu učarovala.

Při první tajné poradě vypravoval králi, co všecko byl viděl, a za pravdivost svých slov hlavu svou zaručil. Tu dvě horké slze vyronily se z očí králových! odebral se domů s nedůvěrou v srdci, a v noci se stavěl, jakoby spal. Žádný pokojný spánek nepřišel na jeho zraky, pozoroval dobře, když Eliška vstala. Každé noci ubírala se do malé komnaty a král ji zlehka následoval, až za dveřmi zmizela.

Den ode dne byl král mrzutější. Eliška to pozorovala, nemohla však se domyslit, proč; strachovala se, a co trpěla všecko ve svém srdci pro bratry! Po královském rouchu kanuly horké její slze, a lid se domníval viděti lesknavé démanty, a každý, kdo spatřil veškerou tu nádheru a slávu, přál si býti královnou. Brzy však byla s prací svou hotova, jeden pancíř ještě

scházel: avšak vláken neměla již žádných a ani jednu kopřivu. Ještě jednou, a to posledníkrát musela na hřbitov a několik přehoušlí natrhati. S úzkostí pomýšlela na hroznou cestu, ale vůle její byla pevná, pevná i důvěra v pomoc vyšší moci.

Eliška šla, avšak král se svým dvořanínem ji následoval; viděli ji skrze mříž na hřbitov vejíti, a když ke dveřím přistoupili, spatřili škaředé obludy seděti na náhrobku, tak jak je Eliška viděla, a král s hrůzou se odvrátil, aby neviděl ve strašlivé společnosti onu, jejížto hlava tohoto večera spočívala na jeho prsou.

„Lid ji musí odsoudit!“ pravil král a lid ji odsoudil: v plamenu měla zahynout.

Z nádherných komnat královských byla uvržena v tmavý, vlhký žalář, kde vítr spoře mřížemi pronikal, místo hedvábí a purpuru dali jí otýpku kopřiv, které byla nasbírala; na nich měla odpočívati, a tvrdé, palčivé pancíře, ježto upletla, měly býti její pokrývkou. Avšak ničehož milejšího jí nemohli dáti; dala se opět do práce a modlila se. Venku zpívali uličníci hanlivé písně o čarodějnicích, ani živá duše nepotěšila ji přívětivým slovem.

Tu večer zašuměly blíže okna labutí perutě; byl to nejmladší bratr. Nalezl sestru opět, a ona radostí skoro hlasitě zaštkala, ačkoliv věděla, že následující noc jest snad poslední, kterou ještě živa bude. Její práce byla však brzy hotova a bratří vysvobození.

Nejvyšší dvořanín přišel, aby jí oznámil, že poslední její hodinka se přiblížila, aby se tedy vyznala ze svých hříchů. Eliška ale jenom vrtěla hlavou, a prosila zraky i posušky, aby jenom zase odešel. Této noci musila práci svou dokonati, sice vše bylo marné: bolesti, slze i probdělé noci. Dvořanín odešel s laním a výhrůžkami, avšak ubohá Eliška věděla, že jest nevinná, a ještě horlivěji dala se do práce.

Malé myšky běhaly po podlaze; nosily kopřivy jí k nohám, aby též něčím pomohly, a křepelka usedla na mříž, a zpívala po celou noc vesele, co jen uměla, aby Eliška nepozbyla důvěry.

Počalo svítati, teprv za hodinu slunce vycházelo; tu stálo jedenácte bratrů před branou hradu, a žádali, aby předvedeni byli před krále. To se nemohlo státi, bylo jim odpověděno, že pryč ještě noc, král spí a nesmí býti probuzen. Prosili, hrozili, stráž vyšla, ano král sám lomozem tím probuzen vyšel a ptal se, co to vše znamená. V tom vyšlo slunce a bratří zmizeli; nad hradem však vznášelo se jedenácte labutí.

Z brány městské hrnulo se lidstvo; každý chtěl viděti, jak čarodějnice bude upálena. Stará kobyla táhla káru, na které Eliška seděla; dali jí halenu z rezného hrubého plátna, její krásné vlasy rozpletené visely po šíji; tvář její byla bledá, rty zticha něco šeptaly, an prsty čerstvé zelené vlákno ustavičně splétaly. Ano i na cestě k popravišti nepřestala v svém

začatém díle pokračovati; deset pancířů leželo jí u nohou, a jedenáctý brzy dokončen. Lid se jí hrubě posmíval!

„Hleďte krvelačnou čarodějnici, jak zticha zaklíná! Ani žaltář nemá v rukou, jenom svými čarami se obírá; roztrhejte jí vše na tisíc kusů!“

A s hrozným křikem chtěli se vrhnouti na Elišku a pancíře jí roztrhati; vtom přiletělo jedenácte labutí, sedly kolem káry a tloukly svými ohromnými perutěmi do každého, kdo se přiblížil; všecko strachem ustupovalo.

„Jistě to znamení nebes! Jest nevinná!“ šeptali mnozí, avšak netroufali si, nahlas se ozvati.

Nyní uchopil ji kat za ruku; rychle vrhla jedenácte pancířů na labutě, a v tom stálo kolem ní jedenácte krásných princů. Avšak nejmladší měl labutí perut' místo ramena, neboť scházel náramek na jednom pancíři; ten nemohla již dodělat.

„Nyní smím mluvit!“ zvolala Eliška! „jsem nevinná!“

A lid, spatřiv co se děje, vrhl se před ní jako před sveticí; ona však bez sebe klesla bratřím v náruč: úzkost, strach a rozčilení hrozily sílu její zlomiti.

„Ano, nevinná jest,“ pravil nejstarší bratr, a nyní vypravoval vše, co se bylo stalo. A když ještě mluvil, rozšiřovala se vůně ve vzduchu jako od milionů růží, neboť každé dřevko na hranici vpustilo do země kořeny a vypučely na něm větve: a již stál zde vysoký a veliký keř růžový, plný červených růží, a nejvýše na vrcholi vykvětla bílá květina, lesknoucí se jako hvězda. Tu utrl král a dal ji Elišce na srdce, a ona se probudila blaženě kolem se usmívajíc.

A zvony na všech chrámech počaly zvoniti, a náramné množství bílých labutí přiletělo ke hradu, dávajících radost svou na jevo, že vysvobození jsou bývalí jejich druhové. Slavila se svatba na hradě, jakou nikdo ještě neviděl a neuvidí po celý věk!

KAŽDÝ NA SVÉ MÍSTO

Bude tomu již více nežli sto let!

Tam za lesem, u velikého jezera, stál starý panský dům; kolem něho táhly se hluboké příkopy, v nichžto rákosí a vysoká tráva v bahništi rostly. Těsně u mostu, blíže hlavní brány, stála stará vrba, která přes rákosí své větve skláněla.

Z údolí zavznívaly zvuky rohů loveckých a dusot koňský, a proto pospíšila si malá dívka, která husy hlídala, tyto s mostu sehnati, dříve nežby celá společnost tam přiklusala;

lovci přišli však s takovým spěchem, že dívka, aby nebyla přejeta, rychle na vysoký úhelní kámen u mostu postaviti se musela. Poloviční děcko ještě, útlého těla, měla přece velmi libý výraz ve tváři a dvě krásných, jasných očí; avšak pro to neměl milostivý pán ani vidu. Když podle malé pasačky tryskem jel, obrátil v ruce bičík, a v hrubé nevázanosti tak ji držadlem do prsou strčil, že po zpátku do příkopu spadla.

„Každý na své místo!“ zvolal, „do louže s tebou!“ a přitom smál se hlasitě, a to byl prý vtip, a druzí jemu přizvukovali; celá společnost křičela a hulákala, a psové do toho štěkali.

Ubohá dívka chopila v pádu ovšem jednu větev vrby, a tak se nad bahništětem udržela, a jakmile panstvo a psi ve bráně zámecké zmizeli, zkoušela také, nahoru se opět dostat; avšak větev ulomila se u koruny, a dívka bylaby jistě do rákosí spadla, kdyby v tom okamžení silná ruka s hůry nebyla větev zachytila. Byla to ruka cestujícího kramáře; tento byl ze vzdálí svědkem toho výstupu, a nyní přispíšil dívce ku pomoci.

„Každý na své místo!“ pravil, po milostivém pánu se tváře, a vytáhl dívku na sucho; ulomenou větev chtěl opět na předešlé místo přidělat – ale „každý na své místo“ – to vždy nejde, a proto vstrčil zlomenou větev do měkké země. „Zrůstej a dař se, budeš-li moci, a poskytni pak jim tam nahoře v panském domě řádnou pišťalu!“ pravil přitom, neboť přál milostivému pánu a celému jeho dvoru, aby si dle proutkové noty notně zatančili.

Nato odešel do zámku, ale nikoliv do velikého sálu, pro tento byl příliš sprostým; do čeledníku vešel, a pacholci a děvečky prohlíželi jeho zboží a smlouvali; nahoře u panské tabule hulákalo a křičelo se, a to byl prý zpěv; inu dělali co uměli. Hlasitý smích a výtí psů rozléhalo se z otevřených oken; tam bylo hodování a veselost; víno a staré silné pivo pěnilo se ve sklenicích a láhvích, a psi jedli zároveň s panstvem; ano mladí páni tyto hafany líbali, když jim dříve ubrusem tlamy byli otřeli. Pak zavolali kramáře nahoru, ale nikoliv aby od něho kupovali, ale aby s ním žerty mohli provádět. Víno vstouplo jim do hlavy, z níž pak rozum se vystěhoval. Nalili piva do punčochy, aby mohl pít, ale rychle; – to měl být také vtip a dal příčinu k smíchu ještě většímu. Celé paseky, sedláci a dvory byly sázeny na kartu a prohrávány.

„Každý na své místo!“ pravil kramář, když konečně zdrav ze Sodomy a Komory té ven se dostal, jak to pojmenoval. „Cesta pod širým nebem jest mé pravé místo, tam nahoře nebylo mi docela volno.“ A malá dívka, co husy pásla, přívětivě na něho kývnula, když stromovím nazpět kráčel.

A dny a týdny minuly, a ukázalo se, že zlomená větev, kterou kramář v zámeckém příkopě do země zasadil, vždy čerstvá a zelená zůstávala, ano i nové větvičky vyhnala; z

čehož malá pasačka soudila, že větev zajisté se zakořenila, a to ji těšilo; domnívala se, že ten stromek jest její vlastní.

Ano, se stromkem to šlo čím dál tím líp, avšak s oněmi v zámku ustavičným hodováním a hrou šlo to čím dál tím hůř: jsou to dva základy, na nichžto nikdo pevně nestojí.

Minulo šest let, když milostpán, ubohý muž, od domu k domu žebrotou šel, a panský statek od bohatého kramáře koupen byl; a tento byl tentýž, z něhož tam byli ousměšky měli a jemuž pivo do punčochy nalili; ale poctivost a příčinlivost vede vodu na mlýn, a nyní byl kramář pánem rytířského sídla. Od této hodiny netrpěl se tam karban. „Je to zlý obyčej,“ říkával; „když d’ábel ponejprv biblí spatřil, chtěl podle ní něco utvořiti jí navzdor, a tu vynášel karty.“

Nový statkář oženil se, a koho si vzal? – malou pasačku husí, která byla tak dobrá a nábožná, a v nových šatech vyhlížela tak jemná a krásná, jakoby vzácnou slečnou zrozena byla. A jak se to vše stalo? – To je dlouhá historie pro nynější čas, jehož nikdy nazbyt není; ale stalo se tak skutečně, a to nejdůležitější ještě přijde.

V panském dvoře bylo dobré živobytí; paní sama dohlížela na domácí hospodářství, a pán opět ostatního hospodaření si hleděl; podobalo se, jakoby požehnání samo tam bydlelo!

Starý panský dům byl očištěn a obarven, příkopy vyčištěny a ovocnými stromy vysázeny, všechno bylo přívětivé a utěšené, a podlahy byly vždy umyté jak zrcadlo. Za dlouhých zimních večerach sedávala paní s děvečkami a přeslici ve velké síni, a každou sobotu četlo se nahlas z bible, a sice čítal pan tajný rada sám; tento titul dostal totiž kramář, ačkoli v trochu pozdějším čase. Děti rostly – neboť též měli potom dítky – a požívaly nejlepšího vychování, ale tyto neměly všechny dobré hlavy, jak to i v jiných rodinách bývá.

Mezitím zrostla vrbová větev u zámeckého mostu a byl z ní překrásný strom, který volně a beze vší podpory tam stál. „To je náš rodový kmen!“ říkávali staří, a naostřovali dětem, aby tuto vrbu ctily a jí sobě vážily, a to i ony dítky, které právě neměly dobré hlavy. –

A minulo opět sto let.

Bylo to v našem čase; jezero proměnilo se v bahniště, a starý panský dvůr takořka zmizel – kaliště s bahnitou vodou, u nížto na straně několik zbořených zdí: to byly zbytky hlubokých příkopů, a zde stál pěkný starý strom s rozloženými větvemi, byl to rodový kmen; stál zde opuštěn a ukazoval, jak může býti vrba krásná, když se sama sobě ponechá. Kmen byl uprostřed rozpůlen, od kořena až ke koruně, bouře byla jej ohnula; ale stál zde posud, a z každé štěrbiny, do nížto vítr a vichr země nanesly, vyrůstaly květiny a bujná tráva; zvláště na hoře, kde největší větve se dělily, byla jako celá visací zahrada, maliny a jitrocel ba i malý řeřábek se tam zakořenily a stály pěkně uprostřed staré vrby, která se zrcadlila v temné vodě,

když vítr někdy všechn žabinec do jednoho kouta kalištěte sehnal. – Vozová cesta vedla těsně okolo staré vrby.

Vysoko na pahorku, s překrásnou vyhlídkou stál nový panský zámek, veliký a výstavný, s okny tak čistými, že se mohlo myslit, že ani skla v nich není. Veliké široké schody, které vedly ku vchodu, vypadaly jako loubí ze samých růží a širokolistých rostlin. Trávník byl tak čistý a zelený, jakoby každý jednotlivý list vždy ráno a u večer zvlášť byl umyt. Ve veliké síni uvnitř zámku viseli drahé obrazy; sedadla a pohovky, hedbávím a aksamitem potaženy, které skoro na vlastních nohou choditi mohly, byly vůkol rozestaveny; stoly s lesklými, mramorovými tabulemi a knihy v safianu a se zlatou ořízkou... ano, zde bydleli ovšem bohatí lidé, vzácní lidé, zde bydlel baron se svou rodinou.

Jedno rovnalo se k druhému. „Každý na své místo!“ platilo i zde, a proto všechny obrazy, které někdy k nádheře a slávě ve starém panském dvoře ve veliké síni byly, visely nyní v chodbě vedoucí k čeledníku. Bylo to staré haraburdí, zvláště dvě staré podobizny, z nichžto představovala jedna muže v růžovém kabátě s vlásenkou, a druhá dámu s pudrovanými vlasy a s červenou růží v ruce; obě byly však ozdobeny velikým věncem z vrbového listí. Tyto dva obrazy byly skoro samá díra, a to proto, poněvadž mladí páni baronové vždy používali těch starých lidí za terč svých lučišť. Představovaly tajného radu a jeho manželku, od nichžto celá rodina pocházela.

„Ale ti nepatřili jaksi k naší rodině!“ pravil jeden z mladých pánů baronů. „On byl kramář a ona pásala husy; ti nebyli jako papá a mamá!“

Obrazy byly tedy staré haraburdí, a „každý na své místo!“ říkalo se, a proto museli praděd a prabába na chodbu do čeledníka.

Syn místního pastora byl domácím učitelem na statku. Jednoho dne šel s mladými barony a jejich starší sestrou na procházku, a sice přes vozovou cestu, která vedla okolo staré vrby a když všichni tudy kráčeli, trhala dívka polní kvítky, a „každý na své místo“, brzy byla kytice hotova. Mezitím poslouchala velmi ráda všecko, co domácí učitel vypravoval o přírodě, o velikých mužích a ženách; byla zdravé, výborné přirozenosti, ušlechtilá jak na duši tak i co myšlenek se týče, a dobrého srdce, ježto vše od Boha stvořené láskou objímalo.

I zastavili se u staré vrby, a nejmladší z baronů chtěl mermomocí z ní mít pišťalu, jakou mívával z jiného vrbového proutí udělanou, a učitel ulomil větvičku se staré vrby.

„O nečinite toho!“ pravila mladá baronka, ale již se to stalo. „To je náš starý vyhlášený strom! Já jej miluji, a doma se mi proto smávají, ale to nic nedělá! Vypravuje se o vrbě té pověst!“

A nyní vypravovala vše, co již víme; o staré vrbě, o starém panském dvoře, o kramáři a o pásačce husí, jak se u tohoto stromu ponejprv spatřili a pak předkové vzácné rodiny a mladých baronů se stali.

„Oni nechtěli být šlechtici, ti staří dobří lidé!“ pravila. „Měli za přísloví: Každý na své místo! a to myslili, žeby nebylo, kdyby za peníze do stavu šlechtického povýšit se dali. Můj dědeček, který se stal baronem, byl velmi vážen a milován ode všech princů a princezen a býval při všech dvorních slavnostech. Všichni jej doma milovali, ale, nevím sama, jak to přichází, mně jest tak, jakoby mne něco k oněm starým podobiznám vábilo! Jak přívětivě, jak utěšeně muselo to ve starém dvoře bývat, když domácí paní s přeslicí se svou čeládkou společně sedávala a starý pán na hlas z bible předčítal!“

„Toť byli výborní, rozšafní lidé!“ pravil učitel, a s těmi slovy přišla řeč jako sama sebou na šlechtice a měšťany, podobalo se jakoby učitel sám nenáležel mezi měšťáky, takovým způsobem mluvil o tom, co to znamená býti šlechticem.

„Jaké štěstí, když člověk náleží k rodině, která se vyznamenala, a tím má již pohnutku v krvi, vždy ku předu kráčet ve všem, což řádného. Jak dobře jest mítí rodinné jméno, které jako vstupní lístek do nejvyšších kruhů společenských platí. Šlechtictví znamená býti šlechtným, je to zlatý peníz, který dostal takový ráz, jaký právě cenu má. Je to duch času nynějšího, a mnozí básníci smýšlejí též podle toho, že vše, což šlechticem, i nešlechtné a hloupé jest, a že čím níže mezi chudinu sestupujeme, vše jasnějším rozumem a šlechtnějším smýšlením vyniká. Já však nejsem tohoto názoru, protože jest mylný. Ve vyšších třídách nalézáme mnoho krásných dojmavých výjevů. Má matka vypravovala mi o takovém a já sám mohl bych mnoho takových uvést; byla návštěvou ve vysokém domě v městě; má babička, myslím, že bývala kojnou u milostivé paní. Matka má a milostpán byli samotni v pokoji; tu spatřil, jak stará jedna paní o berlách po dvoře kráčí, přicházela každé neděle a dostávala nějaký dárek. „Aha, tu jde ta ubohá žena,“ pravil milostpán, „vím dobře, jak chůze jí obtížnou!“ – A nežli moje matka slovům těm porozuměla, již sám sedmdesátiletý pán sešel dolů, aby jí chůzi na schody uspořil. Jest to ovšem malý skutek, ale jako oběť chudé vdovy v bibli má takový význam, že ozývá se v nejhlubším nitru srdce lidského; a k tomu má básník směřovati a na to ukazovati; v nynějším čase má právě o tom pěti: to činí dobře, dodává úlevy a smiřuje! Ale kde člověk, proto že jest ze vznešené krve a má rodokmen, jako arabský kuň na zadní nohy se staví, na ulici řehťá a doma praví: „zde byli lidé z ulice!“ když nějaký měšťák tam byl: tu šlechtictví začíná hníti, stalo se škraboškou, a sice takovou, jakou Thespis utvořila, a obveseluje, když osoba satyře podléhá.“

To byla řeč domácího učitele; byla ovšem trochu dlouhá, ale mezi tím byla pišťala hotova.

V zámku byla veliká společnost: mnoho hostů z okolí i z hlavního města; mnoho dam vkusně i nevkusně oděných, veliká síň byla naplněna lidem. Okolní duchovní stáli uctivě v koutku jeden vedle druhého, vypadalo to, jakoby tam byl pohřeb, ale byla to radostná slavnost, jenom že radost nebyla ještě jaksi opravdu.

Veliký koncert měl býti provozován, a proto přinesl mladý pan baron i svou vrbovou pišťalu, ale nemohl z ní ani jedinkého zvuku dostat, a papá také ne, jakkoliv se dosti namáhal, a proto nestála pišťala za nic.

Byla hudba a zpěv, a sice takový, jaký nejvíce těm se líbí, kteří je provozují; ostatně bylo obojí roztomilé!

„Vy jste také hudebník?“ pravil jistý kavalír, syn svého otce: „Vy pískáte na flétnu, ba sám ji zhotovujete? Aj, toť veliký duch, takový všady má přednost, – jemu náleží nějpřednější místo!“ –

„Nikoliv – já pokračuji s časem, a to má každý učinit!“

„Je-liž pravda, že nás všechny svým nástrojem okouzlíte?“ A s těmi slovy podal domácímu učitelovi pišťalu, kterou byl tento z vrby dole u bahniště udělal, a hlasitě oznamoval, že učitel solo na vrbovou pišťalu chce přednášet.

Chtěli totiž z něho posměch si učiniti, to bylo patrně viděti, a učitel nechtěl také pískati, ačkoliv na flétně byl mistrem. Oni však na něho neustále dotírali, ano celá společnost to žádala, tak že konečně vzal pišťalu k ústům – v tom však padl jeho zrak na obličej krásné mladé baronky, která tak nyjícím zrakem na něho hleděla, jakoby jej litovala, – i prudce fouknul do pišťaly, a tu jej píchlo u srdce, v hlavě se mu udělala závrať a on klesl ve mdlobách k zemi.

Ano, byla to zázračná pišťala! Zvuk vydala ze sebe táhlý, tak jako z párního stroje, ano ještě silněji zavzněla a zahučela, takže ji bylo slyšeti daleko přes dvůr, zahradu a les, kolik mil cesty v krajině okolní a zároveň s tímto zvukem ztrhla se bouře, a ta zahřměla: „Každý na své místo!“ – a přitom letěl papá jakoby větrem unášen rovnou cestou do obydlí ovčáka, a ovčák letěl – nikoliv do velké síně, tam nemohl přijíti, nikoliv, do předsíně služebných, mezi vyšňořené sluhy, kteří zde v hedbávných punčochách hrdě sobě vykračovali; a hrdopýškové ti byli jako hrůzou omámení, že taková osoba se může odvážiti, s nimi k jednomu stolu přisednout. – Ale ve veliké síni zasednula mladá baronka na čestné místo u veliké tabule, tam kde vším právem zasluhovala seděti, a domácí učitel dostal místo vedle ní, a tam seděli oba, jakoby byli ženich a nevěsta. Jistý starý hrabě z nejstarší jedné rodiny zůstal nedotknut na

svém čestném místě, neboť osudná pišťala byla spravedlivá, a to má být každý. Posměváček kavalír, ten, který byl příčinou všeho a synem svého otce, ano ten letěl horempádem do kurníka, nebyl však samotný. Ano i venku, kdežto vůkol bylo slyšeti pišťalu, staly se veliké příhody. Rodina bohatého peněžníka, která se čtyřmi jezdila, byla docela z vozů vyfouknuta, a nemohla ani vzadu místa naleznouti; dva bohatí sedláci, kteří v našich časech draze žito prodávali, byli do příkopu u silnice svrhnuti – byla to nebezpečná pišťala. Na štěstí pukla hned při tomto prvním zvuku, a to bylo dobře, neboť proto byla vstrčena opět do kapsy: „Každý na své místo!“ A domácí učitel ležel na lůžku a v horečce mluvil ještě o znamenitějších příhodách, které pišťala byla způsobila. Na hlavu přikládali mu led.

Druhého dne nemluvalo se již více ani slova o této příhodě. Vše bylo opět v obyčejném pořádku, jenom že obě staré podobizny, kramář a pasačka husí, visely ve velikém sále na nejpřednějším místě. Jeden ze skutečných znalců pravil, že jsou mistrovskou rukou malovány; zde zůstaly také viset a byly opraveny, dříve se ovšem nevědělo, jakou cenu mají a že za něco stojí, a jak to mohl také někdo vědět? Pěkný kůň a výborný pes jsou mnohem dražší nežli takový starý obraz. Nyní se jim každý obdivuje, a říká, že jsou na patřičném místě. „Každý na své místo,“ a tam také každý přijde! Věčnost jest dlouhá, delší než tato historie!

PĚT V JEDNOM LUSKU

Pět hrášků bylo v jednom lusk; všickni byli zelení, i lusk byl zelený, a proto domnívali se hráškové, že celý svět je zelený – a s tím se spokojili! Lusk dorůstal a hrášky rostly také; i umístily se dle okolnosti v něm, zasedly pěkně v řadě jeden vedle druhého. – Slunce svítilo zevnitř a zahřívalo lusk, déšť jej oplachoval od prachu, že byl průhledný, a bylo v něm milo a krásně přebývat, poněvadž měl světlo ve dne a temno v noci, jak má být, a hráškové, oni zde tak seděli, stávali se den po dni většími, ale také zamyšlenějšími, neboť neměli ničeho jiného na práci.

„Což musíme zde pořáde zůstat?“ pravil jeden z nich. „Jen abychom tím ustavičným seděním neztvrdli; mně jest tak, jako by venku předce docela jinak bylo! mámť jakési o tom tušení.“

A několik neděl minulo; hráškové sežloutli. „Celý svět je žlutý!“ pravili a podle svého rozumu měli pravdu.

Najednou ucítli škusnutí lusku; tento byl utrhnut, přišel do lidských rukou a vklouznul do kapsy v kazajce, a sice ve spolku s jinými plnými luskami!

„Nyní se brzy dvěře otevrou!“ pravili, a na to právě čekali.

„Teď bych rád věděl, který z nás pěti nejdál to přivede!“ pravil největší z nich. „Ano, teď se to brzy ukáže.“

„Však se stane, co má býti,“ pravil nejmenší.

Lup! – a lusk puknul a všech pět hrášků vykulilo se na boží světlo. Zde ležely nyní v rukou dítěte: malý hošík držel je na dlani a pravil, že jsou velmi příhodné do dřevěné jeho pušky a hned dal také jeden do ní a vystřelil.

„Teď letím do dalekého světa! Chyťte mne, můžete-li!“ volal první vystřelený krásek a již byl ten tam.

„Já –“ pravil druhý – „já poletím zrovna do slunce, tam to bude jistě krásnější nežli v lusku vypadati, to bude místo mně příhodné!“ A již ho nebylo zde.

„My se položíme, kam se udá,“ pravili oba nejbližší, „a přece pokutalíme se ku předu!“ A kutálely se ovšem nejdříve po podlaze, než se dostaly do pušky, ale přišly tam přece. „My to nejdále přivedem!“

„Však se stane, co má býti!“ pravil poslední, když z pušky vyletěl, a letěl až nahoru na prkno pod oknem malé komůrky, tam padnul do čáry, mechem a měkkou zemí vycpané; a mech jej obejmul – a zde ležel hrášek nyní, ovšem zajat, a však nikoli zapomenut od svého tvůrce.

„Však se stane, co má býti!“ myslil hrášek.

V komůrce bydlela chudobná žena, a ta ve dne vycházela, aby kamna čistila, dříví na malé kousky štípala a jinou těžkou práci konala, neboť byla při síle a také příčinliva; ale proto přece zůstávala chudobnou. A doma v komůrce ležela její jediná dceruška, která již celý rok byla nemocna a zdálo se, že nemůže býti ani živa ani umřítí.

„Ona půjde za svým bratříčkem“ – říkávala matička její. „Měla jsem dvě dívky, a nebylo mi snadno, o obě se starati; ale Pánbůh se mnou se rozdělil, a jedno vzal k sobě; nyní bych ráda druhé sobě podržela, vždyť je mám tak ráda; ale On snad chce mítí obě a vezme mně i to druhé.“

Ale nemocná dívka zůstávala, kde byla; trpělivě a tiše ležela po celý den, ana máti mimo domov po výdělku se sháněla.

Nastalo jaro, a časně z rána, když matinka chtěla jíti po práci, svítlo slunéčko tak mile do malého okénka a vrhalo své paprsky až na podlahu, a nemocná dívka pohlídla na nízké okénko.

„Co jest to tam zeleného, co za oknem sem pokukuje, větrem se pohybuje?“

A matinka přistoupila k oknu a napolo je otevřela.

„Ach,“ pravila, „totě opravdu malý hrášek, který se zde ujmul a zelené lístečky vydal. Jak pak asi přišel sem do té čáry? To jest malá zahrádka, s tou se můžeš potěšiti!“

A postýlka nemocné dívky byla blíže oknu přistavena, aby klíčící hrášek mohla viděti, a matka šla po své práci.

„Matičko, já budu opět zdráva!“ pravilo u večer malé děvčátko. „Slunéčko dnes k nám tak krásně a teple svítilo, a malý hrášek daří se tak výborně, a tak i já opět budu růsti a povstanu, abych na slunéčko mohla vyjít.“

„Kýž Pánbůh dá!“ vzdychla matička, ale nevěřila tomu, že se tak stane; podepřela však dřívkem vyrůstající rostlinku, která v dítěti utěšené tyto myšlenky byla vzbudila, upevnila níť nahoru k oknu – by hrášek o něco mohl se zadržeti, aby jej vítr nezlomil; a když to vše učinila, bylo viděti, jak se hrášek každého dne více zmáhá.

„Opravdu, hrášek bude kvést!“ pravila matička jednoho rána, a nyní vzbudila se i v ní naděje, ano víra, že její nemocná dceruška opět se uzdraví; pozorovala též, že v posledním čase milené dítě lépe vyhlíží, že jest mnohem čilejší, ano že po kolik dní z rána sama na lůžku sedá, a jasnějším očkem pohlíží na svou zahrádku, sestávající z jediného hrášku. Za týden vydržela nemocná dívka již celou hodinu mimo lůžko, a všecka blažená seděla na teplém slunéčku. Okno bylo otevřené a před ním venku stála v plném květu běločervená hrachová květinka. Děvčátko se k ní sehnulo a jemně políbilo útlé lístečky; tento den byl děvčátku i matince jeho pravým svátečním dnem.

„Milostivý Bůh tu květinku zasadil a dal jí vyrůst, tobě, požehnané dítě, a i mně k nové naději a radosti!“ pravila potěšená matka a usmála se na květinu, jako by byla dobrý anděl s nebe seslaný. –

A však co se stalo z ostatních čtyř hrášků, co byly v tom jednom lusku? Ano – ten, který letěl do dalekého světa, ten co volal: „Chyťte mne, můžete-li!“ padnul do žlábků u střechy a dostal se do žaludku holuba; druzí dva lenochové nepřivedli to dále i ti byli od holubů snědzeni, a tak byli přece k něčemu prospěšni, ale čtvrtý, co chtěl zrovna do slunce letěti – ten padnul pod okap, a tam ležel v hniující vodě kolik neděl, až hodně nabobtal.

„Teď budu hodně tlustý!“ pravil sám sobě hrách; „potom puknu, a dále myslím nepřivedl to ještě žádný z mých bratrů. Já jsem nejznamenitější z pěti v jednom lusku.“

Ale dívka z podkrovní komůrky, vyjdouc s matkou ku svatému obrazu, vzdávala dík Hospodinu za dobrý hrášek, neboť růžový květ zdravoty lesknul se opět na jejích plných tvářích.

SOUSEDÉ

Ba, skoro se mohlo mysliti, kdo ví co důležitého se přihodilo na rybníku, ale skutečně nebylo to nic! všechny kachny, které v tichosti po vodě plovaly anebo na hlavě v ní stály – neboť to dobře uměly – najednou plovaly ku hrázi; bylo dobře viděti v mokré zemi jich šlépěje a daleko široko bylo slyšeti jich „kač, kač!“ Voda, nedávno ještě hladká a čistá jako zrcadlo, najednou se pohybovala. Předtím bylo v ní viděti každý strom, každé křovisko na blízku, ano i starý selský dvůr s děravou střechou a vlašťovčím hnízdem, zvláště však veliký, květinami takořka posetý růžový keř – vše bylo viděti v rybníku jako v nějakém zrcadle; růžový keř zakrýval celou zed', ano i přesahoval ji a rozkládal své větve až nad vodu, takže bylo viděti ve vodě překrásný obraz, avšak obráceně, totiž hlavou dolů. Nyní ale, když voda se rozhoupala, rozplynulo se vše a krásný obraz zmizel. Dvě pírká, ježto zbouřené kachny v letu ztratily, houpala se klidně tam i sem, najednou však hnaly je vlny v jednu stranu, jakoby vítr tam vanul; vítr však se ani nehnul, a proto musily zůstat na vodě, která byla brzy opět tichá a hladká jako zrcadlo. Růže se opět v ní shlížely; byly také krásné, ony to však ani nevěděly, vždyť jim to nikdo ještě neřekl; slunce svítilo mezi zelené listy, a vše vůkol dýchalo líbeznou vůni; všemu bylo tak v mysli, jako nám, když sníme o svém štěstí.

„Jak krásný jest život náš!“ pravila každá růže. „Jenom ještě jedno přání mám, totiž abych mohla líbat sluníčko, že svítí tak jasně a teple. I růže tamto dole ve vodě, naše podoby, bych líbala, i ty milounek ptáčky tamto dole v hnízdě. Zde nahoře jsou též takové; vystrkují hlavičky a cvrlikají docela zticha; nemají však žádného peří ještě, jako otec a jich máti. Jsou to dobří sousedé, jak ti dole tak tamto nahoře. Jak krásný jest přece život náš!“

A mladí ptáčkové dole i nahoře – ti dolejší ve vodě byli ovšem jenom podoby hořejších – byli vrabčátka; rodiče jejich byli též vrabci; oni totiž se zahníždili do prázdného hnízda vlašťovčího již minulého léta a dělali jakoby ve vlastním byli.

„Nejsou to tamto mladá kachňátka, jež po vodě plovou?“ tázali se mladí vrabci, když peří kachní na vodě spatřili.

„Když se chcete ptáti, ptejte se alespoň rozumně!“ odpověděla matka; „nevidíte, že jsou to pírká, opravdivé šaty, jaké i já nosím a i vy nositi budete? Naše šaty jsou však jemnější. Přála bych si, abychom je měli v hnízdě, protože zahřívají. Jsem předce žádostiva věděti, čeho se kachny dříve tak lekly: nás zajisté nikoliv. Ovšem řekla jsem trochu hlasitě: „čim!“ Ty hlavaté růže by to měly vlastně vědět; ale ty nevědí docela nic, pozorují jenom sebe a voní; takoví sousedé jsou skutečně k omrzení.“

„Slyšíte ty miloučné ptáčky tam nahoře?“ mluvily opět růže mezi sebou; „začínají už štěbetat, avšak ještě dobře neumějí. Vždyť oni se tomu naučí, jakou radost z toho pak budou mít! Takoví sousedé jsou opravdu veselí společníci!“

Najednou bylo slyšeti koňský dusot, a brzy přiklusali dva koně, aby se napojili; na jednom seděl selský synek, a ten se svlékl a nechal na hlavě jenom široký černý klobouk. Synek hvízdal jako pták a vjel do rybníka, kde bylo nejhluběji; a když se zahrnul k růžovému keři, utrhnul jednu růži a strčil ji za klobouk; domníval se, kdo ví jak mu to sluší a jel dále. Ostatní růže pohlížely za sestrou a tázaly se: „Kam asi ona pojedje?“ Avšak to nikdo nevěděl.

„Já bych ráda jednou do světa se podívala,“ mínila jedna; „ale u nás doma v našem zelenu jest také krásně. Celý den svítí slunce tak teplounce a v noci třpytí se nebe ještě krásněji: můžeme skrze všechny ty malé dírky do něho viděti.“ – Tím myslila hvězdy; neumělat' si to jinak vysvětliti.

„My ožívujeme celý dvůr,“ mluvila opět vrabčí matka; „vlašťovčí hnízdo na domě přináší štěstí, říkají lidé, proto se z nás tak radují. Ale ti sousedé! Takový trnovitý keř působí vlhkost; zajisté jej odstraní, pak snad tu bude žito růsti. Růže nestojí za nic, a k ničemu se nehodí, leč dívat se na ně a k nim vonět, a snad i za klobouk strčit. Vždyť každého roku opadají, to říkala již moje matka; selka pak je naloží a posype solí; pak ale obdrží francouzské jméno, které ale vysloviti neumím a také nechci; a potom musí se dáti na uhlí, aby hodně voněti mohly. Vidíte, a to je celý jich život! Jsou zde jenom pro oko a pro nos. A nyní víte všechno!“

A když večer nastal, a mušky v teplém vzduchu při večerních červácích sobě přeletovaly, přišel slavík a zpíval různě: ze vše krásné podobá se slunečnímu světlu na tomto světě, a že na věky setrvá. Růže se však domnívaly, že slavík sám sebe opěvuje, což se také mysliti mohlo; žeby však jeho zpěv jim platil, nato skutečně ani nezpomněly. Těžily se však z toho a přemýšlely, zdali i všickni ti malí vrabčiči mohli by být slavíci.

„Rozuměl jsem dobře zpěvu tohoto ptáka,“ pravil jeden z mladých vrabců; „jenom jedno slovo nemohu sobě vysvětlit: co znamená „krása?“

„Čim – krása!“ odpověděla stará vrabčice; „to je tolik, jako nic; krása znamená něco zevnitřního. Tam nahoře v panském dvoře, kde i holubi svůj vlastní byt mají a každého dne hrách a zrní dostávají – já sama často s nimi jedla, a to budete svým časem i vy činit, neboť: pověz s kým obcuješ, a já ti pak řeknu, co jsi – tam v panském dvoře mají dva ptáky se zelenými krky a s hřebenem na hlavě: ti umí ocas roztáhnout jako veliké kolo, a ten se leskne všemi barvami, takže až oči přecházejí. Těmto ptákům říká se pávi a to je ta krása. Měli by se

ale trochu oškubat, pak nebudou jinak vyhlížet, než jako my všickni ostatní. Já bych je byla sama již oškubala, kdyby nebyli příliš velicí.“

„Však já je oškubu!“ čimral nejmenší vrabčik, který neměl ještě ani pířka na sobě.

V selském statku bydleli dva mladí manželé; ti se velmi milovali, byli pilní a pracovití, a proto u nich všecko čistě vyhlíželo. V neděli ráno vyšla mladá žinka, natrhala plnou hrst nejkrásnějších růží a dala je do sklenice s vodou a postavila na okno.

„Nyní vidím, že jest neděle,“ řekl muž a políbil ženu. I dívali se oba, jak dítka hopkující drželi se přitom za ruce; slunce svítilo na čerstvé růže a na spokojený párek.

„Takové podívání jest opravdu k omrzení!“ pravila matka vrabčice, která z hnízda viděla do vnitř světnice, a kvapně zas vylítla.

Tak se dělo i příští neděli, neboť pokaždé přišly čerstvé růže do sklenice; ale růžový keř kvetl vždy krásně. Mladí vrabci měli už peří a rádi byli by také vylítli; matka však jim nedovolila, a proto museli zůstat doma. I vylítla raději sama, a bůhví jak se to stalo, nežli se nadála, chytila se do ok ze žíní, které chlapci na jednu větev zavěsili. Žíně stáhly se pevně kolem nožky, tak pevně, jakoby nožku chtěly přerýznout; a to byla bolest a hrůza! Chlapci přiskočili a ptáka nemilosrdně se chopili.

„Je to jenom vrabec!“ pravili, ale přece jej nepustili, nýbrž vzali jej s sebou domů, a pokaždé, když zastenal, klepli jej přes zobák.

V selském statku stál dědeček na dvoře, a dělal mydliny na vousy; byl to veselý stařeček. Když uviděl vrabce, jehož chlapci přinášeli a z kterého si nic nedělali, pravil: „Počkejte, uděláme jej krásným!“

Mráz přejel ubohou vrabčici po zádech při těchto slovech. I otevřel dědeček skříňku, v nížto bylo plno nejkrásnějších barev a množství pozlátka; i přinesli chlapci vejce a dědeček je roztloukl a bílkem pomazal celého ptáka, od hlavy až k ocásku, a pak polepil jej pozlátkem, takže byl celý pozlacen. Vrabčice však nevěděla, kde jí hlava stojí, a třásla se po celém těle. A dědeček utrl ze své kazajky kousek červené podšívky, vystříhal na něm zoubky, že vypadal jako kohoutí hřeben, a přilepil jej vrabčici na hlavu.

„Nyní se podíváte na toho zlatohlávka!“ pravil dědeček a pustil z ruky vrabčici, která v smrtelné úzkosti vylítla, paprsky slunečními jsouc ozářena. Jak se třpytila a leskla! Všickni vrabci, ano i jedna vrána – a byla předce již stará panna – náramně se ulekli tohoto výjevu; ano i letěli za ním, aby se dověděli, jaký to cizí pták.

Úzkostí a strachem jsouc hnána, letěla vrabčice ku svému domovu; brzy byla by zemdleností k zemi klesla; zástup pronásledovatelů se vždy více a více množil, ano někteří i zkoušeli své zobáky na jejím zlatém peří.

„Hled'te, hled'te – ah!“ křičeli všickni co hrdla jim stačila.

„Hled'te, hled'te – čimčarara!“ křičela mlád'ata, když se vrabčice k hnízdu přibližovala; „to je dozajista mladý páv; leskne se všemi barvami. Skutečně bolejí až oči, zrovna tak, jako matka povídala. Čim! to je ta krása!“ A nyní počali klofati svými malými zobáčky zlatého ptáka, takže mu nemožno bylo, do hnízda se dostat; byl tak schvácen, že nemohl ani říci: „čim!“ tím méně: „Já jsem vaše matka!“ A i ostatní ptáci shlukli se nyní na vrabčici a škubali jí pírkem za pírkem, takže krvácejíc upadla do keře růžového.

„Ubohé zvířátko!“ zvolaly růže; „upokoj se jenom, my tě ukryjeme, – polož jenom svou hlavičku na nás!“

Vrabčice roztáhla ještě jednou křídélka, pak je pevně přitáhla k tělu – zatřepala nožičkou, a – mrtvá ležela u svých sousedů – krásných červených růží! –

„Čim, čim!“ znělo to z hnízda; „kde jenom matka zůstala? To je nepochopitelné. Snad si dělá z nás blázný – jakoby řekla, abychom sami o sebe se již starali? Dům nám nechala za podíl: komu z nás má ale jediné náležet, až budeme mít i my rodinu?“

„Ano, to nemůže být, abyste všickni zde zůstali, až rozmnožím své hospodářství ženou a dětmi!“ rozumoval nejmenší.

„Já budu mít zajisté více žen, a proto také více dětí!“ pravil druhý.

„A já jsem nejstarší!“ zvolal třetí.

Všickni se nyní rozpálili; tloukli křídly, štípali se zobáky, a – bác, bác – vypadl jeden za druhým z hnízda. Tu leželi nyní na zemi i se svou zlostí; hlavičky dali na stranu a šilhali očkama do výše. To byl tak jejich způsob, jako každého hlupce!

Trochu uměli již lítati, cvičením naučili se to ještě lépe, a naposledy srozuměli se mezi sebou, jakby se poznali, když se někdy ve světě potkají. Řeknou prý na sebe „čim!“ a třikráte hrábnou levou nožičkou.

Vrabčik, který v hnízdě zůstal, roztáhl se tak široce, jak jenom mohl: vždyť byl nyní domácím pánem. Avšak jeho sláva netrvala dlouho; v noci vyšlehnul červený plamen z okna, zachytil i střechu, a suchá sláma zňala se v okamžiku, takže celý domek shořel, a mladý vrabčik s ním; mladí manželé však šťastně zachránily svůj život.

Když slunce opět vystoupilo a vše jako znova oživené ze sna se probudilo, osvěcovalo jenom několik ohořelých černých trámů, které zbývaly po starém selském dvorci, po němž zůstal jediný komín, který byl nyní svým vlastním pánem. Hustý dým valil se ještě z rumu; nedaleko však stál kvetoucí keř růžový beze vší poskvrniny, a každá jeho květina, každá větvička zhlížela se v čisté vodě rybníka.

„Skutečně, jak krásně kvetou tyto růže u tohoto spáleniště!“ zvolal okolojdoucí muž. „Líbeznějšího obrazu nemůže si nikdo ani pomyslet; tento pohled musím mít!“

A okolojdoucí tento muž vytáhl z kapsy malou knížku s bílými listy; byl totiž malířem; a tužkou vykreslil doutnající spáleniště, ohořelé trámy a o samotě stojící komín, kterýžto vždy více a více se nížil; docela však v předu stál na obraze veliký, kvetoucí keř růžový: ten poskytoval překrásný pohled. K vůli němu také celý obraz byl kreslen!

Odpoledne letěli zde okolo dva vrabci, kteří se byli zde narodili. „Kde jest dvorec?“ tázali se; „kde jest hnízdo? Čim! všechno shořelo, ano i náš silný bratřík. To má z toho, že si hnízdo přivlastnil. Růže ještě nejlíp pochodily; zde stojí posud se svými červenými tvářemi; ony jistě netruchlí nad neštěstím svých sousedů. Proto též na ně ani nepromluvíme! A jak je zde smutno – není-li pravda?“ A letěli odtud dále.

Jednoho krásného dne podzimního, když slunce tak příjemně svítilo, že se mohlo mysliti, že je to uprostřed léta, poskakovalo několik holubů po čistě umeteném panském dvoře; a holubi byli nejen černé, ale i bílé a strakaté, a jejich peří lesklo se na jasnu slunečním. Stará matka holubice zavrkala na mladé: „Stavte se v hromady! stavte se v hromady! tak to mnohem lépe vypadá!“

„Kdo jsou ta šedá zvířátka, jež za námi pobíhají?“ tázala se jedna holubice, která měla zelené oči s červenou obrubou. „Malí šedí, malí šedí!“

„Jsou to vrabci, dobrá zvířátka. Praví se o nás, že jsme pohostinní i dovolme jim tedy zrna zároveň s námi sbírat; vždyť ani nemíchají se s námi do rozprávky a škrábou tak nožičkami.“

Ano, vrabci škrábali nožičkou, a sice levou a k tomu říkali: „čim!“ Podle toho se poznávali, neboť byli to tři vrabci z hnízda shořelého domu.

„Zde jest dobře zobati!“ mluvili vrabci mezi sebou, a jeden zobal více nežli druhý, co zatím holubi se procházeli a proti sobě se nadýmali, a každý nechával své mínění pro sebe.

„Vidíte toho rousného holuba?“ mluvil jeden ke druhému. „Vidíte jej, jak hrách políká? A ne po jednom zrně, ale po několika, a k tomu vybírá ta nejlepší! Kukru, kukru, kukru! Jak zdvíhá hřeben, ten nadutý holub! Kukruuuu! kukruuuu!“

A všech oči zářily vztekem. „Stavte se v hromady! stavte se v hromady! Malí šedí, malí šedí! kukruu, kukruu!“ A tak švandročili zobákem v jednom proudu, bez přetržení, a tak budou švandročiti i po tisíci letech.

Vrabci udatně jedli, ano i pozorně poslouchali a postavili se též v hromadu s holubou – avšak neslušelo jim to valně. A když se nasýtí, zanechali holubů, trochu je pomluvili,

vkouzli mezi prkna na dvoře narovnaná, a když spatřili zahradní dvěře otevřeny, vyskočil jeden, jenžto ze všech nejvíce snědl a proto smělý byl, na práh.

„Čim!“ zvolal; „žádný z vás nemá tolik smělosti, jako já!“

„Čim!“ pravil druhý; „já též a ještě mnohem více!“ A vklouznul do jizby. Tam nebylo žádného; spozorovav to třetí vrabčik, vlítnul ještě hlouběji do jizby a křičel: „Buďto všecko anebo nic! Ostatně je to podivné lidské hnízdo; a co to zde stojí? co je to?“

Zrovna před vrabci kvetly růže; shlížely se ve vodě, a ohořelé trámy opíraly se o vysoký komín.

„Co je to? co to znamená, čimčarara? Jak přichází to sem do panského dvora?“

A všickni tři vrabci chtěli letěti přes růže na vysoký komín, uhodily se však do hlavy o hladkou stěnu. Všecko bylo jenom obraz, veliký, krásný obraz, jež malíř dle vlastního nákresu zhotovil.

„Čim – není to nic!“ pravili vrabci; „vše jest podle něčeho děláno a to je ta krása! Můžeš to pochopit? Já nemohu!“ A vylítli ven, neboť vstoupili lidé do jizby. – –

Leta a dni minuly; holubi mnohokrát zavrkali, vrabci mrzli v zimě a v letě byli živi bez starosti; všickni byli buďto zasnoubeni anebo oženěni, čili jak tomu říkali; jedenkaždý měl své mladé, a každý držel své za nejkrásnější a nejmoudřejší, jak se samo sebou rozumí; jeden letěl sem, druhý tam, a když se potkali, poznali se podle svého „čim“ a trojím hrábnutím levou nožičkou. Nejstarší z nich zůstal starou pannou, která neměla vlastního hnízda ani jakých mladých; nejzamilovanější její myšlénka byla, spatřiti veliké město, a proto letěla do Kodaně.

Zde stál veliký dům, strakatými barvami omalovaný, blíže zámku u průplavu, kdežto ploulo mnoho lodí, naložených jablky a hruškami rozličnými. Okna byla dole širší nežli nahoře a když vrabci do vnitř nahlédli, přicházela jim každá jizba jako veliký tulipán plný pěkných barev a stínů; u prostřed tulipánů stáli však bílí lidé, a ti byli z mramoru, někteří též ze sádry: avšak vrabcům to bylo jedno. Nahoře na střeše stál vůz z kovu, a na něm vítězná bohyně řídila spřežení bujných ořů, avšak také kovových. Bylo to *Museum Thorwaldsenovo*.

„Jak se vše leskne a třpytí!“ pravila vrabčice; „zajisté to ta krása! Čim! zde jest vše ale větší nežli páv!“ Ona se totiž ještě pamatovala na všecko, co její matka za největší krásu uznávala.

I sletěla dolů do dvora; i zde bylo všecko nádherné; po zděch byly namalovány palmy a ratolesti, uprostřed dvoru stál veliký kvetoucí růžový keř, a ten rozkládal své větvičky plné krásných růží nad hrobem! A sem letěla vrabčice, neboť viděla zde mnohé svého druhu, „Čim“ a trojí hrábnutí levou nožičkou – tak po celý rok častokrát pozdravovala, a nikdo

neděkoval; neboť kteří se jedenkrát rozdělí, nesejdou se každého dne. Pozdravení takové bylo již jejím zvykem. Dnes ale odpověděli dva staří vrabci a jeden mládenec: „Čim!“ a třikrát hrábnuli levou nožičkou.

„Ah, dobrý den, dobrý den!“

„Zde se shledáme? Je to vzácné místo, ale málo jíst.“

„To je ta krása! čimčarara!“ –

A mnoho lidí vyšlo z postraních komnat, v nichžto krásné mramorové sochy stály, a blížili se k hrobu, jenž ukrýval velikého mistra, kterýžto do mrtvého mramoru život vdechnul. S vyjasněným obličejem stáli kolem hrobu Thorwaldsenova a někteří sbírali opadálé růžové listy a ukrývali je co vzácnou památku. Z dalekých končin přišli sem, z Anglicka, Francie a z Němce, ba i z krásných krajin slovanských. Vznešená dáma utrhla jednu z růží a ukryla ji na svých ěadrech.

Vrabci se domýšleli, že zde vládnu růže, dřívější jich sousedé, a že celý tento dům k vůli ním jest vystavěn; to vše přicházelo jim býti přepiaté; avšak když lidé tolik lásky růžím prokazovali, nechtěli zůstatí pozadu. „Čim!“ pravili a metali ocáskem po zemi a pohlíželi jedním očkem po růžích; a nepozorovali je dlouho, a již se přesvědčili, že to jsou jich staří sousedé. A skutečně také to byly ony. Malíř, který byl vykreslil růžový keř u spáleníštěte, dostal později dovolení, jej vykopati; potom jej daroval staviteli, neboť krásnějších růží nebylo nikde spatřiti; a stavitel zasadil je na hrob Thorwaldsenův, kdežto co vznešený obraz krásy květy a své vonné listy podávaly na památku do dalekých končin světa.

„Tedy dostaly jste tuto v městě vysoký úřad?“ tázali se vrabci.

A růže přisvědčily; poznali šedé sousedy a srdečně se z toho radovaly. „Jak blaze žíti a kvěsti, staré přátele vítati a každého dne přívětivé obličejje viděti! Toť jakoby byl každý den sváteční!“

„Čim,“ pravili vrabci; „skutečně jsou to staré susedky naše, vždyť je známe, stávaly dřive u rybníka. Čimčarara! jak přišly k vážnosti! Ano, mnohému přichází štěstí ve snu! – Ah, zde visí svadlý list, toť patrně viděti!“ A zobali do něho tak dlouho, až s větvičky spadnul.

Avšak krásněji a zeleněji stál zde růžový keř; růže rozšiřovaly svou líbeznou vůni na paprscích slunečních nad hrobem Thorwaldsenovým, s jehožto nesmrtelným jmenem v jedno splynuly.

ČÁPOVÉ

Na posledním domku jedné vesnice bylo čápí hnízdo. Tam seděla matka čápů u svých čtyř mladých, které již hlavy s malými černými zobáky, neboť ty jim ještě nezčervenaly, z hnízda vystrkovaly. Nedaleko hnízda stál na hřebeni střechy hrdě a napnutě otec mladých čápů; jednu nohu schoval do křídel, aby tak docela nezahlédl, když stál na stráž. Přál si, aby každý myslel, že jest ze dřeva vyřezaný: proto tak zticha stál a rozjímal.

„Aha, toť jistě po pansku vyhlíží, když moje paní stráž u hnízda má,“ myslil sobě; „lidé nemohou přece vědět, že jsem její muž; domnívají se skutečně, že jsem ustanoven na stráž, a to vypadá po pansku!“ A nepřestával stát na jedné noze.

Dole na ulici hrály si děti, a když spatřily čápa na jedné noze stojícího, začal jeden z rozpustilých chlapců zpívat starou píseň o čápech, ku kteréž ostatní přizvukovali. Ale čáp na stráž nemohl si celou pamatovati, protože nedával na takový křiklavý zpěv pozor, mělť důležitější myšlenky v hlavě. A uličníci zpívali:

„Čápe, čápe! čápice
sedí jako slepice –
nestůj proto na noze
jako husa v ouvoze!

Jedno mládě již věší,
a to druhé prý straší –
třetí smaží na rožni
aby měla pečení!“

„Slyš jenom, co ty děti zpívají!“ pravilo nejmladší z čápat k matce; „zpívají, že nás věšíš a smažíš, a že strašíme!“

„Neposlouchejte jich!“ pravila matka; „tak vám to nebude nic škodit!“

Ale chlapci nepřestali zpívat, a starému čápu se vysmívali, dávajíce prsty k nosu, jakoby na flétnu hráli; jenom jeden z chlapců, který se Bohdal jmenoval, pravil, že prý je hřích, zvířatům se vysmívat, a proto že s nimi nechce více kamarádit.

Matka čápů těšila své mladé. „Nestarejte se o uličníky,“ pravila; „hledte jenom, jak pokojně otec tamto stojí, a k tomu na jedné noze.“

„My se bojíme!“ pravili mladí, a schovali hlavy do hnízda.

Druhého dne, když děti opět k hraní se sešly a čápy spatřily, zpívaly znova svou píseň:

„Třetí smaží na rožni,
aby měla pečení!“

„Opravdu nás chceš upéci?“ tázali se mladí čápi.

„Co pak myslíte – skutečně se to nestane!“ pravila matka. „Musíte umět lítat; však já vás budu učit! Pak poletíme tamto na louku a navštívíme žáby ve strouze; ty se pokloní před námi ve vodě a zazpívají: kvak, kvak! Na to je sníme, a to je nejlepší vyražení.“

„A co potom?“ tázala se mláďata.

„Pak shromáždí se všichni čápi z celého okolí, ba z celé země, a počne veliké polní cvičení; tu musí každý dobře umět lítati, neboť to je věc nejdůležitější. Kdo neumí jak se sluší a patří lítat, toho vůdce zobákem probodne; proto dejte dobře pozor, abyste se něčemu naučili, nežli počne hlavní polní cvičení!“

„Tedy přece budeme probodnuti, jak ti hoši zpívají – a slyš, oni opět zpívají!“

„Mne poslouvejte a nikoli dole uličníky,“ pravila dále matka. „Po tomto hlavním cvičení poletíme do teplých krajin, přes všechny vrchy a lesy. Do Egypta se odebereme, kde jsou kulaté, kamenné domy, ježto do špičky se končí, a nad oblaka až dosahují; jsou starší, nežli kterýkoliv čáp sobě jenom pomyslití může. Tam jest řeka, která ze svých břehů vystupuje; ta zanechává po celé zemi samé bahno, a v tomto bahně plno těch nejlepších lahůdek pro nás.“

„Oh!“ vzdychli mladí čápi a klapali zobáky.

„Ano, tam jest blahé živobyті! Celý den se ničehož nedělá, nežli pořáde jí a opět jí; a mezitím, co tam dobré časy máme, není zde v této zemi ani zeleného listu na stromích; zde jest tak studeno, že oblaka zmrznou a v malých bílých kouskách k zemi padají.“

A to byl sníh, co ona myslila, ale ona nemohla to jinak svým mláďatům vysvětlit.

„Zmrznou pak také ti rozpustilí chlapci?“ tázali se mladí čápi.

„Nikoli, oni nezmrznou, ale mnoho jim neschází, a musejí sedati v tmavých jizbách a držet huby. Vy můžete ale pak v cizích zemích se proletovat, kde jsou květiny a teplé paprsky sluneční!“ –

Zatím minulo několik dní, a mláďata tak již byla zrostla, že mohla v hnízdě zrovna se postavit a kolem se rozhlížet; a jejich otec přicházel každého dne s pěknými, lahodnými žábymi, malými hady a jinými lahůdkami pro každého čápa.

Oh, to bylo veselé živobytí! A jaké kousky uměl provádět! Hlavu položil zcela do zadu až na ocas; zobákem klapal tolik, jakoby to byla opravdivá klapačka; a pak jim vypravoval pohádky, všechny o bahně.

„Slyšte, nyní musíte se učit létat!“ pravila jednoho dne matka; a pak musili všichni čtyři chlapci ven na střechnu. Oh, jak se jich chytala závrať; ačkoliv chtěli se křídly udržet v rovnováze, přece by byli brzy dolů spadli.

„Hleďte jenom na mne!“ říkala matka; „takto musíte hlavu stavět, a takto opět nohy! Jedna, dvě! To je to, co vám ve světě zpomůže!“ Pak letěla kousek od nich, a mladí čápkové učinili malý, neohrabaný skok! Hop! a již se překotili, neboť těla jejich byla těžká.

„Já nechci víc létat!“ pravilo jedno čápě a vlezlo opět do hnízda; „mně na tom nezáleží, abych přišlo do teplých krajin.“

„Chceš tedy zde zmrznout, až zima nastane? Mají tě chytit tamto ti chlapci, aby tě oběsili a upekli? Nu, já je zavolám!“

„Nečiň to!“ zvolalo čápě a vyskočilo opět na střechnu k ostatním.

Třetího dne již pořádně trochu dovedli létat, a myslili, že se i vznášet a v povětří odpočívát si dovedou, ale – hupy! udělali kotrmelec a spadli na zem. V tom přiběhli kluci, a čápkové musili rychle svých křídel použít, aby se nedostali v zajetí.

A chlapci opět zpívali:

„Jedno mládě se větší atd.“

„Matko!“ pravila mláďata; „my sletíme dolů a vyklubem těm nezdárníkům oči!“

„Nikoli, nechtě toho!“ řekla matka. „Poslouchejte jenom mne, to je mnohem důležitější. – Jedna, dvě, tři! Nyní poletíme okolo – jedna, dvě, tři! nyní v levo kolem komína – čtyry, pět, šest – sedněte na střechnu! – Hleďte to bylo výborné! Zavření křídel bylo tak pravidelné a jemné, že dostanete zejtra dovolení, se mnou na bahniště se podívat. Přijde tam více rodin čápků se svými dětmi, ukažte jim, že jste ti nejušlechtilejší, a že umíte hrdě sobě vykračovat; to vypadá velmi krásně a dodává vážnosti!“

„Ale což se těm nezdárným klukům nepomstíme?“ tázali se mladí čápi.

„Nechtě je křičet co se jim chce! Vy poletíte přece až k oblakům a do země pyramid, an zatím oni budou mrznout a žádný zelený list ani sladkého ovoce nebudou mít.“

„Však my se pomstíme!“ šeptali čápkové mezi sebou, a pak se opět cvičili.

Mezi všemi chlapci nebyl žádný tak rozpustilý a žádný tak rád posměvanou píseň nezpíval, jako právě ten, který tu píseň složil; byl to malý zavalitý klučina, asi devět let starý. Mladí čápi se ale domýšleli, že je mu asi sto let, neboť byl větší než jejich matka i otec, a což věděli oni, jak děti jsou staré a jakého věku vyrostlí lidé dosáhnouti mohou! Dost na tom, oni

pomstu mu slíbili, vždyť on začal a také ani nepřestával je pokoušeti. Mladí čápi byli náramně rozhořčeni, a když byli větší, tu teprve nechtěli to trpěti; matka musela jim konečně slíbiti, že se pomstí, ale teprva posledního dne jejich zde přebývání.

„Musím dříve vidět, jak se při velkém cvičení držet budete. Špatně-li obstojíte, takže vám vůdce zobák do prsou vrazí, pak měli chlapi pravdu, aspoň jedním dílem. Však uvidím!“

„Ano, uvidíš!“ zvolali oni, a proto se dosti namáhali, aby obstáli; každého dne se cvičili, a již lítali tak lehce a utěšeně, že byla radost na ně se podívat.

Konečně přišel podzim; všickni čápi počali se shromažďovati, aby vytáhli do teplých krajín, kdežto u nás zima nastává. A to bylo podívání! Přes lesy a vesnice museli se pouštět, aby ukázali, jak dobře umějí létat, neboť byla to daleká cesta, na kterou se hodlali vydat. Mladí čáповé uměli své věci tak výborně, že dostali eminenc, totiž „výborně“ a za premium každý dvě žáby a jednoho hada. To bylo nejlepší vysvědčení, a žáby a hada směli ihned snísti.

„Nyní se pomstíme!“ zvolali po skončené zkoušce.

„Ano, pomstíme!“ přisvědčila matka. „Co jsem si vymyslila, to je právě to pravé! Naše kmotra vrána a já víme o rybníku, kde všechny maličké dítky leží, až přijde vrána, a rodičům je donese. Tato malá děťátka spějí tam tak sladce, že později nikdy tak blaze jim není. Všickni rodiče rádi chtějí mít tyto malé dítky, a všechny děti chtějí opět sestřičku anebo bratříčka. I poletíme s vránou kmotrou k rybníku a pro každé rodiče vybereme z rybníka jedno takové dítko, které vrána pak na určené místo donese. A každé takové dítě, které hanlivou onu píseň nezpívalo, dostane po jednom.“

„A což ten, který zpívat začal, ten zlý, ošklivý chlapec?“ křičeli mladí čápi; „co tomu uděláme?“

„Tam v rybníku leží jedno mrtvé dítě, které se až k smrti uspalo: to vytáhneme pro něho; pak bude plakati, že jsme vráně dali mrtvého bratříčka pro něho. Ale tomu hodnému hochu – však se na něj pamatujete, když řekl: že je hřích, zvířatům se vysmívat! – ten dostane bratříčka i sestřičku. A poněvadž se jmenuje Bohdal, budete se všickni nazývat Bohdalové!“ A tak se také stalo, jak matka pravila; a každý z mladých čápů se jmenoval Bohdal, a ještě podnes se tak jmenuje.

VODNÍ PANNA

Daleko dole v moři jest voda tak modrá, jako listy nejkrásnější chrpy, a tak čistá, jako nejčistší sklo; avšak jest také hluboká, tak hluboká, že ani žádné lano s kotvicí až ke dnu nedosáhne; několik kostelních věží muselo by se na sebe postavit, aby od dna až na povrch vody dosahovaly. A tam dole bydlí mořští obyvatelé.

Ať si však nikdo nemyslí, žeby tam jenom holý bílý písek byl; nikoliv, tam rostou ty nejpodivnější stromy a byliny, které mají stonek a listy tak ohebné, že sebou při nejmenším pohnutí vody hýbají, zrovna jakoby živé byly. Všecky ryby, malé i velké probíhají skrze větve, zrovna tak jako zde nahoře ptáci stromovím. A na nejhlubším místě stojí hrad mořského krále; zdi jsou z koralů, a dlouhé špičaté okna z nejčistšího jantaru; střecha pak utvořena jest ze samých mušlí, kteréž se otvírají a zavírají, jak právě voda nad nimi plyne; a to vyhlíží překrásně, neboť v každé mušli ukryta jest lesknoucí se perla; jediná z nich měla by velikou cenu v koruně královské.

Mořský král byl již mnohá léta vdovcem; stará jeho matka vedla mu hospodářství. Byla to moudrá žena, avšak pyšná na svůj stav, proto nosila dvanáct ústřic na svém rybím ohonu, kdežto ostatní vzácné osoby směly míti jen po šesti. Ostatně zasluhovala všechnu chválu, zvláště že držela mnoho na mladé princezny mořské, své vnučky. Bylo jich šest, krásných to dítek, ale nejmladší byla nejkrásnější ze všech; její kůže byla tak průhledná a jemná, jako růžový list, a oči její tak modré, jako hluboké jezero, avšak tak jako ostatní, neměla nohy, tělo její končilo v rybí ohon.

Po celý den si jen hrály, a to v dolejších díle hradu ve velikých síních, kde živé květiny po stěnách rostly. Veliká jantárová okna se otevřela, a tu připlouly ryby k nim do vnitř, tak jako u nás vlašťovky přilétají, když okna otevřeme; ryby však plouly zrovna k princeznám, jedly jim z ruky a nechaly se od nich hladit.

Venku před hradem byla veliká zahrada, a v ní ohnivé a tmavomodré stromy; ovoce lesklo se na nich jako zlato a květ jako plápolající oheň. Ty ustavičně se pohybovaly; půda mořská byla nejjemnější písek, avšak modrý, jako plamen síry. Nad tím vším tam dole spočíval ustavičně jakýsi zvláštní modrý stín; skoro by se mysliti mohlo, že spíše vysoko v povětří stojíme, a nad i pod sebou jenom oblohu spatřujeme, nežli že na dně mořském se nacházíme. Když bylo moře tiché a bezvětří nastalo, tu bývalo i slunce viděti; jevilo se jako purpurová květina, z jejíhož kalichu všechno světlo plynulo.

Každá z princezen měla svůj oddíl v zahradě, kde kopati a sázeti mohla, co se jí líbilo. Jedna utvořila ze svého oddělení postavu velrybí; druhé bylo milejší, když její místečko

podobalo se malé mořské panně; nejmladší však učinila svou zahrádku kulatou jako slunce, a tam nasázela květin tak ohnivých, jako ona jest. Byla to zvláštní dívka, tichá a vždy zamyšlená, a když ostatní sestry bavily se podivnými věcmi, které z rozkotaných korábů dostaly, chtěla pro sebe míti kromě růžových květin svých, tam slunci se podobajících, jenom pěknou sochu mramorovou. Představovala krásného chlapečka, z bílého čistého kamene vytesaného, který při bouřce na dno mořské se dostal. Zasadila k soše růžovou vrbu smuteční; ta rostla utěšeně a skláněla své čerstvé větve přes ní až dolů k zamodralému písku, kde stín jako violka se temnil a zároveň s větvemi se pohyboval; podobalo se, jakoby vrchole stromu a jeho kořen spolu si zahrávaly a se líbaly.

Princezny neměly větší radosti, jako když slyšely vypravovati o lidech tam nahoře nad vodou bydlících. Stará babička musila všechno povídati, co o korábech a městech, lidech a zvířatech věděla. Obzvláště se jim líbilo, že tam nahoře na zemi květiny voní, že lesy jsou zelené, a že ryby, které tam v povětří a mezi stromovím viděti jsou, tak hlasitě a líbezně zpívají, že radost jest poslouchati. Těmi zpěvnými rybami mýnila naše ptáky, neboť by jí vnučky byly neporozuměly, poněvadž žádného ptáka ještě nikdy neviděly.

„Až vám bude patnácte let,“ pravila babička, „pak obdržíte dovolení, z moře vystoupiti, ve svitu měsíce na skalině usednouti a veliké lodě, kolem plynoucí, pozorovati. Lesy a a města spatříte a pohledem jich se obveselíte.“

Příštího roku bylo jedné ze sester patnácte let; druhé byly vždy o rok mladší. Nejmladší z nich musila tedy ještě úplných pět let čekati, nežli mohla dno mořské opustiti a spatřiti, jak to u nás vyhlíží. Ale slíbili si, že každá ostatním bude vypravovati, co viděla a co prvního dne za nejkrásnější uznala; neboť babička nemohla jim dosti toho napovídati; bylo toho ještě mnoho, o čem chtěly mít lepšího vysvětlení.

Žádná z nich nebyla tak dychtíva, ten nadvodní svět seznati jako nejmladší, zrovna ta, která nejdelší čas musela ještě čekati, která byla tak tichá a zamyšlená. Kolikráte v noci stála u otevřeného okna, a pohlížela vzhůru do tmavomodré spousty vodní, kde ryby svými ploutvemi a ohonem mrskaly. Viděla i měsíc a hvězdy; ovšem zdály se bledě svítit, avšak byly mnohem větší, než jak my je spatřujeme. Ploulo-li pod nimi něco černému mraku se podobající, věděla, že to velryba, která nad její hlavou ploula, aneb také koráb s lidmi; ti zajisté nepomyslili, že milokrásná vodní panna pod nimi stojí, a své něžné bílé ručinky toužebně vztahuje proti korábu.

Nyní bylo nejstarší princezně patnácte let; směla tedy na hladinu vodní vystoupiti. Když se vrátila, věděla toho velmi mnoho povídati. „Nejkrásnější však jest,“ pravila, „na písčité tichého jezera ve svitu měsíčním odpočívati, a pozorovati nejblíže ležící břeh s velikým

městem, kdežto světla hoří, jako na sta hvězd; kdežto slyšeti hudbu, lomoz a šramot ujíždějících vozů a hlahol lidu; viděti množství věží a naslouchati zvukům zvonů na nich zavěšených.“ A právě proto, že nemohla až tam se dostat, toužila po věcech těch nejvíce.

Oh, jak pozorně poslouchala nejmladší vodní panna vypravování sestřinu! A když pozdě večer stála u otevřeného okna a pohlížela do tmavomodré spousty vodní, tu zpomínala na veliké město se vším jeho křikem a lomozem; ano domýšlela se, že až na dno mořské slyší zvoniti kostelní zvony.

Následujícího roku dostala druhá sestra dovolení, z vody vystoupiti a plovati, kam jí libo. Vystoupila právě, když slunce zapadalo, a pohled ten měla za nejkrásnější. Celá obloha prý byla jako ze zlata, a oblaka – ano, těchto krásu nemohla ani dosti vypověděti! Růžově a fialově plouly přes ní dále, avšak mnohem rychleji nežli tyto letěl pod nimi celý zástup divokých labutí co ohromný bílý závoj přes vodu tam, kde slunce stálo. I ona ploula k němu, avšak slunce zapadlo a růžová jeho zář zhasla nad hladinou mořskou a sivě zbarvila se oblaka.

Rok na to ubírala se třetí sestra nahoru; ta byla nejsmělejší z nich, a proto ploula nahoru širokou řekou, jež vtékala do moře. Krásné zelené vrchy s vinicemi rozkládaly se na břehu; zámky a hrady prokmitaly dalekými lesy; slyšela zpěv rozličného ptactva, a slunce zářilo tak horoucně, že musela se často potopit ve vodě, aby rozpálený svůj obličej ochladila. V malé zátoce spatřila celou kupu malých lidí, a ti byli nazí a šplouchali se ve vodě; i chtěla s nimi zahráti, avšak oni uleknutí utekli, a přišlo malé černé zvíře – byl to pes, ona však ještě nikdy psa neviděla – a to ukrutně na ni zaštekalo, tak že se až strachovala a spěšně se obrátila do svého moře. Nikdy ale nemohla zapomenouti ony tmavé lesy, zelené vrchy a miloucké dítky, které ve vodě plovati uměly, ačkoliv žádný rybí ohon neměly.

Čtvrtá sestra nebyla již tak smělá; zůstala venku uprostřed divokého moře a povídala, že tam právě nejkrásněji! Na mnoho mil jest zde viděti kolem, a nebe rozloženo nad mořem jako skleněný zvon. Spatřila také koráby, ale jenom zdaleka; podobají prý se mořským ptákům, a směšné plískavice prý dělaly před ní kotrmelce, ano i hrozné velryby stříkaly ze svých děr na nose vodu do výše, takže na sta vodotrysků kolem sebe spatřila.

Nyní přišla řada na pátou sestru; den jejího narození připadal v zimě, a proto spatřila, co druhé sestry nikdy neviděly. Celé moře dostalo zelenou barvu, a vřkol plouly veliké ledové hory; každá prý se podobala perli, a přece byla mnohem větší, nežli kostelní věže, jakých staví lidé; měly ty nejpodivnější postavy a leskly se jako démanty. Na tu největší z nich posadila se, a všechny koráby uleknuté zahýbaly svá kormidla od hory ledové, na níž ona seděla, a vítr s dlouhými vlasy jejími zahrával. Večer však zakryla se obloha temnými mraky; blýskalo se a hřmělo, ano černé jezero nepokojně pozdvihovalo veliké ledové kry, takže se

rudě lesknuly v křížicím se blesku. Na všech lodích stáhly se plachty, a panovala na nich veliká úzkost a strach. Ona však pokojně seděla na svém plovoucím ledovém pahorku, a pozorovala zamodralou zář blesku klikatě ztráceti se v rozbouřených vlnách pěnicího se moře.

Ponejprv, když některá ze sester přišla nad vodu, byla každá jako okouzlená vším, co posud nikdy dříve ještě neviděla; nyní však, když co dospělým dívkám bylo jim dovoleno vystupovati nad vodu kdykoliv, bylo jim brzy vše lhostejno. Toužily opět po domovu, a v krátkém čase pravily, že dole v hradě otcovském jest mnohem příjemněji bydleti, ba že tam jest nejkrásněji, protože tu mají svůj domov.

Mnohdy večer vystoupilo všech pět sester ruku v ruce v jedné řadě nad vodu; měly líbezné hlasy, líbeznější nežli každý člověk; a když pak chystala se bouřka vypuknouti, takže se domnívaly, žeby lodě mohly se rozkotati, tu plouly před nimi, a opěvaly tak líbezně, jak překrásně jest na dnu mořském, a zvaly lodníky k sobě; avšak lodníci nemohli jich slovům rozuměti a myslili, že to bouřka, a proto nespátřili nikdy tu všechnu krásu a nádheru tam pod mořem, protože když loď se potopila, lidé utonuli a co mrtvolý dostali se do hradu mořského krále.

Když sestry takto večer, ruku v ruce, vysoko nad vodou se vznášely, stávala nejmladší docela samotná a pohlížela za nimi, a bylo jí, jakoby musila plakati; avšak mořská panna nemá žádných slzí, a proto cítí mnohem větší bolest.

„Ach, kýmžby mi už bylo patnácte let!“ pravila. „Cítím, že budu upřímně milovati zemi tam nahoře, a lidi tam přebývající.“

A minul rok, a nastal patnáctý den narození mladé vodní panny.

„Hleď, nyní jsi dospěla,“ pravila babička, stará královna moře. „Pojď nyní, abych tě vystrojila, jako tvé druhé sestry!“

A posadila ji na hlavu veliký věnec bílých lilií, jejichžto každého listu polovice byla veliká perla; a stařena dala osm velikých ústřic zavěsiti na ohon princezny, aby naznačila její vysoký rod.

„Ach, toť bolí!“ pravila vodní panna.

„Ano, nech to jen boleti; pýcha a hrdost naše musí se ukázati!“ odpověděla královna matka.

Oh, jak ráda by byla shodila všechnu tu nádheru a odložila věnec, který ji tížil; červená kvítka z její malé zahrádky zdobila ji krásněji; avšak nemohla to změnit.

„Žíte blaze!“ zvolala, a vystupovala tak lehce jako bublina nad vodu.

Slunce právě zašlo, když hlavu povzvedla nad vodu. Všecka oblaka zářila posud jako růže a zlato, a uprostřed těchto jemně růžových červánků třpytila se večernice jasně a krásně,

vzduch byl jemný a jarní a celé moře bylo tiché a dumalo kolem velikého korábu s třemi stěžněmi, jenž tam zakotven stál; jenom jediná plachta byla stáhnutá, neboť ani ten nejmenší větérek sebou nehýbal. Vůkol na lanech a na okraji lodi seděli plavci; hudba a zpěv zavznívaly, a když se více setmělo, rozsvítilo se na sta pestrých svítlen; ty vyhlížely, jakoby prápory všech národů ve větru vály.

Vodní panna ploula zrovna až k oknu lodní jizby, a vždy, když voda výše ji pozdvihla, mohla průhledným sklem tam nahlédnouti, kde mnoho vystrojených lidí stálo. Nejkrásnější ze všech byl ale mladý princ s velkýma, černýma očima; nebylo mu zajisté mnoho přes šestnácte let; slavil se den jeho narozenin a proto všeka ta skvostnost. Plavci tančili na palubě; a když mladý princ vyšel, vystupovalo na tisíce raket do výše, a ty osvětlily noc jako den, takže i vodní panna se ulekla a pod vodu se ukryla; brzy však opět vykoukla, a tu bylo právě jakoby všechny hvězdy nebes k ní spadaly. Nikdy takové strojené ohně neviděla! mnoho velikých sluncí zářilo vůkol, krásné ohnivé ryby lítaly do tmavých oblak, a to vše zrcadlilo se opět v čistém tichém moři. Na lodi bylo tak jasno, že každou i tu nejmenší věc, tím více tedy lidí bylo možná rozeznati. Oh, jak byl krásný ten mladý princ! Vyzdvihnul pohár k přípitku, každému tisknul pak ruku a usmíval se, při čemž hudba překrásně zaznívala do klidné noci.

Bylo již pozdě, a vodní panna nemohla odvrátiti očí svých od lodi a krásného prince. Pestré svítlny byly snášeny, ohně nevystupovaly víc do výše, aniž zaznívaly víc hromové rány z děl; ale hluboko v moři, tam to hučelo a dunělo; ona však posud houpala se nad vodou a pohlížela oknem do lodní jizby.

Nyní zavál prudší a pohodlnější vítr; plachta za plachtou se rozkládala, vlny víc a více se zmocňovaly, velké mraky vystávaly na obloze, a v dáli začalo se blýskati. O, bude to hrozná, strašlivá bouře! Proto stáhli plavci všechny plachty. Veliká loď houpajíc se takměř letěla po rozruženém moři; voda se zvedala, podobajíc se velikým černým horám, které jakoby na stěžně seřítit se chtěly; koráb však jako labuť ponořil se mezi vlnami a vyhoupl se opět na vodu vysoce navěženou.

Vodní panně zdála se to býti právě ta nejveselejší plavba; plavcům však strachem a hrůzou vstávaly vlasy. Loď praskala a pukala; silné trámy ohýbaly se jeho slabé proutí, a voda počala do korábu vnikati. Ano i stožár přelomil se s náramným praskotem, jakoby byl z rákosí, koráb se nahnul, voda valem hrnula se do něho.

Nyní teprv nahlížela vodní panna, že jsou v nebezpečí; sama musela se míti na pozoru, aby padající trámy a prkna z korábu po vodě plynoucí jí neuškodily. V okamžiku byla taková hrůzná tma, že ani toho nejmenšího neviděla; avšak když se zablýskalo, bylo opět tak jasno, že všechny na lodi mohla spatřiti; zvláště hledala mladého prince, a tu jej zahlídla, an v

hluboké moře klesá, právě když koráb se roztrhl. Hoj, jak jí zaplesalo srdéčko, vždyť nyní přicházel k ní! V tom jí však napadlo, že lidé nemohou ve vodě žít, a že nejinak nežli co mrtvoly do hradu mořského krále se dostávají. Nikoliv, umřítí nesměl; protož vploula mezi trámy a prkna, ježto voda unášela, a zapomněla docela, žeby ji mohly rozmačkati. Ponořila se hluboko pod vodu a opět vysoko se povznesla mezi vlnami, a tak se konečně dostala k mladému princovi, který v rozbouřeném moři skoro déle již plavati nemohl. Ruce i nohy mu umdlévaly, krásné jeho oči již se zavíraly, a zajisté by byl utonul, kdyby vodní panna nebyla k pomoci mu přispěla. I držela mu hlavu nad vodou a nechala se s ním unášeti vlnami, kam se jim chtělo.

K ránu utišila se strašlivá bouře; po veliké lodi nebylo nikde ani památky. Slunce vystouplo z vody skvěle a s tváří silně zářící; podobalo se, jakoby tvář princova září tou se oživovala, avšak oči zůstávaly zavřeny. Vodní panna líbala jeho vysoké krásné čelo, a hladila jeho mokré vlasy do zadu je rovnajíc; zdálo se jí, že jest podoben mramorové soše v její malé zahrádce; opět a opět vtiskla políbení na jeho ústa, a přála vroucně, aby opět žil.

Nyní spatřila pevnou zemi před sebou; vysoké modré vrchy, na jichžto vrcholích lesknul se bílý sníh jakoby to byly labutě tam sedící; dole na břehu rozkládaly se pěkné zelené lesy a před nimi u vody stál kostel aneb nějaký klášter, to nemohla dobře ještě rozeznati, avšak nějaké rozsáhlé stavení to bylo. Citrýnové stromy květy v zahradě, a před branou stály vysoké palmy. Moře činilo zde malou zátoku; bylo docela tiché, ale hluboké; malá skalina čněla do vody a plno bílého písku na ní naplaveno; sem tedy ploula vodní panna se svým drahým břemenem, a položila je na měkký písek, zvláště však měla péči, aby hlava krásného prince na teplém výsluní byla.

Ve velikém bílém stavení zavněly nyní zvony, a do zahrady přišlo mnoho mladých dívek. Tu se skryla vodní panna za vysoké kameny, které z vody vyčnívaly, nahrnula si pěny na vlasy a na prsa, takže nikdo její obličej nemohl viděti, a pak dávala pozor, kdo k ubohému princovi nejdříve přijde.

Netrvalo to dlouho a přiblížila se mladá dívka k tomuto místu; podobalo se, že velmi se ulekla, avšak jenom na okamžik, načež přivolala mnoho lidí, a vodní panna spatřila, jak princ opět života nabyl a na všechny vůkol se usmíval. Avšak pro ni neměl ani přívětivého pohledu; vždyť nemohl také vědět, že ona jej zachránila. I byla velmi zarmoucena a když princ byl odveden do velikého stavení, smutně ponořila se do vody a vrátila se do hradu otcovského.

Vždycky bývala tichá a zamýšlena, nyní však byla to ještě více. Sestry se vyptávaly co ponejprv tam nahoře spatřila a ona mlčela.

Často večer a ráno vystupovala tam nahoru, kde prince zanechala. Viděla, jak ovoce tam v zahradě dozrává, a dozralé bylo sebráno se stromů; spatřila sníh na horách se rozplývati; ale prince nespatriła nikdy, a proto vracela se domů vždy truchlivější. Jedinou její potěchou bylo, seděti v malé zahrádce; tam objímala mramorovou sochu, kterážto krásnému princovi velmi byla podobna; květin si však více nehleděla; ty rostly, jako v pustině, přes chodníky a zaplétaly své lodyhy a listy mezi ratolesti stromů, takže tam bylo docela temno.

Konečně to nemohla déle vydržeti, i svěřila se jedné ze svých sester; a tu se to dozvěděly hned i druhé, ostatně nižádny, kromě několik jiných vodních panen, které to také svým nejbližším a nejdůvěrnějším přítelkyním sdělily. Jedna z nich věděla, kdo ten princ byl, vidělat' také slavnost na korábu, a udala, odkud princ jest a kde leží království jeho.

„Pojď, milá sestřičko!“ zvolaly druhé princezny mořské, a obejmuvše se, vystoupily dlouhou řadou z moře tam, kde věděly že princův palác jest.

Princův palác byl z lesklého žlutého kamene vystavěn, široké mramorové schody dosahovaly od vrcholu zrovna až dolů do moře. Nádherné pozlacené bání vypínaly se nad střechou, a mezi sloupením, jež kolem celého stavení obíhalo, stály sochy z mramoru, zrovna jakoby živé. Skrze čisté sklo ve vysokých oknech patřilo se do skvělých komnat, kde drahé hedvábné opony a koberce byly zavěšeny a všechny stěny velikými malbami pokryty, takže to byla pravá rozkoš, vše pozorovati. Uprostřed největšího sálu hučel veliký vodotrysk, jehož paprsky dosahovaly vysoko až do skleněné bání ve klenbě, skrze nížto slunce svítilo na vodu a na překrásné květiny, rostoucí ve velkém vodojemu.

Nyní věděla, kde její ochráněnc bydlel, a zde ztrávila mnohý večer, ba mnohou noc nad vodou; připloula k pevné zemi mnohem blíže, nežli ostatní by se byly odvážily, ano, ona ploula úzkým průlivem docela nahoru, až pod mramorovou besídku, kteráž veliký stín nad vodou vrhala. Tam sedala a pozorovala mladého prince, jenž se domníval, že jest docela samotěn ve svitu jasného měsíce.

Často vídala jej podvečer plouti na bohatě vyšperkované loďce, z nížto hudba líbezně zaznívala, a prápory nad ní se vznášely. Tu naslouchala v zeleném rákosí, a když dovádívý vítr někdy uchopil její sněhobílý závoj, a někdo jej zpozoroval, domníval se, že to labuť, která své perutě rozprostírá.

Někdy v noci slyšela rybáře, když s pochodněmi na moři byli, mnoho dobrého o mladém princovi vypravovati, a tu jí těšilo, že život mu zachránila, když jej polomrtvého vlny unášely; i zpomínala si, jak pevně spočívala jeho hlava na jejích prsou, a jak srdečně jej líbala; on však o ničem nevěděl, ba ani zdáti se mu o tom nemohlo.

Vždy více a více počínala lidi milovati, více a více přála si, aby mezi nimi žítí mohla, jejich svět zdál se jí býti mnohem větší, nežli byl její pod vodou. Lidé mohli na lodích po moři plouti, vystupovati na vysoké vrchy až nad oblaka, a země, ježto jim náležela, rozkládala se, lesinami a polemi jsouc pokryta, dále, nežli její zrak mohl doniknouti. Zde bylo tak mnoho věcí, o nichžto ani za mák nevěděla. Sestry však nevěděly na všechno jí odpověděti, protož vyptávala se babičky a ta znala svět tam nad vodou velmi dobře, a nazývala jej pevnou zemí.

„A když lidé se neutopí,“ tázala se malá vodní panna, mohou-liž věčně žítí? Nezemřou jako my zde dole v moři?“

„Ano,“ pravila babička; musejí také zemřítí, a žítí jejich jest i kratší, nežli naše. My dosáhneme tři sta let věku; když ale přestaneme žítí, proměníme se v pěnu nad vodou a tak nemáme ani hrob mezi svými milými. Duše naše není nesmrtelná, nikdy opět neobživneme; podobáme se zelenému rákosí: když se podsekne, více pak se nezelená! Lidé však naproti tomu mají duši, která věčně žije, ano žije i potom, když tělo opět v zem se promění; vystoupíť čistým vzduchem tam, kde jasné hvězdy se třpytí leskem nezkaleným. Tak jako my z vody vystupujeme a země, lidí spatřujeme, tak i ony povznášejí se do neznámých překrásných končin, jichžto my nikdy nespátříme.“

„A proč nemáme i my nesmrtelné duše?“ tázala se tesklivě malá vodní panna. „Všechna léta, která mám ještě žítí, dala bych za jedinký den, abych byla člověkem a tak mohla doufati, že nebeských končin účastna budu.“

„Na to nesmíš mysliti!“ pravila babička; „jsme zde mnohem šťastnější a lepší, nežli lidé tam nahoře na své zemi.“

„Já tedy zemru a jako pěna na vodě budu plouti? Neuslyším více hudbu vlnobití, aniž více spatřím krásných květin a jasného slunce! Což nemohu ničehož učiniti, abych duši nesmrtelnou obdržela?“

„Nemůžeš!“ odpověděla babička. „Jen kdyby tě člověk miloval tak, že bys mu byla více nežli otec a matka; kdyby s celým svým myšlením a veškerou láskou k tobě se upoutal a kněz jeho pravou ruku do tvé vložil se slibem zde i na věky věkův býti tvým: jen tenkrát vplynula by duše jeho v tělo tvé, a ty bys zúčastnila se blaženosti lidské. On by ti dal duši, a přece by podržel svou vlastní. To však nikdy státi se nemůže! Co zde v moři jest právě krásné: tvůj rybí ohon, to se u lidí tam na zemi považuje za ošklivé; oni tomu jinak nerozumí; tam musí míti každý dvě hrubé tyčky, které nazývají nohy, aby slouti mohli krásnými.“

I vzdychla si vodní panna, a smutně pohlídla na svůj rybí ohon.

„Budme veselé!“ pravila dobrosrdečná babička. „V radosti a veselosti hľadme ztrávití těch tři sta let, kterých k žití nám dopřáno jest; jest to dosti dlouhý čas, později budeme si moci tím lépe odpočinouti. Dnes večer budeme mít dvorní bál.“

A skutečně byla to skvostnost, jakéž na zemi nikdy viděti nebývá. Stěny a klenba velikého sálu tanečního byly z tlustého, ale průzračného skla. Mnoho set ohromných skořepin růžových a zelených stálo v řadách po každé straně v modře planoucím ohni, který celý sál osvětloval a zářil skrze stěny, takže moře venku jasně bylo osvětleno; mohlo se viděti bez počtu ryb, malých i velkých, jak plouly k skleněným stěnám; mnohým z nich zářily šupiny purpurem, jiným opět leskly se jako stříbro a zlato. Uprostřed sálu proudila široká řeka a na té tančily vodní muži a vodní žinky při vlastním líbezném zpěvu svém. Tak krásné hlasy nemají lidé na zemi. Nejkrásněji zpívala mladá vodní panna, a celý dvůr královský tleskal jí pochvalu rukama i ohony a ona na okamžik pocítila radost v srdci svém, vědělať, že má nejlíbeznější hlas ze všech tvorů, na zemi i pod vodou.

Avšak brzy zpomínala opět na zemi nad sebou; nemohla zapomenouti na krásného prince a na svůj žal, že nemá takovou nesmrtelnou duši jako on. Proto vyloudila se ven z hradu otcovského, a mezitím co uvnitř panovala veselost a zpěv, seděla ona truchlivě ve své malé zahrádce.

Tu zaslechla lesní roh vodou zaznívati a myslila: „Nyní zajisté pluje tam nahoře on, na nějž neustále myslím a v jehož ruce bych tak ráda složila štěstí života svého. Všechno hotova jsem nasaditi, abych jeho a nesmrtelnou duši získala! Mezitím co mé sestry v hradě otcově se radují, půjdu k mořské čarodějce, kteréž jsem se vždy strachovala; snad ona mně poradí a pomůže!“

I vyšla vodní panna ze své zahrádky ven k pěnicím se zřídům, za nimižto čarodějka bydlela. Cestu tuto nikdy dříve ještě nekonala; zde nerostly žádné květiny, žádná mořská tráva; jenom holý, rudý písek rozkládal se na dně mořském až k prohlubním, kde voda hrkotem vířila, a vše co uchvátila, strhla sebou do hloubky. Středem těchto vše zničujících vírů musila proniknouti, aby se dostala do oboru mořské čarodějky, a tam nebylo jiné cesty, nežli horkým vyprýšťujícím se bahnem, a to nazývala čarodějka svým rašeliništěm. Za tímto stálo teprv obydlí její uprostřed podivného lesa; všechny stromy a křoviny byly samé polypy, polo zvíře, polo rostlina; podobaly se stohlavým hadům, ježto ze země vyrůstaly; všechny větve byly dlouhé, slizovaté ruce, a místo prstů samé ohebné červy; každý oud se pohyboval od kořene až k vrcholku. Vše, co mohly zachytit, uchopily pevně a nikdy více nepustily.

Zaražena zůstala vodní panna státi; srdce jí hrůzou hlasitě tlouklo. Již se chtěla vrátit, v tom ale zpomněla si na prince a na nesmrtelnou duši lidskou, a tu opět nové zmužilosti

nabyla. Dlouhé vláající vlasy své uvázala pevně kolem hlavy, aby ji polypové nemohli za ně uchopiti, ruce položila křížem přes prsa, a jako střela projela skrze škaredé polypy, jižto ohebné ruce a prsty marně po ní vztahovali. Viděla, jak každý z nich něco, což byl uchopil, sterými prsty svíral jako silnými kleštěmi. Lidé, kteří na moři zahynuli a do hlubiny se potopili, vyhlíželi co bílé kostry v jich objetí. Vesla a bedny z lodí rozkotaných drželi pevně, jakož i kostry všelikých zvířat, ano i vodní žínku, kterouž byli zachytili a udusili: to bylo pro ni nejstrašnější.

Nyní přišla k velikému bahništi v lese, kdežto ohromní, tuční hadi vodní se váleli a své škaredé nažloutlé břicho ukazovali. Uprostřed tohoto prostranství bylo stavení, z bílých kostí utopenců zbudované: tam seděla mořská čarodějka, a ropucha jí žrala z úst zrovna tak, jako když lidé malého kanárka cukrem krmí. Ošklivé, tlusté hady nazývala svými kuřátky, a nechala ke, aby se po jejích širokých šlemovitých prsou váleli.

„Již vím co chceš!“ pravila čarodějka; „je to sice, hloupé od tebe, staniž se ale podle vůle tvé; uvrhneť tě to do neštěstí, má spanilá princezno! Ráda bys se zbavila svého rybího ohonu a místo něho měla dvě tyče k chůzi, jako lidé, aby se mladý princ do tebe zamiloval a ty takto jej a nesmrtelnou duši obdržela!“

Při tom se zasmála čarodějka tak hlasitě a odporně, že až hadi a ropucha na zem spadli a tam se váleli.

„Přicházíš v pravý čas,“ mluvila babizna dále; „zýtra, až slunce vyjde, nemohla bych ti pomoci, až opět za rok. Připravím ti nápoj, s kterýmžto musíš, dříve nežli slunce se probudí, k zemi plouti, tam na břehu se usaditi a jej vypíti: pak zmizí tvůj ohon a utvoří se z něho to, co lidé krásnými nožkami nazývají; avšak bude to bolet, jakoby tě ostrý meč pronikal. Všichni, kteří tě spatří, řeknou žes nejspanilejší lidské stvoření, jež kdy viděli. Podržíš svůj plynoucí chod; žádná tanečnice nebude se moci tak lehounce pohybovati; každý však krok, který učiníš, bude tě boleti, jakobys na ostré meče šlapala a jakoby krev ti chtěla téci. Chceš-li toto vše snášeti, pomohu ti!“

„Chci!“ pravila vodní panna s třesoucím se hlasem, myslíc na prince a na duši nesmrtelnou.

„Pomni však,“ mluvila opět čarodějka, „obdržíš-li podobu lidskou, že nikdy více nemůžeš býti opět vodní pannou! Nikdy nevrátíš se pak ku svým sestrám, ani do hradu otcovského, a nezískáš-li lásku princovu, tak žeby k vůli tobě na otce i matku zapomenul, jenom k tobě život i duši svou upoutal a kněz ruce vaše spojil, abyste byli muž a žena – pak neobdržíš nesmrtelnou duši! Prvního dne, kdy se s jinou zasnoubí na věky, pukne ti srdce a bude z tebe pěna na vodě!“

„Chci to!“ zvolala vodní panna a zbledla jako smrt.

„Mně však musíš zaplatiti!“ řekla čarodějka; „a není to málo, co požádám. Máš nejkrásnější hlas ze všech tvorů zde na dně mořském; tímto myslíš nepochybně jej okouzlit; ten hlas musíš mně však dáti. To nejlepší, co máš, chci míti za svůj výborný nápoj. Vždyť svou vlastní krev musím ti tam dáti, aby nápoj ostrým se stal jako dvouhraný meč!“

„Vezmeš-li mi ale hlas, co mi potom zbyde?“ tázala se smutně vodní panna.

„Tvá ztepilá postava,“ odpověděla čarodějka, „tvá lehká chůze a tvé mnohovýznamné oči, těmito můžeš již lidské srdce zmámiti. Nuže, pozbyla jsi již zmužilosti? Vyplázni jazyk a já jej vyříznu co svou mzdu, a ty obdržíš sílící nápoj.“

„Budiž!“ zvolala odhodlaně vodní panna; a stařice postavila kotlík, aby kouzelný nápoj připravila.

„Čistota jest krásná věc!“ pravila, a čistila kotlík chomáčem hadů, jež byla v dlouhý uzel svázala, pak dlouhým nehtem rozrýpla si prsa a černé krve do kotlíku nakapala. Kouř snášel se v přepodivné postavy, takže vodní panně hrůzou srdce usedalo. Každým okamžením vrhala babizna nových věcí do kotle, z něhož se to ozývalo jako pláč krokodilův. A slyšíc stařena hlas ten, počala divokými skoky okolo kotle poskakovati, strašně pronikavým hlasem krákorajíc:

Plamen pálí,
Plamen spálí
Vřelou krev –
Lásky zjev!

Popel tiší,
Popel stíší
Lásky zjev –
Vřelou krev!

Krev a jedy,
Smrti zhledy –
Vzácné hosti
Při slavnosti!

Konečně byl nápoj hotov; byl jako nejčistší voda!

„Zde jej vezmi!“ zvolala čarodějka, a uřízla vodní panně jazyk, a ta byla pak němá, ani zpívati, ani mluvití nemohouc.

„Kdyby tě chtěly mé strážce zachytit, až lesem mým vraceti se budeš,“ pravila babice; „tedy hoď jenom kapku tohoto nápoje mezi ně: a hned rozpadnou se jich rámě a prsty na tisíce kousků!“

To však nemusila vodní panna učiniti; strachem se chvějíc zalezli polypové mezi bahno, když spatřili skvělý nápoj, jenž v ruce jí zářil, jakoby to byla třpytící se hvězda. Tak rychle prošla lesem a bahnem, a octla se za horkými zřídly.

Nyní spatřila otcův hrad; světla byla již ve velikém tanečním sále shašena, všecko uvnitř tiše odpočívalo; ona však se neosmělila, někoho vyhledati, nyní když byla němá a je na vždy opustiti chtěla. Tiše vklouzla do své zahrádky, utrhl květinu z každého záhonku svých sester, poslala na tisíc políbení ku hradu a vystupovala temným mořem nahoru.

Slunce nebylo ještě procitlo, když spatřila hrad krásného prince a vystoupila na mramorové nádherné stupně do něho vedoucí. Měsíc překrásně svítil. Vodní panna vypila žhoucí, ostrý nápoj, a bylo jí, jakoby dvojhraný meč pronikal útlé tělo její; mdloba ji přemohla a jako mrtvá klesla na stupně. A když slunce svítilo již nad mořem, procitla ze mdloby a cítila hroznou bolest, avšak před ní stál krásný princ; upíral na ni černé zraky své, takže svoje sklopila, a nyní též spatřila, že zmizel její rybí ohon, a že místo něho měla dvě krásné bílé nožky, jakých jenom mladá děva míti může. Byla vsak celá obnažena, proto se zahalila do svých dlouhých, pěkných vlasů, a netroufala si oči k němu pozvednouti.

Princ se tázal, kdo by byla a jak sem přišla; a ona pohlédla na něho snivě a při tom i truchlivě svým temným, modrým zrakem; vždyť mluvití nemohla. Tu vzal ji princ za ruku a uvedl do svého hradu. Každý krok, který učinila, byl tak bolestný, jak ji čarodějka byla předpověděla, jakoby kráčela po špičatých jehlách a ostrých nožích; avšak ráda vše snášela; kráčet po boku princově tak lehounce jako bublinka, a princ, jakož i všickni, kteří ji spatřili, obdivovali se její kráse a její lehounké chůzi.

Obdržela pak nádherný hedvábný šat, aby do něho se oblékla; v zámku byla nejkrásnější ze všech; byla však němá, nemohouc ani zpívat, ani mluvit. Spanilé otrokyně, zlatem a hedvábím vyšperkované, vystoupily a zpívaly před princem a jeho královskými rodiči; jedna z nich zpívala krásněji nežli ostatní, a princ jí tleskal pochvalu a přívětivě na ni se usmál. To zarmoutilo vodní pannu, vždyť ona zpívala mnohem krásněji, ale více nemohla.

„Oh, kdyby věděl,“ myslila sobě, „že jsem svůj hlas obětovala navždy pro něho, abych jenom u něho mohla býti!“

Nyní tančily otrokyně půvabné tance při výborné hudbě; tu vstala i vodní panna a pozdvihnouc své sněhobílé rámě, postavila se na špičky, a tančíc vznášela se nad lesklou podlahou, jak žádná před ní nedovedla; při každém pohybu byla její krása ještě patrnější a její oči mluvily hlouběji k srdci, nežli zpěv otrokyň.

Všichni byli okouzleni, obzvláště princ, který ji nazýval svým malým nalezcem; a ona tančila vždy více a více, ačkoliv při každém dotknutí se podlahy cítila bolest, jakoby ostré nože do nohou jí bodaly.

Princ pravil, že musí na vždy u něho zůstat; a dostala dovolení, v komnatě u jeho ložnice na zlatém a aksamitovém polštáři spát.

Dal jí dělati mužský oblek, aby jej koňmo mohla provázeti; jezdili do hustých lesů, kde zelené větve ramen jejích se dotýkaly, a malí opeřenci vesele mezi listím prozpěvovali. Vystupovala s princem na vysoké vrchy, a ačkoliv její útlé nohy krvácely, takže ostatní z průvodu to viděti mohli, přece se tomu smála a následovala jej, až spatřila oblaka pod sebou plouti, jakoby byly hejno ptáků, kteří do dalekých končin táhnou.

Když u večer na hradě všichni odpočívali, vyšla na mramorové stupně, a vztoupivši do mořské vody, ochlazovala své žnouce nohy, a zpomínala na ty, které zůstavila tam dole v hlubině.

Jedné noci přišly sestry ruku v ruce, a zpívaly velmi smutně, nad vodou plovajíce; a ona na ně kývala, i poznaly ji a vypravovaly, jak je všechny zarmoutila. Na to je navštěvovala každé noci, ano jednou spatřila v moři i starou babičku, která mnoho let již nebyla nad vodou, ba i mořského krále s korunou na hlavě a vztahovali po ní ruce, neosmělili se však k zemi tak blízko, jako sestry.

Den ke dni byla principi milejší; miloval ji, jak dobré, krásné dítě milováno bývá; svou královnou ji však učiniti, to ani na mysl mu nepřišlo; jeho a chotí se přece musela státi, sice by neobdržela nesmrtelnou duši, a na jeho svatební den rozplynula by se v pěnu na moři.

„Nemiluješ mě ze všech nejvíce?“ zdály se tázati oči vodní panny, když ji vzal do náruče a její spanilé čelo líbal.

„Ano, tys mně ta nejmilejší,“ pravil princ; „neboť ty máš nejlepší srdce ze všech; nejvíce jsi mně oddaná, a podobáš se dívce, kterou jsem jedenkrát spatřil, a zajisté více nenaleznu. Byl jsem na lodi, a ta se rozkotala; vlny mě donesly na břeh k posvátnému chrámu, kdež mnoho dívek službu boží vykonávalo; nejmladší z nich našla mne na břehu a zachovala mi život, viděl jsem ji jenom dvakrát. Ona by byla jedinou, kterou bych na tomto světě mohl milovati; ty však se jí podobáš, a vždy víc a více budí se její obraz v duši mé; ona však náleží posvátnému chrámu, a proto seslalo mi nebe tebe; my nikdy se nerozloučíme!“

„Ach, on neví, že jsem já to byla, která mu život zachránila!“ myslila vodní panna; „já jej donesla ku břehu k posvátnému místu; já skryla se za skalinu v pěnu vodní a dávala pozor, ažby lidé přišli a jej našli. Spatřila jsem i krásnou ženu, kterou více miluje, nežli mne!“

A vodní panna vzdychla si zhluboka, bolestně; plakat nemohla.

„Dívka ta náleží posvátnému chrámu, pravil; nepřijde do světa, aniž se kdy shledají; já však jsem u něho, vidím jej každého dne; budu jej ošetřovati, jej milovati, jemu svůj celý život věnuji!“

Avšak nyní přišel čas, kdy se měl princ ženiti a sousedního krále spanilou dceru pojmouti za manželku, tak se vůbec pověst roznášela; proto se chystala také nádherná loď na cestu. Princ se vydá na cestu, aby seznal země sousední, tak se ovšem mluvilo, ale dělo se vše proto, aby spatřil svou nevěstu. Veliké, skvostné komonstvo mělo jej provoditi. Vodní panna vsak vrtěla hlavou a usmívala se; vždyť znala myšlenky princovy mnohem lépe, nežli všichni ostatní.

„Musím na cestu,“ pravil k ní; „musím tu krásnou princeznu spatřiti, moji rodiče tak tomu chtějí; nemohou mne však nutiti, abych si ji za nevěstu vyvolil. Nemohu ji milovati! ona se jistě nepodobá dívce oné, jížto se ty tak příliš podobáš; a kdybych si měl kdy nevěstu zvoliti, spíše ty bys jí byla, můj němý nalezenče, se svým výmluvným zrakem!“

I líbal malinové rty její, pohrával si dlouhými kadeřemi jejími a položil si hlavu na její srdce, takže toto snilo o lidském štěstí a o duši nesmrtelné.

„Snad se nebojíš moře, mé dítě nemluvné?“ pravil princ, když stál na palubě nádherného korábu, který jej měl donésti do země sousedního krále; a vypravoval jí o bouři a o bezvětrí, o podivných rybách tam v hlubině, a o všem, co potapěči tam spatřili; a ona usmívala se při tomto vypravování: vždyť věděla lépe, nežli kdo jiný, co a jak se všechno na dnu mořském děje.

Za jasné noci, když vše na lodi spalo, kromě kormidelníka, jenž u kormidla stál, seděla vodní panna na palubě lodní a upřeně pohlížela do vln; zdálo se jí, že vidí hrad otcovský; na vysokém cimbuří stála babička se stříbrnou korunou na hlavě a pohlížela smutným zrakem vodními proudy ku korábu. Objevily se i sestry nad vodou, pohlížely smutně k ní vzhůru a lomily rukama; i kynula jim, usmívala se, a chtěla vypravovati, jak se jí dobře vede a jak šťastnou jest: tu však přiblížil se k ní lodník a sestry se ponořily do vody, takže se domníval, že vidí jenom bílou pěnu, způsobenou vlnami.

Příštího jitra vploula loď do přístavu velikého města, sousedního krále. Na všech věžích se zvonilo, a s vysokých hradeb zněla hudba a hřměla střelba z děl a řady vojáků s vláječnými prápory a lesknavými bodáky vítaly příchozí. Každého dne byla nová a nová slavnost, bály a

společnosti se střídaly; avšak nevěsta zde ještě nebyla. Pravilo se, že daleko odtud vychovává se v posvátném domě, tam že učí se všem královským cnostem.

Konečně přišla! Vodní panna byla žádostiva spatřiti krásu její, a musila ji uznati: milostnější zjevení nikdy ještě neviděla. Její pleť byla velmi jemná a jasná, a za temnými řasy usmívalo se dvě černomodrých – věrných očí.

„Ano, tys to!“ zvolal princ, „ty, kteráž jsi mě zachránila, když jsem bez sebe na břehu ležel!“ A již přitiskl uzardělou nevěstu k srdci.

„Oh, jsem přešťastný!“ pravil k vodní panně, „vyplnilo se mi to nejlepší, co jsem doufati mohl. Ty zajisté budeš se radovati ze štěstí mého; neboť tys jediná ze všech, která nejlépe se mnou smýšlí!“

A vodní panna políbila mu ruku, a již bylo jí, jakoby cítila, že srdce jí puká. Vždyť pak by jeho svatební den ji usmrtil a učinil z ní mořskou pěnu.

Všecky zvony zazněly; hlasatelé projížděli město, zvěstující zasnoubení. Na všech oltářích hořel vonný olej ve skvostných stříbrných světloškách. Kněží povznášeli kaditelnice, a ženich a nevěsta podali si ruce a obdrželi požehnání biskupovo.

Vodní panna vystrojena hedvábím a zlatem držela nevěstě vlečku, neslyšela však slavnostní hudbu, aniž viděla posvátné obřady; zpomínala na smrt a na vše, co na tomto světě ztratila.

Ještě toho večera odebrala se nevěsta s ženichem na koráb; děla hřměla, všecky praporence vlály, a uprostřed lodi byl připraven skvostný stán z aksamitu a zlata, a tam stálo nádherné lůžko k odpočinku: zde měly ženich a nevěsta odpočívati.

Plachty se nadmuly větrem, a loď se pohybovala zlehka nad čistou vodní hladinou.

Když se setmělo, rozsvítilo se tisíce světel, a lodníci prováděli veselé tance na palubě. Vodní panna zpoměla si na své první vystoupení nad vodu, tenkrát spatřila tu samu slávu a radost: i vmísila se též mezi tanečnický, vznášela se jako vlaštovice, když jest pronásledována; a všichni se jí obdivovali a tleskali pochvalu, nikdy ještě tak krásně netančila. Jako ostré nože bodalo jí to do nohou, ona však ničehož necítila, cítilať hroznější bolest v srdci. Věděla, že to poslední večer, kdy jej spatřuje, jej, pro něhož opustila příbuzné a otčinu, obětovala svůj líbezný hlas, a denně nesnesitelných bolestí snášela, aniž by on nejmenšího pomýšlení o tom měl. Byla to poslední noc, kdy tentýž vzduch s ním vdychala, hluboké moře a hvězdyplnou oblohu spatřovala; věčná noc bez myšlenek a snění očekávala ji, která neměla žádné duše, aniž mohla jí více získati. A vše bylo plno radosti a veselí na lodi až pozdě přes půlnoc; vodní panna se smála a tančila, an zatím smrtelné myšlenky burácely v srdci jejím. Princ líbal svou

nevěstu, a ona pohrávala s jeho černými kadeřemi, a ruku v ruce šli na odpočinek do skvostného stanu.

Nastalo ticho na lodi, jenom kormidelník stál u kormidla; vodní panna položila své bílé rámě na okraj lodi a pohlížela k východu po ranních červácích; první paprsek sluneční přinese jí smrt! V tom spatřila sestry vystupovati nad vodu; byly bledé jako ona; jich dlouhé krásné vlasy nevlály již větrem – byly ustříhány.

„Daly jsme je čarodějce, abychom tobě pomoc přinesly, bys této noci nezhylnula. Dala nám nůž, tu jest! Hleď, jak jest ostrý! Dříve než slunce vyjde, vraž jej do srdce princova, a když teplá jeho krev na tvé nohy vystříkne, srostou ti v rybí ohon a ty budeš opět vodní pannou, můžeš k nám sestoupiti a budeš žíti tři sta let, nežli se staneš mrtvou, slanou pěnou mořskou. Pospěš si! On anebo ty musíš zemřít, nežli slunce vyjde! Naše stará babička truchlí tak, že i její šediny padly pod nůžkami čarodějky, jako vlasy naše. Usmrt' prince a vrať se! Pospěš! Vidiš červenou prouhu tam na obloze? V několika okamžicích vystoupí slunce, a pak musíš zemřít!“ A žalostně zasténavše zmizely ve vlnách.

Vodní panna přikročivši ku stanu odhrnula purpurovou záclonu, a spatřila spanilou nevěstu odpočívati na prsou ženichových; i nahnula se, políbila jeho krásné čelo, pohlídla k obloze, kde ranní záře více a více se rozkládala; pozorovala ostrý nůž a upřela oko své opět na prince, který ve snu jméno nevěsty volal; jenom ona byla jeho myšlénkou, a nůž se třásl v ruce vodní panny. V tom však odhodila jej daleko do vln; ty se červeně zaleskly na místě, kam padl, podobalo se, jakoby krůpěje krve z vody vyrůstaly. Ještě jednou pohlídla polomrtvým zrakem na prince a – vrhla se s lodě do moře a cítila, jak se tělo její v pěnu mořskou rozplývá.

Nyní slunce vystoupilo z moře, paprsky jeho padaly lahodně a teple na chladnou pěnu mořskou, a vodní panna necítila žádných smrtelných bolestí. Viděla jasné slunce a nad ní vznášelo se množství průhledných a krásných tvorů; mohla skrze ně viděti bílé plachty korábů a červená oblaka na nebi. Jich řeč byla zpěv, avšak tak duchovný, že žádný lidský sluch nemohl jej pojmouti, tak jako lidský zrak nemohl je spatřiti; bez křídel vznášeli se ve vzduchu svou vlastní lehkostí. Vodní panna spatřila, že má tělo, jako oni, kteréž více a více z pěny se povznáší.

„Kam to přicházím?“ tázala se, a její hlas zněl, jako hlas oněch tvorů, tak duchovně, že žádná pozemská hudba nemůže jej nápodobiti.

„K dcerám vzduchu!“ odpověděli ostatní.

„Vodní panna nemá duši nesmrtelnou a nemůže ji obdržeti, nezíská-li si lásku člověka; na cizí moci zakládá se věčný život její. Dcery vzduchu též nemají duše nesmrtelné; dobrými

skutky však mohou jí nabýti. Letíme do horkých krajin, kde dusný morový vzduch člověka usmrcuje, tam vějeme ochlad. Roznášíme ve vzduchu vůni květin, poskytující takto občerstvení a uzdravení. A když jsme tři sta let se byly snažily, vše dobré, seč jsme, vykonávati, obdržíme nesmrtelnou duši a budeme míti oučastenství u věčné blaženosti lidí. Ty, ubohá panno vodní, dychtila jsi po ní, jako my, tys mnoho přetrpěla, povznesla jsi se k světu duchů vzdušných a dobrými skutky sama po třech stech let můžeš si opatřiti duši nesmrtelnou.“

A vodní panna pozvedla zářný zrak svůj k božimu slunci a ponejprv ucítila slzy v očích svých.

Na lodi nastal opět hluk a život; viděla prince, an se svou nevěstou ji hledá; tesklivě pohlíželi na perlící se pěnu, jakoby věděli, že se do vody vrhla. Neviditelně políbila nevěstě čelo, ovanula prince, načež s ostatními dítkami vzduchu povznesla se na růžový oblak v nadvětrí plovoucí.

ŽIVOT

I

V ranním pološeru, na červenavém záněbí leskne se velká hvězda, nejjasnější hvězda ranného jitra; její svit zahrává v bílém oblaku, jakoby chtěl tam zapsati všechny své zpomínky, vše, co od staletí spatřila již zde i tam na naší kroužící se zemi.

A slyšme její vypravování.

Nedávno – a toto „nedávno“ hvězdy zní nám lidem jako „před sto lety“ – provázal můj svit mladého umělce; bylo to v městě papežů, v světovládném někdy Římě, mnoho změnil tam rychle ubíhající čas, ačkoliv ne tak rychle, jako lidská podoba dítěte přechází v křehkou postavu starcovu. Hrad císařský byl jako podnes zbořeníště; fíkové a vavřínové stromy rozkládaly své větve mezi povalenými sloupy mramorovými přes zbořené lázně, jež posud zlatem třpytily se po zdích; zvuk kostelních zvonů se rozléhal, kouř kadidla zaváněl vzduchem, po ulicích ubíraly se průvody s korouhvemi a rozžatými svícemi – slavno bylo vůkol, a ctěno a svato bylo umění.

V Římě žil nejslavnější malíř světa, Rafael; žil tam i nejprvnější sochař svého věku, Michael Angelo; sám papež kořil se oběma, poctíval je svou návštěvou; umění se ctílo,

velebilo a též odměňovalo. A přece nespatriily a neuznaly se mnohé velikolepé a zdařilé vlohy v úkrytu.

V úzké uličce stál starý dům, bývalý pohanský chrámek; v něm bydlel mladý umělec, chudý a neznámý; měl ovšem přátele, umělce jako on, mladé rozumem, mladé v naději a myšlení; říkali mu, že má bohaté vlohy a řádnou zručnost, že je však blázínek, že sám tomu nevěří; roztluče vždy co utvoří z hlíny, nikdy není spokojen a ničeho nedokoná.

„Tys pravý snílek!“ vyčítali mu dále, „a to je tvé neštěstí! A to vše proto, poněvadž jsi nikdy nežil, neokusil jsi života, neužil ho v tak velké míře, v jaké se má užívat. Právě v mladosti musí člověk své vlastní jsoouství sloučiti s životem v jedno. Hleď na velkého mistra Rafaela, jehož papež ctí a svět se mu obdivuje, neníť on žádným nepřitelem vína a dobrého jídla!“

„Snědl by celou cukrářku, hezkou Fornarinu,“ smál se Angelo, nejveselejší z mladíků.

Ano, co všechno nemluvili, každý dle své mladosti a svého rozumu. Chtěli mladého umělce uvést do veselého, divokého života, jakby se takové žití nazvat mohlo; a on cítil na okamžik náchylnost k němu, vždyť měl prudkou krev, velikou obrazotvornost, a rozuměl ovšem přizvukovati veselému hovoru, hlasitě smáti se s ostatními – a přece co nazývali „veselým životem Rafaela“, rozplývalo se jako ranní rosa, když spatřil božský lesk, ježto zářil z obrazů velkého mistra, a stanoucímu před sochami krásy ve Vatikánu, ježto utvořili mistři před stoletími z mramoru, zvedala se prsa, a uvnitř pociťoval velikost, svatost, dobro a nadšení, a přál sobě též z mramoru vyvoditi takové ušlechtilé postavy. Chtěl utvořiti obraz toho, co v jeho srdci povznášelo se vzhůru do nekonečna, ale jak a v jaké podobě? Měkká prst dostala jeho prsty obdobu krásy, avšak druhý den zničil vše, jako vždy, co byl utvořil.

Kráčje jednoho dne okolo nádherného paláce, jakých Řím mnohé v sobě choval, zůstal státi před velkým, otevřeným vchodem a spatřil zde obrazy okrášlená loubí kolem malé zahrady, v nížto hojnost květla nejkrásnějších růží; veliké bílé květiny vodní stály kolem vodometu, a pokrývaly širokým šťavnatým listím co křišťál jasnou vodu, a zde procházela se postava anjela, mladá dívka, dcera tohoto knížecího domu, jemná, okouzující postava! Takovou ještě nikdy neviděl, a přec! vymalována je co Psyche od Rafaela, v jednom z paláců římských. Ano, tam byla malována, zde kráčela živa!

Ten zjev zaujal jeho celou mysl, v jeho srdci žila jenom ona; a vrátiv se do svého chudobného obydlí, utvořil z hlíny tuto postavu, a byla to bohatá, mladá Římanka, šlechtična; ponejprv pozoroval svůj výtvar s uspokojením. Pro něho měla tato socha veliký význam, byla to *ona*; a přátelé jásali radostí nad ním, neboť viděli patrně velikost jeho tvoření, kterou již napřed tušili, a nyní měl se jí obdivovati i svět.

Hlína jest ovšem měkká a poddajná, nemá však bělost a tvrdost mramoru; k životu z mramoru musí dojít socha ta, a drahocenný mramor měl již dávno, ležel dlouhý čas co majetnost rodičů na dvoře; trosky skla, blín a zbytky hlemeždích skořepin hromadily se nad ním a špinili jej, avšak uvnitř byl mramor posud běloskvoucí jako sníh na horách, a z něho měla být socha života vytvořena.

Jednoho dne stalo se – ano, o tom jasná hvězda nevěděla co vypravovati, protože to neviděla, my však o tom víme – že přišla vzácná společnost Římanů do úzké nepatrné uličky. Povož zastavil u vchodu do uličky, a společnost šla pěšky k domu, aby viděla práci mladého umělce, o které náhodou slyšela mluvit. A kdo byli vzácní hosté? – Ubohý, mladý muž! Přeshťastný mladík mohlo by se též říci. Mladá dívka sama stála zde v jizbě, a jaký úsměv v obličejí, když otec pravil: „Vždyť tys sama zde, jak žiješ, tvůj to život!“ Úsměv tento nemůže být utvořen, pohled ten nemůže být opět zobrazen, kouzelný pohled, s jakým pohlížela na mladého umělce, pohled povznášející, ušlechťující a – zničující!

„Život ten musí být vyveden z mramoru!“ pravil bohatý, starý pán. A to byla slova oživující mrtvou hlínu a těžký mramorový kámen na dvoře, byla to oživující slova pro umělce mocně dojatého. „Až bude práce hotova, koupím ji!“ doložil knížecí pán.

Bylo tomu, jakoby nová doba nastala v chudobné dílně sochařské; život a veselost zářily, neunavená pilnost panovala v ní. Zářící jitřenka viděla, jak práce šla ku předu. Hlína sama zdála se být oživena od té doby, kdy *ona* tam byla, a tvořila se u větší kráse v známých obrysech.

„Nyní poznávám, co jest život!“ jásal mladík; „je to láska – pocit vznešený, rozplývající se v kráse nebeské! Co přátelé nazývají životem a požitkem, jest bytost pomíjející, bubliny v kvasu, není to čistý nebeský nápoj, který život činí životem!“

Mramorový kámen se postavil, a dláto odražovalo s něho veliké kusy; pak se měřil, puntíky a znamení děláno na něm, až konečně poznenáhla přetvořen v tělo, v postavu krásy, scházel mu jen život, krásný a skvělý jako obraz boží v panně. Těžký kámen zdál se, že se povznáší lehce ve vzduchu, v obličejí zářil nebeské nevinnosti úsměv, tak jak se byl uhostil v srdci mladého sochaře.

Hvězda růžového jitra spatřila a pochopila, co se děje u vnitru mladého muže, pochopila dobře měnící se barvu jeho lící, blesk, který sršel jemu z oka, když tvořil, když nápodobil to, co jenom Bůh dává.

„Tys mistr jak staří Řekové!“ pravili rozjaření přátelé, „brzy bude obdivovati se celý svět tvému dílu!“

„Mé dílo!“ odvětil on. „Můj život! Ano, má musí být! I já jsem umělec, jako oni zesnulí velikáni byli! Bůh udělil mně dar, jenž povznáší nad nízkost, jako ji – vysoko zrozenou!“

A klesnuv na kolena, slzel v díkůvzdání k hospodinu – a zapomněl opět na boha pro ni, pro obraz z mramoru, pro obdobu života, která jako ze sněhu utvořena zde stála, oslněna ranními červánky.

A v skutečnosti měl ji spatřiti, živoucí – onu, jejížto slova zněla jako hudba. Měl přinést zprávu do nádherného paláce, že socha jest hotova.

Vstoupiv do vnitř, krácel přes dvůr, kdežto voda z otevřených úst delfinů proudila se do mramorových vodojemů, kdežto květy květiny a množství čerstvých růží vonný zápach rozprostíraly. Vešel do veliké vysoké předsíně, jejížto zdi a strop skvěly se obrazy a znaky rozličnými. Vyšňoření sluhové, hrdí a přec pitvorní, ověšení šperky jako koně u saní rolničkami, kráčeli sem tam, někteří pohodlně a v přepychu natahovali se na vyřezávaných sedadlech dřevěných, jako by byli pány domu. Řekl jim, proč sem přichází, a byl na to veden nahoru po lesknoucích se mramorových schodech, měkkým kobercem pokrytých. Po obou stranách stály sochy, krácel bohatě okrášlenými síněmi plnými obrazů a přes lesknoucí se podlahy mosaikové. Všechna tato nádhera a skvělost tížila mu dech, avšak brzy bylo mu ulehčeno; starý knížecí pán zvláště přívětivě jej uvítal, ano skoro srdečně, a když byl od něho propuštěn, byl požádán, aby vstoupil k signoře, též ona že přeje sobě, aby jej viděla. Sluha vedl jej nádhernými síněmi a sály do její komnaty, kde ona sama byla nejvyšší krásou a nádherou.

Mluvila k němu; žádný chrámový zpěv nemohl by tak lahoditi srdci, povznést duši jako její slova. Uchopil její ruku, přitisknul na svá ústa; žádná růže není tak hebká, avšak tato růže ukrývá v sobě oheň, plamen, který proniknul celou jeho bytostí, jazyk jeho mluvil slova, aniž věda sám jaká; zdaliž ví sopka, že chrlí žhavou lávu?

Přiznal se, že ji miluje!

Překvapena vstala, uražena, v celé své hrdosti zde stála, s trpkým výsměvem v obličeji, ano s výrazem, jakoby se pojednou byla dotkla mokré studené ropuchy; tváře jí zahořely, ústa zbledly; oči jiskřily ohněm a předc byly černé, jako temno noční.

„Blázne!“ zvolala ona. „Pryč! dolů s tebou.“ A obrátila se od něho. Obličej krásy měl v tom okamžení výraz, podobný zkamenělému obličejí s hadovitými vlasy.

Zničenému, bezdušnému tělesu podoben klopýtal přes schody, ven na ulici; jako ve snách přišel domů a probudil se v bolu a zběsilosti, uchopil svého kladiva, pozvedl vysoko do

povětrí, chtěje zničit krásný mramorový obraz pojednou; avšak ve svém stavu nepozoroval, že přítel Angelo stojí vedle něho; silnou rukou zadržel jeho rámě.

„Což jsi přišel o rozum? Co počínáš?“

Zápasili spolu; Angelo byl silnější, a unaven, s hlubokým vzdechem vrhnul sebou mladý umělec na stolicí.

„Co se stalo?“ tázal se Angelo. „Zpamatuj se přece!“

Avšak což mohl mluvit? co měl říci? A když Angelo viděl, že z něho slova nedostane, upustil od svého namáhání.

„Hustou krev dostaneš ještě od svého věčného snění! Staň se přec člověkem, jakým jsme my ostatní, nežij ustavičně v ideálech, často při tom člověku sklapne! Trochu vína a sladce usneš! Nechť hezká dívka jest tvým lékařem! Dívka z Campagny jest tak krásná jako tvá princezna v paláců mramorovém: obě jsou dcery Eviny a v ráji k nerozeznání! Následuj svého Angela! Tvým chci býti anjelem, anjelem života! Přejde čas, kdy sestárneš a tělo tvé seschne, a pak za jednoho krásného jitra, když vše vůkol se bude smáti a veselí, budeš tu ležeti jako svadlý klas, který více neroste! Nechci žít v pohádkách, nýbrž v skutečnosti! Pojď se mnou a buď člověkem!“

A vzal jej sebou, v tomto okamžení mohl s ním činiti co chtěl; oheň plál v krvi mladého umělce, v jeho duši stala se znamenitá změna; cítil v sobě pud, odtrhnouti se od všeho starého, zvyklého, vymknouti se z vlastního jsoucství, a dnes následoval Angela.

V odlehlém koutě Říma byla osteria, navštěvována ponejvíce umělci, přistavená k zříceninám starých lázní; velké žluté citrony visely zde mezi tmavě lesknoucím se zelením a zakrývaly díl starých červeno-žlutých zdí; krčma ta byla hlubokou klenbou, jako jeskyně v zříceninách utvořenou; uvnitř rozžatá svítlna před obrazem madonny; velký oheň plápolal na ohništi, zde se vařilo a peklo; venku pod citrýnem a vavřínovými stromy stálo několik pokrytých stolů.

S jásotem přivítali přátelé oba mladíky. Málo se jedlo, více ale pilo, to zvýšilo veselost; zpíváno a hráno na guitaru; saltarello zavznělo a nastal veselý tanec. Dvě mladých Římanek, modely mladých umělců, braly podílu na tanci a veselosti; dvě to milostných Bacchantinek! Ovšem žádné vzduchové postavy, žádné jemné, krásné růže, avšak čerstvé, silné, ohnivě karafiáty!

Jak bylo toho dne horko, ano i po západu slunce horko; oheň v krvi, oheň ve vzduchu, oheň v každém pohledu. Vzduch se skvěl zlatem a růžemi, život byl zlatem a růží.

„Konečně jsi mezi námi! Nech se jenom unést proudem, jenžto víří vůkol tebe a v tobě!“

„Nikdy nebyl jsem tak zdrav, tak vesel!“ zvolal mladý umělec. „Máš pravdu, všichni máte pravdu; byl jsem blázeň, snílek; člověk náleží skutečnosti a nikoli pohádkám!“

Zpěvem a hudbou provázeni ubírali se mladí lidé z osterie malými uličkami; obloha pokryta jasnými hvězdami tiše pohlížela na zástup, v jehožto středu byly i oba ohnivé karafiáty, dcery Campagny.

V příbytku Angela, mezi rozházenými náčrtky a nákresy, pohozenými štětci a smysli rozohňujícími obrazy, zaznívaly hlasy temněji, avšak neméně živě; na podlaze ležel mnohý list, na něm trefná podoba dcer Campagny v rozdílné, měnící se kráse, avšak dívky byly mnohem krásnější. Šestiramenná svítlna osvětlovala všemi plameny příbytek, a uvnitř zářila lidská podoba co božství se skvějíc.

„Apollo! Perune! Do vašeho nebe, do vaší nádhery se pozvedám! Květ mého života zkvétá v tomto okamžení ze srdce mého!“

Ano, vykvetl, – zlomil se, upadl, a ošklivý zápach naplnil kolem prostoru, zaslepil pak, zpitoměl myšlénky; – zhasnul výbuch smyslný a vůkol byla tma.

Nalezal se opět ve vlastním příbytku; posadil se na lůžko a zpatoval se. „Fi!“ znělo z jeho úst, z hloubí jeho srdce. „Bídniče! Pryč! dolů s tebou!“ – A hluboký, bolestný vzdech zastenal z jeho prsou.

„Pryč dolů s tebou!“ tato její slova, slova živého ideálu zněla ustavičně v jeho nitru, rty bezděčně je šeptaly. Tisknul hlavu do peřin, myšlénky staly se nejasnými – usnul.

II

V záři ranního slunce skvěla se zakulacená skla okénka, když mladý umělec se probudil. Co se stalo? Byl to sen? Snil snad jenom o *její* návštěvě, o krčmě, a čarovné noci a dívkách z Campagny?

Nikoli, vše bylo skutečností, jemu dříve neznámou.

Slunce povzneslo se výše na obloze, paprsky jeho padaly na umělce a jeho dílo; zachvěl se, pozoruje obraz nepomíjející, nečistým zdál se mladíku býti vlastní jeho pohled. Šatem zakryl sochu, ještě jednou dotknul se příkrývky, aby pohledl na ni, avšak nebyl s to, aby své dílo pozoroval.

Tiše, zádumčivě zůstal seděti po celý den; neslyšel ničeho, co se venku děje, nikdo nevěděl, co se uvnitř těchto prsou lidských hýbe.

Dny, týdny minuly; noci byly nejdelší. Zářící hvězda spatřila jej jednoho jitra bledého, zimničně se třesoucího, s lůžka vstáti a blížiti se k soše mramorové, na niž dlouho bolestně

pohlížel, a pak pod tíží břemena div neklesaje, vynesl sochu ven do zahrady. Tam byla stará, vyschlá studna, do ní spustil sochu, naházel na ní země, přikryl listím a kopřivami hrob její.

„Pryč! dolů s tebou!“ zněla krátká pohřební řeč.

Hvězda patřila na něho s růžového zánebí a její paprsek utkvěl ve dvou velkých slzách na bledých lících mladého muže, zimnicí sklíčeného, – ne smrt nemocného, jak pravili, když ležel na lůžku.

Klášterní mnich jej navštěvoval co přítel i lékař, přinášel mu slova útěchy, mluvil o míru a štěstí církve, o hříších člověka a milosti a milosrdenství boha.

A slova jeho padala jako záhřev sluneční na kyprou půdu, z níž počaly vystupovati mlhavé oblaky, obrazy myšlének, obrazy podstatné, a z těchto plujících ostrovů hleděl na lidský život. Chybami a mámením bylo vše, byl i jeho život. Umění je čaroděj, který uvádí v sobectví, jenž vzbuzuje pozemské chtíče. Jsme falešní sami k sobě, ku svým přátelům, falešní k bohu. Had mluví v nás ustavičně: „Požívej a budeš roveň bohu!“

Nyní teprv se domníval, že sám sobě rozumí, že našel cestu k pravdě a spokojenosti. V církvi jest světlo a zář boží, v celi mnišské mír, v ní vyrůstá strom lidského života do věčnosti.

Bratr mnich schválil úmysl jeho. Světák stal se sluhou církve, mladý nadaný umělec odřekl se světa, vstoupil do kláštera.

Laskavě vyšli mu bratři vstříc a slavně odbývalo se jeho přijmutí. Zdálo se mu, že bůh sám přítomen v záři sluneční, ježto osvěcovala obrazy svatých a skvělý kříž ve chrámě. A když u večer při západu slunce stál ve své úzké cele a okno otevřel, pohlížel přes starý Řím, přes zbořené chrámy, spatřil veliké, avšak mrtvé colosseum, uzřel toto vše v rouchu jarním; akacie květy, břechtan čerstvé listy své rozkládal, růže všude rozvíjely svá poupata, citrýn a pomoranč se skvěly, palmy u větru pohrávaly širokým listím svým: tu cítil se pohnuta i nadšena, jako nikdy posud. Otevřená tichá Campagna rozkládala se až k oněm modravým, sněhem pokrytým vrchům, ježto se zdály vznášeti se ve vzduchu. Vše splývalo v jedno – dýchajíc, plynouc, sníc o míru a kráse – vše jenom sen!

Ano, snem byl zde svět, a sen trvá jenom chvíli a může se opět vrátiti, avšak život klášterní trvá dlouhá a mnohá leta.

Ze vnitř přichází vše, co člověka činí nečistým, o tom se přesvědčil. Jaký oheň často v něm zaplápolal! Jaký to zdroj zla, jež nechtěl, v něm vlnil a bouřil ustavičně! Trestal své tělo, ale u vnitř rodilo se zlo. Částka jeho ducha vinula se úlisně co had kolem sebe a skryla se s jeho svědomím pod pláštík všelásky těšíc: svatí modlí se za nás, máti prosí za nás, Ježíš sám dal svou krev za nás. Byla to mysl dětinská aneb lehkomyšlnost mladická, která jemu zdála se

poskytovat milosti, jížto se cítil povznešena, vyvyšena nade všechny; vždyť byl zavrhnul světáctví, vždyť se stal synem církve.

Po mnoha letech potkal Angela, kterýžto hned jej poznal.

„Člověče!“ zvolal Angelo; „ano, tys to! – Jsi nyní šťastným? – hřešil jsi proti bohu, zavrhnuv hřivnu, kterou ti svěřil, nevyplniv své povolání na tomto světě. Přečti sobě podobenství o hřivně svěřené! Mistr, který ji vypravoval, mluvil pravdu! Cos vytěžil, co našel? Nežiješ-li posud ve snách, nevykládáš-li sobě víru dle své hlavy, jak posud mnohý činí? Kdyby bylo vše jenom snem, obrazotvorností, myšlénkami krásnými!“

„Odstup satane!“ pravil mnich, a vzdálil se rychle.

„Na světě jest d'ábel, d'ábel v lidské postavě, a dnes jsem jej viděl!“ mluvil mnich k sobě. „Podal jsem mu jednu prst, a vzal hned celou ruku! – Nikoliv!“ sténal; „ve mně samém vězí zlý duch, a v onom člověku jest zlo, avšak netíží jej, kráčí svobodně s přímým čelem a nalézá dobrý život; a já hledám svůj život v útěše víry! – Kdyby ale byla *jedině* útěchou? Kdyby zde vše, jako svět, který jsem opustil, bylo jenom krásnou myšlénkou, mámením, jako krása večerních červánků, jako vlnící se modro vzdálených hor! Na blízku vypadá vše jinak! Věčnosti, tys veliký, nesmírný, tichý oceán, který volá a kývá, naplňujíc nás tušením, a když vstoupíme naň, tuť klesáme, mizíme, – umíráme – přestáváme býti! – Přelude! Pryč, dolů s tebou!“

A bez slzí, sám v sebe zadumán, pokleknul – jenom zvyk ohnul kolena jeho.

A čím více pohružoval se v sama sebe, tím temněji a černěji zdálo se být v duši jeho.

„Nic uvnitř, nic zevnitř! Zmrhán tento život!“ A takové myšlénky hrnuly se jako sněhový balvan, jenž roste vždy více a více, ničí vše vůkol – balvan tento zničil i jej.

„Nikomu nesmím se svěřiti, s nikým mluvit o hlodajícím červu zde uvnitř! Mé tajemství jest mým vězněm, pustím-li je, stanu se pak já jeho vězněm.“

A síla božská, přebývající v něm, trpěla a bojovala krutý boj.

„O pane, pane na nebi!“ volal v zoufalství, „buď milosrdným, uděl mně víru! – Tvůj božský dar zavrhnul jsem od sebe, své povolání na tomto světě jsem nevyplnil! Síla mně scházela, tys mne ji nedal. Nesmrtelnost, život v mých prsou, – pryč, dolů s tebou! – pohřben musí býti jako onen život z mramoru, můj nejlepší zdroj života! – nikdy nevstane z hrobu více!“

Hvězda zářila opět na růžovém zánebí, a ta hvězda zajisté zhasne a pomine, kdežto duše bude žít věčně; třesoucí paprsek její padal na bílou stěnu, avšak žádné písmo neotiskl tam o slávě boha, o jeho milosti, o jeho všelásce, která se ozývá v prsou věřícího.

„Život zde uvnitř nemůže nikdy umřít! Život ve vědomí? Může bytost nepochopitelná žít? – Ano, ano! nepochopitelná jest má bytost! Nepochopný ty, o pane! Tvůj celý svět jest nepochopitelný; zázračné dílo moci, slávy – lásky!“

Zrak jeho zplanul – zhasly jeho oči. Znění kostelního zvonku bylo posledním zvukem nad ním, nad mrtvolou, a byl položen do země přinesené z Jerusalema a smíšené již s prachem mnohých nábožných zemřelých.

Po letech byla kostra vyzdvižena, jak se stalo se všemi před ním zemřelými mnichy, oblečena červenětmavou kutnou, do ruky jí dán růženec, pak byla postavena do řady jiných kostlivců, jakých se nalézalo mnoho v pohřebních sklepeních kláštera. A venku svítilo slunce, v kostele dýmalo kadidlo, čtly se mše za zemřelé.

Minulo mnoho let.

Kosti se rozpadaly, smíchaly; jenom lebky postaveny do řady, že pokryly celou zevnější zeď chrámu; tam stála i jeho lebka na palčivém slunci, mnoho jich tam bylo, nikdo neznal nyní jména jich, ani jméno jeho. A hle, při svitu slunečním hýbalo se něco živého v obou očních důlkách, co by to bylo? Strakatá ještěrka hopcovala uvnitř duté lebky, jezdila sem tam prázdnými, velkými důlkami. Ještěrka byla nyní životem v hlavě, v nížto někdy rodily se veliké myšlenky, smělé sny, ježto budily lásku k umění a vznešenosti, kdežto vřelých slzí tok měl svůj původ, a kde žila naděje v nesmrtelnost. Ještěrka běhala, zmizela; lebka se rozpadla, stala se prachem v prachu.

A století následovalo sloletí. Skvělá hvězda zářila nezměněna, jasně a vznešeně po celá tisícletí, vzduch se lesknul tu jak růže, tu jako krev.

Tam, kde někdy bývala úzká ulička se zříceninami chrámu pohanského, byl nyní ženský klášter; v zahradě klášterní vykopali hrob, mladistvá jeptiška umřela i měla býti tohoto jitra v zem položena. Lopata uhodila na kámen, kámen se zalesknul jako sníh, bílý mramor přišel na jevo. Z kamena utvořené rámě objevilo se brzy, kopalo se zpolehounka a opatrně; tu se objevila i ženská hlava – křídla motýla. Z hrobu, do něhož mrtvá jeptiška měla býti vložena, byla vyzdvižena za jasného jitra, budícího všeliký život, překrásná socha, utvořena z bílého mramoru.

„Jaká práce, jak dokonalá! Umělecký kus z doby nejlepší!“ mluvilo se.

Kdo byl jejím mistrem? Nikdo to nevěděl, jenom jasná, od počátku již zářící hvězda; ta znala běh jeho života, jeho slabosti a utrpení, nevěděla, že byl také člověkem; – nyní byl mrtev, rozprášen jak prach býti musí a býti má; avšak výkvět jeho nejlepšího snažení, vznešenost, kteráž jevila božský dar v něm spočívající; život, který nikdy neumírá, který věčně potrvá, ten zůstal zde, byl poznán, obdivován a udržen.

Jasná jitřenka v růžovém vzduchu seslala skvělou svou zář dolů na divotvornou sochu, ozářila i rozkoší usmívající se tváře obdivovatelů, vidoucích život utvořený z mramoru.

Vše pozemské zhyne, padne v zapomenutí, a jenom hvězda všemíru ví o všem; vše co nebeského, žije i ve věčnosti, a pakli přestane i věčnost – bude žít život!

ŠKAREDÉ MLÁDĚ

Překrásně bylo na venku; neboť bylo léto, žito stálo žlutě, oves zeleně, seno bylo již v údolí na lukách v kupkách nahromaděno, a čáp krácel na svých dlouhých červených nohou a klapal zobákem egyptsky, neboť této řeči od své paní matky se naučil. Kolem rolí a luk táhly se veliké rozsáhlé lesy, a uprostřed těchto lesů leželo hluboké jezero. Ano, na venku bylo skutečně krásně!

A zde stál i starý dvorec panský, obklíčen hlubokými příkopy; ode zdi až k vodě rostlo vysoké rákosí, a sice tak vysoké, že děti pohodlně v něm skrýti se mohly; rostlo tak divoce, jako v nejhustším lese. Zde seděla kachna ve svém hnízdě, kdežto mlád'ata vyseděti měla; avšak měla dlouhou chvíli, nežli se mladé vylíhly; k tomu málo kdo přišel ji navštívit; ostatní kachny plouly raději po vodě, než aby běžely nahoru pod rákosí usednout a s matkou kachnou pošvandročit.

Konečně pukalo vejce po vejci.

„Píp, píp!“ zaznělo a všechny žloutky se oživily a vystrkovaly hlavinky.

„Kač, kač!“ řekla ona; a všechny počaly se kačít, a jak jenom mohly, rozhlížely se na vše strany mezi zeleným listím; a matka nechala je rozhlížet co jenom mohly, neboť zelená barva dělá očím dobře.

„Jak ten svět jest veliký!“ pravily všechny mladé, neboť měly nyní více místa, nežli dříve, když ještě ve vejcích ležely.

„Myslíte, že to již celý svět?“ řekla matka. „Ten jest mnohem větší, a táhne se přes zahradu až na pole pana faráře; ale tam jsem ještě nebyla. – Jste již všechny pohromadě?“ mluvila dále a vstala. „Ještě nejsou; to největší vejce zde ještě leží; jak pak to bude dlouho s ním trvat! Teď toho již mám dost!“ A tu sedla opět.

„Nu, jak se vede?“ tázala se stará kachna, která přišla na návštěvu.

„Trochu dlouho to trvá s jedním tím vejcem!“ stěžovala sobě sedící kachna; „nechce puknout. Pohledni však na druhé: jsou-li pak to roztomilá kachňátka, jakých kdy viděti bylo? Všecky jsou podobné k otci, a ten šelma nepřichází mne ani navštívit!“

„Dovol mi podívati se na vejce, kteréžto nechce puknout!“ pravila stará; „věř mi, to je kalekutské vejce! Já jsem byla také tak jednou ošizena a měla jsem pak velikou starost a bídu s mladými, neboť se bojí vody. Tam jsem je nemohla nikdy dostat; já kvákala a káchala, ale nic platno. Nech pak, ať se podívám! – Skutečně, je to kalekutské vejce! Nech ho ležet a uč raději druhé děti plavati.“

„Chvilí ještě posedím na něm,“ pravila kachna; „když jsem již tak dlouho seděla, mohu ještě několik dní poseděti.“

„Nu, jak se líbí,“ pravila stará kachna a odešla.

Konečně puklo i velké vejce.

„Píp, píp!“ ozvalo se mladé a vylezlo ven. Bylo velmi velké a škaredé!

„Totě veliké kachňátko,“ pravila kachna; „žádné z ostatních není mu podobné; bylo by to snad opravdu kalekutské kůře? Nu, však se to brzy dovím; do vody musí, a kdybych měla je do ní strčiti!“

Druhého dne bylo ještě krásnější počasí; slunce svítilo na rákosí. Matka kachna ubírala se s celou rodinou dolů k vodě. „Kač, kač!“ pravila, a mladé jedno po druhém skákaly do vody; voda srazila se nad hlavou každého, avšak ony hned zase dostaly se nahoru a plavaly utěšeně; nohy pohybovaly se samy od sebe, a všechny byly ve vodě, ano i škaredé, šedivé mládě ploulo s nimi.

„Nikoli, není kalekutské,“ pravila potěšená matka; „hled'me, jak pravidelně nohou užívá, jak rovně se drží; jest mé vlastní dítě! V skutku jest předce hezké, když se jenom dobře pozoruje. Kač, kač! Pod'te jen za mnou, povedu vás do velikého světa, v kachním dvoře vás představím; držte se jenom při mně, aby na vás nikdo nešlápnul, a mějte se před kočkami na pozoru!“

A tak přišly do kachního dvora. Tam byl náramný povyk, neboť zde byly dvě rodiny, které se rvaly o hlavu lososa, a konečně dostala jej předce kočka.

„Hled'te, tak se děje ve světě!“ pravila matka kachna a brousila zobák, neboť chtěla sama hlavu lososa dostat. „Používejte nyní nohou svých!“ pravila dále; „hled'te, abyste se uměly kačiti, a ukloňte svůj krk před starou onou kachnou; ta jest nejvznešenější ze všech zde. Pochází ze španělské krve, proto jest tak tlustá, a podívejte se, ona nosí červenou pásku na noze; to jest něco velmi hezkého a největší vyznamenání, jaké se může kachně dostat; to znamená tolik, že se nesmí na světě ztratiti, a že zvíře i člověk ji musí poznati! – Kačte se! – Nestavte nohy tak mnoho k sobě; dobře vychovaná kachna je staví daleko od sebe, zrovna tak jako otec a matka; hled'te: tak! Nyní skloňte krky a řekněte: kač! kač!“

A kachňátka tok učinila; ale ostatní kachny stojící vůkol je pozorovaly a hlasitě křičely: „Hleďme! ještě abychom měly za sebou ocásky; jakoby nás nebylo již dosti zde! A fi! jak tu jedno kachně vyhlíží; to nebudeme zde trpěti!“ – A hned přitočila se jedna kachna k němu a štípla je do krku.

„Nech je být!“ pravila matka; „vždyť žádnému neubližuje!“

„Ano neubližuje! jest ale velké a neobyčejné,“ pravila štípalka, „ještě se může člověk na něm zhlídnout!“

„Jsou to krásné dítky, jakých tato matka má,“ pravila tlustá kachna s červeným páskem okolo nohy; „všecky hezké, až na to jedno, to se nepodařilo; přála bych, kdyby se mohlo předělat.“

„To nejde, milostí,“ pravila matka kachňátek; „ono není ovšem hezké, ale má dobré srdce a plave tak obratně jako každé jiné, ano, mohu říci, ještě lépe; myslím, že časem hezky zroste a snad i menším bude; leželo trochu déle ve vejci a proto pravou postavu nedostalo.“ A těmi slovy zatáhla je zobákem u krku a hladila peří. „Kromě toho je kačer,“ mluvila dále, „a proto neškodí to mnoho; myslím, že bude mít hodně síly, a že se již světem protluče!“

„Ostatní kachňátka jsou opravdu pěkná,“ pravila opět tlustá, když si je hodně prohlídla; „nu, dělejte nyní, jakobyste byly doma, a najdete-li někde hlavu lososovu, můžete mně ji přinést.“

A nyní byly jako doma.

Avšak ubohé mládě, které nejposlednější z vejce vyšlo a tak škaredě vyhlíželo, bylo ode všech štípáno; postrkovaly jím a měly jej za blázna, a to jak staré kachny tak slepice.

„Jest veliké!“ říkaly všecky a kalekutský kohout, který hned s ostruhami na svět přišel, a proto se domníval, že jest nějaký potentát, nafouknul se jako lodní plachta a zrovna k němu zaměřil; pak se rozčepejřil a celý na hlavě sčervenal. Ubohé mládě nevědělo co počít strachem a studem, proto bylo zarmouceno, že je škaredé a všickni na dvoře že jím postrkují.

Tak minul první den, a čím dále bylo vždy hůř a hůř. Ubohé mládě bylo ode všech honěno: ano i jeho sourozenci s ním zle nakládali a říkali vždycky: „Kdyby jenom kočka tebe lapiti chtěla, ty škaredo!“ A matka dokládala: „Kdybys bylo pryč!“ A kachny jej štípaly, slepice tloukly a děvečka, která je krmila, je kopávala.

Nemohouc tolikeré soužení déle vydržeti rozběhlo se a vyletělo přes plot; malí ptáci ve křoví uleknutí vzlétli do výšky. „Bojí se mne, že jsem škaredé,“ myslilo kachňátko a zavřelo oči, avšak ubíhalo dále. Tak se dostalo až k velikému jezeru, kdežto divoké kachny bydlely. Tam leželo celou noc; vždyť bylo umdleno a celé ztrápeno.

K ránu vylítly divoké kachny a pozorovaly nového spoluobyvatele.

„Odkud pak jsi?“ tázaly se, a kachňátko obracelo se na vše strany a pozdravovalo, jak jen umělo.

„Tys náramně škaredé!“ pravily divoké kachny; „nám však je to jedno stejné, jenom když do naší rodiny se nepřijedíš.“

Ubožátko! na ženidlo opravdu ani nepomyslelo; bylo spokojeno, když mohlo v rákosí se ukrýt a trochu vody z jezera se napít.

Tam bylo celé dva dny; tu přišly dvě divoké kachny čili spíše kačerové; nebylo tomu dlouho, co z vejce vylezli, a proto byli také rozpustilí.

„Slyš, kamaráde!“ řekl jeden z nich; „ty nejsi příliš hezký, ale přece se mi líbíš; nechtěl bys žít s námi a být tážným ptákem? Zde blíže v panském dvoře jest několik roztomilých, sladounkých kachen, všechny ještě slečny, které své „kač!“ říci umí. Tam můžeš své štěstí zkusit, ačkoliv jsi vtělená škaredost!“

„Pif! paf!“ zaznělo to vůkol, a oba kačerové spadli mrtví do rákosí a voda se krví zbarvila. –

„Pif! paf!“ zahřmělo to opět, a celý houfec divokých kachen vylítl z rákosí. A pušky hřímaly opět. Byla veliká honba; myslivci leželi vůkol na břehu jezerním; ano, někteří seděli i na větvích stromů, které daleko přes rákosí se rozkládaly. Hustý dým zahalil jako oblaka vůkolní stromy a táhnul se přes vodu; honící psi skákali do rákosí, takže se na vše strany pohybovalo. Strach a hrůza pojala ubohé mládě! I obrátilo hlavu, aby ji pod křídlo uschovalo; avšak v tom samém okamžiku stál ohromný pes blíže něho, jazyk visel mu z tlamy, a oči hrůzně svítily ve svých důlkách; natáhl hubu zrovna ku kachňátku, ukázal své ostré zuby a – – hop, hop! uháněl odtud, aniž se ho byl dotknul.

„Oh, Bohu díky!“ vzdychlo mládě; „jsem tak škaredé, že mne ani pes nechce zakousnout!“

A tak leželo zticha, an zatím broky z pušek rákosím fičely a rána za ranou houkala. Teprva k večeru bylo poněkud tišeji; avšak ubožátko netroufalo si oči pozvednouti; čekalo ještě několik hodin, nežli se poohlédlo, a pak spěchalo z bahniště jak jenom mohlo.

Běželo přes pole a luka; avšak nyní strhla se strašlivá bouře, takže sotva mohlo z místa.

V takové bídě a nesnázi spatřilo konečně bídnou chatrč, která byla skoro na spadnutí, a sice tak bídnou, že sama takořka nevěděla, na kterou stranu by se složití měla; a proto zůstávala státi. Bouře tak hrozně zuřila, že kachňátko muselo sednouti, aby se opřelo, neboť bylo vždy hůře a strašlivěji. Tu spozorovalo, že dveře byly ze skoby vylomeny a tak na křivo stály, že mohlo štěrbinou do síně proklouznouti, což také učinilo.

Tam bydlela stařena se svou slepicí a s černým kocourem, a kocour, jehož stařena nazývala svým synáčkem, uměl křivit hřbet a uměl příst, ale jenom hubou; on i jiskry dával, ale tu jej museli proti sráti hladit. Slepice měla krátké nožky, a proto ji stařena nazývala kuchtičkou; kladla dobré vejce, a stařena ji milovala jako své vlastní dítě.

Ráno spozorovali hned cizou kachničku; a kocour počal příst a slepice kvokat.

„Co je to?“ tázala se stařena, a ohlížela se; avšak ona dobře neviděla, a tak myslela, že kachnička jest tučná kachna, která zabloudila. „Totě zvláštní lov! Nyní budu mít i kachní vejce. Jenom jestli není kačer. Nu, musíme to nyní vyzpytovat!“

A tak bylo kachňátko na tři neděle na zkoušku přijato; ale vejce nepřišly žádné. Kocour byl pánem v domě a slepice paní, ta vždy říkala: „My a svět!“ Neboť se domnívala, že jsou oni polovice, a sice ta mnohem lepší polovice světa. Kachňátko myslelo, že jiný opět i jiné mínění může mít; ale to slepice netrpěla.

„Umíš vejce snášet?“ tázala se.

„Neumím!“

„Nu, pak tě prosíme, abys drželo hubu!“

A kocour pravil: „Umíš křivit hřbet, umíš příst a jiskry dávat?“

„Neumím!“

„Tedy nesmíš také jiné mínění mít, když moudří lidé mluví!“

A kachňátko sedělo v koutku a bylo smutné; tu zavál čerstvý vzduch a sluneční teplo do chatrče; kachňátko pocítilo chuť, po vodě plovati, takže nemohlo jinak, nežli slepici s tím se svěřit.

„Co ti napadá?“ odpověděla slepice. „Nemáš co dělat, a proto máš dlouhou chvíli! Snášej vejce aneb uť se příst, tak ti ujde čas.“

„Jest tak krásně, po vodě plovati!“ pravila kachnička; „tak milo, když voda nad hlavou se zavře a já až ke dnu ponořit se mohu.“

„Hahaha, to je pěkné vyražení!“ směla se slepice; „ty jsi se opravdu zbláznila! Ptej se kocoura na to – ten je nejmoudřejší stvoření, jakéž znám – jestli také miluje po vodě plovati anebo se ponořovat ke dnu? O sobě ani nemluvím! – Ptej se našeho panstva, naší staré paní; moudřejší není nikdo na světě! Myslíš, žeby ta měla chuti po vodě plovati a nad hlavou vodu nechat sobě sraziti?“

„Vy mně nerozumíte!“ pravilo mládě.

„My že ti nerozumíme? A kdo ti má tedy rozumět? Ty přece nebudeš chtít býti moudřejší, nežli kocour a naše paní – o sobě ani nemluvím! Nedomnívej se ničehož o sobě, ty nedospělé děcko! a děkuj za všechno, co jsme ti prokázali dobrého! Nepřišla jsi do teplé

světnice a nemáš společnost, od které se můžeš něčemu naučit? Tys ale žvatlal a proto není příjemno s tebou obcovati; mně můžeš věřit. Povídám ti nepříjemnosti, a podle toho poznávají se praví přátelé. S tebou dobře smýšlím! Hled' jenom, abys se naučila vejce snášet a příst a jiskry dávat a hřbet křivit!“

„Já půjdu raději do širého světa!“ pravilo mládě.

„Ano, to učiň!“ radila slepice, které sotva dech již postačoval.

A kachňátko šlo; plovalo po vodě, potápělo se, ale nikdo si ho ani nevšimnul, proto že bylo škaredé.

Nyní nastal podzimek; listí v lese sežloutlo a sčervenalo; vítr je uchopil takže do kola se hemžilo, a nahoře ve vzduchu bylo velmi zima. Obloha byla plna sněhu a krup a na plotě stála vrána a zimou křičela: „Krák! krák!“ Ano, člověku lámala zima kostmi, když na to pomyslí!

Ubohé kachňátko nemělo se opravdu dobře! Jednoho večera když slunce milokrásně zapadalo, vyšel celý houf krásných, velikých ptáků ze křoví; naše mládě takových ještě nikdy nevidělo: měli jasně bílé peří, a dlouhé, hrdé krky: byly to labutě. Ty vydaly zvláštní dojmavý zvuk ze svých hrdel, rozprostřely své nádherné, dlouhé perutě, a letěly ze zimavé krajiny daleko do teplejších končin, na otevřená jezera. Vystupovaly vysoko, a ještě výše a výše, takže škaredému kachňátku bylo podivno okolo srdce; počalo se jako kolečko točit na vodě, napínalo krk do povětří za nimi, a zkříklo tak hlasitě a neobyčejně, že se až samo zaleklo! Ach, na tyto krásné, šťastné ptáky nemohlo zapomenouti; a když je více nevidělo, ze zármutku potopilo se až ke dnu, jakoby chtělo tam svůj bol ukrýti; a když opět na povrch se dostalo, bylo jako bez sebe. Nevědělo, jak se ti ptáci nazývali, ani kam letěli; a předce je milovalo, jako nikoho dříve. Nezávidělo jim ničehož; jakby také mohlo mu napadnout, tolik líbeznosti si přát? Byloby se již spokojilo, kdyby kachny je byly mezi sebou trpěly, je – ubohé, škaredé mládě!

A zima byla tuhá, velmi tuhá! Kachňátko muselo plovati po vodě, aby jejímu konečnému zamrznutí zabránilo; ale každé noci bylo místo, ve kterém plovalo, vždy menší a menší. Mrzlo tolik, že led už praskal; kachňátko muselo pořád svých nohou používat, aby díra se nezavřela. Konečně bylo unaveno, zticha leželo a pevně do ledu zamrzlo. Po ledě proháněli se lidé, avšak nikdo nezpozoroval ubohé mládě; teprv druhého dne ráno přišel venkovan, a ten vida, co se stalo, šel na led, rozbil dřevěnkem svým led na kousky a donesl kachňátko domů ženě své; tam přišlo opět k sobě.

Děti chtěly s ním hráti; ale kachňátko mysliło, že chtějí mu ublížit, a ve své úzkosti skočilo do krajáče, takže mléko po světnici vystříklo. Selka spráskla nad hlavou ruce, kachňátko se leklo, slítlo do máselnice, pak dolů do mouky a ven. Jak tu vyhlíželo! Selka

křičela a tloukla vidlicemi po něm; děti padaly na hromadu chřtíce je chytiti: smály se a křik byl ještě větší! Dobře bylo, že dvěře byly otevřeny, a tak na dvůr mezi otýpky dříví mohlo vyklouznouti; tam leželo docela bez sebe.

Avšak všecku bídu a nouzi, jakou ubohé škaredé mládě v tuhé zimě muselo vytrpěti, chtít vypočísti, byloby velmi smutné. Leželo v bahništi mezi rákosím, když slunce opět teple počalo svítiti. Skřiváci již prozpěvovali: bylo krásné jaro!

Najednou mohlo kachňátko svých perutí rozprostříti; mocněji šuměly nežli kdy dříve, a rychle unášely je dále; a nežli se zpatovalo, bylo ve veliké zahradě, kdežto jabloně v plném květu stály, kde bez svou vůni rozšiřoval, a své dlouhé zelené ratolesti až do vody skláněl. Oh, jak zde bylo krásně! jak libě jarní vzduch zde lahodil! Zde byl opravdu ráj! A z předu ze křoví přišly tři nádherné, bílé labutě; šuměly peřím a lehounce po vodě plovaly. Kachňátko znalo tyto krásné opeřence a tesknost bolestnou pocítilo při jich spatření.

„Půjdu k nim k těmto královským ptákům! A oni mne zabijou, že já takový škareda, k nim se přibližuji. Avšak jednostejně! Lépe od nich smrt, nežli od kachen štípání, od slepic tlučení a od děvečky, která v stáji spí, kopání a v zimě trápení.“

I letělo k vodě a ploulo naproti skvělým labutím; tyto je spatřivše hnaly se s nahnutým peřím proti němu.

„Jen mne usmrťte!“ zalkalo ubohé mládě, sklonilo hlavu k hladině vodní a očekávalo smrt. – A co spatřilo v čisté hladině vodní? Vidělo svůj vlastní obraz, svou podobu, nebylo již černošedý pták škaredý a ošklivý – ale běloskvoucí *labut'*!

Neškodí nikdy, býti v kachním hnízdě zrozenou, jen když vejce bylo labutí!

Měla opravdu velikou radost, takže zapoměla na bídu a trápení, jakéž přetrpěla; nyní znala teprve cenu štěstí, jakého se jí dostalo. – A drahé labutě kolem ní plouly a zobákem ji hladily.

Do zahrady přišlo několik dítek; ty házely bílý chleba a dobrá zrna do vody, a nejmenší zvolalo: „Lili! Lili!“

„Ano, Lili bude se nazývat!“ pravila krásná dívka; „jest to ze všech labutí ta nejkrásnější.“

A všechny dítky jásaly a volaly: „Lili! Lili!“ A tleskaly rukama a tančily na břehu, běžely k otcí a matince, a chléb a bučky byly házeny do vody, a všechny přisvědčovaly: „Lili jest nejkrásnější – tak mladá a bílá jak lilium!“ A staré labutě klonily před ní hlavy.

A Lili cítila se býti tak zahanbenou, že schovala hlavu pod křídlo; nevěděla sama, co má počítí; byla příliš šťastnou, avšak nikoliv hrdou, neboť dobré srdce nikdy nezhrdne! Zpomínala na doby, kdy byla pronásledována a vysmívána, a nyní slyšela ode všech, že jest

nejkrásnější ze všech krásných ptáků! Ano i bezový keř klonil své květy až k ní do vody a slunce svítilo na ní tak teple a příjemně! Ach, tu zašumělo její peří, útlý krk se zahrnul, a z plného srdce zvolala: „Tolik štěstí že naleznu, nikdy jsem ani tušení neměla, když jsem byla ještě ubohé, škaredé mládě!“

Chcete Lili vidět? Přijďte k nám do zahrady.

NEVĚRNÝ STÍN

V horkých zemích pálí slunce velmi silně; lidé tam sčernají skoro jako mahagonové dřevo, ba, v nejhorčejších krajinách spálí se tak, že jsou z nich pak mouřenínové. Tenkrátě však podíváme se jen do oněch horkých zemí, kamžto se dostal jistý učený muž ze studených krajin. Ten totiž myslel, že zde může také tak běhati, jako doma; ale tato myšlénka jej zklamala. On i všickni moudří lidé musili zůstat doma; okenice i dvěře byly zavřeny po celý den; vypadalo to, jakoby všickni v celém domě spali anebo někam byli odešli.

Úzká ulice s vysokými domy, kdežto náš učenec přebýval, byla ale také tak stavěna, že slunce na ni svítilo od rána až do večera; bylo to skutečně nesnesitelné!

Učenec ze studených krajin byl ještě mladý muž, ale mudrc; přicházelo mu, jakoby seděl v ohnivé peci! to naň velmi oučinkovalo, takže celý zhubeněl, ano i jeho stín se scvrknul, že byl mnohem menší, nežli dříve doma; slunce strávilo konečně i *tento*, a on teprv večer opět se oživil, když již slunce bylo zašlo. Stálo to opravdu za podívání; jakmile rozsvítlo se světlo ve světnici, natáhl se stín po celé zdi, ano dosahoval i výše, až na strop; snad se také natahoval, aby nové síly nabyl.

Učený muž vyšel ven do besídky, aby se tam také natáhnul, a když hvězdy na krásné čisté obloze se objevily, bylo mu, jakoby se byl znovu narodil. Ve všech besídkách po celé ulici – a v horkých zemích jest u každého okna besídka – objevili se teď lidé; neboť čerstvý vzduch musí každý dýchat, třeba by již byl uvykl, aby sčernal jako mahagonové dřevo; nato bylo všude živo, nahoře i dole; dole zasedli ševci i krejčí – mezi nimižto se vyrozumívají i ostatní lidé – a vynesly se stoly i židlice, světla se rozsvěcovala; zde se mluvilo, tam zpívalo, a lidé se procházeli; vozy jezdily, mezkové klusali „klink klink“ – měly totiž rolničky na chomoutech; mrtvolky se při zpěvu pochovávaly; zvony na věžích zvonily; – ano, bylo opravdu vždy živěji dole na ulici! Jenom v jednom domě, a to zrovna naproti, kde mladý učenec bydlel, bylo ticho; a předce tam někdo zůstával, vždyť stály květiny na besídce, a ty

kvetly tak krásně navzdor palčivému slunci ve dne; a to by byly nemohly, kdyby nebyly zalívány, a někdo je musil zalívati; lidé tam tedy musili býti.

Večer bývaly dvěře pootevřeny; ale pak bylo tam tma, aspoň v předních síních; dále uvnitř bylo slyšeti hudbu. Mladý učený cizinec jistil, že jest přelíbezná; ovšem mohlo býti možná, že se mu jen takovou býti zdála, neboť on vše, co zde v tomto horkém pásmu viděl a našel, měl za krásné a líbezné, kdyby jenom slunce tak nepálilo! Hospodář, u něhož cizinec bydlel, nevěděl, kdo protější dům má pronajmutý; není prý ani človíčka tam viděti, a co se hudby týká, ta prý jest velmi nudná. „Zrovna tomu tak, jakoby tam někdo seděl, a chtěl kousek zahráti, ale nemůže do něho přijíti, a hraje předce vždy tentýž!“ A předce nevěděl hospodář sám, co tím říci chce.

Jedné noci probudil se náš cizinec; spával obyčejně při otevřených dveřích, zakrytých oponou; vítr rozhalil oponu, a jemu přicházelo jakoby podivný, neobyčejný lesk z besídky protějšího stavení vycházel; všechny květiny jevily se jako plameny v nejkrásnějších barvách, a uprostřed květin stála krásná, ušlechtilá panna. Přicházelo mu, jakoby i ona se leskla, takže se mu dělaly mžitky v očích; on ale také je měl otevřené a právě se byl probudil. Skokem byl s lůžka, zticha blížil se k oponě – panna však již zmizela; lesk se ztratil, květiny již nezářily, stály ale posud tak krásně, jako kdy jindy; dvěře byly jen pootevřeny, a ze vnitř zněla hudba, tak líbezně, tak lahodně, že se mohl skutečně ponořit ve sladký sen. Byl to skutečně čarovný zjev; avšak kdo tam bydlel? kde byl vlastně vchod? Vždyť na ulici, ano i v postranní uličce byl krám vedle krámu, a tudy nemohli lidé probíhat, jakby se jim zlíbilo!

Jednoho večera seděl cizinec ve své besídce; ve světnici zrovna za ním hořelo světlo na stole a tak přirozeně se stalo, že jeho stín padal na stěnu protějšího stavení; ano, ten seděl zrovna mezi květinami, a když se cizinec pohnul, pohyboval se i jeho stín.

„Věru, můj stín jest jediný živý tvor, jež tam viděti,“ pravil učený muž. „Hled'te, jak pohodlně tam mezi květinami sedí; dvěře jsou jenom pootevřeny; jenom by měl být tak rozumný, tam vejíti, uvnitř se poohlédnouti, pak se vrátit a mně povědět, co tam viděl. – Aha, tím by se stal mně užitečnějším, nežli když ustavičně jenom za mnou se plouží!“ doložil jako žertem. „Bud' tak laskav a vejdi do vnitř! Nu půjdeš-li pak?“ A přitom zakývnul na stín, a stín zakýval také. „Nu, jenom jdi, avšak docela neodcházej!“

A cizinec se zdvihl, a stín na protějším stavení zdvihl se též; cizinec se obrátil, a stín se též obrátil; ano kdyby byl někdo vše dobře pozoroval, bylby zřetelně viděl, jak stín vešel rovnou cestou polootevřenými dveřmi protějšího domu právě v tom okamžení, když cizinec se vrátil do své jizby a spustil dlouhou oponu.

Druhého dne vyšel si učenec, aby kávu pil a několik novin přečetl.

„Co to znamená?“ pravil, když přišel na slunce. „Já nemám žádného stínu! Což skutečně odešel a více se nevrátil? Totě opravdu mrzuté!“

A to jej mrzelo; avšak ne proto, že stínu neměl, ale že věděl o historii, kdežto se vypravovalo o muži bez stínu; všechny obyvatelé v domě ji znali, a když přišel náš učenec domu a vypravoval svou příhodu, tu řekli, že takovou pohádku již slyšeli – a to předce nebylo jemu zapotřebí, aby se tak o něm vypravovalo. Raději tedy mlčel, a to bylo rozumně jednáno.

Večer vyšel si opět do besídky; světlo postavil ovšem za sebe, neboť věděl dobře, že stín schovává se vždy za svého pána; ale stínu zde nebylo. Skrčil se, natáhl se – ale stínu nebylo. Konečně zvolal: „Hm, hm!“ ale to vše nezpomohlo.

A to bylo skutečně mrzuté; avšak v horkých krajinách roste všecko tak rychle, že po uplynutí dvou dnů pozoroval ku své nemalé radosti, že mu nový stín u nohou vyrůstá, když vyšel na výsluní; kořen stínu tedy nebyl ztracen. Po třech nedělích měl již tak dosti obstojný stín, jehož vždy více přibývalo, takže když se vracel do západních krajin, byl již tak dlouhý a veliký, že mohl dobře polovičku přepustit.

Když mladý učenec domů se vrátil, psal knihy o tom, co ve světě viděl pravdivého, co jest dobré a co kde krásného, a tak ubíhaly dny, minuly léta – a minulo mnoho let.

I sedí jednoho dne ve svém pokoji, a klepalo se docela zticha na dvéře.

„Dále!“ zvolal; ale nikdo nevcházela; a tu se otevrou dvéře a před ním stál tak hubený člověk, že mu bylo podivno v mysli; ostatně byl velmi vkusně oděn, což bylo znamením, že byl velmi vzácného stavu.

„S kým mám čest?“ tázal se učený pán.

„Aha, to jsem si myslil!“ odpověděl vzácný pán; „že mne nebude více znáti. Nabyt jsem tolik života, že mám nyní dosti masa a na něm i oblek. Nato jste zajisté nikdy nepomyslel, že v takovém stavu mě někdy spatříte? Což neznáte svůj starý stín? Ovšem nato jste ani nepomyslel, že bych se opět vrátil. Mně se vedlo velmi dobře, co jsem posledně u vás byl, ano jsem i zámožný v každém ohledu, takže se chci vykoupiti z vaší služby – což také učiním!“ A při tom cinkal množstvím drahocenných přívěsků, ježto u hodinek mu visely, a prostrčil ruku tlustým řetězem, jež kolem krku zavěšený měl; a jak blýskaly se jeho prsty diamantovými prsteny! A všechny byly opravdivé, dobré!

„Nikoliv, to nemůže být – ani zpatovat se nemohu!“ zvolal učený pán. „Co znamená to všecko?“

„Ano, něco neobyčejného!“ pravil stín; „avšak i vy sám jste muž neobyčejný, a já již od maličkosti, jak sám víte, kráčel jsem ve šlépějích vašich. Jak jste sám uznal, že jsem dosti dospělý, abych samotem světem se protlouk, šel jsem svou cestou, a nacházím se nyní v

nejskvělejších okolnostech. Avšak zmocnila se mne najednou touha, vás ještě jednou spatřiti, nežli umřete; chtěl jsem též tuto krajinu viděti, vždyť nikdo na svou vlast nezapomene. Vím dobře, že jste jiný stín dostal: jsem tedy tomuto anebo vám dlužen? Prosim buďte tak laskav a řekněte mi to.“

„Jsi to opravdu?“ divil se pořáde ještě umělec. „Totě znamenité! Nikdy bych si nebyl pomyslnil že můžeme někdy svůj starý stín spatřiti jakožto člověka!“

„Řekněte mi jenom, co jsem dlužen, mnoho-li musím platit?“ pravil opět stín, „neboť bych nerad byl někomu dlužníkem.“

„Jak můžeš takto mluvit?“ řekl učenec. „O jakém dluhu muže býti řeč? Jsi tak svoboden, jako kdo jiný. Těším se velmi z tvého štěstí! Sedni si, starý příteli, a vypravuj, jak se ti vše povedlo, a co jsi viděl tam v horkých krajinách, tam v onom protějším domě?“

„Ano, to vám povím,“ odpověděl stín a sednul; „avšak musíte mi též slíbiti, že nikdy v tomto městě, ať mne kdekoliv potkáte, ničehož nepovíte, aniž komu prozradíte, že jsem býval vaším stínem! Mám v úmyslu se zasnoubiti; mohu i více ještě uživiti, nežli svou rodinu.“

„Bud' bez starosti,“ pravil učenec; „nikomu neřeknu, kdo vlastně jsi. Zde má ruka, slibuji ti to, slovo dělá muže!“

„Slovo jako stín!“ odpověděl stín; neboť tak musel mluvit.

Bylo to ostatně velmi podivné, jak stín dokonalým člověkem se stal. Byl celý černě oděn, a sice šat byl z nejjemnější látky, lakované střevíce a klobouk, který se mohl smačknouti, takže byl jako vdolek, ani se již nezmínují o tom, co již víme o přívěscích u hodinek, o zlatém řetězu na krku a diamantových prstenech. Ano, stín byl velmi vkusně oděn a to bylo právě, co z něho člověka dělalo.

„Nyní budu vypravovat,“ pravil stín, a postavil své nohy s lakovanými střevíci, pevně jak jen mohl, na ramena nového stínu učeného pána, jenž jako pudlík u nohou svého pána ležel. To učinil snad z pýchy anebo těž, aby nový stín zůstal na nich viset. Avšak ležící stín byl zcela tichý a pokojný, aby mohl zcela dobře poslouchati; chtěl také věděti, jak by se mohl vysvobodit a vlastním pánem stát.

„Víte, kdo v protějším domě bydlel?“ pravil stín. „To bylo to nejlepší ze všeho – byla to poesie! Byl jsem tam tři neděle, ale to účinkuje tak, jakoby tam žil tři tisíce let a všecko přečetl, co kdy básněno a psáno bylo a jest. Neboť to pravím a pravda je to: já viděl všechno a vím všechno!“

„Poesie!“ zvolal učenec. „Ano ta žije mnohdy osamělá ve velkých městech. Poesie! ano, viděl jsem ji jenom malý okamžik, ale spaní přemohlo můj zrak: stála tam v besídce a

zářila jako světlo severní: květiny s živým plamenem. Povídej, vypravuj! tys byl v besídce – tys vešel do dveří a pak...“

„Pak jsem se octnul v předsíni,“ mluvil dále stín. „Vy jste seděl a pohlížel vždy na předsíň. Tam nebylo žádného světla, jenom jakési tajemné polotemno; avšak dvěře za dveřmi stály otevřené celou řadou síní a sálů, a tu bylo tak jasno, žeby mne bylo toto množství světla snad usmrtilo, kdybych byl celý až k panně se dostal. Já se však rozmýšlel; dal jsem si na čas a to mne zachránilo.“

„A co jsi viděl dále?“ tázal se učenec dychtivě.

„Všecko jsem viděl! A také vám vše povím; avšak – není to opravdu hrdost z mé strany – jakožto svobodný člověk a při všech rozličných vědomostech, které jsou mou chloubou, nepočítaje své dobré postavení a zvláště své bohatství, přál bych si abyste vy mně také vykal.“

„Ah, prosím za odpuštění!“ klonil se umělec; „jest to již můj starý zvyk, který tak snadno se nedá odložit. Vy máte zcela pravdu, a já si to budu pamatovat. Ale teď vypravujte všecko, co jste tam viděl.“

„Všecko,“ pravil stín, „neboť já viděl všecko a vím všecko!“

„Jak to vyhlíželo tedy uvnitř?“ ptal se trpělivě učenec. „Bylo tam jako v stinném háji? anebo jako v posvátném chrámě? Byly síně jako hvězdnaté nebe, když stojíme na vysokém vrchu?“

„Všecko tam bylo,“ tvrdil stín; „já ovšem nebyl tam celý, neboť jsem stál v předsíni v polotemnu, a právě to bylo dobře pro mne. Já viděl všechno a vím všechno. Já byl v předsíni nádherného paláce poesie!“

„Ale co jste tam viděl? Kráčeli v oněch velikých síních bohové dávnověkosti? Bojovali tam staří hrdinové? Hrály tam milokrásné dívky a vypravovaly sobě sny?“

„Pravím vám, že jsem tam byl, a z toho můžete soudit, že jsem viděl všechno, co tam viděti bylo. Kdybyste vy tam byl vešel, zajisté byste nebyl zůstal člověkem – já se jím však stal! A zároveň poznal jsem svůj vnitřní život, svou přirozenost, poznal jsem příbuznost, v jaké se nacházím s poesíí. Ano tenkrát, dokud jsem byl u vás, nepřemýšlel jsem o tom; ale vždy, jak dobře víte, když slunce vyšlo aneb zacházelo, byl jsem tak neobyčejně veliký – ve svitu měsíčním byl jsem skoro ještě větší, nežli vy sám; tenkrát jsem nemohl pojmouti ještě svůj vnitřní život: v předsíni však se mi otevřel – já se stal člověkem! Dospělý jsem vyšel ven, vy jste však více nebyl v horkých krajinách. Styděl jsem se, jakožto člověk kráčet tak, jak jsem byl; potřeboval jsem střevíce, šaty a všecky ty pletky na sebe, abych jakožto člověk mohl se ukázat; i vydal jsem se na cestu – vám to mohu pověditi, vy to zajisté do žádné knihy nezapišete – skryl jsem se totiž v sukně staré hokyně a tak jsem cestoval. Žena ta jistě ani

nepomyslíla, koho ve svých sukních skrývá. Teprv večer vyšel jsem ze své skrýše; běhal jsem při svitu měsíce po ulici, protahoval se zdlouha po zdi nahoru a dolů, to šimralo tak příjemně po zádech; pohlížel do nejvyšších oken u sálů a skrze střechy; hleděl jsem tam, kam nikdo pohlížet nemohl, a viděl jsem, co nikdo neviděl a nemá viděti. A skutečně je to zlý svět; nechtěl bych býti člověkem, kdyby aspoň něco to nebylo, že to něco znamená, člověkem být. Viděl jsem to nejmalichernější konání žen a mužů, rodičů a jich sladkých roztomilých dítek. Viděl jsem, co žádný člověk více neví, coby každý tak rád věděl: totiž co se děje u souseda. Kdybych byl psal nějaký časopis, ten by se byl četl! já však psal zrovna na osoby, jichž se to týkalo – a z toho povstal strach ve všech městech, kam jsem přišel. Všude panovala úzkost přede mnou, a předce mne měli rádi! Professor učinil mne professorem; krejčí dal mi nové šaty (jsem dostatečně zaopatřen); mincovní razil pro mne peníze; ženy říkaly že jsem roztomilý a tak jsem se stal mužem, jaký nyní jsem! A nyní adie! Zde můj lístek, bydlím na výsluní, a když děštivo, bývám vždy doma.“

A stín odešel.

„Totě velmi podivné!“ pravil učenec.

Minula léta a dny, tu se objevil stín opět.

„Jak se máš?“ tázal se.

„Ach!“ vzdychl učenec: „píšu o skutečnosti, co jest dobrého a krásného, ale nikdo mě nechce slyšeti; zoufám si, neboť jde mi to k srdci!“

„U mne právě naopak,“ pravil stín; „nabývám šířky a tloušťky a to má být každého snažením. Vy se neznáte ještě ve světě; budete nemocen, musíte cestovat. V letě chci se vydat na cestu, chcete mě doprovodit? Musím mítí společníka, chcete jakožto můj stín spolucestovat? Budu mít z toho potěšení! Já cestu zaplatím!“

„Budete zajisté cestovat daleko?“ tázal se učenec.

„Jak se dá dělat,“ odpověděl stín. „Cestování by vám bylo prospěšné. Chcete-li býti mým stínem, budete mít na cestě všecko zadarmo.“

„Totě přes příliš!“ zvolal učenec.

„Tak jest již na světě!“ odpověděl stín, „a tak i vždy bude!“

A odešel.

Ubohému učenci nevedlo se však dobře; starosti a žalosti pronásledovaly jej, a co o skutečnosti, dobrém a krásném mluvil, to bylo mnohým co krávkě muškátový ořech. Konečně se i skutečně rozstнал.

„Vyhlížíte jako stín!“ říkali mu lidé, a učeného muže pronikl vždy mráz, neboť měl tak při tom své myšlénky.

„Musíte cestovat do lázní,“ řekl k němu stín, který jej opět přišel navštívit. „Není pro vás jiné pomoci; pro naši starou známost vezmu vás s sebou. Zaplatím cestu, vy vaší cestu popíšete a ukrátíte mi takto dlouhou chvíli. Já sám chci do lázně; mé vousy nechtějí růsti tak jak by měly a to je také nemoc, a vousy musím předce mít. Mějte tedy rozum a přijměte mé nabídnutí; budeme cestovati jako kamarádi.“

A vydali se na cestu. Stín byl nyní pánem a pán stínem; spolu jeli, spolu pak jezdili a spolu chodili, vedle sebe, brzy před, brzy za sebou, jak právě slunce stálo. Stín vždy věděl zajmouti čestné místo; to vše učenci ani nenapadlo; měl velmi dobré srdce a byl příliš shovívavý a přívětivý. I řekl jednoho dne pán ku stínu: „Poněvadž na takovýto způsob stali jsme se spoludruhy a zároveň již od maličkosti spolu vyrostli, budeme pít na bratrství. Tykání zní předce důvěrněji.“

„Co jste nyní řekl,“ pravil stín, který vlastně byl nyní pánem, „bylo velmi dobrotivě a bez obalu řečeno. Vy jakožto učený muž, znáte předce přírodu, jak podivná jest. Jsou lidé, kteří nemohou snést zápach šedého papíru, jdou na ně mdloby; jiným proniká to morek, když se škrábe hřebínkem na skle; já mám pro svou osobu také takový jakýsi cit, když mi někdo tyká, a zvláště vy; cítím se tím jako ve svém dřívějším postavení u vás, až k nohous ponížen. Nahlížíte, že to cit, a nikoliv hrdost. Nemohu slyšeti, abyste mi tykal; já však rád chci vás tykáním osloviti: a tak bude vaše přání aspoň s polovice vyplněno.“

A nyní stín svému pánu tykal. „Totě opravdu přespříliš!“ myslil si tento, „že já jemu mám vykati a on mně tykati!“ musel však být s tím spokojen.

„Přišli do lázní, kde bylo mnoho cizinců, a mezi těmito překrásná kněžna, která měla podivnou nemoc; ona totiž příliš mnoho viděla, a to znepokojovalo mnohého. Ta hned zpozorovala, že příchozí jest docela jiná osoba, nežli všichni ostatní. „Praví se, že jest zde, aby své vousy k zrostu donutil, já však dobře znám příčinu: nemá žádného stínu.“

Nyní byla plna zvědavosti, a proto hned na první procházce dala se s cizincem do řeči. Jakožto kněžna nemusela mnoho okolků dělati, proto pravila zrovna k němu: „Vaše nemoc záleží v tom, že nemáte žádného stínu.“

„Vaše jasnost jste velmi na cestě uzdravení,“ odpověděl stín. „Těž já vím, že váš neduh jest ten, že velmi bystře vidíte; to však se již podalo, jste uzdravena. Já mám zvláštní stín; nevidíte tu osobu, která vždy podle mne kráčí? Jiní lidé mají stín obyčejný; nemiluji však obyčejnost. Někdy sluhům dáváme jemnější látky na šat, nežli je náš, a tak jsem i já svůj stín vyšňořil jako člověka; ano, jak vidíte, i stín jsem mu přidal, a to stojí velmi mnoho; miluji však vždy něco nadobyčejného.“

„Jak?“ zvolala kněžna, „což bych se byla skutečně již uzdravila? Tyto lázně jsou nejlepší ze všech; v nynějším čase má voda zázračnou moc. Avšak nepojedu ještě odtud, neboť teď bude můj pobyt zde teprv zajímavým; ten cizí princ – a princ musí být – příliš se mi líbí. Jen aby mu vousy nenarostly, pak by snad odjel.“

Večer byl skvostný bál, a kněžna a stín tančili spolu. Ona se jen houpala, on se vznášel: takového tanečníka ještě nikdy neviděla. Řekla mu, z které země pochází – a on tu zem dobře znal; on tam byl, ale kněžna nebyla právě doma; pohlížel okny do zámku, dole i nahoře; dověděl se to i ono, a tak mohl kněžně odpovídati, ano i mnohé propověděl, nad čím se kněžna zarazila. Musel býti ten nejmoudřejší člověk na světě, a proto měla kněžna velikou úctu přede vším, co on věděl. A když opět tančili, tu se do něho zamilovala; to vše stín dobře pozoroval, neboť ho kněžna svým zrakem div nepohltila. Tančili ještě jednou, a tu by mu to byla již řekla; byla však moudrá, zpomněla na svou zem a na své poddané, jež měla spravovati.

„Jest moudrý muž,“ pravila sama k sobě, „a to jest dobře, a výborně umí tančiti, to jest také dobře; avšak má-li též důkladné vědomosti? To jest též důležité – budu jej zkoušeti.“

A hned učinila k němu tak těžkou otázku, žeby sama nebyla dovedla na ni odpověděti; stín se podivně zatvářil, brzy se ale zpamatoval.

„Na to neumíte odpověděti,“ pravila kněžna.

„To jsem se učil již jako dítě,“ odpověděl stín; „myslím, že i můj stín, který tamto u dveří stojí, dovede to zodpovídati.“

„Váš stín?“ podivila se kněžna; „toť by bylo znamenité.“

„Nechci to tvrditi, žeby to věděl, myslím však, že tomu tak,“ mluvil stín určitě. „Tak mnoho let již mne sleduje, a mnoho ode mne pochytil; tak se domnívám. Dovolte však, krásná kněžno, vás upozorniti, že můj stín nemálo sobě na tom zakládá, aby za člověka byl považován, a že, má-li býti při dobrém rozmaru – a to musí býti, má-li srozumitelně odpovídati – že se musí s ním zacházeti jako s člověkem.“

„To se mi líbí,“ pravila kněžna, a hned přikročila k učenci u dveří stojícímu, a mluvila s ním o slunci a měsíci, o tmavých lesích, o lidech z blízka i z daleka, a na vše odpovídal učenec velmi moudře a dokonale.

„Jaký to musí býti muž, když jeho stín tak moudrý jest!“ myslila si. „Toť by bylo pravé požehnání pro můj národ a mou říši, kdybych toho vyvolila – to učiním!“

A brzy se sjednotili – kněžna i stín; ale nikdo se nesměl o tom dozvědět, dokud by se do své říše nenavrátila.

„Žádný, ani můj stín!“ doložil stín, neboť měl zvláštní k tomu příčinu.

Nyní přišli do země, kde kněžna vládla, když byla doma.

„Slyš, příteli,“ pravil stín k učenci, „nyní jsem tak šťastný a mocný, jak jenom kdo se může stát; chci tedy také něco zvláštního pro tebe učiniti. Budeš bydlet u mne na hradě, jezdit se mnou v královském voze a ročně jedenkrát sto tisíc říšských tolarů služby mít; musíš se však ode všech a od každého nechat nazývat stínem a nesmíš nikdy říci, žeš byl někdy člověkem; a pak musíš jednou za rok, když budu sedět na výsluní na pavlánu, aby mě lidé viděli, u mých nohou ležeti, jak to každému stínu přísluší. Musím ti zjeviti, že si vezmu kněžnu, a dnes večer bude svatba.“

„Nikoli, toť přes příliš!“ zvolal učenec. „Nechci tomu a neučiním to; to by bylo, celou zem obelhati a kněžnu k tomu! Všechno vyzradím – řeknu: já že člověk jsem a ty jenom můj nevěrný stín, který se do šatů lidských oblekl!“

„To by nikdo neuvěřil,“ pravil stín; „bud' moudrý, anebo zavolám stráž!“

„Já půjdu zrovna ku kněžně!“ pravil učenec.

„Já půjdu však dříve,“ řekl stín, „a ty půjdeš do vězení!“

A tak se i stalo, neboť strážce poslechli toho, o kterém věděli, že jej kněžna zvolila za manžela.

„Ty se třeseš?“ řekla kněžna, když stín k ní vkročil. „Co se ti stalo? Nesmíš býti dnes nemocen, an chceme dnes sňatek svůj slaviti.“

„Zakusil jsem to nejhroznější, co mne jenom potkati mohlo!“ pravil stín. „Pomysli si – ano, takový mozek malicherného stínu mnoho nesnese! – pomysli si, má drahá, můj stín se zbláznil; on se domnívá, že je člověkem, a já – pomysli si! – já že jsem jeho stínem!“

„Totě strašlivé!“ zvolala kněžna. „Je však již zavřen a v bezpečnosti?“

„Toť se rozumí; obávám se, že se více nezpamatuje.“

„Ubohý stín!“ litovala ho kněžna; „jak jest nešťastný; byloby pravé dobrodiní, jej trocha toho živobyetí zbaviti, a jak o tom přemýšlím, jest lid nyní velmi tomu náchylen, býti na straně nižšího proti vyššímu: proto by bylo záhodno, jej docela v tichosti odstraniti.“

„Totě ovšem přísné, on byl vždy můj dobrý a věrný sluha!“ pravil stín, a stavěl se, jakoby vzdychal.

„Tys šlechetný člověk!“ pravila kněžna, a poklonila se mu.

Večer bylo celé město osvětleno a děla na hradbách hřměla: bum! – a vojáci tasili zbraň – a to byla nějaká sláva! Na hradě byla svatba; kněžna a stín vystoupili na pavlán, aby je bylo viděti, a aby slyšeli ještě jednou několikráte, jak lid křičel: „Hurrá!“

Učenec neviděl a neslyšel ničehož o všech těch slavnostech – byl již odpraven.

HOLGER DANSKE

V Dánsku stojí jeden hrad, a ten se nazývá „korunní hrad“. Leží těsně u Oeresundu, kdežto velikých lodí každého dne na sta kolem pluje, jak anglických a ruských, tak i pruských. A ty pozdravují starý hrad ranami z děl: „Bum!“ A hrad odpovídá děly svými: „Bum!“ – neboť děla tak mluví místo: „Dobrého zdraví!“ a „Děkuji!“ V zimě neplují tudy žádné lodě, pak jest zde všechno ledem pokryto až naproti k švédskému břehu, takže to vypadá, jako silnice na zemi; zde vlaje dánský a švédský prápor, a Dánové a Švédové pozdravují se: „Dobrého zdraví!“ a „Děkuji!“ ale nepotřebují k tomu děla, nikoli! po přátelsku podávají sobě ruce, a jeden od druhého přináší si bílý chléb a pletence; neboť cizí strava lépe chutná.

Ale nejkrásnější ze všeho jest předce starý korunní hrad, a zde jest ono místo, kdežto sedí Holger Danske v hlubokém tmavém sklepení, kam nikdo nepřijde. Železem a ocelem jest oděn, a hlavu podpírá o silné rámě; jeho dlouhé vousy visí přes mramorový stůl, do něhož pevně zarostly, on spí a sní, ale ve snu vidí vše, co se nahoře v Dánsku děje. Na štědrý večer přichází k němu anjel, a ten mu praví, že skutečně tomu tak, co snil, a že pokojně dále spátí může, že Dánsko není ještě v žádném opravdivém nebezpečí; přijde-li však do takového, pak povstane starý Holger Danske, takže stůl převrátí, až své dlouhé vousy odtrhne. Pak se objeví a bude mlátit do toho, až ve všech zemích rozléhati se to bude.

Jednoho večera seděl starý dědeček a vypravoval toto vše svému mladému vnukovi; a jinoch věděl dobře, že všechno pravda, co dědeček povídá. A dědeček při tom, co vypravoval a seděl, vyřezával veliký dřevěný obraz, který Holgera představoval a na předním dílu lodi upevněn býti měl; neboť starý tento dědeček byl řezbář, a to je muž, který figury lodní vyřezává, podle nichž pak loď se nazývá. A nyní vyřezal Holgera Danske, který hrdě a ušlechtilě s dlouhými vousy zde stál a v jedné ruce široký váleční meč držel, druhou o znak Dánska se opíraje.

A starý dědeček vypravoval tolik o znamenitých mužích a ženách dánských, že mladému vnukovi na konci přicházelo, že tolik toho ví, co jenom Holger Danske vědět může a kterému se to vše jenom zdálo; a když mladík ulehl, myslil tak dlouho o tom, že skutečně bradu svou o podušku opíral a myslil, že má dlouhé vousy, které k ní přirostly.

Avšak stařec zůstal při své práci a vyřezával poslední kus, a ten byl dánský znak. Nyní byl hotov; i pozoroval celek a přemýšlel o všem, co již byl četl a slyšel a co tento večer svému vnukovi vypravoval; i kýval hlavou, očistil si brejle, posadil je opět na nos a pravil!

„Ano, za mého živobytí nepřijde již Holger Danske; ale ten hoch může se toho dočkati a přítomen býti, až to půjde do tuhého.“

A opět pokývnul hlavou, a čím déle svého Holgera pozoroval, tím více bylo mu, že to dobrý obraz, který utvořil; i zdálo se mu, že dostává barvu, a že pancíř jako železo a ocel se leskne; srdce v dánském znaku byla vždy více a více červenější, a lvy s královskou korunou na hlavách se pohybovali.²

„Toť nejkrásnější znak, který jest na světě!“ pravil starý řezbář. „Lvi jest síla a srdce dobrota a láska!“

I pozoroval prvního lva a spomínal na krále Knuda, který veliké Anglicko k dánskému trůnu připoutal; i pohlídl na druhého lva, a pomněl na Valdemara, který Dánsko spojil a vendické země opanoval; pohlídl na třetího a pomněl na Markétu, která Dánsko, Švédsko a Norsko spojila. Avšak když červená srdce pozoroval, ta vždy jasněji se leskla, nežli dřívě; z nich se utvořily plameny, ježto se pohybovaly, a unášen svou snilostí následoval stařec jeden za druhým.

První plamen vedl jej do úzkého, temného vězení; tam seděla krásná ženština dcera Kristiana IV., Eleonora Ulfeldová;³ a plamen usedl jako růže na jejím lůně a srostl v jedno s jejím srdcem; byla to nejslechetnější a nejlepší všech žen Dánska.

„Ano, toť jedno srdce ve znaku Dánska!“ zvolal starý řezbář.

A jeho duch následoval druhý plamen, který jej vedl na moře, kde děla hřměla a lodě v kouři zahaleny byly; a plamen utkvěl na prsou Hvitfeldta, který, aby loďstvo zachoval, sebe i svou loď do povětří vyhodil.⁴

A třetí plamen vedl jej do bídných chatrčí Grönlandu, kde kazatel Hans Egede⁵ lásku slovy i skutky pěstoval a rozšiřoval; plamen byl hvězdou na jeho prsou, jedno srdce v dánském znaku.

Duch starcův dobře věděl, kam jej uvede nyní plamen posvátný. V chudobné chaloupce selské stál Bedřich VI. a tam psal své jméno křídou na trám;⁶ plamen svítil na jeho prsou, žil v

² Dánský znak sestává ze tří lvů mezi devíti srdci.

³ Královská tato dcera, choť z velezrády obviněného Corsika Ulfelda, jejížto jediná vina byla věrná láska k svému nešťastnému manželu, ztrávila dvaadvacet let v nejhnusnějším vězení, až její pronásledovnice, královna Žofie Amalie, zemřela.

⁴ V bitvě námořské mezi Dány a Švédy v zátoci Kjögské 1710 vzňala se loď Hvitfeldtova „Danebrog“ plamenem; aby město Kjöge a loďstvo dánské, proti němž vítr hořící loď hnal, zachoval, vyhodil sebe i celé mužstvo do povětří.

⁵ Hans Egede šel r. 1721 do Grönlandu a účinkoval tam 15 let v nesmírné bídě jsa postaven: on nejen že rozšiřoval křesťanství, ale sám byl příkladem nejslechetnějšího křesťana.

⁶ Na jedné cestě na břehu Jutlandském přišel král k jedné chudé ženě. Když již její obydlí opustil, běžela za ním, prosíc jej, aby své jméno na památku na trám napsal; a král se obrátil a učinil tak. Po celý svůj život působil pro

jeho srdci; ve světnici chudobné stalo se jeho srdce srdcem ve znaku Dánska. A starý dědeček utíral si slze, neboť znal Bedřicha se stříbroskvělými vlasy a poctivými očmi modrými a pro něho jenom žil. I sepnul ruce a tiše pohlížel před sebe. V tom přišla žena jeho syna a prosila, že již pozdě, aby sobě odpočinul, večere že již přichystána.

„Ale krásné dílo, co jsi učinil, dědečku!“ pravila. „Holger Danske a náš celý starý znak! – Mě se zdá, jakobych ten obličej již někde byla viděla.“

„Nikoli ten jsi ještě neviděla!“ odpověděl stařec; „ale já jej viděl a snažil jsem se, ve dřevě jej vypodobnit tak, jak mi v paměti utkvěl. Bylo to tehdáž, když Angličané zde zakotvili; tehdáž dánského druhého dubna,⁷ když jsme ukázali, že jsme ještě ti staří Dánové! Na lodi „Dánsko“, kde jsem stál v řadách Steen Billea, nacházel se na mé straně muž, a tomu jakoby koule se vyhýbaly! Vesele zpíval staré písně a střílel a bojoval, jakoby byl víc než člověk. Ještě se pamatuji na jeho obličej; ale odkud přišel a kam odešel, nevím já, nevím nikdo. Často jsem myslil že to byl sám starý Holger Danske, který z korunního hradu přišel a nám v hodině nebezpečí ku pomoci přispěl; to byl můj nápad tak, tamto stojí jeho obraz.“

A tento vrhal veliký stín na stěnu, ano i dosahoval až na strop; podobalo se, jakoby to byl Holger Danske sám, který zde stál, neboť stín se pohyboval; avšak mohlo také býti, že plamen světla stejně nehořel. A vlídná žena políbila dědečka a vedla jej k veliké lenošce u stolu; a ona a její muž, syn totiž starcův a otec jinocha, který dříve starci naslouchal; seděli a požívali svou večeri; a dědeček vypravoval o dánských lvích, o dánských srdcích, o síle a dobrotě; a srozumitelně vykládal, že jest ještě jiná síla mimo tu, která v meči spočívá; ukazoval při tom na prkno, kde staré knihy ležely, mezi nimiž Holbergovy veškeré komedie, ježto tak často v Dánsku čítány bývají; byly však také zajímavé, myslilo se při tom, že se poznávají v nich osoby minulých dob.

„Hle, ten také rozuměl bojovat!“ pravil dědeček. „Ten bičoval všecko nesrozumitelné a rohaté na lidech tak dlouho, dokud mohl!“ A tu stařec kýval na staré zrcadlo, kde visel kalendář „s červenou věží“,⁸ a pravil: „Ticho Brahe byl také jeden, který meče užíval, ne aby do masa a kostí sekal, nýbrž aby jistější cestu mezi hvězdami nebes utvořil! – A pak on, jehož otec mému stavu náležel, starého řezbáře syn, on, jehož jsme viděli s jeho šedivými vlasy a širokými rameny, on, který po celým světě znám jest! Ano ten znal sekát, já umím jen

stav selský. Proto žádali dánští sedláci, aby směli jeho rakev do královské hrobky v Roeskildu, čtyry míle od Kodaně donést.

⁷ Dne 2. dubna 1801 strhla se veliká bitva mezi Dány a Angličany pod Parkerem a Nelsonem.

⁸ Hvězdářské observatorium v Kodani.

vyřezávat! Holger Danske může v rozmanitých podobách na svět přijít, takže ve všech zemích o síle Dánska slyšet bude! Ať žije náš Berte!“⁹

A snějící jinoch viděl dobře starý korunní hrad s Oeresundem, viděl skutečného Holgera Danske, který tam hluboko s přirostlými k mramorovému stolu vousy seděl, a o všem, co se venku dělo, snil; Holger Danske snil i o chudobné světnici, kdežto starý řezbář seděl; slyšel vše, co se tam mluvilo, a ve snu kýval hlavou a pravil:

„Ano, zpomínejte na mne, vy dánští krajané! Mějte mne v paměti! Však já přijdu v hodině nebezpečí!“

A venku před hradem korunním jasně se skvělý den, a vítr zanášel zvuky loveckého rohu do sousední krajiny: lodě plouly okolo a pozdravovaly: „Bum! bum!“ Ale Holger Danske se neprobudil, ačkoliv dost hlasitě děla hřměla, vždyť to bylo jen: „Dobrého zdraví!“ „Děkuji!“ To se musí jinak střílet, nežli se probudí! Avšak on se probudí! vždyť jest ještě tuk v Holgeru Danske!

POD VRBOU

Vůkol malého námořního městečka Kjöge jest krajina velmi pustá; leží ovšem na břehu mořském, což vřdycky jest krásné, avšak přece by mohla být ještě krásnější, nežli právě jest: vůkol samé rovné pole a velmi dlouhá cesta do lesa. A kdo se hezky na místě již uvelebí, nalézá vždy něco hezkého, po čem později i na tom nejzajímavějším místě světa toužívá. A k tomu se musíme přiznat, že na zadním konci městečka, kde několik chudobných zahrad se rozkládá blíže potoka, který tam do moře vpadá, v letě by velmi mílo muselo býti, což i obě dítky sousedních chatrčí dosvědčovaly, které zde hrávaly a šípkovým keřem prolézaly, aby k sobě se dostaly.

V jedné zahradě stál bezový strom, a v druhé stará vrba, a zvláště u této poslední hrávaly nejraději. A to bylo jim dovoleno, ačkoliv vrba stála docela na blízku potoka, a ony snadno do vody spadnouti mohly; avšak oko Boží bdí nad maličkými, sice by velmi zle s nimi to vypadalo! Ony byly však také pozorný v ohledu vody, ano chlapec bál se jí tak, že nebylo ani možná, v letě na moře jej dostat, kdežto druhé dítky tak rády v něm se koupaly; proto se mu také vysmívaly, on však trpělivě hanu tu snášel. Jednou však zdálo se Johance, malé dívce sousedově, že pluje v loďce, a Knud že brodí se ve vodě za ní, tak že mu voda nejprve až po

⁹ Slavný sochař Bertel Thorwaldsen.

krk, a konečně i přes hlavu vystupuje, až konečně zmizel. A od toho okamžení, když malý Knud o snu tom se dozvěděl, nesnášel více výsměch druhých chlapců! vždyť byl již ve vodě, Johance se to zdálo! – Sám to ovšem nikdy neučinil, ale ten sen byl vždycky jeho pýchou.

Rodiče obou dětí se často scházivali, a Knud a Johanka hrávali spolu v zahradách u cesty, která nedaleko naspů řadou vrbových stromů posázena byla. Vrby nebyly příliš krásné, poněvadž jejich koruny byly pořezané; nestály však zde také pro krásu, nýbrž pro užitek; nejkrásnější byla však stará vrba v zahradě, pod nížto obě dívky často sedávaly.

V městečku samém jest veliké tržiště, a když jest výroční trh, stávají tam dlouhé řady krámů s hedbávnými pentlemi, botami a vším, co sobě jenom přátí můžeme; bývá pak tam veliká tlačenice a mačkanice, obyčejně i déšť, a pak bývá cítiti zápach kozích syrečků, každého zarážející, ale i též lahodná vůně medových placek a marcipánu, jimižto celá jedna bouda naplněna bývá, a co nejlepšího: kramář, který marcipán ten prodává, byl obydlím vždycky po celý čas trhu u rodičů malého Knuda, a ten dostal od něho nějaký marcipán, z něhož i Johanka svůj díl obdržela. Ale co ještě snad lepšího: perníkář uměl tolik povídek o všech věcech, co na světě jsou, vypravovat, ba i o perníku; ano, o tomto vypravoval jednoho večera pohádku, která učinila takový dojem na obě dívky, že ji nikdy nezapoměly; a proto bude nejlépe, abychom i my ji poslechli a to tím spíše, protože krátká jest.

„Na mém krámě,“ tak vypravoval perníkář, „ležely dva kusy perníku, jeden z nich měl postavu mužského s klokoukem, a druhý opět ženštinu bez klobouku představoval; oba měli obličej na té straně, která byla vzhůru obrácena, a z té strany mohli býti poznáni, a ne z obrácené, z které nikdy vlastně člověka poznati nemůžeme. Muž měl na levé straně hořkou mandli, ta byla jeho srdce, ženská naproti tomu byla samá medovina; oba leželi dlouhý čas na krámě, a sice tak dlouho, že se konečně zamilovali, ale jeden druhému to neřekl, a to se musí přece státi, má-li z toho něco býti. – „On je muž, on musí první slovo říci,“ myslila ona, a byla by se již spokojila, kdyby byla věděla, že její láska jest opětována. Jeho myšlenky byly však již rozsáhlejší, a tak to bývá vždycky u mužských; jemu se zdálo, že jest uličník, že má v kapse čtyry groše a žeby si koupil tu pannu a ji pak snědl. – A tak kolik dní a neděl stáli vedle sebe na krámě a sesychali, a myšlenky panny byly vždy jemnější a ženštější. „Já mám na tom dost, že na tom samém krámě s ním stojím“ – myslila ona, a prásk! – prasknula v půli. – „Kdyby byla mou lásku znala, zajisté by déle byla vydržela!“ myslil při tom on. – „A to je celé ta historie, a zde jsou oba,“ pravil kramář dále. „Znamenití jsou pro jejich života běh a něnou lásku, která nikdy k ničemu nevede; zde je máte!“

S těmi slovy dal Johanně mužského, který byl celý, a Knud dostal puklou pannu; ale dívky byly historií tou tak dojmuty, že se nemohly odhodlat, aby je snědly.

Druhého dne šli s nimi ke zdi hřbitovní, která vůkol zeleným křovím obrostlá byla; tam postavili perníkové panáky na výsluní a vypravovali příběh ten kupě dětí, historii o němé lásce, která nikdy za nic nestojí, totiž láska, historie však že je velmi krásná, toho mínění byli všichni; když ale opět chtěli se podívat na perníkové hrdiny, ano, tu jeden velký kluk, a sice naschvál, puklou pannu snědl. Dítka plakaly, a potom – a to snad proto, aby ubohý milovník sám na světě nestál – potom snědly i jeho, ale historii tu nikdy nezapoměly.

Obě dítka bývaly vždy pospolu buďto pod bezovým stromem aneb pod starou vrbou, a malá ta dívka zpívala ty nejkrásnější písně roztomilým hláskem, čistým jako zvonek; Knud však neuměl ani ceknout, za to znal slova písní, a to stojí také za něco. Obyvatelé Kjögu, ano i paní bohatého šperkovníka, se zastavovali a jí naslouchali, když Johanka zpívala. „Ta má velmi líbezný hlásek, ta maličká!“ říkali.

Toť byli krásní dnové, netrvali však dlouho. Sousedé se rozloučili; matka malé dívky zemřela, a otec měl v úmyslu opět se oženit, a sice v sídelním městě, kde měl slíbeno, že svůj chléb snadněji nalezne a někde poslem bude, a to prý byl výnosný úřad. A sousedé rozloučili se se slzami v očích, zvláště plakaly dítka, avšak staří sobě slíbili, aspoň jednou v roce sobě dopisovati.

A Knud přišel do učení k ševci, neboť tak velikého hochu nemohli nechat déle se potloukat; a pak šel také ponejprv k přijímání. Ach, jak rád by na tento slavný den byl v Kodani býval u Johanky; avšak on zůstal v Kjögu a nepřišel nikdy do Kodaně, ačkoliv hlavní město jenom pět mil od malého městečka vzdáleno je; ale přece, když nebe jasné, viděl Knud přes zátoku věže, a na den přijímání viděl zřetelně i zlatý kříž na mariánském chrámu v záři sluneční se lesknouti.

Ach, jak byly jeho myšlenky u Johanky! Zdali i ona na něho myslila? Arci že! K vánocům přišlo psaní na rodiče Knudovy: že prý se jim vede velmi dobře v Kodani, a zvláště Johanka že udělá štěstí svým pěkným hlasem; jest prý při divadle, a sice u toho, kde se jenom zpívá, přijmuta, a již nyní něco peněz dostává, a z těch prý posílá jeden celý tolar milým sousedům v Kjögu Štědrého večera, aby prý na její zdraví pili, to vlastnoručně v dopisu napsala, a ku konci stálo: „Pozdravení na Knuda!“

Milí sousedé plakali, ano celá rodina plakala, a přece bylo to všecko radostné; protož plakali radostí, obzvláště Knud. Každého dne naplňovala Johanka jeho myšlenky, a nyní se i přesvědčil, že i ona na něho myslí, a čím blíže přicházel čas, kdy měl dostat za vyučenou, tím jistěji cítil, že Johanku příliš miluje, že jeho ženou musí býti, a při tom pohrával úsměv kolem jeho rtů, a tu přitáhl dratev ještě jednou tak pevně a opíral nohu silněji o potěh; vrazil si

hluboko do prstu šídlo, ale to všechno nic nedělalo! On opravdu nechtěl zůstat němým, jak to oni dva perníkoví panáci činili: ta historie byla mu dobrým naučením.

A konečně byl tovaryšem a uzlík již svázán; ponejprv ve svém životě měl jít do Kodaně, tam měl již mistra. – Jak bude Johanka překvapena, a jak bude tomu ráda! Ona čítala již sedmnácte let, on devatenáct. Již v Kjögu chtěl koupit pro ni zlatý prsten, ale přece si pomyslel, že takových mnohem krásnějších dostane v Kodani. A nyní dal „s Bohem“ rodičům, a jednoho pěkného, brzy ale deštivého dne v podzimku kráčel pěšky ze své otčiny; listí padalo ze stromů, promoklý přišel do velikého města a k svému mistru. Příští neděli chtěl navštívit otce Johančina. Nové šaty tovaryšské byly vykartáčovány, a nový klobouk ještě z Kjögu posazen na hlavu, ten mu stál zvláště výborně, dříve nosíval vždy čepici. A brzy našel dům, který hledal, a již vystupoval po schodech tak vysokých, že se mu dělala závrať, jak lidé zde v tak náramně velikém městě na sobě nahromadění byli.

Ve světnici našel všechno jaksi bohaté, a otec Johančin přijal jej velmi přívětivě; jeho nové manželce byl ovšem cizím, ale ona přece podala mu ruku a poskytla kávy.

„Nu, to bude Jenny mít radost, až tě uhlídá,“ pravil otec. „Z tebe se stal čistý člověk! – Nu, až ji uhlídáš; ano, je to holka, která mi činí radost, a s Boží pomocí ještě více učiní. Ona má svůj vlastní pokojíček a za ten nám platí!“

A otec sám velmi zdvořile zaklepal na její dvěře, jakoby byl cizí člověk; a potom teprv vešli. Ale, jak zde bylo všechno skvostné; takový pokoj jistě nelze nalézt v celém Kjögu; královna sama nemůže to mít krásnější! Zde byly koberce, zde záclony až k zemi, veliké aksamitové sedadlo a kolem květiny a obrazy, a zrcadlo, do kterého by člověk z nepozornosti snadno mohl vejít, bylo tak veliké jako dvěře.

Knud všechno to viděl jedním pohledem, a přece viděl jenom Johanku; byla to vyrostlá dívka a docela jiná, než jak si ji představoval, ale mnohem krásnější; v celém Kjögu nebyla žádná panna jako ona. A jak byla něžná, a jak podívala se jaksi podivně cize na Knuda, ale jenom na okamžik, pak běžela k němu, jakoby jej chtěla políbiti, ona to ale neučinila, ale bylo by se to hnedle stalo. Ano, ona skutečně těšila se při pohledu na přítele svého dětinství! Vždyť jí stály slzy v očích, a potom vyptávala se tolik, a tolik mluvila o rodičích Knudových a o bezu a vrbě, a tyto nazývala otcem bezem a matkou vrbou, jakoby také byly lidé. Ale za to mohly se také považovat, tak jako perníkoví panáci. O těchto také mluvila a o jich němé lásce, jak stáli pospolu na krámě a pukli, a při tom smála se tak srdečně – a tu krev vzplanula ve tváři Knudově a jeho srdce tlouklo čerstvěji nežli kdy jindy.

Nikoli, ona docela nebyla hrdou! – Ona byla i příčinou, to dobře pozoroval, že jej rodiče pozvali, celý večer tam zůstat, a ona nalila čaj a sama podala mu koflík; později vzala

knihu do ruky, a Knudovi bylo, jakoby právě to, co čtla, o jeho lásce jednalo, tak docela srovnávalo se vše s jeho myšlénkami; potom vedla jej do zahrady, a tam usednou pod besídkou zpívala jednoduchou píseň, a tato byla skrze ni celou historií, bylo tomu, jakoby její vlastní srdce písni tou překypovalo.

Ano, ona dozajista Knuda milovala. Slze ronily se mu po lících, on za to nemohl a ani slovíčko nemohl také promluvit; jemu samému se zdálo, že vypadá při tom hloupým, a ona přece tiskla mu ruku a pravila: „Máš dobré srdce Knude, zůstaň vždy tak, jak jsi!“

To byl večer nevyrovnaný: po něm jít spát, nebylo možno, a Knud to také neučinil. Při odchodu pravil otec Johančin: „Nu teď snad na nás tak zcela nezapomeneš! Doufáme, že nenecháš celý týden přejít, aniž bys nás opět jednou navštívil!“ Knud tedy směl velmi snadno budoucí neděli opět přijít, a to také chtěl. A každého večera, když bylo po práci, a pracovalo se při světle, šel Knud do města; kráčel ulicí, kde Johanka bydlela, pohlížel nahoru do oken, ta byla skoro vždy osvětlena, a jednoho večera spatřil docela stín jejího obličejě na zácloně, to byl krásný večer! Paní mistrová to docela nechválila, že vždy na večer se toulá, ale pan mistr se usmíval: „Vždyť je mladý člověk,“ pravil.

„V neděli se uvidíme,“ myslil Knud, „pak jí řeknu, jak mně v mysli a na srdci leží a že musí být mou ženuškou; jsem ovšem chudý tovaryš ševcovský, ale mohu být mistrem, budu pracovat a vynasnažím se, ano, to jí řeknu; z němé lásky nic nepochází, to mě naučili perníkoví panáci!“

A přišla neděle a přišel i Knud, ale jaké neštěstí; všichni byli ten večer pozváni, a to musili mu říci. Johanka tiskla mu ruku a ptala se: „Byl jsi již v divadle? Tam musíš jednou jít. Ve středu budu zpívat, a máš-li ten den kdy, pošlu ti lístek, můj otec ví, kde tvůj mistr bydlí.“

Jak laskavé to bylo od ní! A ve středu v poledne dostal zapečetěný list bez slov, ale v něm byl vhodný lístek a večer pospíchal Knud ponejprv ve svém živobytí do divadla. A co tam viděl? – Spatřil Johanku, tak krásnou, tak nyjící; byla ovšem provdána za cizí osobu, ale to bylo vše jenom komedie, něco, co jenom tak představovali, to věděl Knud, sice by to bylo ukrutné bývalo poslat mu lístek, aby to viděl, a všichni lidé tleskali rukama a hlasitě křičeli, a Knud křičel nejvíce: „Hahou!“ – Sám král usmíval se na Johanku, jakoby měl z ní radost. Bože! jak cítil se v tom okamžení Knud sprostým, a přece ji miloval tak upřímně, a ona jej také milovala; ale muž musí první slovo říci, tak smýšlela i perníková panna: v té historii zpočívalo mnoho, příliš mnoho. Jakmile nastala neděle, šel opět tam; bylo mu, jakoby šel k stolu Páně. Johanka byla samotna a přivítala jej, nic nemohlo být vítanější.

„Dobře, že přicházíš!“ pravila; „myslila jsem již, abych otce k tobě poslala, ale tušila jsem, že přijdeš dnes večer; musím ti říci, že v pátek do Francouz odjedu; musím jeti, abych to k něčemu přivedla.“

Ale Knudovi se zdálo, že světnice s ním jde kolem; bylo mu, jakoby se mu srdce rozkočit chtělo; slze nevstoupily mu ovšem do očí, ale bylo patrně vidět, jak byl zarmoucen. Johanka to také viděla, a též jí bylo hnedle k pláči. „Poctivá, věrná ty duše!“ pravila – a tím rozvázal se Knudovi jazyk, a on jí řekl, jak vroucně ji miluje a že musí být jeho ženou; a když to řekl, viděl, jak Johanka měnila barvu a zbledla; pustila jeho ruku a vážně i smutně odpověděla: „Nečiň mne i sebe nešťastným, Knude! Budu tobě vždy dobrou sestrou, na kterou se můžeš vždy spolehnout, ale ničím více!“ A hebkou svou rukou hladila mu horké čelo. „Bůh dodává ke všemu síly, jenom když sami chceme!“ V tom okamžiku vešla její macecha do dveří.

„Knud jest celý bez sebe, že odjedu!“ pravila Johanka. „Vždyť jsi muž!“ a při tom zaklepala mu na rameno; bylo to, jakoby jenom o cestě byli mluvili, a o ničem jiném. „Tys ještě dítě!“ mluvila dále; „ale teď musíš býti hodný a moudrý, jako tehdy pod vrbou, když jsme ještě děti byli.“

Ale Knudovi bylo, jakoby svět ze svých kolejí byl se vymknul, jeho mysl byla jako přetržená nit, která větrem hnána se zmítá. Zůstal, sám nevěděl, jestli jej k tomu požádala; ale byli přívětiví k němu, a Johanka nalila čaje a pak zpívala; nebyl to však dřívější, jemu známý hlas, a přec tak nevýslovně krásný, plný touhy; a na to se rozloučili. Knud nepodal jí však ruku, ale ona vzala ji do své a pravila: „Což nepodaš sestře své ruku na rozloučenou, můj starý společníku z mládí?“ A usmívala se v slzách, které se jí ronily po tváři, a opakovala ještě slovo: „Bratře!“ Ano, byla to krásná útěcha! – A takové bylo loučení.

Johanna ploula do Francouz a Knud bloudil po špinavých ulicích Kodaňských. – Ostatní tovaryši v dílně ptávali se ho, proč je tak zasmušilý a do sebe zarytý, aby šel s nimi po vyražení, že je mladá krev.

A šli společně k muzice, tam bylo tolik krásných dívek, ale ovšem žádná Johanka, a zde, kde myslil, že na ni zapomene, právě zde ještě více tanula mu na mysli. „Bůh dodává ke všemu síly, jenom když sami chceme!“ pravila ona, a jakýsi nábožný cit se ho zmocnil; sepial ruce, a housle vesele zahrály a dívky tančily kolem něho; opravdu se zalekl, zdálo se mu, že je na místě, kam neměl s Johankou jít, bylať s ním v jeho srdci; a proto šel ven. Běžel ulicemi, kráčel kolem domu, kde ona bydlela; tam bylo tma, všude tma, pusto a prázdno. Svět kráčel svou cestou a Knud také.

A nastala zima a vody zmrzly, bylo, jakoby všechno k velikému pohřbu se chystalo. Ale když přišlo jaro, a první parní loď chystala se na cestu, tu zmocnila se Knuda touha, daleko, daleko do širého světa jíti, jenom ne do Francouz. I svázal si uzlík a cestoval daleko, od města k městu, nemaje stání ani pokoje, až když přišel do starého města Norimberka, stal se opět pánem svých nohou; i přemohl sám sebe a zůstal tam.

Norimberk jest podivné staré město, jako z obrázkové kroniky vystřihnuté; ulice leží jak právě samy chtějí, domy nemilují, aby v řadě vedle sebe stály. Výběžky s malými vížkami, kamenné okresy a sochy vyčnívají až přes chodník, a vysoko pod divně stavenou střechou běží žlábek až do prostřed ulice, představujíc u konce šeredného draka aneb dlouhonohého psa.

Knud stál tam na tržišti s ranečkem na zádech, opíraje se o starou kašnu, která ozdobena byla pěknými kovovými sochami z bible a kroniky, ježto mezi prýštící vodou se objevovaly. Hezounké služebné děvče nabíralo právě vody, a podalo i Knudovi občerstvující doušek; a poněvadž měla v rukou kytku z růží, dala i jemu jednu z nich, a to se mu zdálo dobrým znamením.

Z blízkého chrámu zaslechl zvuky varhan, ty zněly tak lahodně, jakoby přicházely z kostela v Kjögu i vešel do velikého chrámu. Slunce svítilo skrze barevná okna do vnitř mezi vysoké štíhlé sloupy; pobožnost naplnila jeho mysl a tichý mír navrátil se v duši jeho. Hledal a našel hodného mistra v Norimberku, u něhož zůstal a naučil se německé řeči.

Staré příkopy Norimberské jsou proměněny v kuchyňské zahrady, ale vysoké bašty stojí posud se svými mohutnými věžmi. Provazník točí tam svůj výrobek na dřevěné chodbě uvnitř městské zdi postavené, a vůkol zelená se bez a roste v každém místě; bez vztahuje své větve i přes malé nízké domky, které dole stojí, a v jednom z nich bydlel mistr, u kterého Knud pracoval. I přes malé okénko ve střeše, u kterého Knud sedával, klonil bez své ratolesti.

Tam byl Knud jedno léto a jednu zimu; když však přišlo jaro, nemohl tam déle vydržeti. Bez květů a voněl tak domácně, zrovna jako v zahradách Kjögu, – a tu odebral se Knud od svého mistra k jinému, dále do vnitř města, kde žádný bez nerostl.

Nová dílna jeho byla na blízku starého mostu, právě nad nízkým mlýnem, který ustavičně svým jednotvárným klepotem se prozrazoval; pod ním hučela divá řeka, vměstnána mezi domky, které skoro vesměs starými spukřelými pavlačemi jako ověšeny byly, tak že to vypadalo, jakoby je do vody schoditi chtěly. Tam nerostl žádný bez, tam nestál ani květinový hrnek s dost malým zelením; ale zrovna naproti dílně vyrůstala stará veliká vrba, která jakoby domku se držela, aby voda ji nestrhla; ta roztahovala své větve i přes řeku, zrovna tak jako vrba v zahradě Kjögu přes potok.

Ano, on přišel zrovna od otce bezu k matce vrbě. Tento strom, zvláště večer, když měsíc svítil, Knuda velmi dojímal. A přece nemohl tam dlouho vydržet. Proč? Ptejte se staré vrby, ptejte se květoucího bezu! – Proto dal mistrovi v Norimberku s Bohem a putoval dále.

S nikým nemluvil o Johance, uvnitř skrýval svůj žal – a hluboký význam přikládal historii o perníkových panácích. Nyní nahlížel, proč perníkový panák měl na levé straně mandli, vždyť sám cítil přihořklou její chuť, a Johanka, která byla tak milá a přívětivá, ta byla plna medoviny. Bylo mu, jakoby svíral jej řemen od ranečku tak, že sotva dýchatí mohl; i popustil jej, ale nic to nepomohlo. půl světa viděl jenom vůkol sebe, druhou půli nosil ve svém srdci; tak to s ním vyhlíželo.

Teprv když spatřil vysoké vrchy, zdál se mu svět být volnější; jeho myšlenky obrátily se zevnitř, a slze vztoupily mu do očí. Sněhové Alpy představoval si co složené peruti země; což – kdyby je rozevřela? tyto ohromné peruti se svými pestrými obrazy černých lesů, bouřlivých vod, mračen a sněhových balvanů rozepiala? Při posledním dnu pozdvihne země tato křídla, postoupí blíže k nebesům a pukne jako bublina v lesklých paprscích nebes. „O kéž by byl soudný den!“ vzdychnul si.

Zticha putoval krajinou, která co zelený koberec před ním se jevila; z dřevěných chatrčí usmívaly se na něho předoucí dívky, koruny vrchů zlatily se večerními červánky, a když spatřil temná jezera uprostřed zelenajících se stromů, tu zpomínal na břeh zátoky v Kjögu, a touha, ale nikoli bol, procitla v jeho prsou.

Tam, kde Rýn jako veliká vlna dále se proudí, rozprašuje se a v sněhové, čisté oblaky se proměňuje, jakoby jenom tam oblaky se tvořily a skvělá duha vznáší se v nádherném oblouku mezi nimi, tam myslil na vodní mlýn v Kjögu, kde voda burácí a vzdorně se pění.

Jak rád by byl zůstal v tomto tichém městečku na Rýně, avšak bylo tam velmi mnoho bezových a ještě více vrbových stromů, a proto šel dále, dále přes vysoké, mocné vrchy, skrz rozevřené skaliny a po cestách, které jako vlaštovčí hnízda nad hroznými propastmi se vznášely. Vody hučely v hloubi, oblaky rozkládaly se pod ním, ve sněhu a přes trní kráčel vždy dále – a pohlídnuv ještě jednou na země severní, vztoupil pod kvetoucí stromy kaštanové, kráčel mezi vinicemi a rolemi kukuřice; vrchy byly jako pevné zdi mezi ním a všemi jeho zpomínkami, a tak to musilo býti.

Před ním leželo veliké, nádherné město, nazývali je Milán, a tam našel mistra krajana, který jej vzal do práce. Byli to staří poctiví manželé, u nichžto pracoval, a ti zamilovali si tichého dělníka, který málo mluvil, za to však více pracoval a křesťanský poklid jevil. I jemu bylo, jakoby Bůh těžké břímě s jeho srdce byl sňal.

Největší rozkoš jeho byla, když někdy vystoupil na vrch mramorového chrámu; ten zdál se mu ze sněhu být utvořen, a jeho obrazy, špičaté vížky, kamennými květy ozdobené chodby představovaly mu čarovný palác; z každého rohu, z každé špičky, z každého oblouku usmívaly se na něho ty bílé postavy. Nad sebou měl modrou oblohu, pod sebou město a rozlehlou zelenou rovinu Lombardie, a tam k severu vysoké vrchy s jejich věčným sněhem, a tu zpomínal na Kjögský kostelík s jeho červenými, stromovým obrostlými zděmi, ale již netoužil tam; tu, daleko za horami chtěl býti pohřben.

Jeden rok již tam prožil, tři léta byla uplynula, co opustil svou otčinu; tu vedl jej mistr jednoho dne do města, nikoli do areny ke krasojezdcům, nikoli, nýbrž do veliké opery, a tam byl i veliký sál, který stál za podívanou. V sedmi poschodích visely krásné hedbávné záclony, a od podlahy až k závratné výšce seděly nejkrásnější dámy s kytkami v rukou, jakoby do bálu se ubíraly, a páni byli v největší parádě, a mnozí mezi nimi zlatem a stříbrem se honosili. Bylo tam tak jasno jako v pravé poledne, a hudba velmi lahodně zněla, bylo vše mnohem nádhernější nežli v divadle Kodaňském, ale tam byla Johanka... zde byla také – ano! – byly to čáry?! ...Opona se vyhrnula, a na jevišti stála Johanka v zlatě a hedbávi s korunou na hlavě; zpívala jak jen anjel s nebes zpívati může, přišla tak daleko ku předu, jak jen mohla, usmívala se, jak jenom Johanka usmívati se může; pohlížela zrovna dolů na Knuda.

Ubohý Knud chopil mistra za ruku a hlasitě zkríkl: „Johanka!“ ale nikdo ho neslyšel, hudba přehlušila vše, jenom mistr pokývl hlavou k tomu. „Ovšem, že Johanka se jmenuje!“ pravil, a při tom ukazoval Knudovi potišťený list – tam stálo tištěno celé její jméno.

Nikoli, to nebyl sen! Všichni přítomní jásali a házeli jí věnce a květiny, a vždycky, když odešla, opět ji volali; ona odcházela a opět a opět přicházela.

Na ulici shromáždili se lidé kolem jejího povozu, a táhli jej. Knud byl jeden z předních v řadě a jásal nejvíce; a když povoz se zastavil před skvěle osvětleným domem, stál zrovna u dvířek, dvířka se rozlítla, ona vystoupla, lesk světla osvětlil její líbezný obličej a ona se usmívala a děkovala tak přívětivě a zdála se být pohnuta; Knud hleděl jí do tváře, ale ona ho neznala. Pán, na jehož prsou hvězda se třpytila, podal jí své rámě; jsou prý spolu zasnoubeni, pravilo se.

A na to šel Knud domů a svázal svůj raneček; chtěl, ano musel nazpět do své otčiny, k bezu, ke staré vrbě – ach, tam pod vrbou! V jediné hodině může se projít celý život lidský!

Starý mistr i jeho žena domlouvali mu, prosili ho, aby zůstal; Knud však nedbal toho. Nadarmo mu též připomínali, že sníh v horách již napadl a protož těžko a nebezpečno jest na cestu se vydati. Odpovídal, že za některým vozem, jemuž cesta sněhem prodělati se musí, bude moci dobře s tlumokem na zádech, o hůl se podpíraje, k domovu se ubírat.

A kráčel rychlým krokem k vrchům, stoupal nahoru, dolů; vysílen nespátřil ještě žádné městečko, žádné lidské obydlí; obrátil krok k severu. Hvězdy svítily nad ním, nohy pod ním již klesaly, a hlavy zmocňovala se závrať. Hluboko v údolí třpytily se též hvězdy, zdálo se, že nebe jest také pod ním; cítil, že je nemocen. Hvězdy tam dole se množily vždy více, a jasněji se skvěly, pohybovaly se sem a tam. Bylo to malé městečko, kdežto světla se kmitala, a když, to pochopil, vynaložil poslední síly a našel tam jakž takž útulku.

Noc a celý následující den zůstal tam, neboť tělo jeho potřebovalo odpočinku a ošetření; byla hustá mlha, v údolí pršelo. Ale druhého dne, časně z rána přišel starý voják s kolovrátkem a hrál nápěv Knudovi z domova známý, a tu pak nemohl Knud déle tam meškati: ubíral se dále k severu, šel mnoho, mnoho dní, pospíchal, jakoby chtěl přijíti domů, dříve nežli všichni tam zemrou: ale s nikým nemluvil o své tužbě, nikdo by nebyl uvěřil žalu srdce jeho, tomu nejhlubšímu, jaký může člověk mít; takový žal a bol není pro svět, není zajímavý, ani pro přítele, a Knud neměl také žádných přátel. Cizinec putoval z cizích zemí k domovu, k severu!

Nastal večer; Knud kráčel po silnici, mráz počal přituhovati, krajina byla také již rovnější, více role a luka; u silnice stála veliká vrba; všecko bylo zde tak domácí. I sednul Knud pod vrbou, unaveností sklíčen sklonil hlavu, oči se mu zavřely k odpočinku, ale dobře cítil, jak vrba své větve nad ním roztahuje a dolů sklání – byla to matka vrba, která své rámě vztáhla nad ním, ztraceným synem, a jej zanesla do jeho otčiny, na otevřený, bledý břeh, do Kjögu, do zahrady jeho dětinství. Ano, byla to stará vrba z Kjögu, která přišla do dalekého světa, aby jej vyhledala; a nyní jej našla a postavila do malé zahrádky u potoka, a tam stála Johanka v celé své kráse se zlatou korunou na hlavě, jak ji Knud posledně byl viděl, a zvolala: „Budiž vítán!“

A před ním stály dvě podivné postavy, a ty mnohem lidštěji vypadaly, nežli za svého dětinství. I tyto se změnily. Byli to oni dva perníkoví panáci, muž a panna; obrátili k němu svou lícni stranu a dobře vyhlíželi.

„Děkujeme ti!“ pravili ke Knudovi; „tys rozvázal nám jazyk, tys naučil nás, volně myšlenky pronášeti, sice z toho nic nepochází! A nyní přece z toho něco pošlo – my jsme zasnoubeni!“

A potom šli ruku v ruce ulicemi Kjögskými, a vyhlíželi i na druhé straně docela slušně, nemohlo se jim ničeho vytýkati; a kráčeli zrovna ke kostelu a Knud a Johanka je následovali. I oni šli ruku v ruce, a kostelík stál tam posud jako jindy se svou červeně obarvenou zdí, která zelením skoro celá pokryta byla, a velké dvěře kostela se otevřely do kořán, varhany hučely a párky kráčely zvolna k oltáři.

„Panstvo napřed!“ pravil perníkový ženich, a postoupil Knudovi a Johance místo. Tito poklekli u oltáře, Johanka sklonila hlavu na jeho obličej a ledové slze ronily se z jejích očí, byla to ledová kůra, která kolem jejího srdce se rozpouštěla – velikou jeho láskou; slze padaly na jeho horoucí líce – a v tom se probudil, a seděl pod starou vrbou v cizině, v mrazivé noci; s oblaků padaly ledové kroupy a mrskaly jeho obličej.

„Ach, to byla nejkrásnější chvíle v mém celém životě!“ vzdychnul si ubohý Knud, „a ta byla jen – sen! – Bože, ještě jednou mi ho popřej!“ – zavřel oči poznovu, a usnul – zdálo se mu...

K ránu padal sníh, a vítr zanášel jej přes něho dále. Vesničané ubírali se do kostela – u silnice seděl člověk; byl mrtev, zmrznul – pod vrbou!

HOCH O BERLIČKÁCH

„Pokaždé, když umře dobré dítě, přichází anděl s nebes na zemi, vezme mrtvé dítě do náruče, rozvine své veliké, bílé perutě, poletuje přes všechna místa, které dítě milovalo, a natrhá plnou hrst květin, a donese je k Pánubohu, aby u Něho krásněji zkvětly, nežli na zemi. Bůh přitiskne květinu ke svému srdci, ale oné květině, která dítětu byla nejmilejší, dá políbení, a pak dostane květina hlas a prozpěvuje v blaženosti věčné ve spolku s anděli chválu Pánu na výsostech.“

Tak mluvil anděl boží, když unášel mrtvé dítě do nebe, a dítě naslouchalo jako ve snu; a oba vznášeli se přes všechna místa, kde dítě sobě někdy hrávalo, a přišli také do zahrady plné nejkrásnějšího kvítí.

„Které vezmeme s sebou, abychom je v nebi zasadili?“ tázal se anděl.

A tu stál útlý, skvostný růžový keř, ale zlá ruka byla peň zlomila, tak že všechny větve, plné velkých, napolo otevřených pupat kolem uschlé ležely.

„Ubohý ten keř růžový!“ pravilo dítě; „vezmi jej s sebou, aby tam u Boha vykvetl.“

Anděl vzal keř zlomený, políbil dítě, a to otevřelo napolo svá očka. A natrhali jiných ještě květin, ano i opovrženého bukače a divoké macešky.

„Nyní máme kvítí do sytosti,“ pravilo dítě, a anděl pokývnul hlavou, ale nevzlétl ještě vzhůru k nebesům. Byla noc a všude ticho; zůstali ve velikém městě, vznášeli se nad úzkými ulicemi, kde veliké hromady slámy, popele a smetí ležely: bylo právě ten den stěhování. Zde

ležely střepy rozličné, onuce a jiné nepotřebné věci, což všecko dohromady nebylo příliš pěkné pro podívání.

A anděl ukazoval dolů na několik střepů květinového hrnce a na hroudu země, která z rozbitého hrnku byla vypadla, jižto držely pohromadě kořínky velké uschlé polní květiny, která ceny neměla a proto na ulici vyhozena byla.

„Tu vezmeme také s sebou!“ pravil anděl. „Povím ti proč, co zatím vzhůru se ubíráti budeme.“

A vznášeli se u výši, a anděl vypravoval:

„Tam dole v úzké uličce stojí dům, a v nízkém jeho sklepě bydlel ubohý, nemocný hošík. Od maličkosti své byl nemocen, a když byl nejzdravější, pak mohl o berličích po malé světničce několikrát sem tam přejíti: to bylo všecko. Některého dne, a to jenom letního času, dosahovaly paprsky sluneční až na práh sklepu, a když ubohý hoch sedával tam, aby na slunéčku se ohřál, a ruku dal na obličej a pozoroval červenou krev v ní probíhající, tu se říkávalo: „Dnes byl ubohý hoch o berličkách na procházce!“ – Krásný les s tím jeho nádherným jarním zelením znal ubohý hoch jen odtud, když mu syn sousedův přinesl první lípovou větvičku, a tu držival pak nad hlavou a zdálo se mu, že sedí pod lípou, kde slunéčko svítí a ptáčekové prozpěvují. Jednoho jarního dne přinesl mu syn souseda i polní květiny, a mezi těmito byla náhodou jedna s kořínkem, a proto zasadili ji do hrnku a blíž u lůžka na okno ji postavili. A květina byla v šťastnou chvíli zasazena: ona zrostla, vyhnala větvičky a kvetla každého roku. Ta byla nemocného hochu nejskvostnější zahrádka, jeho malý poklad zde na zemi; on ji zaléval a ošetřoval, měl péči, aby se jí každého paprsku slunečního až do posledního, který nízkým okénkem zasvitnul, dostalo a květina vkořenila se do jeho snů, neboť kvetla jemu, rozšiřovala jemu svou vůni a těšila oko jeho, a k ní obrátil zrak svůj v hodině, když jej Pán k sobě povolal. – Jeden rok byl již u Něho; celý rok stála květina na okně zapomenuta a uschla; proto byla při stěhování vyhozena do smetí na ulici. A to jest ona květina, ubohá, ona uschlá květina, kterou jsme s sebou vzali, neboť květina ta více radostí způsobila, nežli nejskvostnější kvítí v zahradě královny.“

„Ale odkud to vše víš?“ tázalo se dítě, kteréž anděl k nebi unášel.

„Ano, já to vím!“ pravil anděl. „Neboť jsem já sám onen *hoch o berličích*, a mou květinu dobře znám!“

A dítě otevřelo oči a pohlíželo do krásného, přívětivého obličejce andělova, a v tom samém okamžiku octnuli se v nebi, kde přebývá radost nezkalená a blaženost věčná.

A Bůh přivinul zemřevší dítě ku svému srdci, a obdařil je perutěmi, jaké měl anděl, a za ruku se vedouce, kráčeli oba pospolu k ostatním andělům. A Bůh přivinul všechny přinesené

květiny k svému srdci, ale ubohé uschlé polní kvítko políbil: a to dostalo hlas a pělo s anděli, kteří vůkol se vznášeli; někteří blíže, jiní dále a dále až do nekonečna. A všickni pěli a velebili Boha – malí i velcí, dobré požehnané dítko a ubohé a opět oživené polní kvítko, kteréž bylo uschlé tam leželo, pohozeno ve smetí v úzké, tmavé uličce.

STARÁ SVÍTILNA

Slyšeli jste již někdy historii o staré svítilně? Tak příliš zajímavá snad mnohému zdáti se nebude, ale jednou ji slyšeti neškodí žádnému.

Byla to poctivá, stará svítilna, která mnoho, mnoho let svou službu již konala; nyní ale měla přijít na odpočinek. Naposledy stála na kůlu a poslednímráte svítila v ulici. Bylo jí tak asi, jako již staré baletní tanečnici, která poslednímráte na divadle tancuje a zejtra zapomenuta sedí ve své podkrovní komůrce. S velikou úzkostí očekávala budoucí den, neboť věděla, že musí ponejprv na radnici se objevit, a tam měšťanosta a jeho rada teprv usoudí, zdali ještě schopna jest další službu konati čili nic.

Na radnici mělo se rozhodnout, má-li svítilna světlo své obětovat obyvatelům některého předměstí, anebo na venkově v některé továrně; anebo dokonce měla jí býti cesta určena přímo do slévárny, aby byla přelita. V této poslední případnosti mohlo z ní ovšem býti všelicos; ale myšlénka, zdali podrží zpomínku na svůj předešlý stav, totiž že byla svítilnou na ulici, trápila ji náramně.

Ať by se již dělo tak nebo tak, tolik bylo jisto, že se musí rozloučiti s ponocným a jeho ženou, k nimžto se počítala jako do rodiny. Když svítilna ponejprv zavěšena na kůl, byl ponocný ještě mladý muž, plný života; a tenkrát nastoupil také svůj úřad jako lampář. Ano, tomu bylo nyní již dlouho, když *ona* stala se svítilnou a *on* lampářem! Jeho žena byla tenkrát trochu pyšná; jenom když u večer šla kolem, pohlédla jedním okem na svítilnu, ve dne nikdy. Nyní ale v posledních létech, když všichni tři, totiž lampář, jeho žena a svítilna, sestárli, sama lampářka ji obsluhovala, čistila a zaopatřovala olejem. Byli to z gruntu poctiví a hodní lidé; nikdy ani o kapku oleje svítilnu neošidili.

Byl to tedy poslední den – čili spíše večer na ulici, a zejtra měla býti na radnici: to byly dvě strašlivé myšlénky! Nebylo divu, že ani tak jasně nesvítila. Ale ještě jiné trapné myšlénky vrtaly jí v hlavě. Jak k rozličným věcem musela své světlo zapůjčovat, co všechno viděla a slyšela, ani snad tolik neviděl a neslyšel sám měšťanosta a jeho celá rada. Ale ona nikdy to

nedala na jevo, protože byla dobrá, poctivá, stará svítlna, která nikomu nemohla ublížit, a což teprva městskému právu! Často mívala hlavu plnou myšlének, a tu zablesklo jasněji její světlo. V takovýchto okamžicích zmocnil se jí podivný cit, a zdálo se jí, že mnohý člověk na ni pamatovati bude.

„Tenkrát, a je tomu již hodné dlouho, stál zde ten mladý krásný člověk, a měl v rukou psaníčko na růžovém papíře se zlatou ořízkou. To bylo pěkně napsané, zdá se mi, že rukou ženskou. Dvakrát četl je a políbiv papír pohlédl ke mně zhůru zrakem tak nyjícím, jakoby říci chtěl: „Já jsem nejšťastnější pozemšťan!“ Jenom on a já viděli jsme, co na lístku milenky bylo napsáno. Ano, ty samy oči viděla jsem ještě jedenkrát; podivno! jaké skoky myšlenky mohou činiti! – po ulici kráčel pohřební průvod; mladá krásná dívka – lidé pravili, že dostala muže, ale neměla k němu žádné lásky – spočívala v rakvi kvítím a věnci ozdobené; množství smolnic zatemnilo mé světlo. Kolem domů tlačil se lid, a všichni ubírali se s průvodem. Když však smolnice zašly a já vůkol se rozhlédla, stála jediná osoba u mého sloupu, podpírajíc se o něj a hoře plačíc. Nikdy nezapomenu na ten smutný zrak, který na mne pohlédl!“

Takové a podobné myšlenky zajímaly starou svítlnu, která dnes naposledy svítila.

Voják na stráži zná aspoň svého nástupce, který přijde jej vystřídat, a smí několik slov k němu promluvit; svítlna však svého neznala, a tak ráda by zdělila jemu několik užitečných napomenutí strany deště a mlhy, dala by mu na vědomí, jak daleko sahá zář měsíce na chodník, z které strany obyčejně věje vítr a mnoho jiných ještě věcí.

Blíže kůlu, na kterém svítlna visela, stály tři osoby, které se chtěly jí představit, poněvadž se domnívaly, že ona sama svůj úřad zadati má. První byla hlava slanečkova, která též ve tmě mohla svítit; myslila, žeby se uspořilo oleje, kdyby byla postavena na kůl. Číslo druhé bylo kus shnilého dřeva, které též ve tmě svítilo; pravilo, že pochází ze starého kmene, který býval okrasou prastarého lesa. Třetí osoba byla svatojanská muška: odkud přišla, nemohla svítlna pochopit, avšak muška zde byla, a svítit také uměla. Shnilé dřevo a hlava slanečkova přísahaly však, že muška jenom v určitém čase svítí, a proto že žádného ohledu nemusí se na ni bráti.

Stará svítlna se vyjádřila, že nikdo ze všech tří není důstatečný, aby úřad svítilny na ulici mohl zastati; oni tomu však nechtěli věřiti. Když ale uslyšeli, že svítlna sama nemůže úřad svůj zadati, poněkud se potěšili; ona sama prý jest již pro stáří neschopna, aby mezi nimi rozhodla.

V tom okamžicích zavál vítr kolem rohu ulice, a vetřel se i skrze štěrbinu do svítilny.

„Což jsem zaslechl?“ zvolal pan Větrovský; „ty chceš již zejtra odtud? Tedy dnes naposledy tebe zde vidím? Musím ti tedy dát něco na památku! Zafouknu nyní tak silně do

tvé mozkovice, aby si nejen na všechno minulé se pamatovala, nýbrž i všechno ti uvnitř tak jasné bylo, abys i vše, co v tvé přítomnosti bude čteno nebo vypravováno, mohla i vidět.“

„Ach, totě mnoho, opravdu příliš mnoho!“ pravila stará svítilna. Děkuji vám srdečně! Jen jestli nebudu přelita!“

„To se hned tak nestane,“ řekl vítr; „nyní fouknu do tebe pamět; jestli ještě více takových podobných darů dostaneš, budeš moci vždycky stáří své příjemně trávit.“

„Jenom jestli nebudu přelita,“ vzdychla svítilna; „či podržím i v té případnosti pamět svou?“

„Bud' jenom moudrá!“ pravil vítr a znova zafouknul.

V tom vystoupil měsíc z oblak.

„Co dáte vy na památku staré svítilně?“ tázal se vítr.

„Nic nedám!“ odpověděl měsíc. „Mne beztoho ubývá a svítilna mně nikdy nesvítila.“

A s těmi slovy schoval se opět za temný oblak, aby nebyl prosbami a žádostmi obtěžován.

Nyní spadla krůpěj na svítilnu, jakoby přišla z okapu; krůpěj však se vyjádřila, že přichází z temných mraků, a že jest také dar, snad ten nejlepší – „neboť proniknu tebe naskrz, že budeš s to, pakli toho sobě žádati budeš, v jedné noci proměnit se v rez a na prach se rozpadneš.“

To však zdálo se svítilně špatným darem, a panu Větrovskému také. „Nikdo nedá víc – nikdo nic víc?“ foukal tak hlasitě, jak jenom mohl.

V tom spadla třpytící se hvězda, dlouhou, světlou dráhu za sebou nechajíc.

„Co to bylo?“ zvolala hlava slanečkova. „Nespada to hvězda dolů? Myslím, že vjela do svítilny! Ovšem, když tak vysoko postavené osoby o tento úřad se ucházejí, dáme my dobrou noc a odebereme se domů.“

A to učinili také všichni tři.

Stará svítilna rozšiřovala však tak jasné světlo, že to každému nápadné bylo. „Ach to byl skvostný dar!“ pravila. „Zářící hvězdy, z nichžto jsem vždycky největší radost měla, které tak jasné svítí, jakož já nikdy nemohla, ačkoliv má všechna touha a snaha k tomu směřovala, nezapomněly na mne starou svítilnu, a poslaly mně dar, abych mohla všechno pojmouti, co vůkol mne se děje, aby mne všichni viděli, kteří mne milují. A v tom záleží ta pravá radost; neboť rozkoš, která se nemůže s jinými zdělit, jest jen poloviční!“

„To dělá čest tvému smýšlení,“ pravil vítr; „ale k tomu jest voskových svíček zapotřebí. Nejsou-li ty v tobě rozžaté, nespomohou ti všechny tvé vzácné vlastnosti. A hleď, na to

hvězdy nezpomněly; ony drží tebe jako každé jiné osvětlení za voskové svíčky. Ale já se raději musím utiřit!“

A pan Větrovský se utiřil.

„Ach, můj Bože! voskové svíčky!“ vzdychla svítlna, a slze jí tekly po skle, neboť sklo bylo její oko a ona měla na každé ze čtyř stran jedno, a dalo se do deště. „Voskové svíčky, ty jsem ještě nikdy neměla a snad ani nebudu mít! Jenom jestli nebudu přelita!“

Následujícího dne – avšak ten následující den raději přeskočíme. – Příštího večera odpočívala stará svítlna v lenošce – a hádejte kde? U starého ponocného, u lampáře! Lampář si totiž vyprosil u pana měšťanosty a jeho slavné rady té zvláštní milosti, aby ohledem na svou dlouhou a věrnou službu mohl si podržeti starou svítlnu, kterou sám prvního dne nastoupení svého úřadu před čtyřadvaceti léty ponejprv na kůl zavěsil a rozžal. Lampář považoval ji jako za své dítě, neměl také jiných dětí; a svítlna byla jemu darována.

Nyní ležela v lenošce, blíže teplých kamen; zdálo se, že byla o hodně zrostla, neboť zaujímal sama celou lenošku.

Staří manželé seděli u stolu při večeři, a pohlíželi přívětivě na starou svítlnu, jížto by byli rádi u stolu místa popřáli.

Bydleli ovšem jenom ve sklepě, dva lokte hluboko v zemi; museli hlubokou, cihlami dlážděnou chodbou jít, nežli se dostali do jizby; ale tam bylo opravdu příjemně a teploučko: na dveřích byl vycpaný slavník přibit. Všechno bylo uvnitř čisté, opony visely u lůžka i na malých okénkách, a zde stály dva podivné květinové hrnky, které byl Kristian ještě jako lodník z Indie přivezl. Byly ovšem jenom hliněné a představovaly dva slony; zadek jim scházel, místo něho vyrůstal ze země, kterou byly naplněny, z jednoho nejkrásnější česnek, a to byla kuchyňská zahrada staré lampářky, a z druhé zelenal se veliký břečtan a to byla květinová zahrada starého lampáře.

Na stěně visel veliký, strakatými barvami vymalovaný obraz: „Sjezd ve Vídni.“ Zde měli všechny krále a císaře najednou. Vedle něho kvikaly dřevěné hodiny s kukačkou – sem tam, sem tam – ale šly vždy napřed, avšak starým těm lidem zdálo se, že to lépe jest, než aby se pozdily.

Požívali večeři, a stará svítlna odpočívala, jak již řečeno, v lenošce blíže kamen.

Té se zdálo, že se celý svět obrátil. Když ale starý lampář na ni pohlédl, a mluvil o tom, co oba spolu přežili, v dešti a mlze, co viděli za jasných letních nocí, co zkusili v zimních dlouhých večerách při chumelení sněhu, když každý po teple se sháněl: tu se teprv stará svítlna opět zpamatovala. Viděla všechno tak zřetelně, jakoby se to právě nyní dělo; ano, vítr jí pravdu mluvil.

Oba staří manželé byli velmi činní a pracovití; ani okamžik nezháleli. V neděli odpoledne vytáhli nějakou starou knihu, nejráději nějaký cestopis, a starý lampář čítával; o Africe, a tmavých pralesích, o slonech, kteří divocí tam bloudí; a stará lampářka pozorlivě a napnutě naslouchajíc bázlivě pohlížela na okno po hlíněných slonech, kteří za květináče jim sloužily.

„Mohu si všechno tak živě představití,“ pravila pak, a lampář naháněl jí ještě více strachu svým vlastním vypravováním.

Oh, jak toužebně přála si stará svítilna kousek voskové svíčky, aby jej do ní dali a rosvítili; a pak by byla lampářka teprve vše až do toho nejmenšího viděla v pravém světle: vysoké stromy, jak hustě vplítají větve do sebe, nahé černé lidi na bujných ořích a celé houfy slonů, kteří svými neohrabanými širokými tlápami rákosí i křoví rozšlapují.

„Co jsou mi platny všechny mé vlohy, když není ve mně voskové svíčky!“ vzdychala svítilna; „zde jest jenom olej a lůj, a to nedostačuje!“

Jednoho dne dostal se do sklepa celý balíček voskových oharků; největší kusy byly spáleny, a malých kousků použila lampářka, aby si nitě voskovala. Nyní bylo voskových svíček zde dosti, ale nikomu nenapadlo, aby aspoň jeden kousek do svítilny dali a rozžali.

„Zde sedím nyní se svými vzácnými vlastnostmi,“ myslila svítilna; „jsem všeho schopna a předce nemohu ve všem podílu bráti; nevědí, že mohu tyto bílé stěny ve skvostné tapety proměnit, v nejkrásnější lesy, ve vše, nač jenom si pomysliti mohou!“

Ostatně byla svítilna čistě držána a leskla se v koutě, kde každému, do oka padla. Cizinci ovšem říkali, že jest staré haraburdí: z toho si však lampářovic nic nedělali; mělit starou svítilnu rádi.

Jednoho dne – byl to den lampářova narození – přiblížila se stará lampářka k svítilně, a potutelně se usmívajíc pravila: „Dnes musím starému ke cti udělat osvětlení!“

Staré svítilně zavržalo srdce pod plechovými nádry, neboť myslila: „Aha, dnes konečně vzejde světlo!“ Ale zůstalo to při oleji, a žádná vosková svíčka se neobjevila. Svítila celý večer, a nahlídla při tom, že dar hvězdy pro tento život mrtvým zůstane. Tu měla sen – při takových vlastnostech nebylo divu, že také měla sen! Zdálo se jí, jakoby lampářovic byli zemřeli a svítilna sama dostala se do slévárny, aby byla přelita. Bylo jí tak úzko, jako tenkrát, když musela na radnici, aby jí měšťanosta a jeho rada prohlídli. Ale ačkoliv měla moc do sebe, podle líbosti v prach a rez se rozpadnouti, předce toho neučinila. Přišla do kotle a proměnila se v železný svícen, tak krásný, že každý mohl oči na něm nechat, a do něho dávali se jenom svíčky voskové. Svícen měl podobu anjela, jak pěknou kytici v rukou drží, a uprostřed kytice dala se vosková svíčka. Svícen byl postaven na zelený psací stůl v krásném

pokoji, který byl docela jednoduchý, a předce se v něm tak mile přebývalo: mnoho knih stálo vúkol ve skříních, stěny krásnými obrazy byly ozdobeny – kdo to zde bydlel? Zde přebýval básník, který uměl mluvit od srdce k srdci. Příroda proměnila se z jeho péra v husté tmavé lesy, v květoucí luka, kde čápové se hrdě procházeli – zde ploula loď na burácejícím moři, tam opět třpytily se hvězdy na jasné obloze. V tom spadla hvězda a – svítilna procitla.

„Jaké dary jsem já dostala!“ pravila svítilna. „Skoro bych si přála, abych byla přelita. Avšak nikoliv, to se nesmí státi, dokud lampář, můj otec, živ jest! On mne tak miluje, on mne čistil a olejem živil; vždyť se mám tak dobře, jako celý sjezd tamto na obraze, z něhož se všichni radují!“

A od této doby pociťovala stará svítilna mnohem více spokojenosti a odpočinku, kterého poctivá ta duše také zasluhovala.

KOUZELNÉ STŘEVÍCE

Nedaleko králova trhu v Kodani byla v jistém domě společnost, a sice velká společnost shromážděna, aby od pozvaných hostů opět pozvání se dostalo. Jedna část společnosti seděla již u hry, a druhá očekávala od domácí paní, co dále počít? Tak daleko již přišli, a veselost počala teprve jaksi do proudu přicházet. Mezi jiným přišla řeč i na střední věk; někteří domnívali se, že byl mnohem zajímavější, nežli nynější; ano, pan tajný rada Ufik zastával toto mínění tak důrazně, že i domácí paní hned k jeho straně přistoupila; a oba horlili nyní proti Oerstedovu pojednání v kalendáři o starém a novém věku, kdežto našemu času hlavně přednost se dává. Pan tajný rada Ufik považoval čas dánského krále Jana¹⁰ za nejlepší a nejšťastnější.

Mezitím co toto bylo předmětem rozprávky, o tato jenom na okamžení byla přerušena přinesením novin, které ničehož neobsahovaly, coby za čtení bylo stálo, poodejdeme do předsíně, kde pláště, hole a svrchní střevíce umístěny byly. Zde sedí dvě dívky, jedna mladá a druhá již při letech; mohlo se mysliti, že přišly, aby své ženské panstvo domů doprovodily; kdo si jich však trocha líp povšimnul, pochopil hned, že to nejsou žádné obyčejné služky; k tomu byly jejich tváře příliš ušlechtilé, údy jemné a kroj trochu smělý – bylyť to dvě bohyně. Mladší z nich nebyla ovšem Štěstěna sama, nýbrž jenom její komorná, která menší dary

¹⁰ Umřel roku 1513; zasnouben s Kristinou, dcerou saského kurfirsta Arnošta.

Štěstěny rozdává; starší hleděla temným zrakem před sebe, byla to Starost, ta chodí vždy sama, sama obstarává své záležitosti; tak aspoň ví, že jsou dobře zařízeny.

Vypravovaly si, kde toho dne byly. Komorná Štěstěny vykonala několik malých dobrých skutků, zachránila totiž nový klobouk před deštěm, zaopatřila poctivému muži pozdravení od vzácné Nully a tak dále; a co jí ještě zbývalo, byla obzvláštní věc.

„Musím ti také říci,“ pravila, „že dnešního dne slavím své narození, a k slavnosti té dostala jsem střevice, které člověčenstvu věnuji. Tyto střevice mají tu vlastnost, že se každý, kdo je obuje, v okamžení na místě i v čase octne, kdeby nejraději byl; každé přání takové bez výminky se hned vyplní, a člověk může takto konečně zde na zemi šťastným býti.“

„Aj, tak můžeš ty smýšlet,“ pravila Starost; „bude velmi nešťastný a žehnatí okamžení, kdy se tvých střeviců sprostí.“

„Co ti napadá!“ usmála se komorná. „Zde je postavím ke dveřím; někdo je náhodou vezme, a ten bude ten šťastný!“

To se dělo v předsíni.

* * *

Bylo již pozdě; pan tajný rada Ufik, zabrán v čas krále Jana, vracel se domů, a osud již tomu chtěl, že místo svých ony svrchní střevice Štěstěny obul, a tak vyšel ven na králův trh. Ale již byl kouzelnou mocí postaven v čas krále Jana, a proto vkročil s prahu zrovna do bláta a do kalužiny, protože v onom čase o dláždění ještě ani zminky nebylo.

„To je hrůza, jak špinavě ten králův trh vypadá,“ pravil pan Ufik. „Pěkný chodník jest tentam a všechny svítilny zhaslé!“

Měsíc nebyl ještě vysoko na obloze, a vůkol tak husté temno se rozkládalo, že všechny věci takměř v jedno splývaly. Na nejbližším rohu visela lucerna před nějakým obrazem, a osvětlení v ní bylo takové, jakoby nebylo žádné; pan rada toto světlo teprv pozoroval, když již pod ním stál, a oko jeho pohlédlo na vymalované děcko s matkou.

„Zde jest bezpochyby nějaký umělecký kabinet,“ myslil sobě, a tu zapomněly ještě štít sundat.“

Několik lidí, v kroji onoho času, šlo kolem.

„Aj, aj,“ vrtěl pan Ufik hlavou; „jak pak to vypadají? Tiť přicházejí zajisté z maškarního bálu.“

Najednou zavzněly bubny a píšťaly; smolnice jasně zasvitly. Pan rada Ufik se zarazil, když spatřil podivný průvod tudy se bráti. Nejdřív přišla celá tlupa bubeníků, kteří svých instrumentů pořádně znali užívat; tyto následovali trabanti s kušemi a šípy v toulech;

nejvážnější celého průvodu byl duchovní hodnostář. S podivením tázal se pan rada, co by to znamenalo, a kdo by ten muž byl?

„To je biskup z Přímoří!“

„Můj Bože! copak to panu biskupovi napadá?“ vzdychl si pan Ufik a vrtěl hlavou. Nebylo ani možná aby to biskup byl.

Přemýšleje o tom a neohlížeje se ani v pravo ani v levo, kráčel pan rada Ufik královým trhem a mosteckou ulicí; most, který k zámeckému náměstí vedl, nemohl najít; spatřil jenom břeh mělké vody a bahna, a tam našel konečně dva muže, stojící blíže malého člunu.

„Chce pán do Helmy být přeplaven?“ tázali se.

„Do Helmy?“ podivil se pan rada, jenž posud nevěděl, že v jiném věku se nachází. „Chci za Kristinskou zátoku do malé jílové uličky.“

Převozníci vyvalili na něho oči.

„Povězte mi jenom, kde jest most,“ domlouval jim pan Ufik. „Totě hanebné, že ani jedna svítlna není rozžata; a bláta jest zde tolik, jakoby člověk chodil v bahništi!“

Čím déle s převozníky rozmlouval, tím méně jim mohl rozumět.

„Podruhé mluvíte srozumitelněji, nerozumím takovému kroucení jazyka!“ zvolal konečně netrpělivě a obrátil se od nich. Most však nemohl najít, a zábradlí tam také nebylo.

„To je pravý škandál, jak to zde vyhlíží!“ pravil dále, rozhlížeje se vůkol; nikdy ještě nepovažoval svůj věk za tak bídný, jako tohoto večera. „Myslím, že nejlépe udělám, když vezmu fiakra.“ – Ale kde takového vzít? Nikde žádný vůz. „Musím zpátky na králův trh, tam stojí jistě vozy, sice nepřijdu nikdy za Kristinskou zátoku.“

Nyní vracel se na králův trh, a již byl tento skoro přešel, když byl měsíc vystoupil.

„Můj Bože, jakpak to lešení sem přišlo?“ zvolal hlasitě, když spatřil tržní bránu, kteráž onoho času na konci králova trhu stála.

Mezitím našel předce nějaký průchod, a tímto přišel na nynější nový trh; ale tam byla pouhá louka; jednotlivé křoviny vystávaly místem a na příč louky táhnula se hluboká strouha. Několik mizerných dřevěných budek holandských plavců stálo na protějším břehu.

„Toť jistě fata morgana, anebo jsem opilý!“ vzdychal pan rada. „Co je to? co je to?“

I vrátil se, pevné maje přesvědčení, že jest nemocen. Když se dostal na trh, pozoroval bystřeji domy; mnohé byly jen ze dřeva a se slaměnou střešou.

„Opravdu, se mnou je zle!“ bědoval. „A já pil jenom sklenici punče! a ten nemohu snést; bylo to také zpozdilé, předložit nám punč a teplého lososa; to musím také paní představené říci, až se vrátím. Ale jak je mi? totě věru směšné, a pak ještě otázka, zdali již nešli spat.“

I hledal známý dům pana představeného, ale toho nebylo nikde.

„Ach, toť hrůza: nemohu králův trh ani poznat! Ani krámu zde není; staré, bídné, polo spadlé domky spatřuji, jakobych v Roeskildu aneb Ringstedu byl. Ach, jsem jistě nemocen! Co platno, abych se ostýchal. Ale u všech všudy, kde je dům představeného? Ten není již ten bývalý; ale tamto lidé ještě nespějí. Ach, jistě jsem nemocen!“

Přišel k polootevřeným dveřím, z nichžto světlo štěrbinou se kmitalo. Byla to hospoda, jakýsi starý pivovár. Světnice vyhlížela jako holandská kůlna s hambalky a trámy na řetězích; několik lidí, totiž samí lodníci, pomíchaní s Kodaňskými měšťany a několika učenci seděli tam u džbánek a byli do hovoru svého tak hluboce ponořeni, že si vcházejícího pana rady skoro ani nepovšimli.

„Odpusťte,“ pravil pan rada k hospodské; „mně přišlo velmi zle; nechtěla byste mi zaopatřit fiakra, abych se dostal za Kristinskou zátoku?“

Hospodská podívala se na něho a zavrtěla hlavou, pak promluvila k němu po německu. Pan Ufik se domníval, že neumí dánsky a proto opakoval svou žádost též po německu. Podle toho a ještě více dle jeho kroje soudila hospodská, že snad je cizozemec. Že je s ním zle, to pochopila brzy a přinesla mu džbán vody, která páchla jaksi mořem, ačkoliv byla venku vážena ze studnice.

Pan rada položil hlavu na ruce, z hluboka si vzdychnul a rozjímal vše podivné, co vůkol něho bylo.

„Je to dnešní číslo večerních novin?“ tázal se lhostejně, vida, že hospodyně veliký arch papíru stranou položila.

Ona nerozuměla, co tím myslí, podala mu však ten papír; byl to výkres povětrního úkazu, jaký v městě Kolíně se objevil.

„Totě velmi staré,“ pravil pan rada a byl touto starožitností všecek rozveselen. „Jak jste k tomuto vzácnému listu přišla? Totě zajímavé nad míru, ačkoliv jest to jenom báchora! Takové povětrní úkazy vysvětlují se tím, že jsou to severní světla, která se někdy spatřují; beze vší pochyby povstávají působením elektriky.“

Ti, kteří nejbliže u něho seděli a jeho řeč slyšeli, s podivením na něho pohlédli, ano jeden z nich vstal, sejmul úctivě klobouk s hlavy, a velmi vážně se tváře pravil: „Jste zajisté učený muž, milý pane?“

„O nikoliv!“ odpověděl pan Ufik; „dovedu jenom o tom i o jiném mluvit, co právě zapotřebí jest!“

„*Modestia* jest krásná cnost;“ pravil opět zdvořilý muž. „Ostatně musím k vašemu výroku připojiti; *mihi secus videtur*; avšak zde tajím velmi rád své *judicium*.“

„Smím se ptáti, s kým mám čest mluvíti?“ tázal se pan rada.

„Jsem bakalář svatého písma,“ pravil muž.

Taková odpověď byla dostatečnou panu radovi: titul ten byl přiměřený kroji.

„Jistě nějaký starý vesnický učitel,“ myslil při tom pan rada; „zvláštní to patron, jakých ještě někdy nahoře v Jutsku nalézáme.“

„Zde není ovšem *locus docendi*,“ začal znovu onen muž; „prosím však, abyste sobě neobtěžoval, dále mluvíti. Jste zajisté ve starém dobře znám?“

„Ovšem“ odpověděl pan rada; „čítám velmi rád staré užitečné spisy, a též novějšími nepohrdám, vyjímaje „Večerní a denní listy“, neboť těchto jest až nazbyt.“

„Večerní a denní listy?“ tázal se bakalář.

„Ano, myslím též romány, jakých nyní máme.“

„Oh,“ usmíval se bakalář, „tyto obsahují přece dosti vtípu a čítají se i u dvora; král zvláště miluje román od Iffvena a Gaudiana, který jedná o králi Artušovi a jeho rytířích. Ještě nedávno žertoval o tom se svými vysokými pány.“

„Ano, ten jsem ještě nečetl!“ pravil pan Ufik; „je to nepochybně ten nejnovější, který Heiberg vydal.“

„Nikoliv,“ odpověděl muž; „Heiberg jej nevydal, nýbrž Godfried z Gehmenu.“

„Tak, tedy ten jest spisovatelem?“ pravil pan rada. „Totě velmi staré jméno; tak se nazýval první knihtlačitel, který v Dánsku byl!“

„Ano, to jest náš první knihtlačitel,“ dotvrzoval bakalář.

Až posud šlo všecko dobře; nyní však počal jeden z měšťanů vypravovati o hrozném moru, jaký před několika léty panoval, a mínil onen r. 1484. Pan rada Ufik se domníval, že to cholera, o kteréž byla řeč, a tak rozprávka posud byla ve svých kolejích; válka od roku 1490 byla též na blízku, že nemohla býti opominuta; anglické loupežné koráby vzaly několik dánských lodí v zátocě, pravil měšťan, a pan rada Ufik, který události r. 1801 velmi dobře znal, souhlasil výborně proti Angličanům. Ostatní rozprávka neměla jaksi patřičné souvislosti; brzy nemohli se shodnouti, brzy opět mluvil každý něco jiného, někdy pravý nesmysl pro druhého; učený bakalář byl příliš neučeným, a nejjednodušší vyjádření radovo znělo mu co příliš smělé a přenáhlené. Oba se na sebe dívali, a když bylo nejhůře, mluvil bakalář po latinsku, doufaje, že mu lépe bude rozuměno; ale přece to nic nezpomáhalo.

„Nu, jak se vám daří?“ tázala se hospodská a zatáhla pana radu za rukáv. Nyní se vrátila jeho paměť, neboť v proudu rozprávky byl na všechno zapomněl, co se bylo dříve stalo.

„Můj Bože, kde jsem?“ zvolal a hlava mu šla kolem, když na to zpomněl.

„Klaret nám přineste! Medovinu a Bremské pivo!“ zvolal jeden z hostů. „A vy musíte pít s námi!“

Dvě dívky vešly do světnice; jedna z nich měla dvojbarevný čepec¹¹ na hlavě. Ty nalily a poklonily se; panu radovi šel mráz po zádech.

„Co je to? co to znamená!“ zvolal, ale musil s nimi pít; docela zdvořile zmocnili se dobrého toho pána a tiskli jej k sobě; byl nanejvýš pomaten, a když jeden z hostů řekl, že jest opilý, nepochyboval ani za mák o tom, nýbrž žádal jenom, aby mu zaopatřili fiakra. Nyní mysli, že mluví tatarsky. Nikdy nebyl ještě v tak sprosté společnosti.

„Toť se podobá, jakoby se lidé byli navrátili k pohanství!“ myslil si pan Ufik. „Je to nejhroznější okamžik v mém životě!“ Ale zároveň přišlo mu na mysl, aby se pod stůl shýbnul, a pak ze dveří vyklouznul. To také učinil, ale když již byl u dveří, zpozorovali ostatní, co chce učiniti; i uchopili jej za nohy, a tak – k jeho štěstí – stáhli mu střevíce, a tak – zmizelo i kouzlo!

Pan rada Unie viděl docela zřetelně svítilnu před sebou hořet; a za ní veliké stavení; všecko bylo nádherné a jemu povědomé. Byl to králův trh, jak jej nyní vidíme; pan rada ležel nohama obrácen ke dveřím, a zrovna naproti seděl ponocný a spal.

„I ty můj stvořiteli, zde ležím na ulici a měl jsem strašlivý sen!“ pravil pan rada z louže vstávaje. „Ano, jest to králův trh? A jak krásný! Totě hrozná, jak sklenice punče na mne účinkuje!“

Dvě minuty později seděl ve voze, a jel za Kristinskou zátoku. Zpomínal na úzkost a strach, jaký vystál, a ze srdce velebil šťastnou skutečnost, čas nynější, který se všemi nedostatky svými daleko lepším jest, nežli onen, ve kterém se nedávno ještě nacházel.

* * *

Hleďme, na mou duši! zde leží opravdu střevíce!“ zvolal ponocný, když byl procitnul. „Patří zajisté důstojníkovi, který tamto nahoře bydlí; vždyť leží zrovna přede dveřmi!“

S ochotností bylby poctivý muž zazvonil a je odvedl, neboť bylo na hoře ještě světlo; ale nechtěl ostatní lidí v domě buditi a proto tak neučinil.

„To musí býti teploučko, takové mítí na nohou,“ pravil: „jsou tak měkkouké.“ A skutečně hodily se mu dobře na nohy. „Jak podivní jsou lidé na světě! Ten tam nahoře mohl by se do teplého lůžka položit, a hleďme, on o to nedbá! Raději přechází sem tam po pokoji. Ten jest šťastný člověk! Nemá ani ženy ani dítek, každého večera přichází do společností. Oh, kdybych já byl jím; ano, pak bych byl šťastným člověkem!“

¹¹ Dle nařízení krále Jana musily ženské pochybné pověsti takové čepce nositi.

A sotva byl toto přání projevilo, účinkovaly střevíce, které měl na nohou; ponocný se proměnil v poručíka královské gardy. Tam stál nahoře v pokoji, a držel růžový papírek v ruce, na kterémž byla psána báseň, milostná báseň od samého pana poručíka. Neboť kdo by neměl ve svém životě aspoň jedenkrát lyrickou myšlénku, a zvláště poručík od gardy! Nu, a když se taková myšlénka napíše, pak máme poesii. A zde stálo napsáno:

„Kolébá tě líbý sen,
mne se však vzdaluje –
a mé srdce každý den
bol svůj ti žaluje!
A lásky touha vroucí
v srdci se netiší;
a vzdechy touhou mroucí
z ňader mých se deroucí,
sluch tvůj, ach! neslyší!

Žalu mému útěchy
pomněnky poskytnou:
srdce mého že vzdechy
k Líně mé proniknou!
A všechny strasti minou,
tiše žal umírá,
jen blahosti tu kynou
a v hloubi duše plynou –
v náruč, ach! tě svírá!“

Ano, takové básně se píšou, když jest člověk zamilovaný, ale rozvážlivý muž je nedá tisknout. Poručík od královské gardy, láska, nouze – to jest trojhran, anebo lépe polovička zlomené kostky štěstí. To cítil též náš poručík velmi živě, a proto položil horkou hlavu na studené okno a zhluboka vzdychal:

„Ten ubohý ponocný tam na ulici jest mnohem šťastnější nežli já! Ten nezná, co já bídou nazývám! Ten má svůj domov, ženu a děti, které jeho žel sdílejí, a když se raduje, s ním se veselí! Oh, bylbych jistě šťastnějším, nežli jsem, kdybych jím byl, s jeho požadavky a s jeho nadějí životem se bral! Ano, on jest šťastnější, nežli já!“

A v tom okamžení byl ponocný opět ponocným.

„To byl ošklivý sen,“ pravil „ale dosti k smíchu. Bylo mi, jakobych byl poručíkem královské gardy, co tamto nahoře bydlí, a to nebylo žádné potěšení. Ten nemá ani ženu ani šest kluků, kteří jsou v stavu mne do smrti z lásky zulíbat!“

A opět zde seděl a dřímal; sen mu nechtěl jaksi z hlavy a z myšlének; střevíce měl ještě na nohou. V tom spadla hvězda na obloze.

„Aha, teď jedna zhynula!“ pravil ponocný; „a předce jest jich ještě dosti nahoře. I měl bych zajisté chuť, ty věci trochu lépe seznati, a zvláště měsíc, tentě náš nejbližší soused. Když umřeme, praví student, jemuž má žena pere, letíme pryč s jednoho tělesa na druhé. To je ale lež, byloby to ale velmi hezké. Kdybych mohl také nahoru vyskočit, pak bych již své tělo zde na lavici rád zanechal.“

Jsou nyní věci na světě, které nesmíme jen tak ledabylo vysloviti, nýbrž s opatrností a to zvláště tenkrát, když máme kouzelné střevíce na nohou. Slyšme však, co se našemu ponocnému stalo.

Co se nás týče, my známe všickni rychlost parních strojů; to jsme se přesvědčili buď na železnicích, anebo na lodí námořní. Avšak rychlost tato podobá se kroku lenocha aneb chodu hlemejždě v poměru k rychlosti, jakou světlo proniká; toto letí devatenácte milionkrát rychleji nežli nejlepší běhoun, a předce jest elektrika ještě rychlejší. Smrt jest elektrická rána, která naše srdce zasáhne, a na perutích elektriky vzlétne osvobozená duše naše. Osm minut a několik sekund potřebuje světlo sluneční k cestě více nežli dvacet milionů mil; cestuje-li však duše po elektrice, potřebuje ještě méně času k tak daleké cestě. Prostora mezi světovými tělesy není pro duši větší, nežli jest pro nás vzdálenost mezi příbytky našich přátel v jednom a témž městě, ano i když docela na blízku nám bydlí. Za to však nás tato elektrická rána do srdce připravuje o tělo, tak že víc ho užívatí nemůžeme, nemáme-li v případě takovém kouzelné střevíce, jako onen ponocný.

V několika sekundách urazil náš ponocný oněch dvaapadesát tisíc mil do měsíce, který, jak známo, z lehčí hmoty utvořen jest nežli naše země, a můžeme říci, že hmota ta jest taková, jako čerstvě napadlý sníh. Tam se octnul na jednom z těch nesčíslných prstencovitých vrchů, které na veliké mapě doktora Mädlera vidíme. Uprostřed vrchu toho nacházela se hluboká jáma, skoro půl míle srázně do vnitř ležící, a tam dole leželo město, o němžto jakési ponětí nabudeme, když roztlučeme vejce do sklenice vody; látka ta byla zde též tak měkká a tvořila podobné věže s báními a kuželovitými výběžky, průhledné a v slabém vzduchu plynoucí. Naše země vznášela se jako veliká tmavočervená koule nad jeho hlavou.

I spatřil zde veliké množství tvorů, kteří zajisté byli to, co my lidmi nazýváme, ale vyhlíželi docela jinak nežli my; obrazotvornost mnohem vyšší, nežli Heršlova, je utvořila. Kdyby se postavili do řady, řeklo by se: To jest krásná arabeska! Měli též svou řeč, ale nikdo nebude žádati, aby duše ponocného jí rozuměla. Avšak předce toho dovedla, neboť naše duše má mnohem větších a dokonalejších schopností, nežli sobě pomysliti můžeme. Neukazuje-liž nám ve snu své dramatické vlohy, že se musíme diviti? Každý náš známý vystupuje zde mluvící, tak úplně ve svém charakteru a s tím samým názvukem, v tak plné míře, že ve bdění žádný z nás nemůže to nápodobit. Přivolává a předvádí nám osoby, na které kolik let již jsme nezpoměli; najednou předstupují v naší duši tak živě, až na nejtělejší rysy vypočtené. Jenom paměť naší duše jest choulostivá; každý hřích, každou zlou myšlenku ona uchová, pak přijde na to, zdali budeme moci účet klásti z každého nepředloženého slova, které ze srdce přes naše rty proklouzlo.

Duše ponocného rozuměla velmi dobře řeči obyvatelů měsíce. Ti se hádali o naší zemi a pochybovali, zdali jest obydlena čili nic; vzduch prý je na ní asi příliš dusivý, aby rozumný tvor měsíce tam mohl přebývat. Jenom měsíc jest prý obydlen, on že je to pravé těleso světové, kde nejstarší tvorové světa žijou. Mluvili též o politice; avšak obraťme se raději na králův trh, jak se tělu ponocného vedlo.

Mrtvé tělo leželo tam na lavici; halapartna vypadla z ruky, a oči pohlížely vzhůru k měsíci, kde poctivá duše se procházela.

„Kolik je hodin?“ tázal se okolojdoucí. Kdo ale neodpověděl, byl ponocný. Tu ťuknul jej tázající se do nosu, a ponocný ztratil rovnováhu, svalil se a co mrtvola tam ležel. Všickni jeho kamarádi se ho lekli; ponocný byl mrtev a mrtev také zůstal; bylo to ohlášeno a ráno odneslo se tělo do nemocnice.

Bylaby to pěkná švanda pro duši, kdyby se nyní vrátila a beze vší pochyby své tělo hledala na králově trhu, a žádné nenašla. Zajisté by běžela nejdřív na policejní úřad, později do redakce novin, aby tam mezi ztracenými věcmi o svém těle se dověděla, a pak honem do nemocnice přiběhla. Upokojme se však, neboť duše nejlépe jedná, když sama sebou něco podniká; jenom tělo činí ji hloupou.

Jak jsme podotkli, tělo nemocného bylo odneseno do nemocnice, a tam pak do komory k očištění, a nejprvnější co učinil lazebník bylo, že ztáhnul s nohou střevíce a tu musila duše nazpět. A ona zamířila zrovna do těla, a v několika minutách byl opět život v ponocném. On také ujišťoval, že to byla nejhroznější noc jeho života, a že ani za celý zlatý nechce více to opět zakusiti. Ještě toho dne byl propuštěn, střevíce zůstaly však v nemocnici.

* * *

Každý Kodaňan ví, jak vchod do nemocnice Bedřichovy vyhlíží; ale poněvadž i několik ne-Kodaňanů toto vypravování snad čísti bude, musíme kratičké jeho popsání podati.

Nemocnice jest od ulice oddělena mříží dosti vysokou, jejíž železné pruty tak daleko od sebe odstávají, že, jak se povídá, mnohý tenounký famulus již prolezl, a tak svou mimořádní návštěvu za večera odbyl. S hlavou, bývalo nejhůř; ale i zde, jak často ve světě se stává, bývaly malé hlavy nešťastnější. Toto jakožto úvod bude dostatečné.

Jeden z mladých doktůrků, o němžto vším právem se mohlo říci, že má velkou hlavu, měl právě hlídku tohoto večera. Déšť se jenom lil s oblak; ale vzdor těmto dvěma překážkám musil ven, vždyť dal slovo svému ideálu, z kteréhož mínil časem svým udělati paní doktorku. Jenom na čtvrt hodinky: to nebylo tak důležité, aby vrátnému to oznámil, a zvláště když mohl skrze mříž prolézt. A zde ležely střevíce, které ponocný zapomněl, ty mohly v deštivém počasí dobrou službu konat; i obul je. Nyní přišlo na to, zdali bude moci prolézt; až posud toho nezkoušel – a již stál u mříže.

„I kdyby se mi poštěstilo, abych aspoň hlavu měl venku!“ pravil, a hned, ačkoliv byla hlava velká a široká, docela lehce a šťastně ji prostrčil. Tomu přání střevíce vyhověly; avšak i ostatní tělo mělo následovat podle hlavy, ale to nemohlo.

„Jsem trochu tlustý!“ pravil mladý doktor; „myslil jsem, že s hlavou půjde to nejhůř! A nyní nemohu dále.“

Nyní chtěl hlavou rychle nazpět, ale to také nešlo. Krkem mohl pohodlně pohybovat, a to bylo také všechno. První pocit, jaký se ho zmocnil, byla mrzutost, a druhý, že jeho rozmar docela klesl. Kouzelné střevíce přivedly jej do tohoto hrozného stavu, a nešťastnou náhodou ani mu nenapadlo, aby si přál býti osvobozen. Ano, místo co si to měl přát, namáhal se, aby se vysvobodil, nepřišel ale z místa. Déšť byl čím dále tím hustější, ani človíčka nebylo na ulici viděti; zvonec nemohl dosáhnouti: jak se odtud dostat? Již viděl, že musí takto rána dočkati; pak se musí pro zámečníka poslati, aby železné mříže přepiloval. Ale to nejde tak rychle; děti ze školy, která zrovna naproti jest, se tu shromáždí; celá lednická čtvrt se sběhne, aby jej viděla na pranýři – to bude nějaký sběh a křik a divení!

„Hu, krev mi stoupá do hlavy, tak že se zbláznit musím! Ano, já již blázním! Oh, kdybych byl odtud, pak by bylo lépe!“

Tak měl již dříve mluvit. V okamžení, jak myšlenku tuto vyslovil, měl hlavu ze mříže venku, a utíkal do vnitř domu jako bez smyslu ze strachu, jaký mu kouzelné střevíce způsobily. Nesmíme však mysliti, že všemu již konec; nikoliv, bude mnohem ještě hůř.

Noc minula, minul i následující den, a pro střevíce nikdo nepřišel. Večer dávalo se deklamační představení na jistém domácím divadle. Divadlo bylo přeplněno; mezi diváky byl

i náš doktor z nemocnice, jenž, jak se podobalo, na včerejší zlou příhodu již zapomněl. Kouzelné střevice měl na nohou, neboť nikdo k nim se nepřihlásil, a na ulici bylo blátivo. Nová báseň: „Brejle babičiny“ byla přednášena; to byly brejle, kdo ty má prý na nose a sedí před velikou společností lidí, podobají se tito lidé kartám a z těchto může pak prorokovat všecko, i jaká povětrnost budoucího roku panovat bude.

Tato myšlénka velmi bavila mladého doktora; takové brejle přál si mít. Kdyby jich patřičně používal, mohl lidem i do srdce vidět; to by vlastně bylo mnohem zajímavější, myslil, nežli vědět, jaká povětrnost budoucího roku bude; toho se každý dočká, toho druhého však nikdy.

„Teď sobě představuji celou řadu dam i pánů v první lavici: kdyby se mohlo takhle k nim zrovna do srdce vidět; ano, to by musil být tak nějaký otvor, jakási okenice do srdce – hoj! co by tam mé oči viděly?! Tamto u té dámy bych jistě spatřil velký modní sklad; u oné naopak byloby srdce prázdné, avšak neškodilo by je vyčistit. Snad bych také našel některé jak se patří? Ach ano!“ vzdychnul si, „já znám jen jedinké, tam jest všecko jaksepatří, avšak již tam někdo vězí: to jest jediná neřest v celém krámu! Z jednoho i druhého znělo by: Račte jenom vejít! Ano, kdybych mohl jako malá myšlénka vejíti a srdce tato prohlédnouti!“

To bylo něco pro kouzelné střevice; celý pan doktor se scvrknul, a velmi neobyčejná cesta počala zrovna do prostřed srdcí v první řadě sedících diváků.

První srdce, do něhož vešel, náleželo usedlé dámě; i domníval se, že se octnul v anatomickém kabinetu, a sice v onom oddělení, kde sádrové odlivky rozličných dílů těla po stěnách visí; jenom ten rozdíl zde byl, že v kabinetu se teprva dělají, když nemocný tam přijde, zde vsak v srdci byly utvořeny a uloženy, když již osoby, jimžto patřily, dávno byly odešly. Byly to odlivky přítelkyň, jejichžto tělesné i duševní chyby zde se chovaly.

Rychle octnul se v jiném ženském srdci; zde to vyhlíželo jako ve veliké svatyni; bílá holubice nevinnosti poletovala nad velikým oltářem. Jak rád by byl na kolena klesnul, avšak musil odtud do nejbližšího srdce. Slyšel však ještě zníti zvuky varhan, ano, jemu samému se zdálo, že se stal z něho nový a lepší člověk, tak že cítil se býti hodným, do nejbližší svatyně vkročit, která jemu představila chudobnou podkrovní komůrku, kde nemocná matka na lůžku ležela; avšak otevřeným okénkem svítilo teplounké slunéčko boží, skvoucí růže pohybovaly se větrem v malém truhlíku na střeše a dva žlutí ptáčkové vesele zpívali v čistých klecích s dětinskou radostí, při čemž nemocná máti modlila se prosíc o požehnání pro svou dceru.

Nyní lezl po ruce i nohou jako v nějakém řeznickém krámě: kamkoli se dostal, všude maso a jenom maso; bylo to srdce bohatého, řádného muže, jehož jméno jistě stálo v adresní knize.

Na to přišel do srdce jeho manželky; to byl starý, zapadlý holubník. Podobizna mužova byla tu použitá za kohouta na střeše, a byla ve spojení se všemi dveřmi, a tyto se otvíraly a zavíraly tak, jak se muž obracel.

Potom se dostal do srdce, kdež bylo vše vůkol jako veliké zrcadlo, takové jako jest na hradě; ale zrcadlo to zvětšovalo vše náramně. Uprostřed sedělo nepatrné *Já* osoby, žasnouc nad vlastní velikostí.

Pak se domníval býti v úzkém jehelníku, naplněném špičatými jehlami; i myslil opravdu, že to zajisté srdce staré, na ocet pozůstalé panny; avšak nebylo tomu tak: srdce náleželo mladému vojínu s několika řady, o němžto se říkalo: že jest muž srdnatý a duchaplný.

Zcela pomaten dostal se ubohý doktor z posledního srdce této řady; i nemohl své myšlénky urovnati; myslil, že toho příčinou jeho veliká obrazotvornost.

„Můj Bože!“ vzdychnul si, „mám zajisté zárodek k zbláznění! Zde jest náramné horko; krev mi vstupuje k hlavě!“ A nyní zpomněl si na příhodu minulého večera, když hlava jeho mezi železnými mřížemi v nemocnici vězela.

„To jsem jistě tam ulovil,“ pomyslíl si. „Dokud čas, musím něco proti tomu užívat. Ruská lázeň bude nejlepší. Kdybych byl již tam na nejhořejším prkně!“

A v tom ležel na nejhořejším prkně v parní lázni – a ležel tam v plném obleku, v botách a střevících svrchních; horké krůpěje vody padaly mu se stropu do obličeje.

„Hu!“ zkřikl a seskočil dolů, aby v studené lázni se ochladil. Lazebník též zkřikl, když spatřil obléknutého člověka v parní lázni.

Doktor však měl tolik přítomnosti ducha, že mu pošeptal: „Jde tu o sázku!“ Ale první bylo, co učinil, když do svého pokojíka přišel, že si veliký španělský flastr do týle a druhý na záda přilepil, aby mu zárodek k zbláznění vytáhl.

Druhého dne měl záda plné puchýřů: to bylo vše, co mu kouzelné střevíce způsobily.

Ponocný, o němž jsme vypravovali, zpomněl si zatím na střevíce, které byl našel a s nimiž se do nemocnice dostal. I došel si pro ně, ale poněvadž ani poručík, aniž kdo jiný v ulici k nim se nechtěl hlásiti, dostaly se na policejní úřad.

„Ty vyhlížejí docela jako moje,“ pravil jeden z pánů písařů, když je byl chvíli pozoroval a pak k svým přistavil. „Věřu ani oko ševcovo nemusím míti, abych je rozeznal.“

„Pane písaři!“ pravil sluha, jenž s balíkem pod páží vešel.

Pan písař se obrátil a mluvil se sluhou; když jej byl odbyl a opět střevíce pozoroval, byl u veliké nejistotě, zdali ty na pravo aneb na levo jeho vlastní jsou.

„Musejí to být ty mokré!“ myslil si. Avšak bylo to právě naopak, neboť mokré byly kouzelné stěvíce; ale proč by nemohl i písař někdy se zmýlit? I obul je, strčil svoje papíry do kapsy, několik jich vzal pod paždí, neboť doma měl je pročístí a výtahy z nich učinit; avšak bylo právě v neděli dopoledne a povětrí krásné.

„Procházka do Bedřichova háje půjde mi k duhu!“ myslil, a proto šel z města ven.

* * *

Tišího a hodnějšího človíčka nebylo nad tohoto mladého muže; i přejem mu z plného srdce takovou procházku; po tak dlouhém sezení půjde mu zajisté k duhu. Z počátku kráčel zvolna jako člověk, který živoří jako bylina, proto neměly stěvíce příležitosti, svou kouzelnou moc na jevo dáti.

V stromořadí potkal známého, mladého to básníka, který mu vypravoval, že budoucího dne vydá se na cestu.

„Chcete již opět odtud?“ tázal se písař. „Vy jste zajisté šťastný svobodný člověk; můžete vyletět, kdy a kam chcete, my ostatní máme řetěz na nohou.“

„Ten ale víže ke chlebu!“ odpověděl básník. „Netřeba vám se starati o budoucí den, a když sestárnete, dostanete ještě pensí!“

„Vy však máte to ještě mnohem líp,“ pravil pan písař; „je to asi rozkoš, sedět a při tom básnit. Celý svět se vám koří, a pak jste vlastním svým pánem! Ano, mohl byste toho zakusit, jak úřední prach chutná.“

Básník vrtěl hlavou, pan písař kýval hlavou; každý zůstal při svém mínění, a pak se rozešli.

„Zvláštní to národ, ti básníci!“ pravil pan písař k sobě. „Rád bych toho zakusil, jak asi takovému člověku je, sám bych chtěl býti básníkem. Jsem jist, že bych takové plačtivé žalmy nepsal, jako druzí činí! – Jaký krásný jarní den pro básníka! povětrí tak neobyčejně čisté a lahodné, obloha tak jasná, a to zelení – ach jak příjemně zavání! Ano, dlouhá léta jsem to necítil tak, jako v tom okamžení!“

Pozorujeme již, že se z něho stal básník. Poznávati to teprv, byloby jak se říká zpozdilé; jeť bláznovstvím, mysliti, že jest básník něco jiného, nežli ostatní lidé; mohou býti mezi těmito mnohem básničtější vlohý, nežli jaké i mnohý co básník proslulý a uznaný muž sám mívá. Rozdíl jest ten, že básník lepší duševní ponětí má: on umí myšlénku i pocit pojmuti, až čistě a srozumitelně ve slova se spojí; toho nedovedou ostatní lidé. Avšak přechod z obyčejné povahy k vyšším vlohám jest vždy patrný, a tak i u tohoto písaře musí býti nápadným.

„Ta skvělá obloha!“ pravil; „jak mne upomíná na fialky u tety Lory. Ano, jak krásný ztrávil jsem u ní věk! Můj Bože, na to jsem již dlouhý čas ani nezapomněl! Ta dobrá stará dušinka! Bydlí tamto za průlivem; vždy měla nějakou větvičku aneb několik zelených sazeniček ve vodě; ať byla zima tuhá jakkoliv. Fialky květy, a já ohřáté krejčary na zamrzlá okna kladl a tak kukátka dělal. To byla pěkná výhlídka. Venku v průlivu stály lodě zamrzlé a ode všeho mužstva opuštěné; jediná křiklavá vrána byla jich obyvatelem. Když však jarní větry zaduly, hoj! jak vše oživilo! Při zpěvu a radostném volání prosekával se led; lodě byly znova natřeny a plachtami opatřeny, pak se vydaly na cestu do cizích zemí. Jenom já zde zůstal a musel zůstat, vždy v úradě býti a viděti, jak jiní průvodní listy do ciziny dostávají. To jest můj osud – ovšem – ovšem!“ A vzdychnul si z hluboka.

Najednou však se zarazil. „Můj Bože! Takto jsem nikdy před tím nesmýšlel, aniž cítil; toť musí býti příčinou ten příjemný jarní větérek; jak úzkostně a předce lahodně jest mi okolo srdce!“

I sáhnul do kapsy po svých papírech.

„Tyto mně podají jinou látku k přemýšlení!“ pravil a přehlédl první list. „Mlíkařka, původní smutnohra v pěti jednáních,“ četl. „Co je to? A to jest mou vlastní rukou psáno. Což jsem já takovou smutnohru kdy psal? – „Ouklady na procházce, aneb: Den pokání, veselohra“ – kde jsem k tomu přišel? To mi někdo do kapsy vstrčil! Zde jest nějaké psaní.“

Ano, to bylo od divadelního ředitele; kusy byly odmrštěny a psaní ne velmi zdvořile psáno.

„Hm, hm!“ pravil písař a sednul opět na lavici; jeho myšlenky byly velmi rozsáhlé, jeho srdce měkké. Bezděčně utrl nejbližší kvítko; byla to obyčejná sedmikráska. Co nám přírodopytci ve mnohých přednáškách teprv povědí, objevila mu tato v jediné minutě. Vypravovala o tajemství svého zrození, o síle slunečního světla, které rozložilo její útlé lístečky a vynutilo z nich vůni. Tu zpomínal na boje života, které těž city radostné a bolestné v našem srdci budí. Vzduch a světlo jsou milenci květiny, avšak světlo má přednost. Ke světlu se obrací a zmizí-li toto, svine své listy a usne v objetí vzduchu.

„Světlo jest, co mne zdobí!“ pravila květina. – „Vzduch ti však dechu dává!“ šeptal hlas básníka.

Blíže něho stál klučina, a tloukl holí do bahnitého příkopu; kapky kalné vody stříkaly vzhůru mezi zelené větve stromů, a písař zpomínal při tom na miliony zvířátek, ježto v kapce vzhůru byla metána, což dle jich velikosti bylo tolikéž, jako pro nás, kdybychom až nad oblaky se dostali.

Když v jeho mysli takové zpomínky vznikaly, přemýšlel o proměně, jaká se s ním přihodila, a usmíval se.

„Spím a předce bdím! Znamenité je, jak přirozeně můžeme snít, a předce vědět, že vše jenom sen. Kéž bych se mohl zejtra na tento sen upamatovat, až procitnu! Zdá se mi, že jsem velmi rozjitřen; mám dobrý pojem o všem, cítím se tak volným; jsem však jist, že vše hloupou věcí bude, pakli zejtra na něco si zpomenou: takto se mi vícekrát již dělo. Tak se děje se vším moudrým a nádherným, co ve snu mluvíme a vidíme, jako s podzemními poklady: když se dostanou, jsou bohaté a skvělé, avšak při světle denním jsou jenom kamení a svadlé listí. Ach!“ vzdychnul bolestně a pozoroval zpěvné ptáky, vesele s větve na větev poskakující, „ti se mají mnohem lépe nežli já! Lítati, oh jaké to rajské umění! Šťastný ten, který se s perutěmi narodí! Ano, kdybych se mohl v ptáka proměnit, chtěl bych skřivanem být!“

A v tom okamžení proměnili se rámě a šosy od kabátu v křídla; ze šatu bylo peří a ze svrchních střeveců pazoury; i pozoroval tuto proměnu velmi dobře a smál se tomu uvnitř.

„Tak, nyní patrně vidím, že sním, ale tak bláznovsky ještě nikdy jsem nesnil!“

A vyletěl do výše mezi zelené listí a zpíval; ale nebylo žádné poesie ve zpěvu, neboť mysl básnická byla zmizela. Kouzelné střevice mohly jenom jednu věc najednou vykonat, tak jako každý, kdo chce něco řádně vyvésti. Chtěl býti básníkem: tím byl; nyní chtěl být malým ptáčkem, a když jím se stal, přestala předešlá vlastnost.

„Totě výborné!“ pravil. „Ve dne sedím v úřadě mezi suchopárnými akty; v noci sním, že jsem skřivanem a poletuji v Bedřichově háji. Toť by se mohla celá komedie o tom napsati.“

Nyní sletěl dolů do trávy, otáčel hlavu na vše strany a štípal zobáčkem do útlých lístečků, které v poměru k nynější jeho velikosti zdály se tak veliké býti, jako palmy v severní Africe.

Avšak jenom na okamžik mohl takto se rozhlížeti, neboť najednou byla vůkol něho tmavá noc; dle jeho mínění byl to ukrutný předmět, který na něho se svalil: a předce to byla jenom čepice, jakou onen klučina po něm hodil. Ruka vklouzla pod čepici a uchopila písaře za hřbet a křídla, takže písknul. V prvním leknutí hlasitě zkríknu: „Nestydatý měchu! Já jsem úřední písař!“ Ale zkríknutí to znělo chlapci jako jednoduchý hvizd! Klepnul ptáka přes zobák a kráčel odtud. Ve stromořadí potkal jiné dva chlapce a ti koupili ptáka od něho za několik krejcarů, a tak se dostal písař nazpět do Kodaně.

„Dobře ještě, že je to sen,“ pravil písař, „sice bych se opravdu zlobil! Dříve byl jsem básníkem a nyní skřivanem! Ano, tohoť příčinou zajisté básnická mysl, která mne v tohoto

malého tvora proměnila! Totě mizerná historie, zvláště když padne člověk klukům do rukou. Jsem žádostiv, jak se to skončí!“

Chlapci přinesli jej do skvostného pokoje. Tlustá, přívětivá paní je uvítala. Neměla však velkou radost z toho, že přinesli sprostého polního ptáka, jak skřivana pojmenovala. Jenom pro dnešek dovolila jim, že jej směli do prázdné klece v okně pustit.

„Učiní snad to radost papíncovi,“ doložila a usmála se při tom na velikého zeleného papouška, který jako vzácný pán houpal se na kruhu ve skvostné mosazné kleci. „Dnes jest den narození papíncova!“ pravila lehkomyšlně „proto snad přichází ten polní ptáček štěstí přátel.“

Papínek neodpověděl ani slova, nýbrž pořád houpal se tam i sem; avšak pěkný kanárek, který předešlého léta ze své teplé, vonně páchnoucí vlasti přišel, ozval se příjemným hlasem.

„Křikloune!“ pravila paní a hodila bílý šátek na klec.

„Píp, píp!“ sténal tento; „toť hrozná chumelice sněhu!“ A již více ani nemukl.

Písař, aneb jak jej paní pojmenovala, polní pták přišel do malé klece blíže kanárka, nedaleko papouška. Jediná lidská slova, která papínek žvatlal, a která někdy dosti k smíchu byla, zněla: „Ne, buďme lidmi!“ Všecko jiné, co křičel, bylo tak nesrozumitelné, jako zpěv kanárka, jenom ne pro písaře, který sám nyní ptákem byl; rozuměl svým novým soudruhům velmi dobře.

„Lítal jsem pod zelenou palmou a kvetoucím mandlovým stromem!“ zapěl kanárek. „Lítal jsem se svými bratry a sestrami přes skvostné květiny a nad čistým jezerem, kdežto rostliny na dně se houpají. Spatřil jsem též krásné papoušky, kteří veselé povídky vypravovali, a sice mnohé a zajímavé.“

„Ti byli divocí,“ odpověděl papínek; „ti neměli žádného vzdělání. Ne, buďme lidmi! – Proč se nesměješ? Když se paní a každý cizinec tomu směje, můžeš také. Máš velikou chybu, že nechápeš co vtipného. Ne, buďme lidmi!“

„Oh pamatuješ se na krásné dívky, které mezi kvetoucími květinami tančily? Pamatuješ se na sladké ovoce a občerstvující šťávu divokých rostlin?“

„Ovšem,“ pravil papoušek; „ale zde je mi mnohem lépe! Mám dobré jídlo a výbornou posluhu; vím, že jsem dobrá hlava, a více nežádám. Ne, buďme lidmi! – Ty příliš horuješ, jak to lidé jmenují. Já mám důkladné vědomosti a vtip; ty opět ducha, ale žádné předložení; ty se ponořuješ ve vysoké tóny přírody, a proto jsi přikryt, to se mně nestane; ne, vždyť jsem je mnoho peněz stál. Svým zobákem se pyšním a vtipem vůkol hazím – ne, buďme lidmi!“

„Oh, má ubohá, kvetoucí otčino!“ zalkal kanárek; „tvé tmavozelené háje a tiché zátoky budu opěvati; zpívati o ratolestech čistou vodní hladinu líbající, pěti o radostech všech mých volných bratří a sester, ježto poletují nad zřídlem potoků, pustiny ovlažujících!“

„Zanech žalného zpěvu!“ pravil papoušek. „Zpívej něco k smíchu! vždyť smích jest znamením nejvyššího stanoviska duševního. Pohledni, zdali pes aneb kůň se může smáti? Nikoli – plakat mohou, ale smáti – to jest člověku jenom dáno – ho, ho, ho!“ smál se papoušek a přidal k tomu svůj vtip: „Ne, buďme lidmi!“

„Aj, ty malý šedivče – ptáče severu,“ pravil kanárek ke skřivanu; „i tys nyní věznem! Zajisté zima tuhá jest v tvých lesích, ale jest tam svoboda! Vylítni! Zapomněli klec zavřít – nahoře okno jest otevřeno – vylítni – vylítni!“

Bezděčně učinil takto písař a již byl z klece: v tom okamžení vrzly polootevřené dvěře blízkého pokoje, a opatrně, s jiskrnými zelenými očmi vloudila se domácí kočka dovnitř a činila honbu na něho. Kanárek třepetal se v kleci, papoušek tloukl křídly a křičel: „Ne, buďme lidmi!“ Písař cítil smrtelný strach a vyletěl z okna; letěl přes domy a ulice dále a dále; konečně musil si odpočinout. Protějšší dům přicházel mu povědomým; jedno okno bylo otevřeno; i vletěl do vnitř. Byl to jeho vlastní příbytek a tam sednul na stůl.

„Ne, buďme lidmi!“ pravil bezvolně po papouškovi, a v té chvíli byl z něho písař, ale seděl na stole.

„Zachraň mne Bůh!“ pravil. „Jak jsem přišel na stůl a tak do snu se zabral? To byl podivný sen, jaký se mně zdál – samé hlouposti!“

* * *

Za ranního ještě jitra, když písař ještě na lůžku odpočíval, klepalo se na jeho dvěře; byl to jeho sused, mladý bohoslovec, bydlící v tom 1 samém poschodí. I vešel.

„Půjč mi svrchní střevíce,“ pravil: „v zahradě jest příliš mokro, ale slunce krásně vychází: rád bych svou dýmku tam dole vykouřil.“

Obul střevíce, a brzy byl v zahradě, která jenom dva stromy, švestkový a jabloňový v sobě chovala; avšak i taková malá zahrádka uvnitř velkého města jest pravým bohatstvím. Bohoslovec krácel dva kroky sem a čtyry kroky tam po celé prostoře zahrady. Bilo právě šest hodin; na ulici zazněla poštovní trubka.

„Oh, cestovat, cestovat!“ zvolal; „toť největší štěstí na světě!“ toť cílem mých přání! Pak by se utišil nepokoj, jaký cítím; avšak daleko, hodně daleko odtud. Tak bych chtěl krásné Švýcarsko spatřit a Vlchy procestovati a...“

Ano, dobře bylo, že střevíce hned účinkovaly, sice by byl velmi daleko, a sice jak pro sebe tak i pro nás jiné ujel. On cestoval; nacházel se u prostřed krásných Švýcar, avšak ještě s jinými osmi v dostavníku vměstnán. Hlava jej bolela, umdlen byl v kříži a krev mu vběhla do nohou, které byly oteklé, a boty jej tlačily. Byl v jakémisi stavu mezi bděním a spaním. V pravé kapse měl své doporučující listy, v kapse na levé straně průvodní list, a v malém koženém váčku choval na prsou zašitých několik tolarů. Každé usnutí předvádělo mu na mysl, že jednu z těchto vzácností ztratil, a proto zimničně se třesa, probudil se a první pohyb rukou byl trojhran od pravé k levé a na prsa vzhůru, aby se přesvědčil, zdali své věci má ještě čili nic. Deštníky, hole a klobouky houpaly se v síti nad ním a ubíraly mu takto vyhlídku, která velmi krásná byla.

Veliká, vážná a temná byla celá příroda kolem něho. Jedlové lesy byly jako křoviny rozseté po horních a vysokých skalínách, jichžto svršky v mlze se skrývaly; nyní počalo sněžit, a vítr studeně hvízdal.

„Ach,“ vzdychal mladík, „kdybychom byli na druhé straně Alp, pak by bylo léto, a já bych měl peníze již vyzvednuté; úzkost, kterou cítím, nedá mně Švýcarska používat. Oh, kdybych byl na druhé straně!“

A již byl na druhé straně, uprostřed Itálie mezi Florencí a Římem. Trasimenské jezero leželo ve svitu večerním, jako hořící zlato, mezi modravými vrchy. Zde, kde Hannibal porazil Flaminia, klidně vinuly se vinné keře k svým podporám; milostné polonahé děti hlídaly stádo černých vepřů pod stínem vavřínových stromů. Kdybychom chtěli tento obraz dokonale podati, každý by plesal: „Krásná Itálie!“ Ale to neřekl náš bohoslovec, aniž kdo jiný z jeho spolucestovatelů.

Jedovatých much a mušek lítalo na tisíce do vozu. Marně tloukli cestovatelé myrtovou větví kolem sebe: navzdor tomu štípaly mouchy. Nebylo jedinkého ve voze, kohoby obličej nebyl krkavě opuchlý býval. Ubohé koně vyhlíželi jako vychrtlí; mouchy v chomáčích velikých seděly na nich, takže vozká musil sestoupiti a je smést. Nyní zapadalo slunce; krátká, avšak ledová zima pronikla celou přírodu; bylo to jako ovanuti studeného vzduchu hrobového po parním letním dnu. Avšak vůkol rozestavené vrchy a nad těmito rozkládající se oblaky barvily se oním zelenavým podivným leskem, jakž na některých starých obrazech spatřujeme, a jestli jsme takovouto měnivost barvy na jihu ještě nikdy nespatriili, za nemožnou držíme. Bylo to rajske podívání; avšak – žaludek byl prázdny, tělo umdlené; všecka touha srdce obracela se po nějaké hospodě; kde ale jakou najít? Mnohem vítanější byla jim tato, nežli krásné podívání na přírodu.

Cesta šla skrz olivový háj; našemu bohoslovcovi přicházelo, jako by jel doma mezi vrbinami. Zde ležela konečně osamělá hospoda. Kupa žebravých mrzáků byla před ní rozložena; nejčipernější z nich vyhlížel, abychom vhodného výrazu Marryatova použili, jako „nejstarší syn hladu, který svých dospělých let došel“; jiní byli buďto slepí aneb malomocní na nohou, lezouce po rukou, aneb seschlé ruce bez prstů majíce; byla to pravá bída v hadry oděna!

„Eccellenza, miserabili!“ vzdychali a vztahovali své nemocné údy. Hospodská sama, s bosýma nohama s neučesanými vlasy a jen špinavou jakousi kajdou oděná, přivítala hosti. Dvěře byly provázky svázány; podlaha ve světnici byla rozryté dláždění cihlové; netopýři lítali pod stropem a smrad uvnitř.

„Ano, postavte stůl jenom do stáje!“ pravil jeden z cestujících. „Tam aspoň budeme vědět, jakého vzduchu použijeme.“

Okna se otevřela, aby něco čerstvého povětří mohlo dovnitř vniknouti; avšak rychleji nežli toto byla zde scvrklá ramena a věčné bědování: „Miserabili, Eccellenza!“ Po stěnách bylo mnoho nápisů: polovicí jich haněna byla bella Italia.

Jídlo bylo přinešeno; byla to polívka z vody, kořeněná pepřem a stuchlým olejem. Olej byl i hlavní věcí při salátu; zkažené vejce a pečené kohoutí hřebeny byly nejlepším jídlem; ano i víno mělo zvláštní příchut': byla to opravdivá medicina.

V noci postavily se truhlice ke dveřím; jeden z cestovatelů měl stráž, co zatím druzí spali. Ubohý bohoslovec byl na stráž; oh, jak teskno bylo uvnitř! Horko k nevydržení, mouchy bzučely a Štípaly, miserabili venku bědovali ze spaní.

„Ach, cestování jest krásné,“ pravil bohoslovec; „kdybychom jen těla neměli! Kdyby toto odpočívalo, pak by duch mohl se povznést! Kam jenom přijdu, všude cítím nedostatek, který srdce utiskuje; něco lepšího, nežli jest okamžik, chtěl bych míti; ano něco lepšího, to nejlepší; avšak kde a co jest to? Vím dobře, co chci; žádám sobě šťastný cíl, ten nejšťatnější ze všech!“

A jak mile toto slovo vyřknul, nacházel se v otčině. Dlouhé bílé záclony visely u oken spuštěné, a uprostřed pokoje stála černá rakev; v této ležel mladík v tichém spánku umrlce; jeho přání se vyplnilo: tělo odpočívalo a duch se povznesl. Nejmenuj nikoho šťastným, dříve nežli v hrobě odpočívá, byla slova Solonova; a zde byla jich pravda obnovena.

Každá mrtvola jest zvěstovatelem nesmrtelnosti; i tato zde v černé rakvi dávala odpověď na otázku, jakou živý ještě mladík dva dny před tím napsal: „Ty mocná smrti, tvé mlčení zbuzuje hrůzu a co známku svou zůstavuješ po sobě jenom hroby. Zdali spatří duch můj žebrák Jakubův? Či objeví se jenom jako tráva nad hrobem?“

Dvě postavy objevily se v pokoji. My je známe: byla to *Starost* a poslice čili komorná *Štěstěny*. A přiblížili se k mrtvému.

„Pohledni,“ pravila Starost, „jaké štěstí přinesly tvé střevice člověčenstvu?“

„Přinesli aspoň tomuto, jenžto zde odpočívá, trvalou blaženost!“ odpověděla Štěstěna.

„O nikoliv!“ pravila Starost. „On sám odešel, aniž byl povolán! Jeho duševní síla nebyla dostatečnou, aby pokladu dobyl, kterého dle svého povolání dobytí má! Učiním mu nějaké dobrodiní!“

A starost stáhla mu kouzelné střevice s nohou; v tom byl umrlčí spánek ukončen, a nově obživlý povstal. Starost zmizela a s ní zmizely i střevice; zajisté považovala je za svou majetnost.

MALÝ A VELKÝ KALOUŠ

Jedenkrát bydleli v naší vesnici dva lidé, kteří měli stejné jméno; oba se totiž nazývali „Kalouš“. Avšak jeden měl čtyry voly, a druhý jenom jednu kobyly. Aby se tedy mohli rozeznat, nazývali sousedé toho, který měl čtyry voly, *velkým Kaloušem*, a druhého, který měl jen jednu kobyly, *malým Kaloušem*. Poslyšme nyní, jak se oběma vedlo, neboť je to pravdivá historie.

Celý týden musival malý Kalouš velkému Kalouši ovce pásti aneb orati, a tu mu půjčoval ještě i svou kobyly; nápotom vypomohl velký Kalouš malému se všemi svými čtyřmi, ale jenom jednou v témdni, a to bylo v neděli. Hoj! jak tu práskal bičem malý Kalouš do všech pěti, vždyť byli nyní jako jeho, na ten den. Slunce svítilo příliš krásně, a všechny zvony zvonily do kostela; lidé byli všickni vystrojeni a kráčeli s modlicí knihou v rukou, aby kazatele slyšeli; ti hleděli na malého Kalouše, jak s pěti orá, a ten byl tak veselý, že opět prásknul bičem do potahu a zvolal: „Hý, čehy, hatou! všech pět mých!“

„Tak nesmíš křičet,“ pravil velký Kalouš, „jen kobyly je tvá!“

Když ale opět někdo šel okolo, zapomněl se malý Kalouš, že tak neměl křičet, a ještě hlasitěji vyvolával: „Hý, čehy, hatou! všech pět mých!“

„Teď tě ale prosím, abys takového volání nechal!“ horlil velký Kalouš; „učiniš-li to ještě jednou, udeřím tvého koně do hlavy, že na místě pojde; pak bude po všem!“

„Více to neřeknu,“ sliboval malý Kalouš; ale když opět lidé šli okolo a jej pozdravili, byl tak veselý a myslil, že to pěkně vypadá, když má pět tahounů, a může s nimi své pole orati; a tu prásknul bičem a hulákal: „Hý, čehy, hatou! všech pět mých!“

„Počkej, já ti dám pět!“ rozlobil se velký Kalouš, obrátil bič a udeřil kobylu do hlavy tak nerázně, že se svalila na zem.

„Ach, teď nemám žádného koně více!“ bědoval malý Kalouš a dal se do pláče. Na to stáhnul kobyle kůži, nechal ji na větru vyschnout, strčil ji pak do pytle, ten vzal na ramena, a kráčel do města, aby ji tam prodal.

Do města byla však daleká cesta, a vedla skrz dlouhý, tmavý les, k tomu bylo ještě špatné počasí, což divu tedy, že zabloudil, a nežli opět na pravou cestu se dostal, byl již večer a do města ještě daleko, a domů nemohl také za světla se navrátit, dříve než nastala noc.

U cesty stál veliký selský statek, okenice byly z věnčí zavřeny, avšak světlo uvnitř bylo dobře viděti.

„Zde mi snad dopřejou noclehu,“ myslil si malý Kalouš, a proto šel ke statku a zaklepal.

Selka otevřela, ale když slyšela, čeho žádá, pravila, aby šel jenom svou cestou, že muž není doma a cizího člověka že na nocleh nepřijme.

„Nu, tedy musím venku přenocovati,“ pravil Kalouš, a selka zavřela mu dvěře před nosem.

U statku stála veliká stodola, a mezi oběma malá kolnička s plochou doškovou střechou.

„Tam nahoře mohu přeležet,“ pomyslnil si malý Kalouš, když střechu spatřil; „totě výborná postel. Čáp snad nesletí dolů do nohou mi zobat!“ Stálť na vrcholku statku živý čáp, hnízdo tam mající.

Na to vylezl Kalouš na kůlnu a lehna si vrtěl se, aby hodně pohodlně si ustlal. Dřevěné okenice u oken však nebyly nahoře dobře přivřeny, tak že Kalouš do vnitř světnice viděti mohl.

Tam byl veliký stůl prostřen a na něm víno a pečeně; selka a kostelník seděli a stolu, a kromě nich žádný jiný; ona mu nalívala a on krájel smaženou rybu, neboť ta byla jeho lahůdkou.

„Kdybych ji takhle kousek dostal!“ vzdychal Kalouš, a strčil hlavu skoro až k okenici. Hrome! jaká to buchta plná vůně červenala se na stole! Ano, byly to nějaké hody!

Nyní zaslechl však někoho po cestě přicházeti; byl to muž selky, který z města domů se vracel.

Sedlák byl hodný muž, měl však tu podivnou chybu, že nemohl žádného kostelníka viděti; přišel-li mu nějaký, a zvláště domácí kostelník na oči, počínal si zrovna jako zbesilý. To bylo také příčinou, že kostelník k selce přišel, aby ji dobrého zdraví přál, když jistě věděl, že muž není doma; a dobrá selka předložila mu to nejlepší co k jídlu měla. Když však uslyšeli muže přicházet, oba se ulekli, a selka prosila kostelníka, aby se do prázdné truhly uschoval, což on také hned učinil, dobře věda, že sedlák nemůže pohled kostelníka snést. Selka zatím čerstvě uschovala všechna dobrá jídla a vína za kamna a do trouby, neboť kdyby to muž spatřil, zajisté by se tázal, k čemu to ustrojila, a co to má znamenat.

„Achych!“ vzdychnul si Kalouš nahoře na kůlně, když viděl jak ta výborná jídla za kamny a v troubě zmizela.

„Je někdo nahoře?“ tázal se sedlák a pohledl nahoru na Kalouše. „Proč tam na střeše vězíš? Pojd' raději do světnice.“

Nyní vypravoval Kalouš, jak zabloudil, a prosil, aby mu dovolili zde přenocovati.

„Ovšem, ovšem!“ přisvědčil sedlák; „ale dříve musíme něco pojísti.“

Selka přívětivě oba uvítala, prostřela na dlouhý stůl, a podala jim velkou mísu polívky z krup. Sedlák byl hladový, a proto jedl s dobrou chutí, ale Kalouš nemohl zapomenout na jitrnice, na smaženou rybu a na buchtu, v troubě uschované.

Pod stolem měl u nohou položený pytel s koňskou koží, již chtěl v městě prodati. Polívka z krup nechtěla mu chutnati, a tu šlápnul na pytel, takže vyschlá kůže v pytli zavrzla.

„Pst!“ pravil Kalouš, nahna se k pytli, a šlápnul znova na něj, tak že kůže ještě hlasitěji zavrzla.

„Aj, co pak to máš v pytli?“ tázal se sedlák.

„Oh, tam je čarodějník!“ odpověděl Kalouš. „Povídá, abychom kroupy nejedli, že prý přičaroval do trouby jitrnice, smaženou rybu a buchtu!“

„I hrome!“ podivil se sedlák a rychle otevřel troubu u kamen, kdežto všechna ta dobrá jídla spatřil, ježto žena tam uschovala, než je čarodějník v pytli tam přičaroval. Nesměla však ničehož říci, nýbrž rozložila vše na stůl, a nyní jedli oba rybu, jitrnice i buchtu.

Na to šlápnul Kalouš opět na pytel, tak že kůže zavrzla.

„Co povídá nyní?“ tázal se sedlák.

„Povídá,“ odpověděl Kalouš, „že ještě tři láhve vína pro nás přičaroval, stojí prý tamto v koutě za kamny!“

Nyní musila žena víno přinésti, které schovala, a sedlák pil a byl velmi vesel. Takového čarodějníka, jakého Kalouš v pytli měl, přál sobě sedlák míti.

„Umí také čerta přičarovat?“ tázal se sedlák. „Toho bych rád viděl, teď mám k tomu kuráže dost!“

„Ovšem že umí,“ tvrdil Kalouš; „můj čarodějník umí všechno, cokoli chcete, není-li pravda?“ tázal se a šlápnul na pytel. „Slyšíte? On povídá: Uhm! Ale čert je příliš škaredý; nechme toho raději.“

„Oh, já strachu nemám. Jak pak asi vyhlíží?“

„Zrovna tak jako kostelník.“

„Hu!“ trhnul sebou sedlák, „po mně jde mráz! Musím vám říci, že nemohu pohled kostelníka snést! Ale to nic nedělá; vždyť vím, že je to čert, a tu nebude tak zle. Sem s ním tedy; ať jen nepřichází ke mně tuze blízko!“

„Nuže, zeptám se tedy svého čarodějníka,“ pravil Kalouš, šlápnul na pytel a nastavil ucho.

„Co říká?“

„Praví, abyste šel tamto do kontu, kde stojí ta truhla: tam uvidíte čerta, jak se v truhle krčí; musíte ale víko přidržeti, aby nevyklouznul.“

„Pojďte mi pomoci, jej zadržeti,“ pravil sedlák a šel k truhle, kde žena kostelníka schovaného měla, jenž tam pln strachu seděl.

Sedlák pootevře víko a hledí do vnitř. „Hu!“ křičí a uskočí. „Ano, teď jsem ho viděl; vypadá zrovna tak, jako náš kostelník! To je hrůza!“

Na tu hrůzu se musel napít, Kalouš se napil také, a tak pili oba až pozdě do noci.

„Toho čarodějníka musíš mi prodati,“ pravil sedlák. „Chtěj za něho co chceš! Ano, dám ti za něj hned plnou čtvrtci peněz!“

„Ne, to nemohu,“ odpověděl Kalouš. „Pomyslete, jakého užítku z něho mohu mít!“

„Ale já bych ho tak rád měl!“ domlouval mu sedlák a nepřestal jej nutiti.

„Nu,“ pravil konečně Kalouš, „že jste byl tak hodný, přes noc mne tu nechat, budiž ten čarodějník za čtvrtci peněz váš, ale za plnou čtvrtci!“

„Natlačenou!“ přisvědčil sedlák; „ale tu truhlu musíš s sebou vzít; ani hodinu déle nechci ji ve statku mít; snad ještě v ní sedí.“

Kalouš dal sedlákovi svůj pytel s vyschlou koží a dostal za ni plnou čtvrtci peněz, a to ještě natlačenou. Sedlák přidal mu ještě trakař, aby peníze a truhlu mohl na něm odvézt.

„Mějte je dobře,“ pravil Kalouš, a odjížděl s penězi a s truhlou, v nížto kostelník vězel.

Na druhé straně lesa byla veliká, hluboká řeka; voda tak prudce hnala, že bylo těžko proti ní plavati; přes vodu vedl široký nový most. Kalouš zastavil uprostřed, a pravil dosti hlasitě, aby to kostelník v truhle slyšeti mohl: „Co mám teď s tou truhlou počít? Je tak těžká,

jakoby v ní kamení bylo! Celý budu unaven, jestli ji dále povezu; raději ji schodím do vody. Popluje-li ke mně k domovu, bude dobře, a nepopluje-li, nedělá také nic.“

Na to uchopil jednou rukou truhlu a trochu ji pozvednul zrovna tak, jakoby ji chtěl do vody shoditi.

„Nečiňte toho!“ křičel kostelník v truhle. „Pusťte mne dříve ven!“

„Hu!“ zvolal Kalouš a stavěl se jakoby měl náramný strach. „On sedí ještě tam! To musím honem s ním do vody, aby se utopil!“

„Achych! nedělejte hlouposti!“ volal kostelník. „Já vám dám plnou čtvrtci peněz, jestli mne pustíte!“

„Ah, to je něco jiného!“ pravil Kalouš a otevřel truhlu.

Kostelník rychle vylezl, shodil prázdnou truhlu do řeky a šel domů, kdežto Kalouš dostal plnou čtvrtci peněz; jednu čtvrtci dostal již od sedláka, nyní měl tedy hromadu peněz.

„Hled'me, to jsem kobyly dobře zpeněžil,“ pravil sám k sobě, když doma ve své vlastní světnici se nacházel, a všechny peníze na hromadu vysypal. „To se bude velký Kalouš zlobit, až se doví, jak bohatým mne má kobyly učinila; ale já mu to tak zrovna nepovím!“

Nyní poslal svého kluka naproti k velkému Kalouši, aby mu čtvrtci půjčil.

„Co pak asi s ní bude dělat?“ myslil si velký Kalouš a namazal čtvrtci na dně kolomazí, aby z toho, co v ní měřit se bude, něco se přilepilo. A tak se také stalo, neboť když čtvrtci nazpět dostal, ležely na dně tři stříbrňáky.

„Co je to?“ zvolal s podivením veliký Kalouš, a běžel hned k malému. „Kde jsi všechny ty peníze dostal?“

„Oho, tolik jsem dostal za koňskou kůži; tu jsem prodal včera večer v městě.“

„Ta je dobře zaplácena!“ pravil velký Kalouš, běžel rychle domů, vzal sekeru, uhodil každého svého vola do hlavy, stáhl s nich kůže a šel do města.

„Kůže, kůže, kdo koupí kůže!“ volal tam po ulicích.

Všichni ševci a koželuzi přiběhli tázajíce se, co by za ně chtěl.

„Plnou čtvrtci peněz za každou,“ odpovídal velký Kalouš.

„Zbláznil jsi se?“ křičeli všichni. „Myslíš, že máme peněz na čtvrtce?“

„Kůže, kůže, kdo koupí kůže!“ volal opět, ale každému, kdo se ho ptal, co za ně chce, odpovídal: „Plnou čtvrtci peněz.“

„On nás má za blázny!“ hulákali všickni, a tu popadli ševci své potěhy a koželuzi své zástěry, a počali Kalouše natírat.

„Kůži, kůži!“ křičeli po něm. „Počkej, my ti vyděláme kůži, že ti až červená poteče. Ven s ním, ven z města!“ A velký Kalouš měl co dělati, aby se dostal z města, neboť tak nikdy nebyl ještě dostal naloženo, ani o posvícení.

„Nu,“ pravil, když přišel domů, „to mně musí malý Kalouš nahradit. Já jej zabiju!“

Ale doma u malého Kalouše umřela stará babička. Ona bývala ovšem velmi zlá na něho, ale on ji měl předce rád a byl velmi smutný; proto ji položil na svou postel do teplých peřin, aby snad ještě k sobě přišla. Tam měla celou noc ležeti; on sám sednul si do kouta na stolicí; tak byl již kolikráte přespal.

Když tu tak v noci seděl, otevřely se dvěře, a velký Kalouš přišel se sekerou. Věděl dobře, kde postel malého Kalouše stála, šel zrovna k ní, a udeřil umrlou babičku do hlavy, mysle, že to malý Kalouš.

„Tu máš!“ zvolal při tom. „Nyní mne nebudeš mítí více za blázna!“ Na to vrátil se opět domů.

„To je předce zlý člověk!“ myslil si malý Kalouš. „On mne chtěl připravit o život! Dobře pro starou babičku, že již mrtvá, sice by ji byl zabil!“

Potom ustrojil babičku do svátečních šatů, vypůjčil se od souseda koně, zapřáhl jej do vozu a posadil babičku do zadu, tak že nemohla spadnouti když jel. Zaměřil cestou skrze les. Když slunce vyšlo, byl před velikou hospodou; tu zastavil a šel do vnitř, aby něco požil.

Hospodský měl mnoho, mnoho peněz; byl také velmi dobrý ale prudký člověk, jako by měl pepř na jazyku.

„I dobré jitro!“ pravil k malému Kalouši; „tys dnes časně již vyjel.“

„Ano,“ odpověděl malý Kalouš, „jedu se svou starou babičkou do města; sedí venku ve voze, nemohu ji dostat sem do světnice. Dejte jí tam sklenku medoviny; ale musíte hodně nahlas mluvit, neboť dobře neslyší.“

„I srdečně rád!“ odpověděl hospodský, nalil hodnou sklenici a šel k mrtvé babičce, která ve voze rovně seděla.

„Tu vám posílá syn sklenici medoviny,“ pravil hospodský, ale babička neodpověděla ani slova, nýbrž tiše seděla. „Neslyšíte?“ křičel hospodský co jenom mohl; „tu vám posílá syn sklenici medoviny!“

A ještě jednou tak křičel, a pak ještě jednou to opakoval; ale vida, že ona si ho ani dost málo nevšímá, rozlobil se a hodil jí sklenici do tváře, tak že medovina přes nos jí tekla, a babička nznak do vozu se překotila; neboť malý Kalouš ji jen tak posadil, aniž přivázal.

„Hola!“ zkríkl malý Kalouš, a vyskočiv ze dveří uchopil hospodského za prsa. „Tys mou babičku zabil! Pohledni na díru, jakou má v čele!“

„Achych! to je neštěstí!“ bědoval hospodský a sprásknul ruce nad hlavou; „toho všeho má prudká krev příčinou! Milý Kalouši, já ti daruji čtvrtci plnou peněz a tvou babičku dám pochovati, jakoby byla má vlastní; jenom nic neříkej, sice přijdu o hrdlo a to by mně bylo velmi nemilé!“

Tak dostal malý Kalouš opět plnou čtvrtci peněz, a hospodský pochoval starou babičku, jakoby byla jeho vlastní.

A když malý Kalouš s tolika penězi domů přišel, poslal hned kluka naproti k velkému Kalouši, aby mu čtvrtci zapůjčil.

„Co to znamená?“ zvolal velký Kalouš. „Co pak jsem ho nezabil? To se musím sám přesvědčiti!“ I přišel tedy sám se čtvrtci k malému Kalouši.

„Božíčku! kde jsi tolik peněz vzal?“ tázal se a vyvalil hodně oči, aby všechno uhlídal, co bylo ještě ke hromadě přibylo.

„Ty jsi mou babičku, ale nikoliv mne zabil!“ odpověděl malý Kalouš; „tu jsem nyní prodal a plnou čtvrtci peněz za ní dostal.“

„Ta je dobře zaplácena!“ zvolal velký Kalouš a pospíšil domů, popadnul sekeru a uhodil svou babičku do hlavy, a naloživ ji pak na vůz, jel s ní do města, kde bydlel lékárník, a tázal se, zdali by mrtvého člověka nekoupil?

„Kdo je to a kde jste ho vzal?“ tázal se lékárník.

„Je to má babička!“ odpověděl velký Kalouš; „já ji zabil, abych plnou čtvrtci peněz za ní dostal.“

„Chraň vás Bůh!“ zvolal lékárník; „vy jste se zbláznil! Nemluvte tak, sice přijdete o hrdlo!“ A nyní mu obšírně rozkládal, jaký to zlý skutek, jež spáchal, že jest zlý člověk, a že musí být potrestán; tu se veliký Kalouš velmi ulekl, tak že z lékárny skočil zrovna do vozu, prásknul do koní a domů ujížděl. Ale lékárník a všichni lidé myslili, že jest blázen, a proto nechali jej ujíždět, kam chtěl.

„To mně musíš zaplatit!“ pravil velký Kalouš, když za městem na silnici se octnul. „Ano, to mně zaplatíš, ty malý Kalouši!“ A jak přišel domů, vyhledal ten největší pytel, jaký měl doma, a šel naproti k malému Kaloušovi.

„Nyní jsi mě opět měl za blázna!“ pravil k němu; nejprve zabil jsem své voly, a teď svou babičku! A tys toho všeho příčinou, ale více mne nebudeš mít za blázna!“ A uchopiv malého Kalouše za krk, strčil jej do pytle, vzal pytel na ramena a řekl k němu: „Teď jdu a utopím tě!“

Byla to však dlouhá cesta, nežli přišel k řece, a malý Kalouš nebyl tak lehký k nesení. Cesta vedla zrovna okolo kostela, varhany zněly uvnitř a lidé krásně zpívali! Tu postavil

velký Kalouš pytel s malým Kaloušem u kostelních dveří a myslil, že nezmešká, když vejde do vnitř a píseň přeslechne, nežli půjde dále. Malý Kalouš nemohl utéci a všichni lidé byli v kostele; i vešel tam.

„Achych, ach Bože!“ vzdychal malý Kalouš v pytli, a vrtěl sebou a obracel se; ale nebylo mu možno aby provázek rozvázal. Tu přišel cestou starý honák s šedivými již vlasy a s velikou holí v ruce; hnal celé stádo krav a volů před sebou. Ti převrhli pytel s malým Kaloušem, tak že se valil až dolů na cestu.

„Ach Bože!“ vzdychal malý Kalouš, „jsem ještě tak mladý a již mám jíti do ráje.“

„A já ubohý,“ pravil honák, „jsem již tak starý a nemohu tam ještě přijít!“

„Rozvažte jenom pytel!“ volal malý Kalouš; „vlezte sám do něho, a tak přijdete do ráje!“

„Oh, s radostí tak učiním!“ pravil honák a rozvázal pytel, z něhož malý Kalouš honem vyskočil. „Vezmi ale mé stádo pod svou ochranu!“ prosil jej starý muž, vlezl pak do pytle a malý Kalouš pevně jej zavázal; na to všechny krávy a voly domů si hnal.

Brzy na to přišel velký Kalouš z kostela; vzal opět pytel na rameno, i zdálo se mu, jakoby byl o mnoho lehčí, neboť starý honák nebyl ani polovic tak těžký jako malý Kalouš.

„Jak to břímě je hned lehčí k nešení! Ano, to dělá, že jsem slyšel tu píseň!“ A tak kráčel k řece, která byla hluboká a široká, hodil pytel se starým honákem do vody a volal za ním, neboť myslil, že to malý Kalouš: „Tam lež teď! Více mne nebudeš bulíkovat!“

Nato šel domů; když ale přicházel k místu, kde se cesty sbíhaly, potkal tu malého Kalouše, kterýžto hnal celé stádo dobytka před sebou.

„Chval každý duch hospodina!“ zvolal velký Kalouš. „Což jsem tě neutopil?“

„Ano,“ odpověděl malý Kalouš, „před malou půl hodinkou jsi mě hodil do řeky.“

„Ale kde jsi tolik krásného dobytka vzal?“ tázal se velký Kalouš.

„To je vodní dobytek!“ vysvětloval mu malý Kalouš. „Já ti všechno povím a ještě ti poděkuji, žes mě utopil; vždyť jsem opět nahoře a dosti bohatým! Mně bylo tak úzko v pytli, a vítr fučel mi hrozně do uší, když jsi mě z mostu do studené vody hodil. Já padnul zrovna ke dnu, ale neuhodil se pranic, neboť tam roste ta nejkrásnější a nejbujnější tráva. Na tu jsem padnul a hned se pytel rozvázal, a ta nejkrásnější dívka v bílých šatech a s zeleným věncem v mokřých vlasech vzala mne za ruku a řekla: „Ty jsi zde, malý Kalouši? Tu máš prozatím několik kusů dobytka; asi míli cesty odtud stojí celé stádo, které tobě daruji!“ Nyní jsem viděl, že řeka byla hlavní silnicí pro lidi pod vodou. Tam na dně chodí a jezdí tak dobře lidé, ale vodní, jako zde na zemi, a řeka vede zrovna až nahoru na zem. A tam jest velmi krásně a

plno květin a vysoké trávy; ryby, které ve vodě plavaly, jenom se kmitaly přede mnou, zrovna tak, jako ptáci v povětří. A co tam krásného lidu, a jaký dobytek, jenž se tam na louce pase!“

„Ale proč jsi hned odtamtud odešel?“ tázal se velký Kalouš. „To bych já neučinil, když tam tak krásně!“

„Ovšem,“ usmíval se malý Kalouš; „to je ale chytře ode mne navlíknuto. Neslyšel jsi, co ti povídám: vodní panna řekla, že as mílí cesty – a cestou tou myslila řeku – stojí celé stádo pro mne určené. Ale já vím jak se řeka točí, brzy sem, brzy tam; to je veliká zacházka. Aha! myslím si, to si uspořím cesty, když půjdu tudy po zemi přes pole zrovna opět k řece, tudy si přes půl míle nadejdu, a dříve stádo najdu!“

„Oh, tys šťastný člověk!“ pravil velký Kalouš, a již mu to štěstí nepřál. „Myslíš že i já tolik dobytka dostanu, když se na dno řeky spustím?“

„Jak pak ne!“ zvolal malý Kalouš. „Ale já tě nemohu v pytli až k řece nésti; tys příliš těžký! Chceš-li sám tam jít a pak do pytle vlézt, já tě pak s radostí dolů shodím!“

„I děkuji ti!“ řekl pln radosti velký Kalouš, a již běžel co mohl k řece, a nežli mohl malý Kalouš jej okřiknouti, viděl již, jak s mostu po hlavě do vody skočil, tak že vysoko vystříkla.

„Tak daleko vedla jej lakomost!“ vzdychl si malý Kalouš; „obávám se, že žádný dobytek tam nenajde!“ A ubíral se domu, a byl spokojen s tím, co měl.

DĚVČÁTKO SE SIRKAMI

Nesmírná byla zima; padal sníh a bylo skorem již tma a noc, poslední noc v roce.

V této zimě a tmě kráčela po ulici malá chudá dívka, s nepříkrytou hlavou a bosá. Když opustila stavení, měla ovšem na nohou trepky: ale co ty spomohly? Byly to dvě veliké trepky, které nosívala posud matka, této vlastně patřily. Děvče je však ztratilo, když běželo přes ulici, any dva vozy prudce proti sobě přijížděly. Jednu nemohla více nalézt, a druhou uchopil uličník a utekl s ní; myslil bezpochyby, že z ní udělá sáně, aby mohl v ní s vršku jezdit.

Tu kráčelo tedy děvčátko s malými bosými nožkami, ježto od zimy brzy sčervenaly a zmodraly. V staré zástěrce nesla množství sirek a v ruce držela jich škatulku. Po celý den ničehož nikdo nekoupil, aniž jí krejcaru daroval.

Třesouc se zimou a hladem plížila se po ulici, pravý obraz bídy, ubohá maličká!

Sníh pokrýval její dlouhé, rusé vlasy, ježto v pěkných kadeřích splývaly jí až po krk; ale na to ovšem nyní nemyslíla.

Ve všech oknech zářily světla, a všude vonělo to od pečeně: byla to poslední noc v roce. Ano, na to právě myslíla!

V koutku, ježto tvořily dva domy, z nichžto jeden poněkud více vybíhal nežli druhý, usedla a schoulela se v kotouč. Malé nožky vtáhla na sebe, ale byla jí zima ještě více, a domu se bála jíti: vždyť neprodala ani jedné sirky a nepřinášela ani haléře.

Otec by jí byl zajisté bil a doma bylo taktéž zima; nad sebou měli jenom střechu, skrze niž hvízdal vítr, ačkoliv byly největší díry slamou a hadry ucpané.

Malé ručky byly takměř zimou zkřehlé. Ach! jedna sirka mohla učiniti dobře, kdyby jenom jedinou ze škatulky vyndala, o zeď otřela a prstičky sobě zahřáti směla.

Vytáhla jednu sirku. Huč! jak se zaleskla, jak hořela! Byl to teplý, jasný plamýnek, jako hvězdička, když ruku nad ní držela: byla to podivná hvězdička! Zdálo se skutečně děvčátku, že sedí u velikých, železných kamen s mosaznými nohami. Oheň plápolal tak utěšeně, zahříval tak příjemně; děvčátko vystrčilo i nožky, aby se i tyto zahřály – avšak v tom hvězdička shasla, kamna zmizela, a ona držela jen zbytek ohořelé sirky v ruce.

Rozsvítila druhou o zeď; zasvitla, kam její svit padnul na zeď, stala se tato průhlednou jako závoj: dívka mohla viděti do vnitř pokoje.

Na stole byl rozprostřen bílý ubrus, a na něm porculánová mísa, a v ní chutná pečená husa, naditá jabkami a broskvemi. A co bylo ještě pěknější: husa skočila s mísy dolu a batolila se po zemi, nůž a vidličku v zádech zrovna k ubohému děvčátku.

V tom zhasla sirka, a opět byla to jenom tlustá, studená zeď, o kterou se opírala.

Zažehla ještě jednu sirku. Tu seděla nyní pod krásným stromem vánočním; byl ještě větší a skvostnější, nežli onen, jehož viděla skleněnými dveřmi u bohatého kupce. Tisíce svíček hořelo na zelených větvíčkách, a pestré obrázky, jakých bylo viděti leckdes vyloženo, pohlížely na ni. Dívka vztáhla ruce po nich: v tom zhasla sirka. Svíčky stoupaly výše a výše, viděla již jen hvězdičky na obloze; jedna z nich spadla dolu a učinila za sebou světlou cestičku.

„Nyní někdo umírá!“ myslilo děvčátko, neboť stará babička, ta jediná, která jí měla ráda a která již byla umřela, vypravovala, že když jedna hvězdička spadává, opět jedná dušička k Pánubohu se ubírá.

Rozsvítila opět jednu sirku o zeď, a bylo opět jasno, a v tom jasnu stála stará babička tak živa a usmívající, tak přívětivá a plná lásky.

„Babičko!“ zvolala dívka. „Oh vezmi mne k sobě! Vím, že se vzdálíš, jakmile sirka zhasne; zmizíš jako ona teplá kamna, jako chutná husa a veliký, zářící strom vánoční!“

A honem rozsvítila celou škatulku sirek, neboť chtěla babičku pevně zadržeti.

A sirky plápolaly tak jasně, že bylo světleji, nežli v pravé poledne; babička nebyla nikdy dříve tak krásná, tak veliká; vzala děvčátko na ruce, a obě vznášely se vysoko v plné záři a radosti – tak vysoko; a tam nebylo žádné zimy, aniž hladu, aniž úzkosti – byly u Boha.

Avšak v koutku o zed' opřena, seděla za ranního úsvitu ubohá dívka s červenými tvářemi a usmívajícími se ústy – zmrzlá poslední noci starého roku. Novoroční slunko vyšlo nad mrtvolou malé dívky. Nepohnutě sedělo dítě tam se sirkami, z nichžto celá škatulka byla uhořelá.

„Chtěla se zahřátí!“ pravilo se.

Nikdo netušil, co vše krásného viděla, v jakém lesku babička k ní přišla a odnesla ji do nebe!

ŽIDOVKA

S dobrou a veselou myslí sedělo ve farní škole mezi jinými malými dětmi malé děvčátko židovské, nejschopnější mezi ostatními všemi; ale v jedné přednášce nemohlo podílu bráti, a to bylo náboženství, vždyť byla ve škole křesťanské. Zeměpis aneb počtovní knihu musila před sebou míti, a v ní čísti aneb své počty vypracovávat; ale to vše bylo brzy hotovo a úloha hotova; kniha ležela před ní, avšak ona v ní nečtla, seděla zde tiše a naslouchala, a brzy pozoroval učitel, že židovka více pozor dává na jeho slova, nežli kterákoliv jiná školačka.

„Čti ve své knize,“ napomenul ji přívětivě a vážně, ale ona hleděla na něj svými velkýma černýma očima, a když se jí na něco vyptával, věděla spíše odpověď, nežli kdokoliv jiný. Ona slyšela, rozuměla a uschovala ve svém srdci.

Otec její byl chudý, poctivý muž; vymínil sobě ve škole, aby jeho dítě nebylo vyučováno křesťanskému náboženství; nechati ji odejít v této hodině, mohlo způsobiti pohoršení mezi ostatními dětmi, a tak tedy zůstala, avšak déle nemohlo to tak zůstat.

Učitel přišel k otcí a řekl jemu, že musí děvčátko vyjít ze školy, aneb že z ní bude křesťanka.

„Nemohu snést její ohnivý zrak, tuto vroucnost a pravou dychtivost po každém slovu svatého evangelia!“ doložil učitel.

A otec dal se do pláče. „Ach! já sám vím velmi málo z našeho náboženství! Ale její matka byla dcera israelská, pevná ve své víře; té jsem učinil slib na jejím smrtelném lůžku, že naše dítě nikdy nebude pokřtěno. Musím svůj slib splnit; považuji jej co úmluvu s Bohem!“

A malá židovka neměla více do školy křesťanské choditi.

* * *

A minulo mnoho let.

Přes vodu v malém obchodním městečku sloužila v nepatrném měšťanském domě chudobná dívka židovského vyznání; byla to Sara. Vlasy její byly černé jako dřevo ebenové, oči temné a přece plny lesku a ohně, jako dcery Israele obyčejně mívají. Výraz tváře dospělé dívky byl ještě tentýž, jako u dítěte, když ve školní lavici seděla, a pozorným zrakem naslouchala.

Každou neděli zazníval z kostela zvuk varhan a zpěv shromážděné obce přes ulici k sousednímu domu, kde židovka při své práci trvala, věrná svému povolání.

„Sabat budeš světit!“ tak zněl její zákon; ale její Sabat byl u křesťanů všední den, a tu jej mohla jenom v srdci světit; a to se jí zdálo nedostatečné. Avšak co jest den a hodina před Bohem.

Tato myšlénka procitla nyní v její duši, a v neděli křesťanské byla hodina pobožnosti méně rušena; vždyť tenkrát zněly zvuky varhan a nábožný zpěv k ní do kuchyně, a tím i toto místo zdálo se jí býti svaté a tiché. I čítala tu starý zákon, národu svého poklad a majetnost, a čítala jenom ten, neboť co jí řekl otec a učitel, když vystoupila ze školy, spočívalo hluboce v její duši: slib, daný umírající matce, že Sara nebude křesťankou, že víru otců svých nikdy neopustí. Nový zákon byl a měl zůstatí pro ni uzavřen a přece věděla mnoho z něho, ba vše – vždyť to byly zpomínky z jejího mládí.

Jednoho večera, sedíc v koutku světnice, slyšela hospodáře hlasitě předčítat; a to mohla poslouchati, nebylo to evangelium, nikoli, bylo to ze staré knihy, kde se jednalo o rytíři, kterýžto byl od Turka zajat, k volům a pluhu zapřažen, bičem mrskán, vysmíván a trápen. Manželka rytíře prodala všechn svůj šperk, zastavila hrad a pole, jeho přátelé poskytli veliké sumy peněz, neboť skoro k neuvěření byla veliká výplata, jakou Turek za rytíře požadoval; avšak přece byla snesena, a rytíř byl vykoupen z otroctví; nemocen a vysílen vrátil se do své vlasti. Ale brzy zazněla všeobecně trouba válečná proti nepříteli křesťanstva; uzdravující se rytíř sotva zaslechl její hlas, neměl nikde stání ani pokoje: nechal se posaditi na koně, krev

vstoupila opět do jeho tváře, síla zdála se mu vraceti se, a on táhl k vítěznému vojsku. Právě onen Turek, který jej dal zapřahnouti ke pluhu, stal se jeho zajatým a on přivedl jej na svůj hrad. Avšak hned prvního dne přišel rytíř a tázal se zajatého:

„Co myslíš, že tebe očekává.“

„Vím to!“ odpověděl Turek; „odplata!“

„Ano, odplata, ale křesťana!“ pravil rytíř; „naše křesťanská víra učí nás, nepřátelům odpouštěti, a bližní své milovati. Bůh jest věčná láska. Odejdi v pokoji do své vlasti a ku svým milým; budiž mírným a dobrým těm, kteří nevinně trpí.“

Tu se dal vězeň do hlasitého pláče. „Jak jsem mohl toto očekávat! Trýzeň a hana byla mně jistá a já požil jedu, kterýžto mne v několika hodinách usmrtí! Musím zemřít, není žádné pomoci mně více; avšak nežli umru, zvěstuj mi učení, které takovou lásku a milost káže, neboť jest veliké a božské! Nech mne v něm umřít, umřít jako křesťana!“ a jeho žádost byla vyplněna. –

Tak zněla pověst, historie, kterou hospodář předčítal; všichni pozorně poslouchali, nejživěji však naplnila onu, která v koutku seděla, Saru, židovku; veliké těžké slzy stály v temných očích jejích, a ona seděla zde plna dětinné mysli, jako tenkrát ve škole, a obdivovala velikost evangelia. Slzy kanuly jí po tváři.

„Z mého dítěte nesmí býti křesťanka!“ tak zněla poslední slova umírající matky, a naplňovala její duši a srdce zároveň s čtvrtým přikázáním: Cti otce svého i matku svou!

„Ach vždyť nejsem křesťanka! Nazývají mne židovkou: předešlé neděle nadávali mi tak chlapci sousedovi, když jsem u otevřených dveří chrámových stála a do vnitř hleděla, kdežto na oltáři hořela světla a lidé zpívaly. Hned ve škole až po nynější dobu cítím jakousi moc křesťanství, která jako papršek sluneční, ať i oči zavírám, přec svítí mně do srdce. Avšak, matinko milá, nechci tě v hrobě zarmoutit; nezruším slib, který tobě otec učinil, nebudu více v bibli křesťanské čítat – vždyť znám Boha našich otců, kterého se přidržím!“

* * *

A opět minulo mnoho let.

Hospodář zemřel, a hospodyně byla živa chudobně, takže i služku nemohla více držeti; ale Sara nešla. Ona byla pomocí v nouzi, ona držela vše pohromadě: pracovala pozdě do noci, zaopatřila chleba do domu jenom svou prací; žádný blízký příbuzný neujal se rodiny chudobné.

Hospodyně byla den ode dne slabší a po několik měsíců ležela nemocna na lůžku. Sara bděla, ošetřovala, pracovala; byla dobrá a nábožná, požehnáním v chudobném domě.

„Tamto leží bible!“ pravila nemocná; „Čti mi něco z ní, toužím po slovu božím!“

A Sara sklonila hlavu; ruce sepnula nad biblí, kterou otevřela a nemocné předčítala; časem vyhrkly ji slzy, ale oči se jí jiskřily, v její duši vzniklo jasno.

„Matko! tvé dítě nemá se dáti pokřtít, nesmí býti přijato v obec křesťanskou – toť žádost tvá, a tu chci splniti, tak zde na zemi jsme ujednali; avšak tam, tam – jest věčnost – tam přebývá Hospodin: ten nás ostříhá i na věčnosti – navštěvuje zemi, a když žíznivou napojí, učiní ji nad míru bohatou! – Rozumím tomu – sama nevím, jak to přijde! Ano – skrze něho, skrze Krista!“

I trhla sebou, když toto svaté jméno vyřkla; jakýsi posud nepocitěný plamen projel její údy, silnější, nežli tělo její snést mohlo, a sklonila hlavu, bez síly, unavena více, nežli nemocná, u kteréžto hlídala.

„Ubohá Sara!“ pravilo se; „prací a bděním pozbyla vší síly!“

Byla donešena do chudé nemocnice; tam zemřela; byla pohřbena, na hřbitov křesťanský, blíže u zdi byl její hrob.

A boží slunce, ježto zářilo přes hroby křesťanské, svítilo i na hrob děvy židovské u zdi, a zpěv, ježto zněl nad hřbitovem, zazníval i na její hrob. A tak uskutečnila se slova, která řekl Pán ku svým učenníkům: „Jan křtil vodou, vy však máte býti křtěny duchem svatým!“